

อัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม

คุณนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง
วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต

ปีการศึกษา 2562

THE IDENTITIES OF GRADUATES IN POSTMODERN ERA

BY

NAVARAT KONGMENG

**A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR
THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY IN LEADERSHIP
IN SOCIETY, BUSINESS AND POLITICS
COLLEGE OF SOCIAL INNOVATION**

GRADUATE SCHOOL, RANGSIT UNIVERSITY

ACADEMIC YEAR 2019

คุษฎีนิพนธ์เรื่อง

อัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม

โดย

นวรรตน์ กิ่งเม่ง

ได้รับการพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง

มหาวิทยาลัยรังสิต

ปีการศึกษา 2562

รศ.ดร.สังศิต พิริยะรังสรรค์
ประธานกรรมการสอบ

ผศ.ดร.กนกรัตน์ ชคไกร
กรรมการ

ผศ.ดร.ชวลีรัตน์ เจริญพร
กรรมการ

ดร.ศรัณย์ ชิตลักษณ์
กรรมการ

ผศ.ดร.นัตรวรณัฐ องค์กรสิงห์
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ผศ.ร.ต.หญิง ดร.วรรณิ์ สุขสาตร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

4 มิถุนายน 2563

Dissertation entitled

THE IDENTITIES OF GRADUATES IN POSTMODERN ERA

by

NAVARAT KONGMENG

was submitted in partial fulfillment of the requirements
for the degree of Doctor of Philosophy in Leadership in Society, Business and Politics

Rangsit University
Academic Year 2019

Assoc.Prof.Sungsidh Piriyarangsan, Ph.D.
Examination Committee Chairperson

Asst.Prof.Kanokrat Yossakrai, Ph.D.
Member

Asst.Prof.Chuleerat Charoenporn, Ph.D.
Member

Sarun Thitiluck, Ph.D.
Member

Asst.Prof.Chatwarun Ongkasing, Ed.D.
Member and Advisor

Approved by Graduate School

(Asst.Prof.Plт.Off. Vanee Sooksatra, D.Eng.)

Dean of Graduate School

June 4, 2020

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้เป็นอย่างดี เนื่องจากท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรวิญญ์ องค์กรองคสิทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลืออย่างดีมาก คอยให้คำปรึกษาแนะนำ ขอม เหน็ดเหนื่อย ช่วยแก้ไขงาน พร้อมทั้งให้กำลังใจด้วยความเมตตา และความรักที่มีให้ต่อลูกศิษย์ ขอบพระคุณ โอกาสที่คิดว่ามืดแล้วแต่กลับสว่างได้จากคนเป็นครูด้วยหัวใจ มีอะไรที่ตอบแทน บุญคุณครูได้จะทำให้ดีที่สุดในชีวิตนี้ ยินดีจะทำให้จากใจของลูกศิษย์ ขอบพระคุณไม่ใช่แค่วันนี้ แต่จะระลึกในใจให้ทรงจำตลอดกาลของการมีชีวิต

ขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สังศิต พิริยะรังสรรค์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และกรรมการสอบได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกรัตน์ ยศไกร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูลีรัตน์ เจริญพร และดร.ศรัณย์ ธิตีลักษณ์ ที่ให้ความคิดเห็นและข้อสังเกตอันเป็นประโยชน์ จนทำให้การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จโดยสมบูรณ์

ขอบพระคุณมหาวิทยาลัยรังสิต ที่กรุณาให้ทุนการศึกษา ขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. พิศประไพ สาระสาธิติน ดร.วรชาติ เนติชมจันทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยสุดา ม้าไว ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร. เกสัชกร ธนภัทร ทรงศักดิ์ รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณ์ ทองเลิศ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นเรฐฐ พันธ์ราธร รวมถึงศิษย์เก่า และนักศึกษาปัจจุบัน ที่ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ประสานงานต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอบพระคุณ คุณวันฉวี ประชุมรัตน์ (น้องวรรณ) ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์เป็นแหล่ง ศูนย์รวมหนังสือ และข้อมูลชั้นดี ที่ต้องการนำมาใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ส่งพลังมาให้และสมาชิกทุกคนในครอบครัวที่สนับสนุนในทุก กิจกรรมมาโดยตลอด รวมทั้งผู้บังคับบัญชา และมิตรสหายที่เป็นกำลังใจและช่วยเหลือในทุกด้าน จนกระทั่งประสบความสำเร็จได้ในทุกวันนี้

นวรรตน์ กิ่งเม่ง
ผู้วิจัย

5709832 : นวรัตน์ กิ่งเม่ง
 ชื่อคุณิพนธ์ : อัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม
 หลักสูตร : ปรัชญาคุณิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง
 อาจารย์ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.นิตรวรวิญษ์ อองคสิงห

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิต ภาคปฏิบัติกรของอำนาจที่มีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์บัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม และเพื่อหาแนวทางการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกการศึกษาหลังสมัยใหม่นิยม ซึ่งผ่านกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษา ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา ผู้ใช้บัณฑิตซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่รับบัณฑิตเข้าปฏิบัติงานในหน่วยงานของตน บัณฑิตซึ่งเป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศไทย และนักศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคมและครอบครัวอำนาจที่มีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิต คือ การเปลี่ยนแปลงและโลกาภิวัตน์ที่ไม่หยุดนิ่งแนวทางในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกการศึกษาหลังสมัยใหม่คือ สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมให้บัณฑิตใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีความคิดสร้างสรรค์ และมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลือผู้อื่นและทำงานเพื่อสังคมได้ ดังนั้น หน่วยงานของรัฐจึงควรส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาจัดการศึกษาที่ใช้องค์ความรู้ใหม่หรือใช้นวัตกรรมการศึกษาเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมในปัจจุบัน

(คุณิพนธ์มีจำนวนทั้งสิ้น 158 หน้า)

คำสำคัญ: อัตลักษณ์, บัณฑิต, โลกหลังสมัยใหม่นิยม

5709832 : Navarat Kongmeng
 Dissertation Title : The Identities of Graduates in Postmodern Era
 Program : Doctor of Philosophy in Leadership in Society, Business and Politics
 Dissertation Advisor : Asst.Prof.Chatwarun Ongkasing, Ed.D.

Abstract

This research aimed to investigate the individuation of graduates and the impact of power practice on the individuation of graduates in the postmodern era and to discover approaches for determining the identities of graduates in the world of education in the postmodern era. The research was conducted on the basis of qualitative methodology. Data were obtained from in-depth interviews with administrators and lecturers in Thai higher education institutions, employers who hired graduates, Thai graduates, and current students in Thai higher education institutions.

The result revealed that graduates’ identities were formed through social process and their families. Globalization was found to be a significant power affecting the determination of their identities. An appropriate for determining graduate’ identities was to encourage graduates to apply IT and communication and to promote creative thinking and public mind among graduates so that they could help others and work for society. Government organization were recommended to encourage the improvement of learning management or the creation of educational innovation among educational institutions and as a tool to promote students’ learning process so that they could apply their knowledge in real-life contexts and current situations.

(Total 158 pages)

Keywords: Identity, Graduates, Postmodern Era

Student’s Signature Dissertation Advisor’s Signature

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญรูป	ซ
บทที่ 1	
บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	6
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
1.4 ขอบเขตของงานวิจัย	7
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
1.6 นิยามศัพท์	8
บทที่ 2	
แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory)	10
2.2 ทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernity)	13
2.3 ทฤษฎีอัตลักษณ์	18
2.4 อำนาจและวาทกรรม	34
2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา	36
2.6 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับโลกาภิวัตน์	46
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	52
2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย	61
บทที่ 3	
วิธีการดำเนินการวิจัย	62
3.1 วิธีการศึกษาวิเคราะห์	62

สารบัญ (ต่อ)

หน้า		
	3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก	63
	3.3 สนาม (Field)	64
	3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	64
	3.5 วิธีการในการรวบรวมข้อมูล	68
	3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	68
บทที่ 4	การก่อรูปของอัตลักษณ์ของบัณฑิต	70
	4.1 การก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิต	70
	4.2 สังคมทันสมัยกับการก่อรูปอัตลักษณ์	74
	4.3 การก่อรูปจากองค์ประกอบของการศึกษา	77
	4.4 โครงสร้างนิยามกับการบริหารจัดการการศึกษา	83
	4.5 บทสรุป	85
บทที่ 5	อำนาจและภาคปฏิบัติการในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิต	87
	5.1 โลกาภิวัตน์กับการเคลื่อนของโลกยุคทันสมัย	87
	5.2 อัตลักษณ์กับกรอบความคิดของโลกยุคหลังสมัยใหม่	90
	5.3 อำนาจในการจัดองค์ประกอบของการศึกษา	94
	5.4 บทสรุป	102
บทที่ 6	การสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของบัณฑิตในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง	104
	6.1 ปุ่มหลังของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง	104
	6.2 บนเส้นทางสู่ความเป็นเลิศ	108
	6.3 กรณีศึกษา “ชุมชนกับอัตลักษณ์ของการรับใช้สังคม”	111
	6.4 การสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของบัณฑิต	114
บทที่ 7	บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	120
	7.1 ข้อถกเถียงอัตลักษณ์ในยุคโครงสร้างนิยามและสมัยใหม่นิยาม	120

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7.2 การก่อรูปอัตลักษณ์บัณฑิตจากอำนาจและความรู้	124
7.3 อำนาจและภาคปฏิบัติการของความรู้ในการกำหนดอัตลักษณ์บัณฑิต	127
7.4 แนวทางสร้างสรรค์ในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตผ่านอำนาจ ความรู้	129
7.5 บทสรุป	132
7.6 ข้อเสนอแนะ	134
บรรณานุกรม	135
ภาคผนวก	143
ภาคผนวก ก แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารของสถาบัน อุดมศึกษาและผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา	144
ภาคผนวก ข แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ใช้บัณฑิตซึ่งเป็น ผู้ประกอบการที่รับบัณฑิตเข้าปฏิบัติงานในหน่วยงานของตน	147
ภาคผนวก ค แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มบัณฑิตซึ่งเป็นผู้สำเร็จ การศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศไทย	150
ภาคผนวก ง แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่กำลัง ศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา	154
ประวัติผู้วิจัย	158

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ทางการบริหารการศึกษา	50

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
2.1	แสดงกระบวนทัศน์ใหม่ในการบริหารการศึกษา	51
2.2	แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	61
2.3	กลยุทธ์สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Generic Strategies)	22
2.4	Bowman's Strategy Clock	23
2.5	แสดงแบบจำลองส่วนประสมทางการตลาด (The Four P's of The Marketing Mix)	24
2.6	กรอบแนวคิดในการวิจัย	50
4.1	แสดงมุมมองในอดีตของการปฏิบัติอุตสาหกรรม	84
4.2	แสดงบทสรุปการวิเคราะห์การก่อรูปของอัตลักษณ์ของบัณฑิต	85
6.1	ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning	118

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียน ในภาพรวมนิสิตนักศึกษาเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ และการเรียนในระดับอุดมศึกษาเป็นการเรียนเพื่อให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วออกไปประกอบอาชีพตามสาขาวิชาที่ตนเองได้ศึกษา การพัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้ที่มีความเข้าใจในตนเอง เข้าใจในบทบาทของตน จะช่วยส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติต่อไป แต่ทั้งนี้จะเห็นได้ว่านิสิตนักศึกษาอยู่ในช่วงวัยรุ่นซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและค้นหาอัตลักษณ์ของตนเอง วัยเช่นนี้นับเป็นช่วงวัยรุ่นที่มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่ง อัมพร ศรีประเสริฐสุข (2545) ได้กล่าวว่า นักศึกษาอยู่ในช่วงที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ส่งผลถึงมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่ตนรับรู้ รวมถึงในด้าน การดำเนินชีวิต ความคิด และวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ทำให้นิสิตนักศึกษาที่อยู่ในช่วงแสวงหาอัตลักษณ์ เกิดความสับสนและไม่เข้าใจในตนเองได้

อัตลักษณ์ คือ ความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตัวเองและคนอื่นมองเราในขณะนั้น มีคำสองคำที่เป็นที่ถกเถียงว่าคำว่า “เอกลักษณ์” กับ “อัตลักษณ์” มีความหมายเดียวกันใช่หรือไม่ วิทย์ เทียงบูรณะธรรม (2541) ได้ให้ความหมายของอัตลักษณ์ (Identity) ไว้ตรงกับคำว่า “เอกลักษณ์” ซึ่งสอดคล้องกับที่ อภิญา เฟื่องฟูสกุล (2546) ได้อธิบายไว้ว่าอัตลักษณ์ (Identity) ตามคำแปลเดิมใช้คำว่า “เอกลักษณ์” ซึ่งหมายถึง ลักษณะเฉพาะของคนหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในการพูดถึงในทางสังคมศาสตร์ปัจจุบัน ความหมายนี้แปรเปลี่ยนไปโดยใช้คำว่า “อัตลักษณ์” แทนคำว่า “เอกลักษณ์” (ในความหมาย Identity) เนื่องจากปัจเจกบุคคลอาจมีหลายอัตลักษณ์ได้ในขณะเดียวกันและการให้ความหมายของอัตลักษณ์ก็อาจเปลี่ยนไปตามบริบทได้เสมอ (สุกษณานัน ศรีเอี่ยม, 2554)

สิ่งที่น่าสนใจคือ มโนทัศน์อัตลักษณ์ จะถูกกล่าวควบคู่ไปกับเรื่องของอำนาจ นิยาม ความหมายหรือการสร้างภาพแทนความจริง (Representation) เมื่ออัตลักษณ์ไปสัมพันธ์กับแนวคิดที่ อำนาจ คุณจะมี ความหมายที่แตกต่างจากความหมายที่เข้าใจกัน โดยสามัญสำนึกมาก อัตลักษณ์จึงเป็น กระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งนิยามตนเองหรือเอกลักษณ์ของตน โดยถือบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่น นอกจากตัวเองเป็นหลัก เช่น คนที่เจ็บแทนเพื่อนหรือหมู่คณะ ได้ถือว่าเพื่อนหรือหมู่คณะเป็น อัตลักษณ์อันเดียวกับตน แนวคิดของทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ทำให้เกิดการตั้ง คำถามอย่างมากกับวิธีการมองโลก การเข้าถึงความจริงของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งที่เชื่อกันว่าเป็นความ จริงที่เป็นแก่นแกนของปัจเจกบุคคล ซึ่งวิธีคิดเช่นนี้ ได้รื้อถอนความเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติแก่นแกน ของปัจเจกภาพ ส่งผลให้ความเป็นปัจเจกภาพกลายเป็นเรื่องของ การนิยามความหมายซึ่งสามารถ เปลี่ยนแปลงไปตามบริบท ดังนั้น อัตลักษณ์จึงเป็นมโนทัศน์ที่คาบเกี่ยวสัมพันธ์กับวิชาหลายแขนง ทางด้านสังคมศาสตร์ ทั้งสังคมวิทยา มนุษย์วิทยา จิตวิทยาและปรัชญา โดยอัตลักษณ์จะมีความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นปริมณฑลเชื่อมต่อระหว่างข้อทั้งสองและในด้านหนึ่ง (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2543)

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนซึ่ง ค้นหาประสบการณ์ในรูปแบบที่ทำแล้วคนรู้สึกพอใจ รู้สึกปลอดภัย เกิดความมั่นใจในตนเอง รวมไปถึงความรู้ที่พึงพอใจ ในรูปร่างลักษณะ การปรับตัวทางเพศ การยอมรับ และเข้าใจในบทบาท ของตนเอง ตลอดจนการมั่นใจในบุคลิกภาพของตน ดังนั้น การศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงเป็น ช่วงเวลาสำคัญในการสร้างพื้นฐานชีวิตของผู้เรียน ทั้งด้านชีวิตการทำงาน ชีวิตครอบครัว และ ความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านกระบวนการเรียนการสอน และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม นอกจากนี้ การศึกษาในระดับอุดมศึกษายังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนความรับผิดชอบ และได้ฝึกฝนการใช้ ชีวิตแบบผู้ใหญ่ รวมทั้งได้ทดลองทำหน้าที่ในบทบาทที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่าง ๆ ซึ่งล้วนเป็น องค์ประกอบสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ทางวิชาการ (Academic Identity) และอัตลักษณ์ทาง วิชาชีพ (Professional Identity) ที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการประกอบอาชีพในอนาคตอีกด้วย (Lairio, Puukari & Kouvo, 2013; สุภัชฌาน์ ศรีเอี่ยม, 2554)

ปัจจุบันสังคมโลกและสังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคที่มีความสลับซับซ้อน และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา อันส่งผลให้บทบาทของเยาวชนยุคใหม่ที่เป็น อนาคตของชาติต้องมีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลทั้ง ด้านลบและด้านบวกต่อการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบัน ดังจะสังเกตได้จากพฤติกรรมบางอย่าง เช่น

พฤติกรรมในอดีตที่เด็กไทยหรือค่านิยมของคนไทยอันมีบุคลิกลักษณะที่แสดงออกถึงความสุภาพ อ่อนน้อม การได้รับการอบรมสั่งสอนให้รู้จักอดทนและรอคอย การมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย รวมทั้งการ สืบทอดวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ตามบรรพบุรุษ พ่อ แม่ และญาติผู้ใหญ่ แต่ในยุค ปัจจุบันเกิดความเปลี่ยนแปลงด้านความคิดของพ่อแม่ โดยเฉพาะความคิดที่ไม่ต้องการให้ลูกมีความ ลำบาก จึงมีความพยายามที่จะแสวงหาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมทั้งการเกิดค่านิยมใหม่ ๆ ต่อ การดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการใช้สินค้าที่มีราคาแพง เพื่อไม่ให้ลูกเกิดความด้อยกว่าบุคคลอื่น ซึ่ง ค่านิยมดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในสังคมเมืองเท่านั้น ในสังคมชนบทก็มีค่านิยมดังกล่าวเกิดขึ้นด้วย (วิลาสินี มีธรรม, 2561)

อย่างไรก็ตาม แม้โลกจะมีการเปลี่ยนแปลงไปมากเพียงใด ความหวังของสังคมก็ยังคงอยู่ที่ เยาวชนยุคใหม่ ในฐานะบุคคลที่จะเป็นพลังขับเคลื่อนประเทศชาติไปสู่อนาคตข้างหน้า สำหรับนิสิต นักศึกษารวมถึงบัณฑิตไทยย่อมเป็นความหวังของประเทศไทยเช่นเดียวกัน ท่ามกลางกระแสสังคม ยุคใหม่ จึงต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลง จากความคาดหวังของสังคมไทยโดยการ กำหนดกรอบแนวทางให้กับเยาวชน ซึ่งความคาดหวังดังกล่าวมักจะเกิดการต่อต้านมาทุกยุคสมัย โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันการต่อต้านดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น จนยากที่จะต้านทาน และ ส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเยาวชนมากมาย ดังนั้นความเป็นอัตลักษณ์ของเยาวชนไทยในยุคศตวรรษ ที่ 21 ควรเป็นไปในทิศทางใดที่จะทำให้เยาวชนไทยได้ปรับตัว และสามารถที่จะพัฒนาตนเองให้เข้า กับยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะในการเรียนรู้ ทักษะการใช้ชีวิต ความสามารถที่จะนำความรู้มาใช้ ในการแก้ไขปัญหา การคิดวิเคราะห์ การมีภาวะผู้นำในตนเอง การมีความสามารถในการทำงานเป็น ทีม การมีทักษะในการสื่อสารเรียนรู้นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนา มีความเสียสละรับผิดชอบต่อ สังคม มีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นความคาดหวังต่อภาพอัตลักษณ์ เยาวชนไทยของผู้ใหญ่และสังคมไทยต่อกระแสแห่งยุคศตวรรษที่ 21 (วิลาสินี มีธรรม, 2561)

ซิกเคอร์ริงและไรเซอร์ (Chickering & Reisser, 1993) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนานักศึกษา ที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นไว้ว่า การศึกษาในระดับอุดมศึกษาช่วยให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาในด้านการสร้างอัต ลักษณ์ (Identity) เป็นการค้นหาว่าประสบการณ์ในรูปแบบใดที่ทำแล้วทำให้ตนเองพอใจ รู้สึก ปลอดภัย เกิดความมั่นใจในตนเอง รวมไปถึงความพอใจในรูปร่างลักษณะ การปรับตัวทางเพศ การ ยอมรับและเข้าใจในบทบาทของตน และมั่นใจในบุคลิกภาพของตนเองด้วย สำหรับในส่วนของ การศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้นจากการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ พบว่า การสร้างอัตลักษณ์จะ เกิดขึ้นในช่วงการเรียนระดับมหาวิทยาลัยมากกว่าในช่วงมัธยมศึกษา (Waterman, 1994) ดังนั้นการ

ช่วยให้นักศึกษามีพัฒนาการที่เหมาะสม เป็นหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งของมหาวิทยาลัย เพื่อส่งเสริมให้ชีวิตตนเองและครอบครัวดีขึ้น รวมถึงมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคม สามารถทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้ (วรากรณ์ สามโกเศศ, 2546) สำหรับประเทศไทยได้มีการประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ที่เปิดกว้างและส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งได้บรรจุเนื้อหาวิชาในส่วนที่นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ได้อย่างอิสระ เหมาะสมและตรงกับความต้องการหรืออัตลักษณ์ของแต่ละสถาบันได้ สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งจึงมีอัตลักษณ์เป็นของตนเองเพื่อที่จะได้พัฒนานักศึกษาให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษานั้น

การที่สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการกำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติที่ประกอบไปด้วย ด้านความรู้ความสามารถ ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในมิติต่าง ๆ และมาตรฐานผลการเรียนรู้ 5 ด้าน เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษานำไปใช้เป็นมาตรฐานในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้น อาจไม่เพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคของศตวรรษที่ 21 โดยจะเห็นได้จากภารกิจด้านการผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาที่ผ่านมา พบว่ายังไม่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศและตอบสนองกับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งจากการศึกษาของธนาการ โลก (2559) เรื่องการอุดมศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะและงานวิจัยเพื่อขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออก พบว่า ผู้ประกอบการเน้นย้ำถึงการขาดแคลนทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์และทักษะการแก้ปัญหา ทักษะด้านพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การสื่อสาร การเจรจาต่อรอง ทักษะคิดด้านการทำงาน ทักษะทางเทคนิค รวมไปถึงการขาดความรู้เชิงปฏิบัติที่เกี่ยวกับการทำงาน ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ อีกทั้งทักษะภาษาอังกฤษที่ยังเป็นจุดอ่อนสำคัญของแรงงานทั่วทั้งภูมิภาค นอกจากนี้ยังพบว่า คุณภาพบัณฑิตในยุคปัจจุบันที่สถาบันอุดมศึกษาผลิตออกมานั้นยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรม จึงทำให้คุณภาพของบัณฑิตไม่เป็นที่ยอมรับของสถานประกอบการ และทักษะภาษาอังกฤษของนักศึกษาอยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งยังไม่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศตามแนวโมเดลประเทศไทย 4.0 (สุวรรณิ คำมัน, 2560)

ทั้งนี้ ชูเบิร์ด (Shubert, 2011) ได้แสดงทัศนะว่า “21st Century Competences” เป็นสัญญาณของการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี ดังนั้น ปัจจัยสำคัญของสถาบันการศึกษา คือ สถาบันการศึกษาควรสร้างความรู้ (Knowledge) และทักษะ (Skills) ให้ได้ตามความคาดหวังของสังคม และในทางเดียวกัน สถาบันการศึกษาควรต้องทราบว่าสิ่งที่ส่งผลต่อสังคมในวงกว้างนั้นจะมีผลต่อสังคมในวงแคบได้อย่างไร โดยผู้สอนจะต้องเข้าใจถึงเนื้อหา (Content) และบริบท (Context)

ที่ควรสอนจึงจะไปถึงเป้าหมายที่มุ่งหวังได้ ในขณะที่ คามิซา และคณะ (Kamisah, Turiman, Omar, & Daud, 2010) ได้ระบุว่า การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะต้องมีการเติมเต็มความคาดหวังของสังคม โดยเฉพาะการเตรียมนักศึกษาสำหรับโลกนอกห้องเรียน อย่างไรก็ตาม การศึกษาจะต้องอยู่ในกรอบของมาตรฐานทางการศึกษา ดังนั้นเพื่อให้สามารถเอาชนะความท้าทายนี้ได้ จะต้องคำนึงถึงเนื้อหาหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพทางร่างกาย อารมณ์ จิตวิญญาณ และทักษะทางปัญญา ตามความต้องการของสังคมในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งหัวใจสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์ในแต่ละประเทศต่างให้ความสำคัญในสถาบันการศึกษาเพื่อที่จะพัฒนาศิษย์ให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (สุชาติ นิรัตติมานนท์, 2560)

ศตวรรษที่ 21 เป็นศตวรรษที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังเกิดการค้นพบองค์ความรู้ใหม่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ความรู้ที่มนุษย์สะสมมาตั้งแต่สร้างโลกจนถึงกลางศตวรรษที่ 21 นั้นมีปริมาณเท่ากับความรู้ที่มนุษย์ค้นพบในช่วง 50-60 ปี ที่เพิ่งผ่านมา อีกทั้งการพัฒนาของเทคโนโลยียังทำให้เกิดเครื่องมือที่หลากหลายในการเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูล สารสนเทศ หรือเนื้อหาในรูปแบบดิจิทัลทั้งในเชิงวิชาการ และในเชิงบันเทิง (Resta & Patru, 2010) การพัฒนาเครื่องมือในการเข้าถึงเนื้อหาดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลให้เยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนมีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตและการเรียนในแต่ละวัน กล่าวคือ ผู้เรียนยุคใหม่ที่มีความพร้อมมักใช้เวลาส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันไปกับเครื่องมือเข้าถึงสื่อดิจิทัลต่าง ๆ ที่ใช้ในการสื่อสารกับผู้อื่น เช่น โทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ เครื่องเล่นเกม เครื่องเล่นเพลง ไอพ็อด คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น จึงทำให้เยาวชนในยุคนี้มีความแตกต่างจากเยาวชนในยุคก่อนเป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 ควรเป็นผู้เรียนที่มีความต้องการใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา เข้าถึงองค์ความรู้ใหม่ ๆ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนมีความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ (วิจารณ์ พานิช, 2556)

อัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยมจึงเป็นการใช้อำนาจให้นักศึกษามีทักษะในการเรียนรู้ การดำรงชีวิตและการทำงานในอนาคต ที่ถือเป็นความท้าทายที่สุดต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมโลกที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารแบบไร้ขีดจำกัด และช่องทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) ซึ่งความท้าทายในการพัฒนานักศึกษาในยุคนี้จะต้องเตรียมความพร้อม ด้านทักษะและคุณลักษณะที่สำคัญสำหรับยุคปัจจุบันที่มีความต้องการคุณลักษณะของบัณฑิตที่เด่นชัดและสูงกว่าในอดีต สมรรถนะในตนเองของบัณฑิตจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในโลกอนาคต อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันสังคมไทยอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การไหลเวียน

ของข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางความคิด ความเชื่อ และรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ดังนั้นการพัฒนาการศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญยิ่ง โดยจะต้องการพัฒนาการศึกษาให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านความรู้ทางวิชาการ วิชาชีพ หรือวิชาชีวิต และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (เบญจวรรณ ถนอมชยธวัช, ผ่องศรี วาณิชย์ศุภวงศ์, วุฒิชัย เนียมเทศ และณัฐวิทย์ พจนตันติ, 2559)

สถาบันการอุดมศึกษาของภาครัฐและเอกชนได้ตั้งอยู่ภายใต้กรอบคุณภาพการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ได้กำหนดกรอบมาตรฐานเพื่อการกำกับดูแลสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยสถาบันการศึกษาทุกแห่งจะต้องปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานดังกล่าวในการบริหารสถานศึกษาและในการผลิตบัณฑิต ซึ่งถือได้ว่าเป็นการผูกขาดทางการศึกษาในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิต ซึ่งแท้ที่จริงแล้วสถาบันการศึกษามีอำนาจในการต่อรองเพื่อการผลิตบัณฑิตตามอัตลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคสมัยต่าง ๆ การค้นพบว่าอัตลักษณ์ของนักศึกษาหรือบัณฑิตก่อรูปขึ้นมาอย่างไรในโลกทันสมัย และหลังสมัยใหม่ นิยม จึงเป็นประเด็นสำคัญของงานวิจัยนี้ ตลอดจนการศึกษามีอำนาจใดที่อยู่เบื้องหลังการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัย และมีภาคปฏิบัติกรอย่างไร จึงเป็นคำถามการวิจัยที่สำคัญในงานนี้ด้วย

1.2 คำถามการวิจัย

ทำไมอำนาจจึงมีผลต่อการก่อรูปของอัตลักษณ์ของนักศึกษาและบัณฑิตในโลกการศึกษายุคทันสมัยและโลกหลังสมัยใหม่ อัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัยและในโลกหลังสมัยใหม่มีลักษณะอย่างไร อำนาจใดที่อยู่เบื้องหลังการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัย และมีภาคปฏิบัติกรอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษาการก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัยและในโลกหลังสมัยใหม่ นิยม
- 1.3.2 เพื่อศึกษาภาคปฏิบัติกรของอำนาจที่มีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์บัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่ นิยม
- 1.3.3 เพื่อหาแนวทางการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกการศึกษาหลังสมัยใหม่ นิยม

1.4 ขอบเขตของงานวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษา ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา ผู้ใช้บัณฑิตซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่รับบัณฑิตเข้าปฏิบัติงานในหน่วยงานของตน บัณฑิตซึ่งเป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศไทย และนักศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัย อันประกอบด้วย การศึกษาในเรื่องของปรัชญาการศึกษาของมหาวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติ ความทันสมัยที่มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของนักศึกษา องค์กรประกอบของการศึกษา และโครงสร้างนิยมกับการบริหารจัดการการศึกษา การศึกษาอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคหลังสมัยใหม่ อันประกอบด้วย การศึกษาในเรื่องของความเคลื่อนไหวของโลกาภิวัตน์ สภาพปัญหาที่มีผลมาจากการศึกษาของประเทศไทย และการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบการศึกษา การศึกษาลักษณะของการต่อรองของสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่ง เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์การต่อรองอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาในครั้งนี้จะทำให้ทราบลักษณะอัตลักษณ์ของนักศึกษาและบัณฑิตในโลกยุคทันสมัยและในโลกหลังสมัยใหม่นิยมภายใต้องค์ประกอบของการศึกษา และทำให้ทราบถึงลักษณะของอำนาจในการกำหนดอัตลักษณ์ของนักศึกษาและบัณฑิตในโลกยุคทันสมัยและในโลกหลังสมัยใหม่นิยม และการปฏิบัติการต่อลักษณะอำนาจดังกล่าว

1.6 นิยามศัพท์

บัณฑิต หมายถึง นักศึกษาตั้งแต่ปี 1 ถึง ปี 4 ที่ศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่ง และผู้ที่จบการศึกษาไปแล้วจากสถาบันการศึกษาแห่งนี้

อัตลักษณ์ หมายถึง ความเป็นปัจเจกบุคคล (Individual) เกี่ยวกับการยอมรับในความเป็นตัวตนและการแสดงภาพจริงให้เห็นว่ามีความเหมือนหรือต่างอย่างไรกับบุคคลอื่น

การก่อรูปอัตลักษณ์ หมายถึง การให้ความหมายบางอย่างเกี่ยวกับตัวตนของนักศึกษาและบัณฑิต ที่ถูกก่อรูปขึ้นมาจากความหลากหลาย (Different) ของความสัมพันธ์ หรือความผันแปร ความยืดหยุ่น ความมีอิสระ และความไร้อิสระของสังคม

อำนาจ หมายถึง ปฏิบัติการชุดใดชุดหนึ่งขึ้นมาโดยกลุ่มคนที่มีอำนาจ และถูกทำให้เป็นความจริง โดยจะถูกนำกลับไปสู่ปฏิบัติการทางสังคมมากมาย อำนาจอยู่ในรูปแบบของความรู้ ที่ถูกกำกับด้วยความจริงและทำให้คนปฏิบัติตาม โดยพยายามปิดกั้น เบียดขับความรู้ชุดอื่น ๆ ที่เผยตัวขึ้นในสังคม

โลกยุคทันสมัย หมายถึง สภาพการเปลี่ยนแปลงในสังคม อันมีพื้นฐานมาจากความเจริญของสังคมตะวันตกในการก้าวเข้าสู่ความทันสมัยอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยได้มีการปรับปรุงและพัฒนาประเทศให้เป็นสังคมสมัยใหม่แบบวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และอุตสาหกรรม ในด้านสังคม โลกยุคทันสมัยให้ความเชื่อมั่นกับการแบ่งสังคมออกเป็นทวีตักษณ์หรือพหุนิยม ที่เชื่อในการแบ่งขั้วและการมีขั้วตรงข้าม เชื่อว่าความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมเป็นผลมาจากอิทธิพลของค่านิยมบางอย่าง ที่แสดงออกมาในรูปแบบของกฎเกณฑ์และปทัสถานทางสังคม เช่นการยึดมั่นในการดำรงอยู่ของโครงสร้าง

โลกยุคหลังสมัยใหม่ หมายถึง กระแสที่แสดงถึงปฏิกริยาที่ตอบรับกับการเปลี่ยนแปลงของการเติบโตของเศรษฐกิจและสังคม การถูกรอบงำด้วยสื่อและเทคโนโลยี ในเชิงสังคม โลกยุคหลังสมัยใหม่พยายามคลี่คลายให้เห็น โครงสร้างและผู้กระทำการ การถูกกดทับ การเบียดขับ การปิดกั้น การคลี่คลายนี้จะทำให้เห็นแนวทางที่จะสามารถพ้นจากภาวะการครอบงำดังกล่าว

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากกระแสโลกาภิวัตน์ที่พยายามที่จะเชื่อมโลกให้เป็นหนึ่งเดียวทั้งด้านความคิด มุมมอง และการกระทำ ได้ส่งผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการศึกษา ดังนั้นในด้านการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างคนให้เป็นคนเก่ง คนดี และมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จำเป็นที่จะต้องศึกษาและหาแนวทางในการป้องกัน ปรับปรุงพัฒนา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ภายใต้เงื่อนไขว่า คุณลักษณะที่ถูกต้องที่สุดคืออะไร ซึ่ง การศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์เป็นการศึกษาที่นำไปสู่การเรียนรู้ทุกหนทุกแห่ง และเป็นการเรียนรู้ที่ตื่นตัวตลอดเวลา อีกทั้งยังเป็นการศึกษาตลอดชีวิต ดังนั้นภายในเงื่อนไขคุณลักษณะเดิมที่ถูกกำหนด อยู่ภายใต้กรอบของหน่วยงานที่กำกับดูแลสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษานั้น อาจจะไม่มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการกำหนดอัตลักษณ์ของนักศึกษาไทยภายใต้การเปลี่ยนแปลงในยุค ดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยได้ทำการสืบค้นถึงอัตลักษณ์ที่จะแสดงความเป็นตัวตนของนักศึกษา ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ได้มี มาก่อนหน้านี้เพื่อเป็นกรอบในการวิจัย โดยมีการเรียงลำดับดังนี้

- 2.1 ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory)
- 2.2 ทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernity)
- 2.3 ทฤษฎีอัตลักษณ์
- 2.4 อำนาจและวาทกรรม
- 2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา
- 2.6 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับโลกาภิวัตน์
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory)

2.1.1 ลักษณะของทฤษฎีความทันสมัย

อุดมคติของทฤษฎีความทันสมัย คือ ต้องการเปลี่ยนทุกสังคม โดยมีจุดหมายปลายทาง คือ เศรษฐกิจแบบทุนนิยม การเมืองแบบประชาธิปไตย สังคมเมืองหรืออุตสาหกรรมที่มีการแข่งขัน โดยนักคิดในยุคนี้กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ เซอร์ คาร์ล ปอปเปอร์ (Sir Karl Popper) อัดัม สมิท (Adam Smith) โรสทาวน์ (Rostow) เคนีเซียน (Keynesian) ทรูแมน (Truman) มาร์แชล (Marshall) อเล็ก อิงเคลิส (Alex Inkeles) เฟรด เอ็น ริกส์ (Fred N. Riggs) ที อาร์ แบทเทิล (T. R. Batten) แดเนียล เลอเนอร์ (Daniel Lerner) เป็นต้น

แนวคิดหลักของทฤษฎีความทันสมัย คือ สังคมมีความเจริญไม่เท่ากัน ซึ่งสังคมไม่ควรยึดติดในขนบธรรมเนียมประเพณีมากนัก ประเทศที่ร่ำรวยจึงต้องช่วยประเทศยากจนทั้งด้านทุน เทคโนโลยี และวิชาการ ด้วยการทำให้เป็นอุตสาหกรรม เพื่อจะได้หลุดพ้นจากความยากจน ดังนั้นแนวคิดทฤษฎีนี้จึงมองว่า การพัฒนา คือ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยมีตัวชี้วัดของการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) รายได้ประชาชาติ (NI) เป็นต้น สำหรับกลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเพิ่มบทบาทของรัฐในการวางแผน และการร่วมมือกับต่างประเทศ โดยเป้าหมายของทฤษฎี ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อ 3 ประการ คือ (ดำรงค์ ฐานดี, 2538)

1) ลัทธิพัฒนานิยม เน้นการพึ่งพาตลาดต่างประเทศ การพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ทั้งด้านเทคโนโลยีและเงินทุน การส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ การพัฒนาตามแรงผลักดันขององค์กรต่างประเทศ การให้สิทธิพิเศษและส่งเสริมการลงทุนขนาดใหญ่ และเน้นการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

2) ลัทธิบริโภคนิยม เน้นการโฆษณา การใช้สินค้าจากต่างประเทศ การมีวิถีการดำเนินชีวิตเหมือนต่างประเทศของชนชั้นสูงและชนชั้นกลาง

3) ลัทธิความมั่นคง เน้นการควบคุมของรัฐ การกดขี่และการบังคับชนชั้นต่ำให้ปฏิบัติตามโดยการใช้กฎหมายขัดขวางการรวมกลุ่มหรือจำกัดบทบาทของมวลชน มีการสร้างศัตรูภายในชาติ เช่น การกล่าวหาผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลหรือชนชั้นปกครองว่าเป็นคอมมิวนิสต์หรือผู้ประสกร้าย

2.1.2 เกณฑ์การวัดอัตราการพัฒนา

ทฤษฎีความทันสมัยใช้เกณฑ์การวัดทางเศรษฐกิจในเรื่องการเพิ่มผลผลิตทั้งภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม สำหรับเกณฑ์การวัดทางสังคม ได้แก่ จำนวนคนรู้หนังสือ จำนวนพลเมืองที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง จำนวนเครื่องรับโทรศัพท์ รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าต่อจำนวนประชากรทั้งประเทศ และเกณฑ์ทางการเมือง ได้แก่ การปกครองระบอบประชาธิปไตย (ดำรง ฐานดี, 2538) สำหรับทางการเมืองได้อธิบายว่า ในยุคทฤษฎีความทันสมัยมีการใช้อำนาจอย่างมีเหตุมีผลเหมาะสม มีการขยายการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้ครอบคลุมกลุ่มต่าง ๆ มากขึ้น และมีการรวมตัวกันของชนชั้นทางเศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้เกิดสำนักทางการเมือง

การพัฒนาตามทฤษฎีความทันสมัย สามารถวิเคราะห์ระดับการพัฒนาได้เป็น 2 ระดับ คือ (ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2542)

2.1.2.1 ระดับโครงสร้างทางสังคม

1) เป็นสังคมเมือง (Urbanization) เน้นการพัฒนาด้านวัตถุ มีการสร้างตึกอาคารสูงใหญ่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกใช้ในชีวิตประจำวัน รวมไปถึงการกินหรือการบริโภคอาหารแพง ๆ และมีชีวิตแบบหรูหราอยู่ในเมือง

2) เป็นสังคมอุตสาหกรรม (Industrialization) เน้นการผลิตเพื่อการขาย มีการใช้เครื่องจักรและเทคโนโลยีขั้นสูงมาช่วยในการผลิต เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตให้ได้มาก ๆ จะได้ส่งออกและทำกำไรสูงสุด

3) เป็นสังคมที่มีการแข่งขัน (Competition) เน้นการแข่งขันและประสิทธิภาพในการทำงาน เพราะการแข่งขันนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการทำงานของคนและองค์กร เน้นการผลิตให้ได้มากที่สุด แต่ใช้ต้นทุนน้อยที่สุด

2.1.2.2 ระดับบุคคล

ลักษณะของคนตามทฤษฎีนี้จะต้องเป็นเจ้าของกิจการหรือเจ้าของบริษัท การมีประเพณีเป็นเรื่องดีแต่ต้องไม่ยึดถือมากนักจนเป็นทาส ตำแหน่งหน้าที่การงานได้มาจากการทำงานและความสามารถ ไม่ใช่ได้มาจากชาติกำเนิด เช่น ในอดีต การคิดมุ่งสู่อนาคต เป็นคนมีเหตุผล มีการเปลี่ยนแปลงและประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี รวมถึงการมุ่งประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว ซึ่ง อเล็ก อิงเคิลส์ (Inkeles, 1974) ได้กล่าวถึง ลักษณะของคนที่มีความทันสมัย (Modern Man)

ที่ประกอบด้วย การเปิดประสบการณ์ใหม่ระดับบุคคล การมีความพร้อมในยอมรับ การเปลี่ยนแปลงระดับสังคม การยอมรับความหลากหลายที่ต่างออกไป แต่ไม่ขาดจุดยืนของตัวเอง เมื่อสงสัยอะไรต้องแสวงหาข่าวสารหรือความจริงให้ได้ มองอนาคตและปัจจุบันมากกว่าอดีต สามารถเอาชนะธรรมชาติได้ มีการวางแผนที่ดี มีความเชื่อมั่นว่าจะทำได้ ให้คุณค่าด้านทักษะทางเทคนิค ถ้าความรู้มากขึ้น ค่าตอบแทนก็จะสูงขึ้น ให้คุณค่าการศึกษาแบบทางการหรือการเข้าโรงเรียน เคารพเกียรติของผู้อื่น และเป็นคนที่มิหวัหวั และจากลักษณะของคนที่มีความทันสมัยเช่นนี้ การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญ และเป็นปัจจัยเชิงบวกในการพัฒนาคนให้มีลักษณะตามที่ต้องการ ซึ่งการศึกษาตามทฤษฎีนี้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การสร้างความทันสมัย การสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงาน การสร้างคนให้มีความรู้เพื่อตอบสนองการผลิต ดังนั้น การศึกษาจึงเน้นแบบทางการหรือการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) ที่รัฐเป็นผู้จัดให้ในลักษณะรวมศูนย์ ซึ่งบ่อเกิดของการพัฒนา คือ การขัดเกลาทางสังคมและค่านิยมหรือทัศนคติของคนในสังคมนั้นเอง (ชนิตา รัศมีพลเมือง, 2542)

นอกจากนี้ เบทเทน (Batten, 1959) ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า ลักษณะของคนที่มีบรรพบุรุษวุฒิภาวะ (Mature Man) จะต้องเป็นคน ที่รู้จักใช้ความคิดแบบมีจุดหมายปลายทาง มีความสามารถคาดการณ์ข้างหน้าได้ดี สามารถทำงานสลับซับซ้อนได้ดี ยินดีรับฟังและทำความเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น และมีความชำนาญในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น

2.1.3 คุณลักษณะของการพัฒนา

แจน เซอร์วิส (Servaes, 1983, 1996 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2543, น. 17-18) ได้ประมวลคุณลักษณะหลายประการที่ประกอบกันเป็นความเชื่ออยู่ในกระบวนการพัฒนาความทันสมัยให้แก่สังคมที่ถูกใช้เป็นกระบวนการหลักเกือบทั่วโลกนับแต่ ค.ศ.1960 เป็นต้นมา ซึ่งคุณลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นมีดังนี้

2.1.3.1 การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในแต่ละสังคมอย่างเป็นเส้นตรง ก้าวหน้าแบบขั้นบันได (Unilinear) เมื่อเกิดแล้วมีแต่ก้าวรุกไปข้างหน้า ไม่มีกระบวนการย้อนกลับ (Irreversible)

2.1.3.2 การพัฒนาหมายถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง (Structural Differentiation) และการทำหน้าที่ใหม่ ๆ ของสถาบันสังคม (Functional Specialization)

2.1.3.3 การพัฒนาเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมาย เพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ด้วยการใช้เทคโนโลยีที่ลงทุนสูง (Capital-Intensive Technology)

2.1.3.4 การวางแผนดำเนินการพัฒนานั้น ต้องอาศัยการวางแผนจากส่วนกลาง (Centralized Planning) และกระบวนการพัฒนาทั้งหมดสามารถแบ่งออกเป็นชั้นๆอย่างชัดเจน ประเทศที่กำลังพัฒนาแต่ละประเทศจะมีตัวชี้วัด (Indicators) ที่บ่งบอกขึ้นตอนความก้าวหน้าของการพัฒนา

2.1.3.5 สาเหตุของความด้อยพัฒนานั้นเกิดจากปัจจัยภายใน (Endogenous Factors) เช่นการขาดเงินทุนในประเทศ ทักษะความสามารถของแรงงาน เทคโนโลยีทางการผลิตล่าช้า ดังนั้นในการพัฒนาจำเป็นต้องนำเอาปัจจัยภายนอก เช่น เงินลงทุน เทคโนโลยี เข้ามาช่วยสนับสนุน สังคมส่วนที่ก้าวหน้าของสังคม และสร้างความทันสมัยให้แก่สังคมส่วนที่ยังล่าช้าอยู่

2.2 ทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernity)

กล่าวได้ว่ากระบวนการทันสมัยยุคหลังสมัยใหม่ เกิดขึ้นจากการปลุกเร้าจากภาวะเศรษฐกิจที่เริ่มฟื้นตัว การเคลื่อนย้ายผู้คน วัฒนธรรม ข้อมูลข่าวสาร และเงินทุนข้ามพรมแดนรัฐชาติ การสิ้นสุดของสงครามเย็นและชัยชนะของระบบทุนนิยมภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกา กระแสเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ ซึ่งบางครั้งก็ยากที่จะทำให้ความเข้าใจได้ด้วยการระบุสัญชาติ หรือแหล่งกำเนิดที่แน่นอน แต่กระแสเหล่านี้ได้สร้างผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม ไปทั่วโลก เปลี่ยนวิธีคิด เปลี่ยนวิธีการมองความรู้ความจริง เปลี่ยนแบบแผนการใช้ชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคล และเปลี่ยนแบบแผนประเพณีต่าง ๆ ที่แต่ละชุมชนท้องถิ่นแต่ละประเทศเคยสืบทอดปฏิบัติกันมา กระแสการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนมีนัยสำคัญต่อการกำหนดความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ควรปรากฏในหลักสูตรสำหรับพลเมืองศตวรรษที่ 21 (Gaudelli, 2008)

2.2.1 นิยามของคำว่า ยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernity)

กิติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์ (2551) กล่าวว่า โปสต์โมเดิร์น (Postmodernity) ใช้มาตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 ต่อต้นศตวรรษที่ 20 โดยนักวิชาการชาวสเปน ชื่อ Federico de Onis ได้ใช้คำว่า โปสต์โมเดิร์น (Postmodernity) ในหนังสือของเขาที่กล่าวถึงบทกวีของสเปนและละตินอเมริกา ตีพิมพ์ในปี 1934 Federico de Onis ใช้คำนี้ในความหมายที่ชี้ให้เห็นปฏิกิริยาที่แอบซ่อนอยู่ในภาวะสมัยใหม่ และเริ่มปรากฏในต้นศตวรรษที่ 20 ในงานวรรณกรรม Arnold Toynbee นักประวัติศาสตร์ได้แบ่งยุคประวัติศาสตร์ไว้โดยกำหนดให้ยุคสมัยใหม่ (Modernism) จบลงในท้ายศตวรรษที่ 19 และยุคต่อจากนั้นเรียกว่า ยุคหลังสมัยใหม่ (After-modernism) ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นยุคหลังสมัยใหม่

(Postmodernism) และกำหนดว่ายุคนี้เริ่มขึ้นหลังปี ค.ศ. 1918 (Hassan, 2007 อ้างถึงใน ลดาวัลย์ มะลิไทย, อัมพร ศัชญาวัตต์ และวัชรารัตน์ เขาเขจร, 2560)

หากจะกล่าวถึงยุคหลังสมัยใหม่นิยม ต้องเข้าใจแนวคิดของทันสมัยนิยม (Modernity) คือ มูลฐานหนึ่งของระเบียบ (Order) เกี่ยวกับสติสัมปชัญญะและความมีเหตุผล ระเบียบของการสร้างสรรค์ให้พ้นจากความหายนะ ข้อสันนิษฐานหนึ่ง คือ การสร้างสรรค์ที่มีเหตุผล จะนำไปสู่ การสร้างสรรค์ที่มีระเบียบมากกว่า สร้างสังคมให้มีระเบียบมากกว่า ให้ประโยชน์มากกว่า (หมายถึง ถ้ามีเหตุผลมาก ก็จะเป็นประโยชน์มาก) เพราะ Modernity นำไปสู่การเพิ่มระดับของระเบียบ เป็นสังคมทันสมัย แนวคิดทวิลักษณ์นิยม (Dualism) ที่เฟื่องฟูในยุคทันสมัย เชื่อในเรื่องข้อตรงข้าม ของความมีระเบียบและความไร้ระเบียบ ดังนั้นจึงเชื่อว่าความมีระเบียบเป็นเกราะป้องกันความไร้ ระเบียบ และความไร้ระเบียบจะทำลายความเป็นระเบียบ ด้วยเหตุนี้สังคมทันสมัยจึงขึ้นอยู่กับการ สร้างเสริมอย่างต่อเนื่องของสองขั้วระหว่าง “ระเบียบ” และ “ไร้ระเบียบ” เพื่อที่เขาจะรักษา “ระเบียบ” ให้เหนือกว่าอยู่เสมอ แต่การจะกระทำได้ดังนี้ เขาต้องมีสิ่งที่เป็นตัวแทนของความ “ไร้ระเบียบ” สังคมทันสมัยจึงต้องมีการสร้างเสริมความ “ไร้ระเบียบ”

ในสังคมตะวันตก ความไร้ระเบียบกลายเป็น “สิ่งอื่น” ที่กำหนดความสัมพันธ์กับสองขั้ว ตรงข้ามอื่น ๆ ฉะนั้น บางสิ่งไม่ขาว ความไม่(เป็น)ชาย ความไม่(เป็น)หญิง ไม่แตกต่างทางเพศ ไม่ สะอาดบริสุทธิ์ ไม่เป็นเหตุ-ผล เป็นต้น กลายเป็นส่วนของความไร้ระเบียบ และต้องกำจัดออกไป เสียจากสังคมที่มีระเบียบ สำหรับสังคมที่ทันสมัยและมีเหตุผล (ลดาวัลย์ มะลิไทย และคณะ, 2560)

2.2.2 การศึกษาในยุคเปลี่ยนผ่าน

ตัวอย่างของความเปลี่ยนผ่านจากยุคทันสมัยมายังยุคหลังสมัยใหม่นิยม คือ การจัดการศึกษา ในปัจจุบันมีการนำเสนอเรื่องเพศจากมุมมองของ Queer Theory มิใช่การศึกษาเรื่องเพศศึกษา (Sex Education) ตามความหมายที่ปรากฏในหลักสูตรสุขศึกษาพลศึกษาเท่านั้น แต่ Queer Theory เสนอ การมองเรื่องเพศแบบใหม่ว่า เพศสภาพ เพศวิถี และตัวตนทางเพศมิใช่แก่นแท้หรือมีอยู่ในธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่สังคม โรงเรียนหรือสถานศึกษาสร้างขึ้นเพื่อที่จะจัดระเบียบ จัดประเภทและควบคุม ผู้เรียนที่อยู่ในสังคมนั้น

หลักสูตรและการจัดการศึกษาตามความหมายนี้ แสดงถึงนัยของการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงอคติ และการกดขี่บังคับทางเพศ ประเด็นปัญหาข้อนี้ให้ความสำคัญกับการต่อสู้เรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคทางเพศที่ได้รับการนำเสนอในหลักสูตรและการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางเพศจะต้องได้รับการศึกษาวิเคราะห์ทั้งในระดับอุดมการณ์ทางการศึกษา และการจัดหลักสูตรเพราะเพศในฐานะที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมนั้นมีมากกว่าเพศชายและเพศหญิงเท่านั้น การศึกษาในศาสตร์ด้านหลักสูตรจำเป็นต้องนำเสนอแง่มุมเหล่านี้ให้ชัดเจน ครอบคลุมและสอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน (Pinar, 2001)

Queer Theory ส่งสัญญาณว่าการจัดการศึกษาตามกระบวนทัศน์สมัยใหม่นิยม (Modernism) ที่เน้นการผลิตคนให้มีคุณภาพ มีสมรรถนะตามมาตรฐาน (Standards) ที่รัฐกำหนด ได้ทำให้เด็กและเยาวชนในวัยเรียนจำนวนมากต้องออกไปอยู่นอกกรอบของวาทกรรมกระแสหลัก (Normative Discourse) ผ่านสิ่งที่เรียกว่า เรื่องเล่าหลัก (Grand Narrative) ทำให้คนบางกลุ่มบางพวกได้ครอบครองเอกสิทธิ์ทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการให้คุณค่า ความคิด ความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นที่ยอมรับ แต่ในขณะเดียวกันนั้นก็กดทับและปิดกั้นเรื่องเล่าอันหลากหลายที่อยู่นอกกรอบของเรื่องเล่าหลักไม่ให้เข้ามาสู่พื้นที่ทางสังคมนั่นเอง Queer Theory ยังครอบคลุมมิติของการจัดการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับการลดความลำเอียง (Prejudice Reduction) โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทัศนคติเชิงบวกต่อกลุ่มชาติพันธุ์ เพศสภาพ และวัฒนธรรม การสอนความเสมอภาค (Pedagogy of Equity) โดยครูทำหน้าที่ส่งเสริม การเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มาจากชาติพันธุ์ วัฒนธรรม เพศ และชนชั้นทางสังคมที่แตกต่างกัน การเสริมสร้างพลังอำนาจวัฒนธรรมในโรงเรียน (School Culture Empowerment) วัฒนธรรมในสถานศึกษา/องค์กร ที่ส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ ชาติพันธุ์ และชนชั้นในสังคมโดยการมีกิจกรรมกลุ่ม ชมรมกีฬา การสอนและการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้สอนและผู้เรียนที่มาจากเชื้อชาติ สัญชาติที่แตกต่างกัน นอกจากนี้การจัดการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับกรอบแนวคิดของ Queer Theory นั้นยังรวมถึงบุคคลที่มีความผิดปกติหรือมีความบกพร่องในด้านต่าง ๆ เช่น ร่างกาย สติปัญญา ผู้ที่ไม่สามารถดำเนินชีวิตอย่างปกติทั่วไปได้ บุคคลที่มีความบกพร่องนี้มีบทบาทหน้าที่หลากหลายในสังคม และมีสิทธิในการได้รับบริการการช่วยเหลือจากรัฐ ซึ่งรวมถึงการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า ในโลกยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernity) ทุกประเทศต่างพยายามสร้างกระบวนทัศน์การพัฒนาภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ มิติของสังคม สิ่งปรากฏออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัด คือ จะทำอย่างไรหรือจะมีวิธีการใดที่จะทำให้สภาพการณ์ของประเทศ

ตนเองมีความเป็นเลิศในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม รวมทั้งด้านการศึกษาด้วย เพราะการจัดการศึกษาในยุคนี้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมา ความสลับซับซ้อนของสังคมมีมากขึ้นตามลำดับ องค์ความรู้/ข้อความรู้ต่าง ๆ ถูกผลิตขึ้นมาใหม่ หรือบางครั้งก็นำความรู้เดิมมาผลิตซ้ำ (Reproduction) บนฐานของการเปลี่ยนแปลง แต่อย่างไรก็ตาม ถือได้ว่าการต่อยอดในความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาองค์ความรู้/ข้อรูรันั้น ๆ ให้ดียิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ในสมัยโลกหลังยุคใหม่นี้ ปัญหาของชาติหรือคนของชาติ ถือว่าเป็นพลังคุณค่าที่จะช่วยสร้างฐานรากของการพัฒนาชาติได้ในบริบทที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้น ปัญหาของชาติในยุคนี้ควรมีลักษณะอย่างน้อยดังนี้ (ชงชัย สมบูรณ์, 2560)

1) Technology จะต้องมีการเรียนรู้เทคโนโลยีมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) แต่อย่างไรก็ตามต้องมีการผนวกรวมกับเทคโนโลยีร่วมสมัย (Comtemporary Technology) รวมทั้งเทคโนโลยีพื้นบ้านเพื่อสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในรัฐที่ส่วนมากประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมด้วย

2) Hospitality ความโอบอ้อมอารี ด้วยความแข็งแกร่งทางสังคมมีมากขึ้น รวมทั้งการขยายตัวของสังคมเมืองสู่สังคมชนบทที่รวดเร็ว การแผ่ฐานของความเห็นแก่ตัวของผู้นคนทวีคูณมากขึ้น จึงทำให้ภาพของผู้คนที่มีความโอบอ้อมอารีค่อนข้างลดลง ฉะนั้นทุกภาคส่วนของรัฐ เอกชน และองค์กรอิสระต้องช่วยกันทำให้สังคมไทยกลับมาเหมือนเดิม ทุกภาคส่วนต้องมีการเข้าถึงการสร้าง ความเข้าใจอันดีระหว่างกันมากขึ้น ปัญหาของชาติจะต้องถูกขัดเกลามาให้เป็นผู้ที่มีจิตใจที่สมานฉันท์ และแบ่งปัน (Harmony and Sharing)

3) Academic Pursuit จะต้องเป็นคนที่มีความรู้ที่ชัดเจนในสาขาหรือในศาสตร์ที่ตนเองได้ศึกษาเล่าเรียนมา เกษตรกรก็ต้องได้รับการสถาปนาความศักดิ์สิทธิ์แห่งวิชาชีพของตนเอง ส่วนผู้ที่ทำหน้าที่ในสาขาอาชีพอื่น ๆ ก็ต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน แต่ที่ผ่านมา ผู้คนในชาติส่วนมากมีความรู้แบบกระจัดกระจายจึงเข้าข่ายที่เรียกว่า รู้กว้าง แต่ไม่ลึก สุดท้ายขาดความเชี่ยวชาญ

4) Internationalization จะต้องก้าวไปให้ทันกับสภาวะที่ทันสมัย (Modernity) ตลอดจนการได้รับการเรียนรู้สังคมที่แตกต่างทั้งใกล้และไกลมากขึ้น

5) Localism จะต้องสร้างความน่าเชื่อถือให้กับคนในภูมิภาคประชาคมอาเซียนให้มากขึ้นกว่านี้ อะไรที่สามารถเป็นศูนย์กลางในการทำประโยชน์เพื่อคนส่วนรวมได้ต้องเสนอตนเองเพื่อดำเนินการกระทำ และต้องพยายามให้คนในชาติมีความรู้สึกรักในภราดรภาพแห่งภูมิภาคเดียวกัน เห็นความแตกต่างที่หลากหลายเป็นข้อดีของการพัฒนาร่วมกัน (Advantage of the Co-development)

6) Accountability on Ethics ความโปร่งใสในจริยธรรมและสามารถตรวจสอบได้ ปัญญาของชาตินั้นต้องเป็นคนที่มีความคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามถูกต้องตามครรลอง และเป็นบุคคลที่ทำงานด้วยความสามารถของตนเองอย่างแท้จริง ปราศจากการประจบเจ้านายในงาน มีความสามารถในการทำงานเป็นทีมได้เป็นอย่างดี รวมทั้งจะต้องมีภาวะผู้นำในการเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาในมิติที่ดีงาม และผลประโยชน์สูงสุดขององค์กร

7) Nationalism จะต้องมีความภาคภูมิใจในชาตินิยมมากขึ้นกว่าเดิม การชื่นชมและชื่นชอบวัฒนธรรมอื่นเป็นสิ่งที่ดีงาม แต่ถ้าปราศจากการส่งเสริมให้รักสิ่งที่ดีงามของตนเอง ก็จะทำให้ชาติฝ่อทร่อน (Decay) และเสื่อมลงไปได้ง่ายขึ้น ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนปัญญาของชาติต้องมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนที่จะเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีในอนาคตให้ความรักและศรัทธาในบรรพบุรุษที่ได้สร้างบ้านเป็นเมือง จนมีความเป็นปึกแผ่นมาได้ถึงปัจจุบันนี้

8) Democracy จะต้องมีความเข้าใจถึงแก่นแกนในฐานคติของระบบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ ตลอดจนมีการพัฒนาคุณค่าการปกครองในอุดมคติที่ดีงามต่อระบบที่เห็นคุณค่าของเสียงส่วนน้อย ที่สามารถนำมาพิจารณาเป็นแนวทางเพื่อการพัฒนาที่ดีได้ในอนาคต นอกจากนี้คนในชาติต้องรู้ถึงหลักการและแนวปฏิบัติที่ถูกต้องบนพื้นฐาน จริยธรรมประชาธิปไตย (Democratic Morality) เพื่อก้าวไปสู่สภาวะประชาธิปไตยที่ยั่งยืน (Democracy Sustainability)

ลักษณะของปัญญาชนของชาติดังกล่าวเป็นแนวคิดอุดมคติที่ทุกภาคส่วนของสังคมต่างรับหน้าทีไปเพื่อทำให้เกิดปัญญาชนของชาติได้อย่างแท้จริง แต่ภาคส่วนที่สำคัญ คือ การศึกษาที่ถูกมอบหมายให้แบกรับหน้าที่นี้มากกว่าภาคส่วนอื่น ๆ โดยเฉพาะในยุคหลังทันสมัยใหม่ที่ยังส่งถ่ายศักยภาพในการแข่งขัน การศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมา จึงยังคงทำหน้าที่เป็นเครื่องมืออันทรงพลังในการพัฒนาคนให้มีศักยภาพ เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนการแข่งขันของประเทศสู่ความยั่งยืน โดยมีภาครัฐเป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก และเพื่อให้คนไทยได้เข้าถึงการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม อีกทั้งยังมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อใ้คนมีความรู้ ทักษะ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พร้อมทั้งจะดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง จึงทำให้มีการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยซึ่งได้มีการดำเนินการกันมาอย่างต่อเนื่อง และจากการศึกษาสู่ความทันสมัยที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบการศึกษาให้เป็นการศึกษาในระบบ มีระเบียบ วิธีการ แบบแผน ทิศทางที่ชัดเจน โดยมุ่งไปสู่การจัดการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ที่มุ่งเน้นให้คนไทยเข้ารับการศึกษาให้มากขึ้น เรียนรู้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง และนำความรู้ไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับการเจริญเติบโตของประเทศ โดยอาจจะมิผลกระทบต่อดำรงชีวิตของเยาวชนไทย

2.3 ทฤษฎีอัตลักษณ์

แนวคิดในยุคทันสมัยและยุคหลังทันสมัยมีอิทธิพลต่อการใช้กรอบของมโนทัศน์ อัตลักษณ์ เป็นแว่นส่องในงานวิจัยนี้ เนื่องจากพัฒนาการของการถกเถียงเรื่องของปัจเจกบุคคลในฐานะผู้กระทำการได้ผ่านมุมมองของนักคิดและนักทฤษฎีหลายยุคสมัย (Shatz & Stryker, 1978; Stryker & Statham, 1985; Stryker, 1989; Stryker, 1980; Stryker, 1992, p. 872) ซึ่งสามารถนำเสนอเป็นลำดับดังนี้

2.3.1 ปัจเจกบุคคล - สังคม

อัตลักษณ์เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคม โดยในพรมแดนความรู้ของสังคมวิทยา ปัญหาความคิดแบบคู่ตรงข้ามหรือแบบขั้วปฏิบัติในทฤษฎีสังคมวิทยา (Dualisms in Sociology) ซึ่งปรากฏในงานเขียนทางสังคมวิทยาส่วนใหญ่ คือ มโนทัศน์เรื่องปัจเจกบุคคล - สังคม (Individual-Society) การกระทำ-โครงสร้าง (Agency - Structure) และ จุลภาค - มหภาค (Micro - Macro) โดยเฉพาะการวิเคราะห์ระดับ Micro หรือ Microsociology ให้ความสำคัญ โดยเฉพาะกับแง่มุมที่มีลักษณะเป็นเรื่องส่วนบุคคลและเกิดขึ้นลับพลันทันทีของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในชีวิตประจำวัน หรือเป็นการศึกษาแบบที่เห็นหน้ากัน ส่วนการวิเคราะห์ในระดับ Macro หรือ Macrosociology ให้ความสำคัญอย่างมากกับลักษณะทั่วไปหรือภาพรวมของสังคมอย่างเช่น องค์กร สถาบันและวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้แง่มุมต่าง ๆ ของสังคมทั้งจุลภาคและมหภาคต่างมีความสัมพันธ์กัน

ลักษณะทวินิยมที่เป็นพื้นฐานง่ายที่สุดก็คือระดับแรก Individual-Society เป็นความพยายามที่นำเอาเรื่องปัจเจกบุคคลและความต้องการรวมมาไว้ด้วยกัน จึงทำให้เกิดปัญหาว่า “ระเบียบทางสังคมจะถูกสถาปนาขึ้นมาได้อย่างไรภายใต้แรงจูงใจของปัจเจกบุคคลทั้งหลาย ซึ่งมีส่วนที่ไร้เอกภาพและมีความขัดแย้งต่อสังคม” ไม่มีบุคคลใดสามารถจะกระทำการได้อย่างอิสระโดยปราศจากอิทธิพลของสังคม ในงานทางวิชาการยุคต่อๆ มาจึงมีการเสนอให้ยกเลิกการแบ่งขั้วของ Individual-Society เพราะเป็นการมองที่ไม่อยู่บนฐานแห่งความจริงว่าปัจเจกบุคคลสามารถดำรงอยู่ได้อย่างอิสระ ปราศจากสังคม

2.3.2 Agency (Action) – Structure

ลักษณะของความเป็นทวิลักษณ์ในประเด็นนี้คือการตั้งคำถามว่า กิจกรรมของมนุษย์มีอิทธิพลต่อสถานการณ์ทางสังคมอย่างไร และในขณะที่ Agency (Action) – Structure ให้ความสำคัญกับวิธีการที่บริบททางโครงสร้าง สถาบันและวัฒนธรรม หล่อหลอมและกำหนดรูปแบบให้กับกิจกรรมทางสังคม ทั้งสองประการนี้จะอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างไร ในวันนี้ Structure หมายถึงองค์การทางสังคม สถาบัน ผลผลิตทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายรวมถึงภาษา ความรู้ เป็นลักษณะของชุดระเบียบทางสังคม ภายใต้ระบบระเบียบที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจในการลงมือกระทำ (Action) ของมนุษย์ สิ่งที่ควรตระหนักก็คือ ถ้าเอาเมโนทส์ Agency (Action) – Structure มาอธิบายคือ “การที่เราให้ความสำคัญกับวิธีการที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดชีวิตทางสังคมขึ้นมา และในขณะเดียวกัน มนุษย์ก็ได้รับอิทธิพลและถูกกำหนดโดยการจัดระเบียบทางสังคมที่มีอยู่เหล่านั้นด้วย”

สำหรับความเกี่ยวข้องที่มีกับการวิเคราะห์ในระดับ Micro-Macro ก็คือการวิเคราะห์ในระดับ Macro อาจครอบคลุมปรากฏการณ์เชิงโครงสร้าง เช่น อำนาจขององค์การ (Organizational Power) หรือทรัพยากรทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Resources) ซึ่งได้แก่ ภาษา งานศิลปะ เป็นต้น ความแตกต่างหลักอยู่ที่ว่า Micro เน้นที่ระดับของการวิเคราะห์และเน้นในการทำวิจัยมากกว่า ในขณะที่ Agency เน้นที่ความเกาะเกี่ยวกันระหว่างกิจกรรมกับบริบททางสังคม

Structuralism (โครงสร้างนิยม) เป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเชื่อว่าสังคม ประกอบด้วย ระบบและโครงสร้างที่หน่วยต่าง ๆ ต้องพึ่งพาอาศัยกันอย่างมีกฎและระเบียบที่ชัดเจนตายตัว ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นพร้อมการเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางด้านปรัชญา และส่งผลให้เกิดการปรับวิธีคิดในหลายสาขา และ เซลดอน สไตรเกอร์ (Sheldon Stryker) ก็เป็นนักวิชาการ ผู้หนึ่งที่รับแนวคิดนี้มาใช้ในการศึกษาเรื่องปัจเจกบุคคลในเมโนทส์ของอัตลักษณ์

2.3.3 ทฤษฎีอัตลักษณ์เชิงโครงสร้างนิยม

ในยุคโครงสร้างนิยม (Structuralism) ทฤษฎีอัตลักษณ์ (Identity Theory) เป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคม (Social Psychological Theory) ที่มุ่งอธิบายพฤติกรรมตามบทบาทของบุคคล (Stryker, 1989) โดยทฤษฎีอัตลักษณ์นี้มีความเป็นมาและมีหลักการของทฤษฎีดังนี้

2.3.3.1 ทฤษฎีอัตลักษณ์ของเชลดอน สไตรเกอร์

เชลดอน สไตรเกอร์ (Sheldon Stryker) (1924 - 2016) ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยอินเดียนา ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้พัฒนาทฤษฎีอัตลักษณ์ขึ้นโดยอาศัยกรอบแนวคิดตามบริบททางสังคมวิทยาบนพื้นฐานทัศนภาพโครงสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นิยม (Structural Symbolic – Interactionist Perspective) โดยมีวัตถุประสงค์ของทฤษฎี คือ เพื่ออธิบายพฤติกรรมทางเลือกแสดงบทบาท (Explanation of Role Choice Behavior) ซึ่งเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ระหว่าง “สังคม” (Society) และ “ตัวตน” (Self) ของบุคคล โดยมี “โครงสร้างทางสังคม” (Social Structure) และ “การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” (Social Interaction) เป็นตัวกำหนดหรือควบคุมการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ทฤษฎีนี้อาศัยข้อตกลงเบื้องต้น (Assumptions or Premises) ตามกรอบแนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นิยม 4 ประการ ดังนี้ (Stryker, 1992, p. 872)

- 1) มนุษย์เป็นทั้งผู้กระทำและผู้ตอบสนองต่อการกระทำ
- 2) การกระทำและการตอบสนองขึ้นอยู่กับทำให้ความหมายหรือตีความสถานการณ์นั้น ๆ
- 3) ความหมายที่บุคคลสร้าง มโนภาพแห่งตน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเป็นผู้กระทำหรือผู้ตอบสนองการกระทำ
- 4) มโนภาพแห่งตนขึ้นอยู่กับการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และการตอบสนองการกระทำที่คนอื่นมีต่อตน

จากข้อตกลงทั้ง 4 ประการดังกล่าว สามารถอธิบายพฤติกรรมทางสังคมได้ว่า สังคมเป็นตัวก่อให้เกิด “ตัวตน” และ “ตัวตน” เป็นตัวก่อให้เกิดพฤติกรรมทางสังคม (Social Behavior) ในทำนองกลับกัน พฤติกรรมทางสังคมส่งผลต่อตัวตน และสังคม ส่วนตัวตนก็ส่งผลต่อสังคมด้วยเช่นกัน ทั้งนี้จากแนวความคิดดังกล่าวนี้นักสังคมจิตวิทยาในปัจจุบันมองว่า สังคม และ ตัวตน มีรูปแบบโครงสร้างที่มีความคงทน ยืนยาว ทั้งรูปแบบที่เป็นปฏิสัมพันธ์และรูปแบบที่เป็นความสัมพันธ์ (Durability of The Patterned Interactions and Relationships) ยกตัวอย่างเช่น ผู้ที่มีฐานะเป็นมารดาที่ดียอมทำหน้าที่ดูแลบุตร และมีความใกล้ชิดกับบุตรเสมอ ไม่ว่าจะเป็นสมัยก่อนหรือสมัยปัจจุบัน

สังคมถูกอธิบายในเชิงโครงสร้างนิยม (Social Structure) และตัวตนถูกอธิบายในเชิงกระบวนการตีความ (Interpretive Processes) ที่บุคคลต้องให้น้ำหนักก่อนการแสดงพฤติกรรมทาง

สังคม ตามแนวคิดนี้นักสังคมวิทยาพร้อมสมัยมองว่าสังคมและตัวตน มีรูปแบบโครงสร้างที่มีความคงทนยืนยาวทั้งรูปแบบที่เป็นปฏิสัมพันธ์และรูปแบบที่เป็นความสัมพันธ์ (Durability of the patterned interactions and relationships) นอกจากนี้ โครงสร้างสังคมยังมีความซับซ้อนระดับกลุ่ม ชุมชน องค์กรและสถาบัน ในขณะที่เดียวกันบุคคลในสังคมยังอยู่บนพื้นฐานชนชั้นทางสังคม ไม่ว่าจะ เป็นอายุ เพศ เชื้อชาติ ศาสนา และอื่น ๆ ดังนั้น ขอบเขตของสังคมจึงมีความหลากหลายและทับซ้อนกันทั้งในเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactionally) หน้าที่ (Functionally) และการจัดลำดับความสำคัญที่ลดหลั่น (Hierarchically) ซึ่งในบางครั้งความแตกต่างหลาย ๆ ส่วนของสังคมอาจมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แต่ในบางครั้งก็อิสระจากกันหรือขัดแย้งกัน ส่วนต่าง ๆ ที่แตกต่างกันของสังคมจะมีผลกระทบต่อบุคคล โดยทำให้เกิดตัวตนแบบต่าง ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับคนหรือกลุ่มต่าง ๆ ที่มาปฏิสัมพันธ์กับบุคคลนั้น ๆ (Stryker, 1992; สมศักดิ์ สีดาภูถฤทธิ, 2545)

การศึกษาแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีอัตลักษณ์ของสไตรเกอร์ (Stryker, 1980) พบว่า ได้มีการอธิบายแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีอัตลักษณ์ที่สำคัญไว้ 2 แนวคิด ได้แก่ 1) แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นิยม (Symbolic Interactionism) และ 2) ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ซึ่งแนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นิยม หมายถึง ทฤษฎีที่อธิบายถึงความเป็นตัวตน (Self) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลสร้างพฤติกรรมและเกิดการตอบสนอง โดยมนุษย์มี “มโนภาพแห่งตน” (Self Concept) คือ การรับรู้ต่อตนเองว่าตนเองเป็นใคร มีความเชื่อ คุณค่าทัศนคติทางสังคมอย่างไร โดยการเข้าใจตนเองของมนุษย์นั้นจะเกิดขึ้นเมื่อมีการสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นผ่านกลไกในการปฏิสัมพันธ์กับตนเองเพื่อกำหนดแนวทางในการแสดงพฤติกรรม

เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมที่เป็นลักษณะพิเศษของมนุษย์อันประกอบด้วย จิตและตัวตน เกิดขึ้นมาจากการคิดแปลและการปรับตัวให้เข้ากับกิจกรรมทางสังคม โดยที่ “จิต” เป็นการตอบสนองเชิงพฤติกรรมประเภทหนึ่ง (Behavioral Response) ซึ่งเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในบริบททางสังคม ตลอดจนเป็นความสามารถเชิงพฤติกรรมที่ทำให้มนุษย์ใช้สัญลักษณ์ในการเรียกชื่อวัตถุต่าง ๆ และทำการสวมบทบาท โดยใช้วัตถุต่าง ๆ เป็นตัวเรียกพฤติกรรม หักห้ามพฤติกรรม ชักจูงมทางเลือกพฤติกรรม โดยจินตนาการและเลือกวิถีการกระทำ (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์, 2532)

ดังนั้น จิต จึงช่วยให้บุคคลสามารถร่วมมือและประสานการกระทำซึ่งกันและกันได้ กระบวนการทางสังคมที่ก่อให้เกิดจิต เรียกว่า กระบวนการสื่อสารโดยท่าที (Gestures) ของการ

ตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างมีความหมาย (Meaning) ส่วน “ตัวตน” หมายถึงความสามารถในการมองเห็นตนเองที่เป็นวัตถุชนิดหนึ่ง โดยตัวตนพัฒนาขึ้นมาในบุคคลอันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น มิติของตัวตนประกอบด้วย “ฉัน” (I) ในฐานะเป็นฝ่ายกระทำ และ ฉัน (Me) ในฐานะเป็นฝ่ายถูกกระทำ โดยที่ “ฉัน” (I) เป็นส่วนหนึ่งของปัจเจกชนที่รวมเอาลักษณะนิสัยตามธรรมชาติ และเป็นอัตลักษณ์ส่วนตัวของบุคคล เช่น แรงขับต่าง ๆ ที่ทำให้บุคคลแสดงออกอย่างอิสระ ส่วน ฉัน (Me) เป็นตัวแทน เจตคติของคนอื่นและสังคมที่มีอิทธิพลต่อการตีความของบุคคลให้แสดงออกตามความคาดหวังของสังคม

ตัวตนถูกพัฒนาตั้งแต่วัยทารกในขั้นการเล่น (Play Stage) โดยการสวมบทบาทบุคคลเฉพาะ (Particular Others) ต่อมาพัฒนาสู่ขั้นเกม (Game Stage) เพื่อสวมบทบาทบุคคลทั่วไป (Generalized Others) ส่วนคำว่า สังคม (Society) เป็นเพียงคำเรียกการสวมบทบาทและการกระทำระหว่างกันทางสังคม (Social Interaction) ในรูปของ การสนทนาท่าที (Conversation of Gestures) และการใช้สัญลักษณ์นัยสำคัญ (Symbolic Significant) เช่น การไหว้ และการรับไหว้ เป็นต้น คำว่า สัญลักษณ์ (Symbolic) จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงความตกลงยอมรับร่วมกันในความเป็นตัวแทนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บุคคลตอบสนองต่อสัญลักษณ์เสมือนเป็นตัวทำนายพฤติกรรมต่อไป ทั้งที่เป็นพฤติกรรมของตนเอง และพฤติกรรมของคนอื่น ผ่านกระบวนการสวมบทบาท (Role-Taking) ซึ่งเป็นกระบวนการคาดเดา การตอบสนอง หรือ โต้ตอบของบุคคลอื่นที่อยู่ในการปฏิสัมพันธ์ ดังนั้น การสวมบทบาท จึงเป็นความสามารถในการใช้สัญลักษณ์นัยสำคัญ (Shatz & Stryker, 1978)

สไตร์เกอร์ และ สตาธัม (Stryker & Statham, 1985) ได้สรุปทฤษฎีบทบาทซึ่งอยู่ภายใต้กรอบแนวคิด โครงสร้าง หน้าที่ในทางสังคมวิทยา เพื่อนำมาใช้เป็นฐานความคิดในการพัฒนาทฤษฎีอัตลักษณ์ว่า บุคคลในสังคมถูกกำหนดให้มีบทบาทตามตำแหน่งที่ตนครอบครองอยู่ ซึ่งบุคคลอาจมีตำแหน่งเดียวหรือหลายตำแหน่ง ขณะเดียวกันบุคคลก็มีสิทธิ์ในการแสดงออกตามบทบาทของตน ลินตัน (Linton, 1936) กล่าวว่า สังคมประกอบด้วยปัจเจกชนจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องปรับตัวทางสังคม (Social Adaptation) และการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) การปรับตัวกระทำได้โดยการฝึกฝน อบรม เพื่อให้เกิดแบบแผน ความคิด ตามเงื่อนไขของสังคม โดยเฉพาะแบบแผนของการกระทำระหว่างกันทางสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีการตอบสนองระหว่างกัน (Reciprocal Behavior) แบบแผนดังกล่าวเรียกว่า สถานภาพ (Status) ส่วนสิทธิและหน้าที่ที่ต้องแสดงตนตามสถานภาพ เรียกว่า บทบาท (Role)

สถานภาพและบทบาททำให้บุคคลมีรูปแบบเฉพาะตน (Individual Form) การปรับตัวของบุคคลเพื่อให้สอดคล้องกับสถานภาพและบทบาทขึ้นอยู่กับหน้าที่ทางสังคม โดยบุคคลมีทั้งบทบาททั่วไป (General Roles) เช่น บทบาททางเพศ ซึ่งเป็นบทบาทที่ติดตัวมา (Achieved Role) โดยที่กระบวนการได้มาซึ่งบทบาทถูกอธิบายได้ด้วยกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Stryker & Statham, 1985) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลได้มาซึ่งความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดี (Effective Member) ของสังคม และของกลุ่มที่แตกต่างกันภายในสังคม โดยทั้งกลุ่มและสังคมมีรูปแบบโครงสร้างที่ถูกจัดระเบียบโดยปทัสถาน (Norms) ซึ่งทำให้บุคคลต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้หน่วยของสังคมทำหน้าที่อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันบุคคลก็ซึมซับปทัสถานเข้าสู่บทบาทที่ตนแสดง ผ่านตัวแทนของการถ่ายทอดทางสังคม ได้แก่ บิดา มารดา พี่น้อง เพื่อน และครู

นอกจากนี้การถ่ายทอดทางสังคมยังส่งผลให้บุคคลรับรู้ถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่เหมาะสม (Adequate Role Performance) โดยบทบาทที่บุคคลแสดงออกเกิดจากการมีความคิดเกี่ยวกับตนเองที่เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่เรียกว่า อัตลักษณ์ (Stryker & Statham, 1985) สรุปได้ว่า โครงสร้างและหน้าที่ทางสังคมกำหนดให้บุคคลมีสถานภาพและบทบาทตามตำแหน่งที่ตนครอบครองอยู่ และบทบาทที่บุคคลแสดงออกมามีขึ้นอยู่กับการคิดเกี่ยวกับตนเองที่เรียกว่า อัตลักษณ์ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อสังคมตามบทบาทที่กล่าวมาแล้วจึงนำมาสู่การพัฒนาทฤษฎีอัตลักษณ์ (Stryker, 1992)

อย่างไรก็ตาม จากแนวคิดที่ว่าสังคมและตัวตนมีความซับซ้อน ความหลากหลายของแง่มุม และมีการจัดระบบระเบียบ จึงทำให้เกิดการสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของสังคมกับส่วนต่าง ๆ ของตัวตน ตลอดจนการดำเนินการในเรื่องนี้โดยเฉพาะเป็นเหตุเป็นผล ทฤษฎีอัตลักษณ์ของสไตรเกอร์ได้นำแนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นิยมมาใช้อธิบายพฤติกรรมของบุคคล โดยให้ความสำคัญกับการเลือกบทบาท กล่าวคือ พฤติกรรมเลือกบทบาท (Role Choice Behavior) เป็นผลที่เกิดจากความเด่นของอัตลักษณ์ (Identity Salience) ซึ่งเป็นส่วนประกอบหนึ่งของตัวตน (Self) ในขณะที่ความผูกพันต่อบทบาท (Commitment) ส่งผลต่อความเด่นของอัตลักษณ์ โดยมีแนวคิดในแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

สำหรับความผูกพันต่อบทบาท (Commitment) สไตรเกอร์ (Stryker, 1991) กล่าวว่า ความผูกพันต่อบทบาท มีพื้นฐานมาจากเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วม

โดยทั่วไปประกอบไปด้วยเครือข่ายทางสังคมที่สลับซับซ้อน ในขณะที่เดียวกันแต่ละเครือข่ายก็ประกอบด้วยบุคคลที่ดำเนินชีวิตอยู่ และมีการติดต่อสัมพันธ์กันตามตำแหน่งทางสังคมและการปฏิบัติตนตามบทบาท ดังนั้น ความผูกพันกับเครือข่ายทางสังคมอันใดอันหนึ่ง คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายนั้นต้องแสดงบทบาทของตน โดยการแสดงอัตลักษณ์เฉพาะสำหรับเรื่องนั้นออกมาในการติดต่อสัมพันธ์ต่อกันจนถึงขั้นที่ว่า ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างกันในเรื่องนั้นขึ้นอยู่กับการทำงานเป็น คนแบบหนึ่ง บุคคลก็มีความผูกพันที่ต้องเป็นแบบนั้น การวัดความผูกพันวัดได้จากการที่บุคคล ลงทุนสละความสัมพันธ์ที่มีความหมายกับใคร ๆ ในเครือข่ายอื่น เพื่อไปมีพฤติกรรมตามแบบของ เครือข่ายที่ตนเลือก จากนิยามและวิธีการวัดที่กล่าวมาแล้ว จึงสามารถกล่าวได้ว่าความผูกพันต่อ บทบาท เป็นสาเหตุให้เกิดความเด่นของอัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่ง

นอกจากนี้ เบอร์ค และ ไรซ์ (Burke & Reitzes, 1991) ยังได้กล่าวว่า ความผูกพันต่อบทบาท เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการอัตลักษณ์ในฐานะที่เป็นกระบวนการควบคุมพฤติกรรมโดยผ่านการ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Cybernetic Control Process) กระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย การรับรู้ การประเมินค่าจากผู้อื่น (Reflected Appraisals) ซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้า (Input) และลักษณะทางอัตลักษณ์ ของบุคคล (Individual's Identity Setting) โดยพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกอย่างมีแบบแผนค่อนข้าง ถาวรนั้น เป็นผลลัพธ์ของความสอดคล้องระหว่างการรับรู้การประเมินค่าจากผู้อื่นและลักษณะทางอัต ลักษณ์ของบุคคล ความผูกพันเป็นผลรวมของพลังผลักดันต่าง ๆ ที่มีต่อบุคคล ซึ่งต้องพยายามรักษา ความสอดคล้องกันระหว่างคุณลักษณะทางอัตลักษณ์และการรับรู้ ความคาดหวังว่าความหมายของ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงสอดคล้องกับความหมายตามอัตลักษณ์ ขึ้นอยู่กับความผูกพันที่บุคคลนั้นมี ต่ออัตลักษณ์นั้น ๆ โดยที่ความสอดคล้องมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่าบุคคลมีความผูกพันต่ออัตลักษณ์ นั้นมากหรือน้อย บุคคลมีส่วนร่วมในกระบวนการควบคุมพฤติกรรมให้สอดคล้องกับการรับรู้ การ ประเมินค่าจากผู้อื่น บุคคลสามารถที่จะเรียนรู้ว่าพฤติกรรมอะไรมีประสิทธิภาพในการธำรงรักษา ความสอดคล้องระหว่างลักษณะทางอัตลักษณ์ที่กำหนดและการรับรู้การประเมินค่า

บุคคลสามารถเรียนรู้ที่จะพัฒนาและธำรงรักษาความสอดคล้องระหว่างการรับรู้การ ประเมินค่าและลักษณะทางอัตลักษณ์โดยมีข้อแม้ว่าในระหว่างการเรียนรู้นั้น การให้ความหมายต่อ สิ่งต่าง ๆ และการให้ความหมายต่อพฤติกรรมต้องไม่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ต้องมีความมั่นคงเชิง ความหมายในบริบทของการเรียนรู้ (Stable Semantic Context) แม้ว่าการเรียนรู้จะมีความซับซ้อน (Complex) มีข้อเรียกร้องต่าง ๆ มากมาย (Demanding) และเต็มไปด้วยความเครียด (Stressful) ดังนั้น บุคคลก็มีความสนใจในการดำรงอยู่ในบริบทที่มั่นคงเชิงความหมาย เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาการ

ตอบสนองข้อเรียกร้องและความกดดันต่าง ๆ ในการที่จะไปหาความหมายร่วมกันระหว่างตนเองกับคนอื่น ๆ ในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ความผูกพันต่อบทบาทเกิดขึ้นเมื่อบุคคลพยายามที่จะธำรงรักษาความสอดคล้องระหว่างอัตลักษณ์และการรับรู้การประเมินค่า

ความผูกพันต่อบทบาทเป็นหนึ่งในพลังผลักดันในกระบวนการพัฒนาอัตลักษณ์ ในงานวิจัยบางเรื่อง กล่าวว่า สิ่งที่เป็นพื้นฐานร่วมกันของความผูกพันต่อบทบาท คือ การได้รับรางวัล (Gained Rewards) การหลีกเลี่ยงการลงทุน (Avoided Costs) และความผูกพันทางจิตใจ (Attachment) (Becker, 1960; Kanter, 1968; Stryker, 1980) สำหรับ เบอร์ค และไรซ์ (Burke & Reitzes, 1991) เห็นว่าปัจจัยทั้งหลายที่เป็นพลังผลักดันให้เกิดความผูกพันต่อบทบาทก็ถือเป็นพื้นฐานของความผูกพันทั้งสิ้น การได้รับรางวัลและความผูกพันทางจิตใจอาจเป็นพื้นฐาน สำหรับความผูกพันต่อบทบาท ซึ่งเป็นพลังผลักดันที่สำคัญที่รักษาความสอดคล้องระหว่างการรับรู้การประเมินค่าและลักษณะทางอัตลักษณ์ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า หากบุคคลได้รับรางวัลหรือมีความผูกพันทางใจกับคนอื่น ๆ ในการรักษาอัตลักษณ์ของเขา เขาก็มีแนวโน้มที่มีระดับความผูกพันต่ออัตลักษณ์นั้นมากกว่าคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้รับรางวัลหรือไม่มีความผูกพันทางจิตใจกับคนอื่น ๆ

เบอร์ค และไรซ์ (Burke & Reitzes, 1991) ได้แบ่งหลักพื้นฐานของความผูกพันต่อบทบาทออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) พื้นฐานความผูกพันต่อบทบาทด้านกรูคิด (Cognitive Bases of Commitment) หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ความหมายและรางวัลในเชิงบวก ตลอดจนประเมินผลได้เสียในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ไว้ ตัวอย่าง การที่นักศึกษาหญิงได้รับคำชวนให้ไปงานรื่นเริงในคืนก่อนสอบ นักศึกษาหญิงก็คำนึงถึงผลได้เสีย การตัดสินใจอยู่กับบ้าน อ่านหนังสือสอบ อาจเป็นผลมาจากความคาดหวังที่ได้รับคำชมจากบุคคลนัยสำคัญ (Significant Others) ในการได้คะแนนสอบสูง ดังนั้น ผลได้ (Rewards) คือ ความสนุกสนานในงานรื่นเริงน้อยกว่าผลเสียในเชิงอัตลักษณ์ (Identity Costs) คือ การได้คะแนนสอบไม่ดี

2) พื้นฐานความผูกพันต่อบทบาทด้านสังคม อารมณ์ (Socio-motional Bases of Commitment) หมายถึง ความผูกพันทางใจและอารมณ์ในการธำรงอัตลักษณ์ไว้ ซึ่งเกิดขึ้นมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ บนพื้นฐานของอัตลักษณ์เชิงบทบาทกับคนเหล่านั้น การมีเครือข่ายทางสังคมและความสัมพันธ์กับคนอื่นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทเป็นพื้นฐานของความผูกพัน ตัวอย่างเช่น การมีปฏิสัมพันธ์ที่เต็มไปด้วยความอบอุ่น การสนับสนุน และต่อเนื่องกันไปของนักศึกษา ครู กับ

อาจารย์ผู้สอน หรือเพื่อนนักศึกษา ในฐานะเป็นนักศึกษา ครูที่มีความรับผิดชอบทางวิชาการ ช่วยเพิ่มพลังผลักดันให้นักศึกษา ครู แสดงพฤติกรรมที่ยืนยันอัตลักษณ์นั้นต่อไป

ในขณะที่ สไตรเกอร์ (Stryker, 1991) ได้แบ่งความผูกพันต่อบทบาทด้านอารมณ์และสังคมออกเป็น 2 มิติ คือ

1) ความผูกพันเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactional or Extensiveness Commitment) หมายถึง การที่บุคคลสามารถที่จะมีความสัมพันธ์กับเครือข่ายทางสังคมต่าง ๆ ได้จำนวนมาก จากการใช้อัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่ง ตัวอย่าง การที่บุคคลใช้อัตลักษณ์ความเป็นครู ซึ่งบุคคลนอกจากมีความสัมพันธ์ทางสังคมกับเครือข่ายที่เป็นนักเรียนแล้ว ยังต้องใช้อัตลักษณ์ความเป็นครูกับผู้ปกครองของนักเรียน หรือสมาคมผู้ปกครองและครู ตลอดจนชุมชนที่นักเรียนเป็นเครือข่ายอยู่

2) ความผูกพันเชิงอารมณ์ (Affective or Intensiveness Commitment) การที่บุคคลรับรู้เครือข่ายทางสังคมที่ตนเกี่ยวข้องมีความสำคัญทางจิตใจที่ลึกซึ้งต่ออัตลักษณ์ที่ตนได้เลือกใช้

สำหรับผลของความผูกพันต่อบทบาท (Consequences of Commitment) พบว่าความผูกพันต่อบทบาทส่งผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท กล่าวคือ บุคคลที่มีความผูกพันต่ออัตลักษณ์ตามบทบาทสูง บุคคลนั้นมีความพยายามมากที่จะธำรงรักษาการรับรู้การประเมินค่าที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของตน ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลมีความผูกพันต่ออัตลักษณ์ตามบทบาทต่ำ ก็ไม่มีความพยายามมากนักในการรักษาความสอดคล้องระหว่างการรับรู้การประเมินค่าและลักษณะทางอัตลักษณ์ ทำให้มีความสอดคล้องกันน้อยระหว่างการให้ความหมายของอัตลักษณ์และการให้ความหมายของพฤติกรรมตามบทบาท จึงกล่าวได้ว่า ความผูกพันเป็นตัวแปรปรับ (Moderates) ของความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์และพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท (Role Performance) (Burke & Reitzes, 1991)

นอกจากนี้ยังมีความเด่นของอัตลักษณ์ (Identity Saliency) ซึ่ง ได้ถูกพัฒนามาจากหลากหลายแง่มุมของตัวตน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ตัวตน ประกอบด้วย ชุดของอัตลักษณ์ที่มีความแตกต่างกันจำนวนมาก (Sets of Discrete Identities) บุคคลมีศักยภาพที่จะมีอัตลักษณ์จำนวนมากตามบทบาทต่าง ๆ ที่ตนครอบครองอยู่ โดยอัตลักษณ์มีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ 1) การที่บุคคลอื่นมอบตำแหน่งอันใดอันหนึ่งทางสังคมให้ตัวเรา และ 2) ตัวเรายอมรับตำแหน่งที่บุคคลอื่นมอบให้ (Stryker, 1968) ดังนั้นในแง่ที่อัตลักษณ์จึงเป็นการรู้คิดเกี่ยวกับตนที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและตำแหน่งในระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล เช่น อัตลักษณ์ความเป็นครู อัตลักษณ์ความเป็นมารดา เป็นภรรยา ลูกเป็นตน

นอกจากนี้อัตลักษณ์ที่บุคคลมีอยู่ผันแปรไปตามความเด่นที่ถูกจัดวางตามลำดับความเด่น (Salience Hierarchy) ซึ่งความเด่นของอัตลักษณ์อันใดอันหนึ่งถูกนำมาใช้หรือไม่ใช้ ขึ้นอยู่กับความน่าจะเป็นตามสถานการณ์ต่าง ๆ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การเลือกแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมสะท้อนให้เห็นถึงตำแหน่งความเด่นของอัตลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทนั้น ๆ

สไตรเกอร์ (Stryker, 1992) กล่าวว่า โดยปกติแล้วบุคคลแสดงพฤติกรรมตามความเด่นของอัตลักษณ์ที่มีความชัดเจนอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

1) การให้ความหมายกับคุณลักษณะของสถานการณ์ต่าง ๆ (Defining Characteristics of Situations) หมายถึง ระดับที่บุคคลยินยอมให้อัตลักษณ์อื่น ๆ (Alternative Identities) ได้แสดงพฤติกรรมออกมาตามสถานการณ์ที่มีความหมายนั้น

2) ลักษณะอื่น ๆ ภายในตัวบุคคล (Other Self Characteristics) หมายถึง การที่บุคคลมีความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) หรือมีความพึงพอใจ (Satisfaction)

จากทฤษฎีอัตลักษณ์ของ สไตรเกอร์ ได้อธิบายถึง อัตลักษณ์ของบุคคลว่าเป็นลักษณะเฉพาะตนของบุคคล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบรรยายถึงตัวเองและทำให้ตัวเองแตกต่างไปจากคนอื่น ๆ โดยอัตลักษณ์เป็นการรู้คิดเกี่ยวกับบทบาทและตำแหน่งในระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล (Stryker, 1992) ด้วยเหตุที่อัตลักษณ์เป็นความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง อัตลักษณ์จึงมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคล เพราะคนเราย่อมแสดงพฤติกรรมไปตามความคิดหรือมโนภาพว่า ตนเองเป็นคนเช่นไร (อ้อมเดือน สดมณี, 2540) ตามแนวทฤษฎีอัตลักษณ์ของสไตรเกอร์ (Stryker, 1987) อธิบายว่าบุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามบทบาทใดบทบาทหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับลำดับความเด่นของอัตลักษณ์ โดยบุคคลหนึ่งนั้นจะมีอัตลักษณ์ได้หลายอย่างตามบทบาทที่เขาครอบครอง เช่น อัตลักษณ์ของนักศึกษาแพทย์ อัตลักษณ์ของนักกีฬา อัตลักษณ์ของนักดนตรี เป็นต้น แต่หากอัตลักษณ์ใดของบุคคลมีลำดับความเด่นของอัตลักษณ์มากที่สุด คือ มีความน่าจะเป็นที่จะถูกนำออกมาใช้ในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในสถานการณ์ทางสังคมที่หลากหลายมากกว่าอัตลักษณ์อื่น ๆ เช่น บุคคลมีความเด่นของอัตลักษณ์นักศึกษาแพทย์สูงสุด บุคคลย่อมจะมีพฤติกรรมตามบทบาทของนักศึกษาแพทย์ (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์, 2532)

ดังนั้น หลายปัจจัยอาจจะมีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมการศึกษาของนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกสมัยใหม่ ซึ่งภายใต้สถานการณ์ของสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงไปอาจทำให้บทบาทและพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักศึกษาจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ด้วยเหตุที่อัต

ลักษณะมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคล จึงทำให้เกิดการศึกษาวิจัยในครั้งนี้นี้ขึ้นทั้งนี้เพื่อเป็นการค้นหา อັตลัษณ์ที่มีความเหมาะสมต่อบทบาทและพฤติกรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาภายใต้สภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า แนวคิดของสไตเกอร์ทำให้บทบาทและตำแหน่งของแต่ละบุคคลจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมและจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเด่นของอັตลัษณ์ ทั้งนี้เนื่องจากสังคมเป็นตัวก่อให้เกิดตัวตน และตัวตนเป็นตัวก่อให้เกิดพฤติกรรมทางสังคม (Social Behavior) แนวคิดของสไตเกอร์จึงเป็นแนวคิดที่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดอັตลัษณ์ของนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัว ซึ่งครอบครัวถือเป็นตัวแทนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นสังคมเริ่มแรกของชีวิตมนุษย์ ครอบครัวจะช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ การพัฒนาด้านความคิด บุคลิกภาพต่าง ๆ และครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนจะส่งผลให้บุคคลนั้นมีความคิดที่อิสระ มีความกล้าตัดสินใจ กล้าที่จะแสดงออก แสดงความคิดเห็น และสามารถปรับตัวต่อสิ่งต่าง ๆ ได้ง่าย เพราะเกิดจากการสนับสนุนจากครอบครัว จึงทำให้บุคคลนั้นมีความเชื่อมั่นในตนเองและเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ได้มีการศึกษาวิจัยของ Torres (2004), Nelson & Jackson (2003) เสาวภาพ เบ็ญจพันธุ์ทวี (2540) ภิญาพันธ์ ร่วมชาติ (2551) และจิตตินันท์ เดชะคุปต์ (2543) พบว่า การสนับสนุนจากบิดามารดาจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง การกล้าตัดสินใจ และเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการเกิดเจตคติที่ได้รับการปลูกฝังหรือการถ่ายทอดจากครอบครัว และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาอັตลัษณ์ได้ ดังนั้น การอบรมเลี้ยงดูจึงมีอิทธิพลต่อการเกิดการพัฒนาไปสู่อັตลัษณ์ของนักศึกษา

สำหรับปัจจัยด้านผู้สอนนั้นก็ถือได้ว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการกำหนดอັตลัษณ์ของนักศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากผู้สอนมีความสำคัญต่อนักศึกษาและมีความสำคัญมากในกระบวนการศึกษา ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของ คาทิวา พันธุ์น้อย (2557) พบว่า อาจารย์กับนักศึกษาที่มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันจะส่งผลให้ผลการเรียนของนักศึกษาดีขึ้น และยังความสัมพันธดังกล่าวมีมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งทำให้นักศึกษาสามารถที่จะพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ให้สูงขึ้นตามไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรมดังกล่าวเป็นการส่งผลให้นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อการเรียน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านสถาบันการศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลไปสู่ความเด่นของอັตลัษณ์ เนื่องจากสถาบันการศึกษามีอิทธิพลมากที่สุดต่อชีวิตของนักศึกษา เพราะช่วงเวลาที่นักศึกษา กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษา จะเป็นช่วงเวลาที่นักศึกษาจะได้เรียนรู้วิชาความรู้ โดยเฉพาะทักษะชีวิตขั้นสูงที่จะช่วยในการพัฒนานักศึกษาให้เกิดความรู้ที่จะนำไปประกอบอาชีพในอนาคต

และอีกปัจจัยที่สำคัญ คือ ปัจจัยด้านนักศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยที่อธิบายถึงคุณลักษณะที่อยู่ในตัวนักศึกษา และมีอิทธิพลโดยตรงต่อการบรรลุอัตลักษณ์หรือคุณลักษณะของนิสิตที่พึงประสงค์ตามที่สถาบันการศึกษาได้กำหนดไว้ ซึ่งจากทฤษฎีอัตลักษณ์ของบุคคลของสไตเกอร์ นั้นเชื่อว่า ปัจจัยด้านนักศึกษาจะอยู่ในช่วงของความเด่นของอัตลักษณ์และความสำคัญของอัตลักษณ์ ซึ่งความเด่นและความสำคัญของอัตลักษณ์จะส่งผลออกมาเป็นพฤติกรรม และการที่จะแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ภายในสถานการณ์นั้น ๆ จะต้องมีความเด่นและความสำคัญของอัตลักษณ์สูงมากพอ ด้วยเหตุผลและปัจจัยดังกล่าวแนวคิดของสไตเกอร์จึงสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดอัตลักษณ์ของนักศึกษาได้เป็นอย่างไร

2.3.4 แนวคิดอัตลักษณ์ในยุคหลังทันสมัยนิยม

แนวคิดหลังทันสมัยนิยมต้องเผชิญกับความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างอุดมคติกับความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ ในยุคแสงสว่างแห่งภูมิปัญญาของศตวรรษที่ 18 (Enlightenment) ความเชื่อมั่นในเหตุผลและวิทยาศาสตร์ทำให้ยุคนี้เป็นยุคของการมองโลกในแง่ดี เชื่อมั่นในการพัฒนาการของมนุษย์และสังคมจะก้าวไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น ผิดความหวังไว้ว่าศิลปะและวิทยาศาสตร์ไม่เพียงจะช่วยให้คนสามารถควบคุมธรรมชาติ แต่ยังเป็นมรรควิถีที่ช่วยให้คนเข้าใจกฎธรรมชาติอันเป็นสากลของโลกและแก่นแกนของธรรมชาติอันเป็นสากล ที่แฝงฝังอยู่ในส่วนลึกของตนเอง ช่วยจรรโลงศีลธรรม ผดุงความยุติธรรม และช่วยให้มนุษยชาติบรรลุถึงอุดมคติของความสมบูรณ์แบบความรู้บนรากฐานของเหตุผลนี้จะปลดปล่อยมนุษยชาติจากความขาดแคลน ความหิวโหยยากจนจากความมั่งงายในศาสนาและไสยศาสตร์ จากการใช้อำนาจอย่างป่าเถื่อน โดยรวมก็คือปลดปล่อยมนุษยชาติจากธรรมชาติฝ่ายต่ำดำมืดของเขาเอง อย่างไรก็ตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นกลับขัดแย้งกับอุดมคติดังกล่าว ประจักษ์พยานที่เจ็บปวดนี้เห็นได้ในคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกาในคำประกาศฉบับที่ร่างโดย โทมัส เจฟเฟอร์สัน (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2546, น. 37-38)

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าแนวคิดหลังทันสมัยนิยมเป็นสิ่งที่มีการถกเถียงกันมากในแง่ของคำจำกัดความ รวมทั้งสถานภาพของตัวแนวคิดเองว่า จัดเป็นทฤษฎีได้หรือไม่ และถึงแม้ว่าการถกเถียงในเรื่องดังกล่าวนี้จะยังไม่สามารถหาข้อยุติที่ชัดเจนได้ แนวคิดที่เรียกกันว่าเป็นสาย “หลังสมัยใหม่” โดยเฉพาะอย่างยิ่งสายที่เรียกกันรวม ๆ ว่า กลุ่มโครงสร้างนิยม (Post-structuralism) ก็มีอิทธิพลยิ่งต่อการรื้อถอนมโนทัศน์เกี่ยวกับปัจเจกภาพและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวทาง

การศึกษาในเรื่องอัตลักษณ์ โดยลักษณะสำคัญของแนวคิดหลังทันสมัยนิยมนี้จะมีลักษณะที่พอจะสามารถสรุปได้ดังนี้ (อภิญา เพ็ญฟูสกุล, 2546, น. 38-45)

ประการแรก การตั้งข้อสงสัยกับเหตุผลในฐานะเป็นเครื่องมือให้เข้าถึงความเป็นจริง แนวคิดหลังทันสมัยนิยมอาจเรียกได้ว่าเป็นช่วง “วิกฤตของเหตุผล” ที่ผ่านมาทฤษฎีต่าง ๆ ทางสังคมศาสตร์ตั้งอยู่บนพื้นฐานการยอมรับความพอเพียงในตัวเองของเหตุผลในฐานะเครื่องมือแสวงหาความรู้ มีความเชื่อมั่นว่าเหตุผลจะไม่บิดเบือนหรือเข้าไปแทรกแซงสิ่งที่ถูกศึกษา เหตุผลต้องการเพียงอธิบายและทำความเข้าใจสิ่งนั้นด้วยตัวของเหตุผลเอง จึงไม่เคยถูกสงสัยหรือตั้งคำถามและทำให้มองไม่เห็นว่าคุณเหตุผลมีส่วน “สร้าง” สิ่งที่ถูกศึกษาอย่างไร เหตุผลจึงดูโปร่งใสและเป็นกลาง ยิ่งเมื่อเชื่อมั่นว่าเหตุผลทำให้สามารถเข้าถึงความจริง จึงเชื่อต่อไปว่าควรมีเครื่องมือหรือมาตรฐานเพื่อวัดความถูกต้องของความรู้ และเชื่อว่าความรู้แท้จริงที่ได้มานั้นจะต้องมีลักษณะเป็นสากล ความถูกต้องของรู้นั้นต้องเป็นอิสระ ไม่ขึ้นต่อบริบทของเวลาหรือสถานที่ใด ๆ อย่งไรก็ตามญาณวิทยาของคานท์ (Kant's) ซึ่งให้เห็นจุดอ่อนของการแสวงหาความรู้ของประจักษ์นิยม (Empiricism) ว่า เรามิได้รับรู้โลกอย่างตรงไปตรงมา กระบวนการของจิตสร้างกรอบบางอย่างในการจำแนกแยกแยะข้อมูลดิบที่ได้มาจากประสาทสัมผัส แนวปรัชญาปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) เสริมจุดนี้ต่อไปโดยเห็นว่า สิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้มีได้เป็นเพียงข้อเท็จจริง (Fact) ของประสาทสัมผัสเท่านั้น ข้อเท็จจริงเหล่านั้นที่แท้ถูกประจุไว้ด้วย “ความหมาย” ซึ่งมีที่มาจากมรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าร่วมของสังคม ส่วนแนวโครงสร้างนิยมเห็นว่าเครื่องกรอบดังกล่าวคือ กรอบของระบบภาษา แนวคิดหลังทันสมัยนิยมได้อธิบายจากการวิพากษ์ที่หลากหลายดังกล่าวและเสนอให้ย้ายจุดการศึกษามาตรวจสอบโน้ตต่าง ๆ ที่เป็นกรอบพื้นฐานในการมองความจริง จุดบอดของเหตุผล ก็คือ มันไม่อาจเข้าใจกระบวนการทางสังคมที่ทำให้ตัวมันเองกลายมาเป็นฐานของความรู้ทั้งหมด อาจเพราะว่ามันมีลักษณะพื้นฐานมากเกินไป เราจึงมองไม่เห็นตัวมัน เพราะหากเราตั้งคำถามกับมันก็เท่ากับตั้งคำถามกับเสาหลักของการนิยามความเป็นจริงต่าง ๆ ทั้งหมด

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงฐานะและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษากับผู้ที่ถูกศึกษา หรือก็คือปัญหาญาณวิทยา (Epistemology) ที่ว่าด้วยการเข้าถึงความจริง ทฤษฎีสังคมศาสตร์ของยุคสมัยใหม่มักอิงปรัชญาสังคมเกี่ยวกับความจริงสุดท้ายเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์และสังคมเสมอ ความจริงดังกล่าวอาจมีสารัตถะที่เป็นจิตหรือวัตถุอาจจะอยู่ในระดับจิตสำนึกหรือระดับจิตใต้สำนึกก็ได้ แนวคิดหลังทันสมัยนิยมอาจอยู่ในระดับจิตสำนึกหรือระดับจิตใต้สำนึกก็ได้ แนวคิดหลังทันสมัยนิยมปฏิเสธ “ความจริง” เหล่านี้ เหตุที่ความเป็นจริงถูกปฏิเสธก็เพราะมันผูกติดกับอำนาจซึ่งหมายถึงอำนาจของผู้ที่ประกาศตนเป็นผู้ค้นพบความจริง เมื่อ เดอร์ไคม์ (Durkheim) หรือ ฟรอยด์ (Freud) เชื่อว่าความเป็นจริงของพิธีกรรมบูชาบรรพบุรุษของเผ่าอะบอริจินส์ คือ แก่นแกนของ

จิตสำนึกร่วมของสังคม หรือจิตใต้สำนึกแล้วละก็สิ่งที่เป็นความจริงจากมุมมองของชนพื้นเมืองเหล่านี้จึงไร้ความหมาย อีกนัยหนึ่งชนพื้นเมืองเหล่านี้ไม่รู้จักและไม่อาจเข้าถึงความจริงของวัฒนธรรมของตนเองได้ คนนอกที่มีเครื่องมือในการเจาะทะลุภาพปรากฏต่างหากจึงสามารถเข้าถึงความจริง เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวคิดของยุคสมัยใหม่นั้น สาระสำคัญของความจริงจะถูกซ่อนอยู่ในระดับลึกเสมอ เราจึงมักพบคู่ตรงข้ามของ ภาพปรากฏ (Appearance) และความจริงที่ซ่อนอยู่ข้างใต้ (The Hidden) ในวาทกรรมของทฤษฎีสมัยใหม่ วิทยาศาสตร์จึงมีหน้าที่ทรงพลังในการขุดเจาะและดึงเอาสาระตงคั่งกล่าวออกมา

ประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงฐานะของทฤษฎี หัวใจของทฤษฎียุคหลังทันสมัยนิยมเน้นการวิเคราะห์เชิงองค์รวมทั้งหมด (Totality) การมองเห็นและการอ่านสิ่งที่ศึกษาได้ทะลุปรุโปร่ง (Visibility and Readability) ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นมายา เมื่อเราไม่อาจรับรู้ความจริงที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์หรือพ้นเหนือจากวาทกรรมไปได้ ดังนั้นในทฤษฎีจึงไม่ควรมียุทธศาสตร์ที่อ้างอิงถึงความจริงที่เป็นจุดเริ่มพื้นฐาน ถ้าจะมีจุดเริ่มก็เป็นแต่เพียงประโยชน์ที่เป็น “ภาพแทนความจริง” เท่านั้น อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่ตามมาจากทำที่ดังกล่าวและเป็นจุดที่แนวคิดหลังทันสมัยนิยมถูกตั้งคำถามอย่างมาก ก็คือ ถ้าเราไม่อาจรู้ได้ว่าความจริงเป็นอย่างไร ก็จะไม่เท่ากับว่าเราสูญเสียความสามารถในการตรวจสอบว่าอะไรจริง อะไรเท็จ ถ้าเราไม่สามารถตัดสินได้ว่าแนวคิดไหนถูกกว่าอันไหน หรือถ้าบอกว่าจุดยืนแต่ละจุดก็ต่างมีเหตุผลของตนแล้วละก็ จะไม่นำไปสู่วิธียอมเชิงสัมพัทธ์ที่จะนำมาซึ่งความโกลาหลในเรื่องมาตรการวัดความถูกต้อง และไม่ได้หมายถึงการพังครืนของความเป็นวิทยาศาสตร์ และในทางการเมืองจะไม่ทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคนชายขอบต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยการสร้างและการสู้เชิงอัตลักษณ์ใหม่ต้องสิ้นคลอนเพราะไม่อาจหาสิ่งใดเป็นฐานสร้างความชอบธรรมได้

กลุ่มความคิดของแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodern) มีลักษณะเด่นของแนวคิดคือ การตั้งข้อสงสัยกับเหตุผลในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าถึงความจริง และการเปลี่ยนแปลงฐานะของทฤษฎีที่ถูกมองว่าเป็นสิ่งครอบงำปัญญาของมนุษย์และควรที่จะปฏิเสธ ลักษณะดังกล่าวนี้สร้างผลกระทบต่อการมองปัจเจกสภาพ ในฐานะอัตลักษณ์ (Identity) เป็นอย่างมาก เนื่องจากการวิจารณ์แนวคิดสาระตงค่นิยม (Essentialism) ที่แสวงหาคำตอบสุดท้ายให้แก่คำถามต่างๆ โดยเสนอคุณสมบัติบางอย่างที่เป็นพื้นฐานของธรรมชาติและพฤติกรรมมนุษย์และยืนอยู่บนหลักของเหตุผล ทำให้เกิดการไร้ซึ่งสาระตงค่นิยมเป็นสากลของปัจเจกสภาพ แทนที่ปัจเจกสภาพจะเป็นที่มาของความหมายและประสบการณ์ที่มีความสมบูรณ์ในตนเอง แนวคิดนี้ก็กลับเห็นว่าแนวคิดปัจเจกสภาพ เป็นเพียงผลกระทบ (Effect) ของชุดวาทกรรมต่างๆ บทบาทของตัวตนแบบต่าง ๆ ที่วาทกรรมหยิบยื่นให้

เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ นักคิดสายหลังสมัยนิยม (Postmodernism) โดยเฉพาะ ฌาคส์ แดร์ริดา (Jacques Derrida) และ มิเชล ฟูโกต์ (Micheal Foucault) ได้วิพากษ์การศึกษาสังคมรุ่นก่อนว่า ยังเชื่อมั่นกับความเป็นแก่นแกนของปัจเจกบุคคล แต่แนวคิดหลังสมัยใหม่กลับตั้งคำถามกับวิธีการของโลก การเข้าถึงความจริงของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งที่เชื่อกันว่าเป็นความจริงของสิ่งต่างๆ รวมทั้งสิ่งที่เชื่อกันว่าเป็นความจริงที่เป็นแก่นแกนของปัจเจกบุคคล และได้รื้อถอนความเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติแก่นแกนของปัจเจกภาพ ความเป็นปัจเจกภาพกลายเป็นเรื่องของการนิยามความหมายซึ่งสามารถเลื่อนไหล แปรเปลี่ยนไปตามบริบท (ลินดา งามขิม, 2558)

ฌาคส์ แดร์ริดา เป็นนักปรัชญาชาวยิว ผลงานของเขามีผลกระทบอย่างมหาศาลต่อ การศึกษาวรรณคดีวิจารณ์และปรัชญาตะวันตก แดร์ริดาถือได้ว่าเป็นผู้ที่เปิดโลกทัศน์ให้กับวงวิชาการอเมริกันให้ได้รับรู้ถึงการดำรงอยู่ของสฤทความคิด “หลัง โครงสร้างนิยม”

แดร์ริดากล่าวว่า ความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า โครงสร้าง” (Structure) นั้นเก่าพอ ๆ กับปรัชญาตะวันตกและวิทยาศาสตร์ เราคุ้นเคยกับการมองหรือเข้าใจโครงสร้างในฐานะที่เป็น “แหล่ง” หรือ “ต้นเหตุ” ที่อ้างอิงได้ เป็นแหล่งที่สร้างความหมายให้กับสรรพสิ่ง การมองโครงสร้างในลักษณะนี้เป็นวิธีคิดแบบหยุดนิ่งและแข็งทื่อ ทำให้มองไม่เห็นหรือมองข้าม “การสร้างโครงสร้าง” (The structurality of structure) เห็นแต่การเคลื่อนไหวภายในหรือภายในได้ โครงสร้างเท่านั้น วิธีคิดแบบนี้ หากปราศจากโครงสร้างแล้ว สรรพสิ่งหรือส่วนย่อยก็ จะไม่มีความหมายใดๆ ยังผลทำให้การคิดเกี่ยวกับโครงสร้างในแบบอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การคิดแบบโครงสร้างที่ปราศจากศูนย์กลาง เป็นสิ่งที่เราไม่สามารถคิดได้เลย (Derrida, 1985 อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร, 2560)

สำหรับแดร์ริดาแล้ว ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าศูนย์กลางเพียงแห่งเดียว จะมีก็แต่ ความคิดเกี่ยวกับศูนย์กลางแบบหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น หากการรับรู้เปลี่ยน ความคิดเกี่ยวกับศูนย์กลางก็จะเปลี่ยนไปด้วย ความคิดของแดร์ริดาจึงเป็นการแตกหักขาดตอนกับความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าศูนย์กลางมาโดยตลอด และจากมุมมองนี้ ศูนย์กลางจึงเป็นเรื่องของหน้าที่ / บทบาท (A Function) ที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ ศูนย์กลางจึงไม่มีจุดที่หยุดนิ่งตายตัว เมื่อไม่มีศูนย์กลางที่แน่นอน ทุกสิ่งจึงกลายเป็นเพียงแค่วาทกรรม (Discourse) ที่หมายถึงระบบของการสร้างความหมายที่ระบบของความแตกต่างจะทำให้เกิดความหมายขึ้นมา

แนวคิดของ Derrida มีอิทธิพลอย่างมากในการรื้อถอนภาพเก่า ๆ ของปัจเจกภาพหรือการดึงความเป็นศูนย์กลางออกจากปัจเจกคือ การไม่ให้สิทธิแก่ปัจเจกในฐานะเป็นผู้กระทำการ หรือในความหมายที่ว่าคนเรานั้นไม่สามารถจะเป็นเจ้าของหรือควบคุมพฤติกรรมของตนได้ และการเน้นถึงการไร้ซึ่งสารัตถะอันเป็นสากลของปัจเจกภาพ แต่จะเน้นถึงลักษณะปัจเจกภาพที่เป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นผลของกระบวนการต่อรองเชิงอำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคมหลายระดับที่สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามยุคสมัย และปัจเจกภาพเป็นเรื่องของกระบวนการสร้างความหมายทางสังคมให้กับอัตลักษณ์อย่างหนึ่ง อาจจะเป็นอัตลักษณ์ของปัจเจกหรืออัตลักษณ์ของกลุ่ม ดังนั้น ความเป็นปัจเจกจึงถูกเน้นในฐานะที่เป็นกระบวนการทางสังคมของการสร้างอัตลักษณ์มากกว่าแก่นแกนของคุณสมบัติบางอย่างที่มีลักษณะตายตัว จุดเด่นของแนวคิดของ Derrida อีกหนึ่งประการคือ ในงานเขียนหรือการเขียนต้องให้ความหมายอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีการเปรียบเทียบให้เห็นถึงคู่ตรงข้าม เพราะความหมายที่อยู่บนฐานของคู่ตรงข้ามจะหยุดนิ่งตายตัว และมีลักษณะที่เบี่ยงเบนกับความหมาย จุดเด่นของแนวคิดนี้ทำให้เกิดการปฏิบัติ ความหมายของภาษาและส่งผลต่อความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และยังเปลี่ยนแปลงวิธีการมองโลกใหม่ด้วย (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2546)

สำหรับการศึกษาอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังทันสมัยใหม่นิยมครั้งนี้ จะเป็นการนำประเด็นของการตั้งข้อสงสัยกับเหตุผลในฐานะเป็นเครื่องมือให้เข้าถึงความเป็นจริงมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา โดยเป็นการศึกษาภายใต้เงื่อนไขของความคิดที่ว่าเหตุผลมีส่วนสร้างสิ่งที่ถูกศึกษาและสามารถเข้าถึงความจริง และมีความเชื่อว่าควรมีเครื่องมือหรือมาตรฐานเพื่อวัดความถูกต้องของความรู้ ซึ่งหากมองในแง่ของการบริหารจัดการระบบการศึกษาของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าสถาบันการศึกษาได้ถูกควบคุมมาตรฐานของหลักสูตร โดยหน่วยงานของรัฐ ผ่านกรอบแนวคิดในการประเมินผลการบริหารจัดการการศึกษาทั้งในส่วนของสถาบัน หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอน ซึ่งหากพิจารณาถึงความเป็นจริงแล้วรูปแบบการบริหารจัดการของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งย่อมมีรูปแบบการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุผลของแต่ละสถาบันในการสร้างบัณฑิตให้มีความถูกต้องเหมาะสมตามความเป็นจริงในสภาพการณ์ต่าง ๆ ของยุคสมัย ซึ่งภายใต้กรอบมาตรฐานเดียวกันคงไม่อาจที่จะประเมินได้ว่าความเป็นมาตรฐานของสถาบันแต่ละแห่งนั้นมีความถูกต้องและเหมาะสมเพียงใด ทั้งนี้จะต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2.4 อำนาจและวาทกรรม

วาทกรรมในทัศนะของ มิเชล ฟูโกต์ (Foucault, 1926 อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร, 2545) หมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (Constitute) เอกลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง วาทกรรมทำหน้าที่ที่ตรงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่ และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง ขณะเดียวกัน วาทกรรมก็ทำหน้าที่ที่เก็บกด/ปิดกั้นมิให้เอกลักษณ์และความหมายบางอย่างเกิดขึ้น (Subjugate) หรือไม่ก็ทำให้เอกลักษณ์และความหมายของบางอย่างที่ดำรงอยู่แล้วในสังคมเลื่อนหายไปได้พร้อม ๆ กันด้วย (Displace) นอกจากนี้ วาทกรรม ยังรวมถึง การผลิตความหมายเกี่ยวกับความจริงในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งหมายถึง การผลิตชุดของความรู้ กฎเกณฑ์ และข้อปฏิบัติทางสังคม การมีสถาบันทางสังคม และปฏิบัติการทางสังคม (Discursive Practice) ที่ต่อเนื่องมาจากความรู้ นั่น ที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงให้คนนิยามตนเองตามความรู้ที่ถูกผลิตออกมา สำหรับ Michel Foucault แล้วความรู้ทุกชนิดที่ถูกผลิตออกมาเกี่ยวข้องกับอำนาจเสมอ และสามารถเปลี่ยนมาเป็นเครื่องมือของอำนาจได้ตลอดเวลา トラบเท่าที่คนหรือสังคมนั้น ๆ ยอมรับชุดความรู้ที่ถูกผลิตขึ้น

Michel Foucault มองว่า สิ่งที่เป็นตัวกำหนดเอกลักษณ์และความหมายให้เกิดขึ้นในสังคม ก็คือ จารีตปฏิบัติและกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งอยู่ในรูปของวาทกรรมและภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม อย่างไรก็ตาม เอกลักษณ์และความหมายมีลักษณะที่ลื่นไหล เปลี่ยนแปลงไปตามวาทกรรมที่สร้างสิ่งเหล่านั้นขึ้นมา ไม่แน่นอน ตายตัว หรือหยุดนิ่ง เพราะฉะนั้นวาทกรรมจึงเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติซึ่งกระทำต่อสรรพสิ่งและได้บังคับยึดเหนี่ยวให้กับโลกของความเป็นจริง เพราะมันได้สร้างเหตุการณ์และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาบังคับใช้กับทุกสิ่งนั่นเอง ขณะเดียวกันวาทกรรมชุดดังกล่าวก็จะเก็บกด บดบัง ปิดกั้น ขจัด หรือทำลายมิให้สิ่งที่แตกต่างไปจากเอกลักษณ์และความหมายของสิ่งที่วาทกรรมนั้นสร้างหรือปรากฏตัวขึ้นมา มากกว่าเป็นเรื่องของการผูกติดกันอย่างเหนียวแน่นของคุณสมบัติเฉพาะ (Attributes) การผลิตวาทกรรมจะถูกควบคุม คัดสรร จัดระบบ และแจกจ่ายภายใต้กฎเกณฑ์ชุดหนึ่ง ซึ่งแหล่งที่สร้างกฎเกณฑ์เหล่านี้ที่สำคัญในสังคมก็คือ “อำนาจ” นั่นเอง

2.4.1 อำนาจกับความจริง

อำนาจ หมายถึง กระบวนการทางประวัติศาสตร์ของสังคมที่สถาปนา “อาณาจักรแห่งความจริง” (Regime of Truth) ชูคใดชูคหนึ่งขึ้นมาโดยกลุ่มคนที่มีอำนาจ และความจริงเหล่านี้จะนำไปสู่ปฏิบัติการทางสังคมมากมาย ทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค หรืออำนาจเป็นกระบวนการสร้าง/ผลิตรูปแบบของความรู้ ความจริง ความเป็นธรรมชาติ หรือความเป็นปกติธรรมดาขึ้นมาชูคหนึ่งอันมีประโยชน์ต่อผู้มีอำนาจหรือผู้สร้างวาทกรรม และการพยายามเก็บกดปิดกั้นความรู้ ความจริงชูคอื่น ๆ โดยใช้เทคนิคอำนาจที่ซึมลึก โดยผู้ที่ตกเป็นเป้าของอำนาจนั้นไม่รู้สึกรู้ว่าถูกกระทำ มีหน้าซ้ำยังกระตือรือร้นที่จะสวมบทบาทนั้นด้วยตนเอง การที่ปัจเจกบุคคลมีความรู้สึกรู้ว่าเขาเป็นอะไรนั้น เป็นผลของการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของเขาในอาณาจักรแห่งความจริงนั้น ซึ่งเป็นเรื่องของเทคนิคการใช้อำนาจในการจัดวางตำแหน่งของปัจเจกบุคคลในวาทกรรม

2.4.2 อำนาจกับความรู้

โดยภาพรวมแล้ว คนส่วนใหญ่มักมองว่า “อำนาจ” กับ “ความรู้” เป็นเรื่องที่แทบจะไม่เกี่ยวข้องกันเลย เนื่องจากความรู้ควรเป็นเรื่องของข้อเท็จจริงที่ปลอดจากคุณค่า อคติ และความลำเอียงใด ๆ ในขณะที่อำนาจเป็นเรื่องของอคติ และความลำเอียง แต่อำนาจของ Michel Foucault ไม่ใช่อำนาจแบบดิบ ที่ใช้กำลังบังคับ แต่เป็นอำนาจที่ได้รับการฟอกขาวจนสะอาดในรูปของความรู้ และเป็นความรู้แบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น วิทยาศาสตร์ หรือเศรษฐศาสตร์ ความสำเร็จของอำนาจจึงอยู่ที่ความสามารถในการปกปิด อำพรางกลไกในการทำงาน ซึ่งไม่ใช่กฎหมายอย่างที่ผู้คนมักเข้าใจกัน แต่เป็นกฎเกณฑ์ จารีตปฏิบัติต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎเกณฑ์และจารีตปฏิบัติของบรรดาผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายในรูปของวาทกรรมวิชาการในเรื่องนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้จึงสามารถกล่าวได้ว่า “ความรู้” คือ โฉมหน้าที่แบบยลของอำนาจ เพราะสุดยอดของอำนาจก็คือการทำให้มองไม่เห็นว่ามันนั้น ๆ เป็นเรื่องของอำนาจ แต่เป็นเรื่องของความรู้หรือความจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่ปลอดจากอคติและคุณค่ามันเอง

ทั้งนี้ มิเชล ฟูโก (Michael Foucault) ได้ชี้ให้เห็นการผูกโยงของเหตุผลกับอำนาจ ในการศึกษาความเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ในวิชาแพทย์ในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ตามความเข้าใจของคนทั่วไป การปฏิบัติของวงการแพทย์ เกิดจากการค้นพบสาเหตุการเกิดโรคว่ามีที่มาจากอะไร ก่อนหน้านั้นสาเหตุของความเจ็บป่วยมีที่มาจากสิ่งที่เราไม่รู้จัก มองไม่เห็น ไสยศาสตร์ จึงเชื่อมโยงความเจ็บป่วยเข้ากับสิ่งชั่วร้าย แต่ในยุคสมัยใหม่พยาธิวิทยาเติบโตมาพร้อมกับสรีระวิทยา ทำให้สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าสาเหตุของโรคมมาจากความบกพร่องหรือจากเชื้อโรคที่อยู่ตรงใดกันแน่

ของร่างกาย สาเหตุของโรคจึงกลายเป็น สิ่งที่มองเห็นได้ภายในร่างกาย นับเป็นการจัดความหมาย ออกไป และแทนที่ด้วยความรู้ที่เป็นระบบและมีความเป็นกลาง (Foucault, 1975 อ้างถึงใน อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546, น. 39 – 40) อย่างไรก็ตาม มิเชล ฟูโก (Michael Foucault) ซึ่งให้เห็นว่าวิธีการศึกษาที่เป็นกลางนั้นพัฒนาขึ้นได้จากการแอบขโมยศพมาเพื่อศึกษาอวัยวะภายใน ร่างกายผู้ตายที่ควรจะนอนสงบในหลุม ถูกนำมาเปิดให้เปล่าเปลือย และถูกชำแหละภายใต้การจับจ้องมองของบรรดาแพทย์ ความเป็นกลางที่ดูบริสุทธิ์ผุดผ่องที่แท้ได้มาจากการกระทำความรุนแรงกับร่างที่ปราศจากวิญญาณ เป็นการทำให้ร่างกายมนุษย์กลายเป็นวัตถุอย่างสมบูรณ์ องค์ความรู้ในแต่ละยุคสมัยจึงอยู่ภายใต้กรอบและมุมมองแบบหนึ่ง ซึ่ง มิเชล ฟูโก (Michael Foucault) เรียกว่า “วาทกรรม” (Discourse) วาทกรรมมิได้หมายถึง ภาษา แต่เป็นกรอบของการนิยามความเป็นจริง วางอยู่บนมุมมองหนึ่ง ๆ และประกอบไปด้วยกระบวนการและปฏิบัติการทางสังคมที่มารองรับชุดของความจริงนั้น ๆ ในแง่นี้วาทกรรมก็คล้ายกับอุดมการณ์ที่ผูกโยงกับอำนาจ แต่เหตุที่ มิเชล ฟูโก (Michael Foucault) ไม่ใช่คำว่า อุดมการณ์ อาจจะเป็นเพราะคำว่า อุดมการณ์ยังคงแฝงนัยแบบมาร์กซิสต์บางสายที่เห็นว่าอุดมการณ์เป็นเรื่องจิตสำนึกที่ผิดพลาดซึ่งจะแก้ไขได้ด้วยความรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์ โดยความรู้ทุกชนิดสามารถแปรมาเป็นเครื่องมืออำนาจได้ทั้งสิ้น (อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546, น. 39 – 40)

2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เครื่องมือในการเตรียมประชากรให้มีคุณภาพ คือ การศึกษา การจัดการศึกษาของชาตินั้น จะต้องสอดคล้องกับนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงระบบทั้งสาม การจัดการศึกษาของชาติก็ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แต่ละสังคมจะมีแนวทางในการจัดการศึกษาแตกต่างกัน เพราะระบบทั้งสามไม่เหมือนกัน แนวความคิดหรือความเชื่อในการจัดการศึกษา คือ ปรัชญาการศึกษา ซึ่งผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาจะยึดแนวทางในการจัดการศึกษา หรือปรัชญาของการศึกษาต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของสังคม และสถานการณ์ทางสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย การจัดการศึกษาของประเทศใดถ้าไม่ยึดการศึกษาที่ถูกต้องก็ไม่มีทางที่จะทำให้ประเทศเจริญไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ดังนั้น ปรัชญาการศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาของประเทศได้เป็นอย่างดี

ปรัชญาับการศึกษา มีความสัมพันธ์กัน คือ ปรัชญามุ่งศึกษาของชีวิตและจักรวาลเพื่อหาความจริงอันเป็นที่สุด ส่วนการศึกษามุ่งศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์และวิธีการที่จะพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงาม สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสุข ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ

ทั้งปรัชญาและการศึกษาจึงมีจุดสนใจร่วมกันอยู่อย่างหนึ่ง คือ การจัดการศึกษาต้องอาศัยปรัชญาในการกำหนดจุดมุ่งหมายและหาคำตอบทางการศึกษา จึงสรุปได้ว่า ปรัชญามีความสัมพันธ์กับการศึกษา ดังนี้

1) ปรัชญาช่วยพิจารณาและกำหนดเป้าหมายทางการศึกษา การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงปรารถนา ปรัชญาจะช่วยกำหนดแนวทางหรือเป้าหมายที่พึงปรารถนา ซึ่งจะสอดคล้องกับข้อเท็จจริงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และปรัชญาจะช่วยให้เห็นว่าเป้าหมายทางการศึกษาที่จะเลือกนั้นสอดคล้องกับการมีชีวิตที่ดีหรือไม่ ชีวิตที่ดีควรเป็นอย่างไร ธรรมชาติของมนุษย์คืออะไร ปัญหาเหล่านี้ นักปรัชญาอาจเสนอแนวความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาในการเลือกเป้าหมายทางการศึกษา

2) ความหมายที่จะวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ และพิจารณาคุณการศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้ง ทุกแง่มุม ให้เข้าใจถึงแนวคิดหลัก ความสำคัญ ความสัมพันธ์และเหตุผลต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีความต่อเนื่อง และมีความหมายต่อมนุษย์ สังคมและสิ่งแวดล้อมนี้เองที่เป็นงานสำคัญของปรัชญาต่อการศึกษาหรือที่เราเรียกว่า ปรัชญาทางการศึกษา

จากความสัมพันธ์ดังกล่าวสรุปได้ว่า ปรัชญากับการศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างมาก ปรัชญาช่วยให้เกิดความชัดเจนทางการศึกษา และทำให้นักศึกษาสามารถดำเนินการศึกษาได้อย่างถูกต้องรัดกุม เพราะได้ผ่านการพิจารณา วิพากษ์ วิเคราะห์ อย่างละเอียดทุกแง่มุม ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน ขจัดความไม่สอดคล้อง และหาทางพัฒนาแนวคิดใหม่ให้กับการศึกษา

นักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามของคำว่า ปรัชญาการศึกษาที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งบางท่านมองว่าปรัชญาการศึกษาเป็นการค้นหาความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งหมดที่เป็นการใช้ความคิดแบบรวบยอด ในขณะที่บางท่านมองว่าปรัชญาการศึกษาเป็นสาขาวิชาหนึ่งในบรรดาสาขาวิชาต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยปรัชญาการศึกษาจะมีจุดมุ่งหมายระบบความเชื่อหรือแนวความคิดที่แสดงออกมาในรูปของอุดมการณ์หรืออุดมคติที่เกี่ยวข้องแนวทางการดำเนินชีวิตอันเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษา (Kneller, 1971; Mcclellan, 1976 อ้างถึงใน อรสา สุขเปรม, 2549; วิจิตร ศรีสอ้าน, 2524; สุมิตร คุณานุกร, 2523)

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษา คือ แนวความคิด หลักการ และกฎเกณฑ์ ในการกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา ซึ่งนักการศึกษาได้ยึดเป็นหลักในการดำเนินการทางการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ปรัชญาการศึกษายังพยายามทำการ

วิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา ทำให้สามารถมองเห็นปัญหาของการศึกษาได้อย่างชัดเจน ปรัชญาการศึกษาจึงเปรียบเหมือนเข็มทิศนำทางให้นักการศึกษาดำเนินการทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ชัดเจน และสมเหตุสมผล

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่า ปรัชญาการศึกษามีอยู่มากมายหลายลัทธิ ตามลักษณะและตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ต่างก็คิดและเชื่อไม่เหมือนกัน อาศัยแนวคิดของปรัชญาพื้นฐานที่แตกต่างกัน หรือนำมาผสมผสานกัน ทำให้มีลักษณะที่คาบเกี่ยวกัน หรืออาจมาจากความคิดของปรัชญาพื้นฐานสาขาเดียวกัน ดังนั้นปรัชญาการศึกษาจึงมีหลายลัทธิ หลายระบบ (บรรจง จันทรสา, 2522; อรสา สุขเปรม, 2546) ซึ่งปรัชญาการศึกษาที่เป็นที่รู้จักกันดี มีดังนี้

2.5.1 ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (Essentialism)

ปรัชญานี้มีความเชื่อว่าลัทธิปรัชญาสารัตถนิยมมีความเข้มแข็งในทางวิชาการและมีประสิทธิภาพในการสร้างค่านิยมเกี่ยวกับระเบียบวินัยได้ดีพอที่จะทำให้โลกเสรีต่อสู้กับโลกเผด็จการของคอมมิวนิสต์ (ภิญโญ สาร, 2525) และให้ความสนใจในเนื้อหาเป็นหลักสำคัญ โดยถือว่าเนื้อหาสาระต่าง ๆ เช่น ความรู้ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม และอื่น ๆ เป็นสิ่งที่สังคมถูกต้อง ได้รับการกลั่นกรองมาดีแล้ว ควรได้รับการทำนุบำรุงและถ่ายทอดไปให้แก่คนรุ่นหลัง คือ การอนุรักษ์และถ่ายทอดทางวัฒนธรรม สำหรับ แนวความคิดทางการศึกษาในปรัชญานี้มีความเชื่อว่า การศึกษาควรมุ่งพัฒนาความสามารถที่มนุษย์มีอยู่แล้ว เช่น ความสามารถในการจำ ความสามารถในการคิด ความสามารถที่จะรู้สึก เป็นต้น การศึกษาควรมุ่งที่จะถ่ายทอดความรู้ที่สั่งสมกันมา ความเชื่อความศรัทธาต่าง ๆ ที่ยึดถือกันเป็นอมตะ อบรมมนุษย์ให้มีความคิดเห็น และความเป็นอยู่สมณะของการเป็นมนุษย์ (Wingo, 1974 อ้างถึงใน อรสา สุขเปรม, 2549) ดังนั้นจึงควรจัดประสบการณ์ให้ได้มาซึ่งความรู้ ทักษะ ค่านิยมที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต รู้จักรักษาและสืบทอดทางวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไว้ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบของการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านหลักสูตร ยึดเนื้อหาวิชาเป็นสำคัญ เนื้อหาที่เป็นวิชาพื้นฐาน ได้แก่ ภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และเนื้อหาที่เกี่ยวกับศิลปะ ค่านิยม และวัฒนธรรม หลักสูตรจะเป็นแบบแผนเดียวกันทั่วประเทศ และจัดเตรียมโดยครู หรือผู้เชี่ยวชาญโดยจัดเรียงลำดับตามความยากง่าย

2) ด้านผู้สอน เป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมาก การศึกษาจะต้องมาจากครูเท่านั้น ครูจะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ เพราะครูเป็นผู้ที่เรียนรู้เนื้อหาที่ถูกต้องที่สุด ครูเป็นผู้กำหนด

กิจกรรมในห้องเรียน การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ครูเป็นต้นแบบที่นักเรียนจะต้องทำตาม เปรียบเสมือนแม่พิมพ์

3) ด้านผู้เรียนหรือนักเรียน ตามปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม จะต้องเป็นผู้สืบทอด ค่านิยมไว้และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลัง ผู้เรียนจะต้องเชื่อฟัง คำสั่งสอนของครูหรือผู้ใหญ่ที่ได้ กำหนดเนื้อหาสาระไว้ นักเรียนเป็นผู้รับฟังและทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ แล้วจดจำไว้ เพื่อ จะนำไปถ่ายทอดต่อไป นักเรียนไม่จำเป็นต้องมีความคิดริเริ่ม คอยรับฟังอย่างเดียวและจดจำไว้ เท่านั้น

4) ด้านสถานศึกษา มีบทบาทในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสังคม สังคม มอบหมายให้ทำอะไรก็ให้เป็นไปตามนั้น หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า โรงเรียนเป็นเครื่องมือของ สังคม ทำหน้าที่ตามที่สังคมมอบหมายเท่านั้น ไม่ต้องไปแนะนำ หรือเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอย่างใด แก่สังคม มีหน้าที่อนุรักษ์สิ่งที่มีอยู่และถ่ายทอดต่อไป เพราะถือว่าทุกอย่างในสังคมดีแล้ว โรงเรียน จะต้องสร้างบรรยากาศของการศึกษาเพื่อพัฒนาสติปัญญา จริยธรรม และถ่ายทอดสิ่งเหล่านั้นต่อไป นอกจากนี้โรงเรียนยังต้องยึดกฎระเบียบให้อยู่ในกรอบที่สังคมต้องการ

5) กระบวนการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับครูเป็นสำคัญ ครูเป็นผู้อธิบาย ชี้แจงให้ นักเรียนเข้าใจ วิธีการเรียนการสอนจึงเน้นการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก นอกจากนี้การเรียนการสอนยังฝึกฝน การเป็นผู้นำในกลุ่ม ซึ่งผู้นำจะต้องมีระเบียบวินัย ควบคุมและรักษาตนเองได้ดี เป็น แบบอย่างที่ดี จัดตารางสอน จัดห้องเรียน แผนผังที่นั่งในห้องเรียน ครูเป็นผู้กำหนดแต่ผู้เดียว

2.5.2 ปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยม (Perennialism)

ปรัชญาการศึกษานี้ถูกนำเสนอขึ้นมาเพื่อให้การศึกษาเป็นสิ่งที่นำพามนุษย์ไปสู่ความมี ระเบียบเรียบร้อย มีเหตุและผล มีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งได้มีการนำปรัชญาดังกล่าวมาปรับให้ เข้ากับสถานการณ์ โดยคำนึงถึงความเชื่อเกี่ยวกับพระเจ้า เรื่องศาสนา เรื่องของเหตุและผล และเป็น ปรัชญาที่มีส่วนสำคัญโดยตรงต่อแนวคิดทางการศึกษาในศตวรรษที่ 20 ทั้งนี้เนื่องจากปรัชญา การศึกษาลัทธินี้เชื่อว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดของธรรมชาติของมนุษย์ คือ ความสามารถในการใช้เหตุผล ซึ่งความสามารถในการใช้เหตุผลนี้จะควบคุมอำนาจฝ่ายต่ำของมนุษย์ได้ เพื่อให้มนุษย์บรรลุ จุดมุ่งหมายในชีวิตที่ปรารถนา ดังที่ โรเบิร์ต เอ็ม ฮัทชินส์ (Hutchins, 1953) กล่าวว่า การปรับปรุง มนุษย์ หมายถึง การพัฒนาพลังงาน เหตุผล ศิลปกรรม และจิตใจอย่างเต็มที่ มนุษย์ทุกคนล้วนมีพลัง เหล่านี้ และมนุษย์ควรพัฒนาพลังที่มีอยู่ให้ดีที่สุด การศึกษาในแนวปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยม

คือ การจัดประสบการณ์ให้ได้มาซึ่งความรู้ ความคิดที่เป็นสังขธรรม มีคุณธรรม และมีเหตุผล โดยคำนึงถึงองค์ประกอบของการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านหลักสูตร กำหนดโดยผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ เป็นหลักสูตรที่เน้นวิชาทางศิลปศาสตร์ (Liberal Arts) ซึ่งมีอยู่ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มศิลปปะทางภาษา (Liberal Arts) ประกอบด้วย ไวยากรณ์ วาทศิลป์ และตรรกศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องของการอ่าน การฟัง การพูด การเขียน และการใช้เหตุผล อีกกลุ่มหนึ่ง คือ ศิลปะการคำนวณ (Mathematical Arts) ประกอบด้วย เลขคณิต วิทยาศาสตร์ ปรัชญา ดาราศาสตร์ และดนตรี นอกจากนี้ยังให้ผู้เรียนรู้ผลงานอันมีค่าของผู้มีอัจฉริยะในอดีตเพื่อคงความรู้เอาไว้ เช่น ผลงานอมตะทางด้านศิลปะ วรรณกรรม ดนตรี รวมทั้งผลงานทางด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ในปัจจุบันได้แก่ หลักสูตรของวิชาพื้นฐานทั่วไป (General Education) ในระดับอุดมศึกษา

2) ด้านผู้สอน ปรัชญาการศึกษาที่มีความเชื่อว่าเด็กเป็นผู้มีเหตุผลและมีชีวิต มีวิญญาณ ครูจะต้องรักษาวินัยทางจิตใจ และเป็นผู้นำทางวิญญาณของนักเรียนทุกคน ครูต้องเป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ เข้าใจเนื้อหาวิชาที่สอนอย่างถูกต้องชัดเจน มีความคิดยาวไกล เป็นผู้ดูแลรักษาระเบียบวินัย ควบคุมความประพฤติของผู้เรียน เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติที่ดี

3) ด้านผู้เรียน โดยธรรมชาติเป็นผู้มีเหตุผล มีสติ มีศักยภาพในตัวเองที่สามารถพัฒนาไปสู่ความมีเหตุผล ถือว่าผู้เรียนมีความสนใจใฝ่รู้ในใฝ่รู้แล้ว ดังที่ อริสโตเติล กล่าวไว้ว่า All man by nature desire to know (ไพทอริส ดินลาเรตัน, 2523) การให้การศึกษาต้องพัฒนาสิ่งที่ผู้เรียนมีอยู่อย่างเต็มที่ โดยมุ่งพัฒนาเป็นรายบุคคล ฝึกฝนคุณสมบัติที่มีอยู่ โดยการสอนและการแนะนำของครู ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเรียนเท่าเทียมกันหมด ใช้หลักสูตรเดียวกันทั้งเด็กเก่งและเด็กอ่อน ถ้าเด็กอ่อนเข้าใจช้าก็ต้องฝึกฝนบ่อย ๆ หรือทำซ้ำ ๆ กันเพื่อ ไปให้ถึงมาตรฐานเดียวกันกับเด็กเก่ง

4) ด้านสถานศึกษา ไม่มีบทบาทต่อสังคมโดยตรง เพราะเน้นที่ตัวบุคคลเป็นหลัก ใหญ่ เพราะถือว่า ถ้าเกิดการพัฒนาในตัวบุคคลแล้วก็สามารถทำให้สังคมนั้นดีขึ้นด้วย โรงเรียนจึงเป็นเสมือนตัวกลางในการเตรียมผู้เรียนให้เกิดความก้าวหน้าที่ดีงามที่สุดของวัฒนธรรมที่มีมาแต่อดีต โรงเรียนจะสร้างบรรยากาศและจัดสภาพแวดล้อมให้มีลักษณะสร้างความนิยมในวัฒนธรรมที่มีอยู่และเคร่งครัดในระเบียบวินัยโดยเน้นการประพฤติปฏิบัติ

5) ด้านกระบวนการเรียนการสอน ใช้วิธีการท่องจำเนื้อหาวิชาต่าง ๆ และฝึกให้ใช้ความคิดหาเหตุผลโดยอาศัยหลักวิชาที่เรียนรู้ไว้แล้วเป็นแนวทางพื้นฐานแห่งความคิด เพื่อพัฒนาสติปัญญาหรือเน้นด้านพุทธิศึกษา ที่เรียกว่า Intellectual Education (Wingo, 1974 อ้างถึงใน อรสา สุขเปรม, 2549) นอกจากนี้ผู้เรียนจะต้องมีความพร้อมทางจิตใจ จึงจะสามารถจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้ การเรียนการสอนที่กระตุ้นและหนุนให้เกิดศักยภาพดังกล่าว จึงต้องมีการอภิปรายถกเถียง ใช้เหตุผล

และสติปัญญาโต้แย้งกัน ครูเป็นผู้นำในการอภิปราย ตั้งประเด็นและช่วยให้มีการอภิปรายถกเถียงกัน ผู้เรียนจะได้พัฒนาสติปัญญาของตนได้อย่างเต็มที่

2.5.3 ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism)

เป็นปรัชญาที่ให้กำเนิดขึ้นเพื่อต่อต้านแนวคิดดั้งเดิมที่การศึกษามักเน้นแต่เนื้อหา สอนให้ท่องจำเพียงอย่างเดียว ทำให้เด็กพัฒนาด้านสติปัญญาอย่างเดียว ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่มีความกล้าและความมั่นใจในตนเอง ประกอบกับมีความก้าวหน้าในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดแนวความคิดปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมขึ้น ซึ่งได้มีการนำแนวคิดดังกล่าวนี้ไปใช้ในโรงเรียนต่าง ๆ แต่ก็ถูกโจมตีจากฝ่ายปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมกลับมาได้รับความนิยมอีก จนสมาคมการศึกษาพัฒนาการนิยมต้องยุบเลิกไป แต่แนวคิดทางการศึกษาปรัชญาพัฒนาการนิยมยังคงใช้ในสหรัฐอเมริกา ต่อมาได้รับความนิยมมากขึ้นและแพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย ซึ่งปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม มีแนวคิดว่าการศึกษาคือชีวิต มิใช่เป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิต หมายความว่า การที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขจะต้องอาศัยการเข้าใจความหมายของประสบการณ์นิยม ฉะนั้นผู้เรียนจึงควรจะได้เรียนรู้ในสิ่งที่เหมาะสมแก่วัยของเขาและสิ่งที่จัดให้ผู้เรียนควรจะเป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจปัญหาชีวิตและสังคมในปัจจุบัน และหาทางปรับตัวให้เข้ากับภาวะที่เป็นจริงในปัจจุบัน (Kneller, 1971) โดยคำนึงถึงองค์ประกอบของการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านหลักสูตร ปรัชญานี้ต้องการให้ผู้เรียนเรียนจากประสบการณ์ในชีวิตจริง เป็นประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับสังคม หลักสูตรจึงครอบคลุมชีวิตประจำวันทุกรูปแบบที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ทุกรูปแบบ หลักสูตรจะเน้นวิชาที่เสริมสร้างประสบการณ์ทางสังคม ตลอดจนชีวิตประจำวัน เนื้อหา ได้แก่ สังคมศึกษา วิชาทางภาษา วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ แต่ความสำคัญของการศึกษา พิจารณาในแง่ของวิธีการที่นำมาใช้ คือ กระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาในบทเรียน และนำเอากระบวนการแก้ปัญหาไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2) ด้านผู้สอน ไม่เป็นผู้ออกคำสั่ง แต่ทำหน้าที่ในการแนะแนวทางให้แก่ผู้เรียน แล้วจัดประสบการณ์ที่ดีที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน ครูจะต้องมีความรู้และประสบการณ์อย่างกว้างขวาง

รู้จักผู้เรียนเป็นอย่างดีและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งวางแผนให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของผู้เรียน จัดสภาพในโรงเรียนและในห้องเรียนให้พร้อมที่จะศึกษาเล่าเรียนให้ได้ประสบการณ์ตามที่ต้องการ

3) ด้านผู้เรียน ปรัชญานี้ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนมาก ถือว่าผู้เรียนโดยธรรมชาติมีอินทรีย์ที่จะสืบเสาะแสวงหาประสบการณ์และพร้อมที่จะรับประสบการณ์ (เมธี ปิณฑนานนท์, 2523) ผู้เรียนจะได้ประสบการณ์ด้วยการลงมือกระทำด้วยตนเอง (Learning by doing) ผู้เรียนจะต้องมีอิสระในการเลือกตัดสินใจและต้องทำงานร่วมกัน (Participation) เพื่อให้การเรียนการสอนตรงกับความถนัดความสนใจและความสามารถของผู้เรียน

4) ด้านสถาบันการศึกษา ทำหน้าที่เป็นแบบจำลองสังคม โดยเฉพาะแบบจำลองที่ดีงามของชีวิตและประสบการณ์ในสังคม โดยการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม เริ่มจากการเรียนรู้พื้นฐานของสังคม ลักษณะอื่น ๆ ของสังคม โรงเรียนจะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย โดยให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้สิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ มีความพร้อม มีความรู้จัก และเข้าใจสังคมอย่างดี พอที่จะออกไปปรับปรุงและพัฒนาสังคม ได้ (ศักดา ปรารักษ์ประทานพร, 2523)

5) ด้านกระบวนการเรียนการสอน เป็นการสอนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child Centered) โดยให้ผู้เรียนมีบทบาทมากที่สุด การเรียนเป็นเรื่องการกระทำ (Doing) มากกว่าความรู้ (Knowing) การเรียนการสอนจึงให้ผู้เรียนลงมือกระทำเพื่อให้เกิดประสบการณ์และการเรียนรู้ การกระทำทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ ครูต้องจัดประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนการสอนใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์ (Problem Solving)

2.5.4 ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)

ปรัชญานี้เห็นว่าสถานศึกษาควรมีหน้าที่แก้ปัญหาเฉพาะอย่างของสังคม โดยมีความเชื่อ ความรู้ ความจริง เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความรู้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ในขณะที่ปรัชญาพัฒนาการนิยมจะเน้นความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน ส่วนปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมมีแนวคิดที่ ผู้เรียนมิได้เรียนเพื่อมุ่งพัฒนาตนเองเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเรียนเพื่อนำความรู้ไปพัฒนาสังคมให้สังคมเป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง สำหรับแนวคิดทางการศึกษาในปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมนี้มองว่าการศึกษามีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างแยกไม่ออก การศึกษาจึงควรนำสังคมไปสู่สภาพที่ดีที่สุด อีกทั้งการศึกษาต้องทำให้ผู้เรียนเข้าใจและมุ่งมั่นที่จะสร้างสังคมอุดมคติ

ขึ้นมาให้เหมาะสมกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมและภาวะทางเศรษฐกิจของโลกยุคใหม่ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบของการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านหลักสูตร เนื้อหาวิชาที่นำมาบรรจุไว้ในหลักสูตร จะเกี่ยวกับปัญหาและสภาพแวดล้อมสังคมเป็นส่วนใหญ่ จะเน้นวิชาสังคมศึกษา เช่น กระบวนการทางสังคม การดำรงชีวิตในสังคม สภาพเศรษฐกิจและการเมือง วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ศิลปะในชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้จะทำให้มีความเข้าใจในกลไกของสังคม และสามารถหาแนวทางในการสร้างสังคมขึ้นมาใหม่

2) ด้านผู้สอน ทำหน้าที่รวบรวม สรุป วิเคราะห์ปัญหาของสังคมแล้วเสนอแนวทางให้ผู้เรียนแก้ปัญหาของสังคม ครูจะต้องให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดพิจารณาในการแก้ปัญหาต่าง ๆ และเห็นความจำเป็นที่จะต้องสร้างสรรค์สังคมขึ้นมาใหม่ และเชื่อมั่นว่าจะกระทำได้โดยวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

3) ด้านผู้เรียน ประชยานี้เชื่อว่า ผู้เรียนคือผู้ที่มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาสังคม และมีความยุติธรรม ดังนั้น ผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักในปัญหาสังคม เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกันเพื่อการแก้ปัญหาสังคม ผู้เรียนจะได้รับการเรียนรู้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่จะนำมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของสังคม แล้วให้ผู้เรียนหาข้อสรุปและตัดสินใจเลือก (Kneller, 1971)

4) ด้านสถานศึกษา ตามปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม โรงเรียนจะมีบทบาทต่อสังคมโดยตรง โดยมีส่วนในการรับรู้ปัญหาของสังคม ร่วมกันแก้ปัญหาของสังคม รวมทั้งสร้างสังคมใหม่ที่เหมาะสม ดึงมา โรงเรียนจะต้องไต่หาว่า อนาคตของสังคมจะเป็นเช่นไร แล้วนำทางให้ผู้เรียนไปพบกับสังคมใหม่ โดยให้การศึกษาแก่ผู้เรียนเพื่อพร้อมที่จะวางแผนให้กับสังคมใหม่ และโรงเรียนจะต้องมีบรรยากาศในการเป็นประชาธิปไตย ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ และเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และดำเนินตามเป้าหมายของโรงเรียนคือ โรงเรียนชุมชน (Community School)

5) ด้านกระบวนการเรียนการสอน มีลักษณะคล้ายกับปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม คือ ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง และลงมือกระทำเอง สามารถมองเห็นปัญหาและเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการต่าง ๆ หลายวิธี เช่น วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) วิธีการโครงสร้าง (Project Method) และวิธีการแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นเครื่องมือ

2.5.5 ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

เป็นปรัชญาสุดท้ายที่ถูกค้นพบ โดยปรัชญานี้เกิดขึ้นเนื่องจากความรู้สึกที่ว่ามนุษย์กำลังสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง การศึกษาที่มีอยู่ก็มีส่วนทำลายความเป็นมนุษย์ เพราะสอนให้ผู้เรียนอยู่ในกรอบของสังคมที่จำกัดเสรีภาพความเป็นตัวของตัวเองให้ลดน้อยลง นอกจากนี้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังมีส่วนในการทำลายความเป็นมนุษย์ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ปรัชญานี้มีความสนใจและมีความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่จริงของมนุษย์ มนุษย์ต้องเข้าใจและรู้จักตนเอง มนุษย์ทุกคนมีความสำคัญและมีลักษณะเด่นเฉพาะตนเอง ทุกคนมีเสรีภาพที่จะเลือกตัดสินใจในการกระทำสิ่งใด ๆ แต่จะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น ซึ่งการศึกษาตามปรัชญาอัตถิภาวนิยม จะเป็นการส่งเสริมให้มนุษย์แต่ละคนรู้จักพิจารณาตัดสินใจสภาพและเจตจำนงที่มีความหมายต่อการดำรงชีวิต รวมทั้งจะต้องให้อิสระแก่ผู้เรียนที่จะเลือกสรรสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเสรี มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความเข้าใจตนเอง ว่ามีความต้องการอย่างไร แล้วพัฒนาตนเองไปตามความต้องการอย่างอิสระ เพื่อจะได้พัฒนาความเป็นมนุษย์ของตนเอง ได้อย่างเต็มที่ด้วยการเลือกเรียนได้ตามความพอใจ และมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่เลือก นอกจากนี้ยังมุ่งให้ผู้เรียนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง (Self Discipline) โดยคำนึงถึงองค์ประกอบของการศึกษาในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านหลักสูตร ไม่กำหนดตายตัว แต่ต้องเป็นหลักสูตรที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองได้ดีขึ้น เนื้อหาของหลักสูตรจะเน้นทางสาขามนุษยศาสตร์ (Humanities) เช่น ศิลปะ ปรัชญา วรรณคดี ประวัติศาสตร์ การเขียน การละคร จิตรกรรม ศิลปะประดิษฐ์ นักปรัชญาเชื่อว่าวิชาเหล่านี้จะฝึกฝนผู้เรียนทางด้านสุนทรียศาสตร์ อารมณ์ และศีลธรรม จริยธรรมอันดีงาม วิชาต่าง ๆ ไม่ได้จัดให้เรียนตายตัว แต่จะให้ผู้เรียนเลือกได้ตามความพอใจ และความเหมาะสมเพื่อผู้เรียนจะได้พัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง

2) ด้านผู้สอน มีบทบาทคล้ายกับปรัชญาพัฒนาการนิยม ทำหน้าที่คอยกระตุ้นหรือเร้าให้ผู้เรียนตื่นตัว ให้เข้าใจตนเอง สามารถใช้ความถนัดและความสามารถเฉพาะตัวออกมาให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด ครูจะให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนมาก ให้เสรีภาพ และเคารพในศักดิ์ศรีของผู้เรียน ให้ผู้เรียนรู้จักรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง และครูจะต้องเป็นผู้รู้จริงในเรื่องที่สอน ซื่อสัตย์และจริงใจต่อผู้เรียน

3) ด้านผู้เรียน ถือว่า ผู้เรียนเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดในกระบวนการศึกษา และเชื่อว่าผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความคิด มีความสามารถในตนเอง มีเสรีภาพอย่างแท้จริง เป็นผู้ que เลือกแนวทางที่จะพัฒนาตนเองด้วยตนเอง เพราะเป้าหมายของการศึกษามีใช่เพื่อความรู มีใช่เพื่อสังคม แต่เพื่อผู้เรียนที่จะรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง ด้วยเหตุนี้ แนวทางจริยธรรม และการประพฤติกกรรมปฏิบัติต่าง ๆ เป็นเรื่องส่วนบุคคลที่จะเลือกใช้วิธีทางใด แต่ทั้งนี้จะต้องมีวินัยในตนเอง และรับผิดชอบต่อการกระทำ และผลที่เกิดขึ้น (Power, 1982 อ้างถึงใน อรสา สุขเปรม, 2541)

4) ด้านสถานศึกษา ต้องสร้างบรรยากาศแห่งเสรีภาพทั้งในและนอกห้องเรียน และจัดสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนเกิดความพอใจที่จะเรียน สร้างคนให้เป็นตัวของตนเอง คือ ให้นักเรียนเลือกอย่างอิสระ ส่วนแนวทางในด้านจริยธรรม ทางโรงเรียนจะไม่กำหนดตายตัวแต่จะให้ผู้เรียนได้เลือกแนวทางของผู้เรียน

5) ด้านกระบวนการเรียนการสอน เน้นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด ให้ผู้เรียนพบความเป็นจริงด้วยตัวเอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนด้วยตัวเอง การเรียนจะต้องเรียนรู้จากสิ่งภายในก่อน หมายถึง จะต้องให้ผู้เรียนรู้ว่าตนเองพอใจอะไร มีความต้องการอะไรอย่างแท้จริง แล้วเลือกเรียนในสิ่งที่พอใจหรือต้องการ กระบวนการเรียนการสอน จะเน้นการมีส่วนร่วม เป็นหลักสำคัญในการเรียนรู้

ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่สามารถกำหนดได้อย่างแน่ชัดว่ามีการใช้ปรัชญาเพื่อการศึกษาในรูปแบบใด แต่อย่างไรก็ตาม ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม นี้ถือเป็นปรัชญาที่ประเทศไทย ได้นำมาทดลองใช้เป็นครั้งแรกที่ โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีความพยายามที่จะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีอิสระเสรีภาพในการเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ และได้ดำเนินการโดยใช้ปรัชญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง โดยได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เหมาะสมและนับได้ว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง ทั้งนี้จากการศึกษาดังกล่าวสรุปได้ว่า ปรัชญาพื้นฐาน เป็นปรัชญาที่เป็นรากฐานในการกำเนิด ปรัชญาการศึกษา ดังนั้นการศึกษาพื้นฐาน ทำให้เรามีความเข้าใจที่มา แนวคิด ในลักษณะปรัชญาได้ดั่งแท้มากขึ้น ไม่จิตนิยม ที่เน้นจิตเป็นสำคัญ เน้นความเชื่อในโลกแห่งวัตถุ และการสัมผัส ประสบการณ์นิยมที่เน้น โลกแห่งประสบการณ์เป็นหลัก ให้เรามุ่งทำงานมากกว่าเรียนแต่ทฤษฎี อัตถิภาวนิยม เห็นว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับความว่างเปล่าและให้ความสำคัญของมนุษย์มาก ซึ่งปรัชญาการศึกษาทั้ง 5 ลัทธิดังกล่าว แต่ละปรัชญาจะมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติที่แตกต่างกัน การนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา จะต้องพิจารณาว่าแนวทางใด จึงจะดีที่สุด ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง โดยเฉพาะการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาในประเทศไทยที่จะต้องมีการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการกำหนดอัตลักษณ์และวิธีการสร้างรูปแบบของอัตลักษณ์ดังกล่าวที่มีความสอดคล้องและเหมาะสม โดยสามารถนำมาประโยชน์แก่การพัฒนาคุณภาพของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การนำปรัชญาการศึกษาในด้านต่างๆมาศึกษาด้วยนั้น เพื่อฉายภาพให้เห็นว่าปรัชญาการศึกษาต่าง ๆ ได้มีพัฒนาการแปรเปลี่ยนตามยุคสมัย แต่แม้ว่าปรัชญาการศึกษาแบบปฏิรูปนิยม ซึ่งเป็นการศึกษาที่อยู่ในรูปแบบที่ใหม่สุด แต่จุดเน้นก็แตกต่างไปจากการศึกษาที่เป็น โครงสร้าง

หลักของภาครัฐที่เน้นในด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี การศึกษาของประเทศไทยที่ผ่านมา ยังคงทำหน้าที่เป็นเครื่องมืออันทรงพลังในการพัฒนาคนให้มีศักยภาพ เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนการแข่งขันของประเทศสู่ความยั่งยืน โดยมีภาครัฐเป็นผู้ขับเคลื่อนหลัก โดยเฉพาะการกำหนดด้วยกรอบคุณวุฒิการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

2.6 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับโลกาภิวัตน์

2.6.1 ความเป็นมาของโลกาภิวัตน์

ความเป็นมาของโลกาภิวัตน์สามารถย้อนกลับไปได้ตั้งแต่ยุคที่มีการเดินเรือล่องสำเภาไปมาระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้มนุษย์ตระหนักว่าบนโลกใบนี้มีเฉพาะตัวเราและเผ่าพันธุ์ของเราเท่านั้น หนังสือโลกาภิวัตน์หลาย ๆ เล่ม ได้พูดถึงการเดินทางเรือของ Christopher Columbus ว่าเป็นการเดินทางที่บุกเบิกให้เกิดกระแสโลกาภิวัตน์ขึ้นในยุคต่อมา อย่างไรก็ตามในประเทศจีนประมาณปี ค.ศ. 1405 ก่อนการเดินทางเรือของ Columbus 40 ปี ขุนนางจีนชื่อ Zheng He หรือ San Bao ได้รับมอบหมายจากพระมหากษัตริย์ Cheng Zu ให้เดินทางด้วยขบวนเรือที่มีความยาวถึง 440 ฟุต และกว้างถึง 180 ฟุต ลูกเรือ 200 คน และมีห้องพักให้ผู้โดยสารถึง 1,000 คน นับเป็นขบวนเดินเรือที่ยิ่งใหญ่และทันสมัยที่สุดในยุคนั้น Zheng He ได้เดินทางไปสร้างความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ได้แก่ ดินแดนในแถวอินโดนีเซีย ในยุคปัจจุบัน เยเมน อิหร่าน เมลลอร์ และโซมาเลีย (History Shannon) เพราะฉะนั้นเราอาจกล่าวได้ว่าแท้จริงแล้ว ผู้ที่บุกเบิกการเดินทางข้ามภูมิภาคและทำให้เกิดภาวะโลกไร้พรมแดน คือ Zheng He นั่นเอง อย่างไรก็ตามในยุคต่อ ๆ มา ได้เกิดกระแสการล่าอาณานิคม การแสวงหาดินแดนเพื่อตั้งถิ่นฐานใหม่ ๆ เพื่อแสวงหาทรัพยากรและแรงงานทาสของชาติตะวันตก กระแสดังกล่าวได้ทำให้เกิดสภาวะโลกาภิวัตน์ขึ้นในระดับหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ในประเทศไทย ยุคสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ประมาณศตวรรษที่ 15) เราได้เริ่มติดต่อกับพวกโปรตุเกสและฝรั่งเศส ซึ่งพยายามเข้ามาแผ่อิทธิพลในภูมิภาคเอเชีย ไทยต้องอาศัยความสัมพันธ์ทางการทูตกับชาติตะวันตกหลายชาติเพื่อถ่วงดุลอำนาจระหว่างต่างชาติเหล่านี้ในประเทศของตนเอง เพื่อให้พ้นจากภัยของการครอบงำ อย่างไรก็ตามในระยะต่อมาประเทศไทยได้เริ่มหันมามีความสัมพันธ์กับประเทศจีนและประเทศอินเดียมากขึ้น และมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกันเกิดขึ้นด้วย (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2559)

กระนั้นก็ตามเรายังไม่สามารถกล่าวได้อย่างเต็มที่ว่าการที่ Zheng He เดินเรือระหว่างภูมิภาคการที่ Columbus ออกแสวงหาดินแดนใหม่ หรือการที่ไทยเริ่มติดต่อกับต่างชาติ เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้

ให้เกิดยุคโลกาภิวัตน์ขึ้น ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเพียงร่องรอยที่ชี้ให้เห็นว่า โลกไม่ได้แยกกันเป็นส่วน ๆ อย่างเด็ดขาด แต่เชื่อมโยงกันทุก ๆ ส่วน และสามารถติดต่อระหว่างกันได้ในระดับหนึ่งภายใต้ข้อจำกัดของระยะทางและเวลา ปรากฏการณ์ที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์นั้น เป็นปรากฏการณ์ของโลกไร้พรมแดนที่มีความถี่สูง จนผู้คนตระหนักได้ถึงสถานะไร้พรมแดนที่เกิดขึ้นอยู่รอบตัว ตัวอย่างเช่น การที่เรารู้สึกคุ้นเคยกับวัฒนธรรมตะวันตกประหนึ่งว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของเราเอง ไม่ว่าจะเป็นในด้านการแต่งกาย ดาราภาพยนตร์ นักร้อง เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่เราอาจไม่เคยเดินทางออกนอกประเทศเลย แต่ความคุ้นเคยกับวัฒนธรรมประเพณีเหล่านี้เป็นผลจากสื่อที่เราได้รับรู้ รับชม ผ่านทางทีวี หนังสือ และผ่านผู้คนที่เดินทางเข้าและออกจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่ง ปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ที่กระแสโลกาภิวัตน์ได้กลายเป็นกระแสที่บอบอวลอยู่รอบตัวเราตลอดเวลา จนเรา รู้สึกคุ้นเคยและไม่ได้สังเกตเห็นว่าเป็นความผิดปกติแต่ประการใด แต่กลับรู้สึกว่าเป็นเรื่องปกติของชีวิตเรา (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2559)

หากมีการเปิดประเด็นถึงที่มาที่ไปของโลกาภิวัตน์ อาจกล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของโลกาภิวัตน์ คือ ความหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายกิจกรรมการดำเนินงาน ซึ่งแต่เดิมอาจจะผูกขาดอยู่ ณ ศูนย์กลางหรือแหล่งพื้นที่ไม่กี่แห่งในโลก โดยมีการกระจายออกไปยังท้องถิ่นหรือพื้นที่ใหม่ ๆ หลากหลายมากขึ้น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สังคมยุคโลกาภิวัตน์ จึงเป็นโลกที่มนุษย์สามารถข้ามพรมแดนของประเทศและสามารถทะลุกาลเวลาได้ โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศในการติดต่อสื่อสารในลักษณะที่ไร้พรมแดน โดยโลกในสายตาของผู้ที่อาศัยเทคโนโลยีจึงเป็นโลกใบเล็กและแคบที่สามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้ง่ายและรวดเร็ว มีผลทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน และมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น โลกที่เคยกว้างใหญ่ดูแคบลง ประชากรในประเทศที่อยู่ห่างไกลกันสามารถติดต่อกันได้ภายในเวลาเสี้ยววินาที ประจวบเป็นหมู่บ้าน (Global Village) ทำให้ภูเขาและทะเลซึ่งเป็นพรมแดนธรรมชาติที่เคยเป็นอุปสรรคในการติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างมนุษย์ได้หายไปจนกลายเป็นโลกไร้พรมแดน (อารีย์ นัยพินิจ, ภัทรพงษ์ เกริกสกุล และชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2557)

2.6.2 ความหมายของโลกาภิวัตน์

คำว่า โลกาภิวัตน์ เป็นคำที่มีนักวิชาการให้ความหมายมากมาย ดังนี้

มาคิน (Makin, 2002) เห็นว่า โลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการที่มีลักษณะพลวัตในการผลักดันตลาดภายในแต่ละประเทศ ทั้งในด้านสินค้า บริการ และสินทรัพย์ให้เข้าสู่ตลาดโลก

คอตเลอร์ และคณะ (Kotler, Kartajaya, and Huan, 2007) เห็นว่า โลกาภิวัตน์เป็นการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่มีความกลมกลืนทางวัฒนธรรม มีระบบเศรษฐกิจแบบปิดไปสู่สังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรี

ฟริดแมน (Friedman, 2000) แสดงความเห็นถึงโลกาภิวัตน์ เมื่อ ปี ค.ศ. 2000 ในหนังสือ The Lexus and The Olive Tree ว่า โลกาภิวัตน์ เป็นระบบระหว่างประเทศรูปแบบใหม่ แทนที่สงครามเย็น (Cold War) โดยเป็นการรวมทุน เทคโนโลยี สารสนเทศข้ามพรมแดนรัฐในหมู่บ้านโลก ซึ่งลักษณะประการนี้แตกต่างอย่างชัดเจนจากสงครามเย็น ที่เน้นการแบ่งค่ายระหว่างโลกเสรีและโลกคอมมิวนิสต์ แต่ต่อมา ฟริดแมน ได้ขยายขอบเขตของโลกาภิวัตน์จากนิยามของตน เมื่อปี ค.ศ. 2000 ไว้ในหนังสือ The World is Flat ปี ค.ศ. 2005 และ 2007 (Friedman, 2007) โดยโลกาภิวัตน์สามารถแบ่งได้ สามยุค คือ โลกาภิวัตน์ 1.0 (ค.ศ. 1492 – 1800) เป็นโลกาภิวัตน์ที่เน้นการใช้พลังทางธรรมชาติ เช่น แรงมนุษย์ แรงม้า แรงลม และแรงไอน้ำ โดยประเทศเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โลกาภิวัตน์ 2.0 (ค.ศ. 1800 – 2000) เป็นโลกาภิวัตน์ที่เน้นการใช้ Hardware เริ่มจากเรือกลไอน้ำ ระบบทางรถไฟในช่วงเริ่มต้นของยุค และรวมถึง โทรศัพท์ และ Mainframe Computer ในช่วงปลายของยุค โดยบริษัทข้ามชาติเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ โลกาภิวัตน์ 3.0 (ค.ศ. 2000 – ปัจจุบัน) เป็นโลกาภิวัตน์หลังยุคสงครามเย็นที่เน้นการใช้ Software และอินเทอร์เน็ต โดยปัจเจกบุคคลเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

โรเบิร์ตสัน (Robertson, 1992) เห็นว่า โลกาภิวัตน์เป็นแนวคิดที่เป็นทั้งการย่อโลกและการเพิ่มขึ้นของการมองโลกแบบองค์รวม

ฮันติงตัน (Huntington, 1998) เห็นว่า ในทางสังคมวิทยา ทฤษฎีโลกาภิวัตน์ได้มีข้อสรุปร่วมกันประการหนึ่ง คือ โลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์มีการกลมกลืนทางสังคมและอารยธรรม ซึ่งลดทอนตระหนักรู้ถึงเชื้อชาติและเอกลักษณ์ทางสังคมและอารยธรรม เนื่องจากโลกาภิวัตน์ เป็นการมองโลกในลักษณะเป็นหนึ่งเดียวกัน

ฮอฟแมน (Hoffmann, 2006) เห็นว่า โลกาภิวัตน์มีความเกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างประเทศถึงสามด้าน ได้แก่ การลดลงของอำนาจอธิปไตย (ของรัฐ) และอำนาจขององค์การสหประชาชาติ ความขัดแย้งระหว่างเศรษฐกิจระดับโลกกับความเป็นพลเมืองของแต่ละชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างโลกาภิวัตน์กับความรุนแรง (เช่น การก่อการร้าย)

เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา (2548) เห็นว่า โลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ที่ความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกนี้ ได้ถูกแปรรูปให้เข้าหากันอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ทั้งในด้านการรับรู้และการกระทำอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน โดยเรื่องหรือประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในที่ซึ่งห่างไกลและข้ามประเทศจะถูกรับรู้และมีผลต่อตัวเราอย่างรวดเร็ว

พิชัย วาสนาส่ง (2549) เห็นว่า โลกาภิวัตน์ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโลกด้วยกิจพึงกระทำ เพื่อให้โลกดีขึ้น โลกเราทุกวันนี้ยังไม่ดีพอ หรือไม่ดีเลย จึงจำเป็นที่ชาวโลกทั้งหลายจะต้องมาร่วมคิดอ่านกระทำการ อันจะช่วยให้โลกดีขึ้นไปอีก

วีระ สมบูรณ์ (2551) เห็นว่า โลกาภิวัตน์ เป็นความเชื่อมโยงและการผนวกรวมกันเป็นเนื้อเดียวกันของระบบเศรษฐกิจทั่วโลก ซึ่งโดยส่วนมากระบบเศรษฐกิจทั่วโลกหมายถึง ระบบตลาด นอกจากนี้ โลกาภิวัตน์ ยังหมายถึง ความสำคัญของระบบทุนนิยม การค้าเสรี การแบ่งงานกันทำในระดับสากล (International Division of Labor) การผลิตเพื่อการส่งออก ความคล่องตัวทางการผลิตในระดับโลกหรืออาจเรียกรวมกันว่า “ลัทธิเสรีนิยมใหม่”

จากความหมายข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า โลกาภิวัตน์ หมายถึง สภาวะโลกไร้พรมแดน ซึ่งเป็นผลพวงที่เกิดจากการวิวัฒนาการอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ผนวกกับความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการสื่อสาร ทำให้ความเป็นไปของในซีกโลกหนึ่ง สามารถเห็นได้ในอีกซีกโลกหนึ่ง ส่งผลให้โลกมีความแคบลง และส่งผลกระทบต่อทุก ๆ วงการ ทั้งด้านการศึกษา การพาณิชย์ อุตสาหกรรม สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งภาคการเกษตรที่นับเป็นส่วนหนึ่งของระบบวิถีชีวิตของการดำรงชีวิตของมนุษย์

2.6.3 ยุทธศาสตร์การบริหารในยุคโลกาภิวัตน์

การบริหาร คือ การหาทางทำงานให้สำเร็จ การทำงานให้สำเร็จได้นั้น มีวิธีการอยู่มากหลายหลายวิธีที่ผู้บริหารทั้งหลายได้ใช้ความรู้ ความสามารถ เลือกวิธีที่เหมาะสมตามสภาพ ความรู้

ความสามารถ เลือกวิธีที่เหมาะสมตามสภาพความต้องการและสภาพแวดล้อมมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ ดังนั้นกระบวนการทัศน์ใหม่เพื่อการบริหารการศึกษา (New Paradigm in Educational Administration) จึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารควรเรียนรู้พอสังเขป โดยมีการนำเสนอการเปลี่ยนกระบวนการทัศน์เดิมไปสู่กระบวนการทัศน์ใหม่ในการบริหารการศึกษา ดังนี้ (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2559; ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2553)

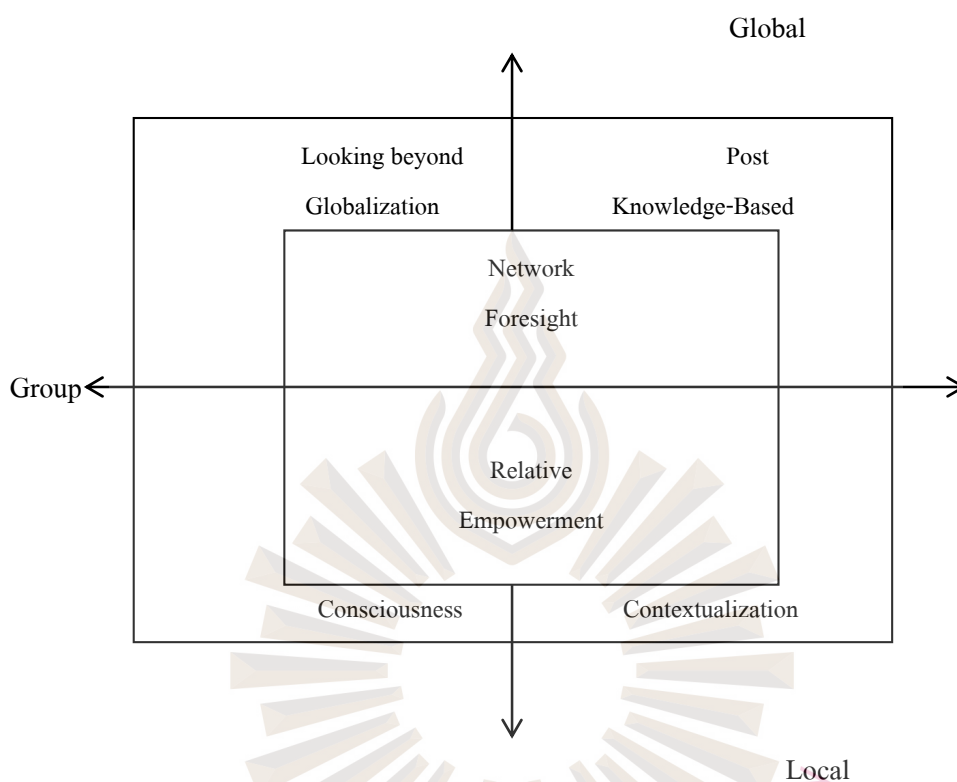
ตารางที่ 2.1 แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ทางการบริหารการศึกษา

กระบวนการทัศน์เดิม	→	กระบวนการทัศน์ในอนาคต
Globalization		Looking Beyond Globalization
Knowledge-Based		Post Knowledge-Based
Stand Alone		Network
Current Issues		Foresight
Good Governance		Consciousness
Decentralization		Empowerment
Individual		Relative
Out of the Block		Contextualization

ที่มา: ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2559; ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2553

จากตารางที่ 2.1 ได้แสดงถึงการเปลี่ยนกระบวนการทัศน์เดิมไปสู่กระบวนการทัศน์ใหม่ในการบริหารการศึกษา ซึ่งกระบวนการทัศน์ใหม่ในการบริหารการศึกษาจะส่งผลต่อการเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในสังคมได้อย่างยั่งยืนมากขึ้น นั่นคือ 1) การที่จะต้องมองไปสู่โลกาภิวัตน์ใหม่ให้ชัดเจนขึ้น 2) มองการใช้ความรู้อย่างมีเหตุผล มีผล มีคุณธรรม 3) ทำอะไรที่เป็นเครือข่ายใหม่ ๆ ขึ้น 4) มองไปอนาคตให้มากขึ้น 5) สร้างจิตสำนึกของคนในสังคม 6) สร้างพลังอำนาจของคนในท้องถิ่น 7) คิดอะไรอย่างเชื่อมโยง และ 8) คิดอะไรต้องพยายามคิดในลักษณะที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสังคม (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2559)

เมื่อนำแนวคิดทั้ง 8 ประการ มามองความสัมพันธ์เชื่อมโยงแล้ว จะเห็นความสมดุลระหว่าง Global กับ Local และ ระหว่าง Group กับ Individual โดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2553)

รูปที่ 2.1 แสดงกระบวนทัศน์ใหม่ในการบริหารการศึกษา

ที่มา: ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2553

จะเห็นได้ว่าจากรูปดังกล่าวจะประกอบด้วยกลุ่มของลักษณะบุคคลอยู่ 4 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มของ Global กับ Group มองในอนาคตกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่สามารถที่จะอยู่โดดเดี่ยวเพียงลำพังเฉพาะกลุ่มได้ กลุ่มที่มีแนวคิด ความศรัทธา และความเชื่อที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันย่อมต้องการแสวงหาเครือข่ายร่วมกันและมองข้ามโลกาภิวัตน์ร่วมกัน ในขณะที่กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มของ Global กับ Individual ซึ่งมองว่าในอนาคตคนแต่ละคนต้องดำเนินชีวิตด้วยความรอบคอบ และมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นภายภาคหน้าเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นกับตัวเอง สำหรับกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่ม Local กับ Group เป็นกลุ่มที่มองว่าท้องถิ่นจะต้องประสานความสัมพันธ์กับกลุ่มคนในแต่ละกลุ่มด้วยจิตสำนึกที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ และกลุ่มแต่ละกลุ่มจะต้องมีจิตสำนึกในการประสานสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และในกลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่ม Local กับ Individual

ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อมภายในที่ทำให้เกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ในการบริหารการศึกษา เป็นกลุ่มที่มองว่าท้องถิ่นจะต้องพัฒนาความสามารถขึ้น และให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นตามบริบทของท้องถิ่นนั้น ๆ

จากการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า โลกาภิวัตน์ หมายถึง การแผ่ถึงทั่วโลก เข้าถึงโลก การเอาชนะโลก ซึ่งโดยนัยว่าล่วงรู้ความเป็นไปของโลกหรือก้าวทันโลก การรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์เป็นความจำเป็นของผู้บริหารการศึกษา และทีมงานรวมถึงเพื่อนร่วมงาน ดังนั้น ความสนใจที่จะเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ย่อมมีผลให้ผู้บริหารและทีมงานสามารถที่จะเตรียมงาน การดำเนินงาน และการติดตามงานในหน่วยงานให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ทางการบริหารการศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่ทำทนายและมีความสำคัญในวงการของการศึกษา และผลของการปรับกระบวนการทัศน์ใหม่จากกระบวนการทัศน์เดิมส่งผลให้เกิดกลุ่มคนที่แตกต่างกัน 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่มีแนวคิด ความศรัทธา และความเชื่อที่เป็น ไปในแนวทางเดียวกัน 2) กลุ่มคนที่ต้องดำเนินชีวิตด้วยความรอบคอบ และมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นภายภาคหน้าเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นกับตัวเอง 3) กลุ่มคนแต่ละกลุ่มจะต้องมีจิตสำนึกในการประสานสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และ 4) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นของคนในท้องถิ่นตามบริบทของท้องถิ่นนั้น ๆ

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อุบลรัตน์ โพธิ์พัฒนชัย และศุภสิริ เพชรเรียง (2558) ได้ศึกษาการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุราษฎร์ธานี ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผลการสร้างกิจกรรมการพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุราษฎร์ธานี ดำเนินการตามขั้นตอนวงจรปฏิบัติการในแต่ละชั้นปี ในชั้นปีที่ 1 กิจกรรมเคารพกฎที่สร้างเสริมสัมพันธ์น้องพี่ร่วมกัน ชั้นปีที่ 2 กิจกรรมสร้างคน ฝึกฝนนิสัยใฝ่รู้ ชั้นปีที่ 3 กิจกรรมจิตอาสา นำความรู้สู่ชุมชน และชั้นปีที่ 4 กิจกรรมเตรียมตน สู่วิชาชีพ ด้วยสติ สมาธิ ปัญญา สำหรับผลการประเมินพฤติกรรมอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการใช้กิจกรรมพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาล พบว่า คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมด้านจิตบริการ ด้านวินัยและด้านใฝ่รู้ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาอัตลักษณ์สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาอัตลักษณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการสัมมนาอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะว่าให้นำผลสะท้อนของนักศึกษาไปปรับปรุงวิธีการดำเนินงานให้เหมาะสมกับสภาพของนักศึกษา มุ่งเน้นการดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาอัตลักษณ์นักศึกษาพยาบาลพร้อม ๆ กับการสร้างความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันด้วยระหว่างเพื่อน รุ่นพี่และรุ่นน้องในมหาวิทยาลัย

นักรทพิษ สุวรรณชิน และพนมพร จันทรปัญญา (2558) ได้ศึกษาการสร้างอัตลัษณะของ ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งพบว่า จากแนวคิดเกี่ยวกับอัตลัษณะของ ผู้เรียน มีการกำหนด คุณลัษณะอันพึงประสงค์ของ ผู้เรียนสอดคล้องใกล้เคียงกัน และได้ นำมาสรุปจำแนกประเภทเป็น อัตลัษณะทางวิชาการ (Academic Identity) และอัตลัษณะทางวิชาชีพ (Professional Identity) สำหรับการ สร้างอัตลัษณะของ ผู้เรียน นั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับกระบวนการเรียนรู้ และ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาทั้งด้านผู้เรียน ผู้สอน ด้าน วิธีการสอน ด้านหลักสูตร และด้านผู้บริหาร รวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทั้งด้าน สภาพแวดล้อม และด้านระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และส่งผลให้ ผู้เรียนมีอัตลัษณะตามที่สถาบันกำหนดได้ประสบความสำเร็จ

นนทชินิตร อาชวพร (2557) ได้ศึกษาอัตลัษณะครูเชิงสร้างสรรค์นวัตกรรมสำหรับศตวรรษ ที่ 21 ของนิสิตนักศึกษาครู: การประเมินความต้องการจำเป็น ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมนิสิต นักศึกษาครูมีพฤติกรรมที่สื่อถึงการเป็นครูเชิงสร้างสรรค์นวัตกรรมสำหรับศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับ ปานกลางถึงมาก และเมื่อพิจารณาความแตกต่างของค่าเฉลี่ยอัตลัษณะครูเชิงสร้างสรรค์นวัตกรรม สำหรับศตวรรษที่ 21 ในภาพรวม ทั้ง 2 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ พบว่า ส่วนใหญ่นิสิตมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒมีอัตลัษณะครูเชิงสร้างสรรค์นวัตกรรมสำหรับศตวรรษที่ 21 สูงกว่านักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ด้านการมีความรู้และสามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ถือเป็นประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาอันดับเป็นอันดับที่ 1 ในทุก ๆ มหาวิทยาลัย รองลงมาคือ การผลิตผลงาน การจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย และความสามารถในการสื่อสารเพื่อการ จัดการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งนี้ นักศึกษาครูในมหาวิทยาลัยรามคำแหง มีความต้องการ จำเป็นในการพัฒนาอัตลัษณะครูเชิงสร้างสรรค์นวัตกรรมมากที่สุด รองลงมาคือ นิสิตครูของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตามลำดับ

วิมานพร รูปใหญ่ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาคุณลัษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามกรอบ มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผลการวิจัยคุณลัษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามกรอบ มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์จากกลุ่มของบัณฑิต ด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ วิชาชีพ ให้ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่าง

บุคคลและความรับผิดชอบ ด้านการพัฒนาตามอัตลักษณ์ และด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา และ ด้านทักษะในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่วนคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์จากกลุ่มของผู้ใช้บัณฑิต ให้ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นในระดับมากที่สุด คือ ด้านทักษะ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ รองลงมา มีความคิดเห็นในระดับมาก คือ ด้านทักษะ ทางปัญญา ด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านการพัฒนาตามอัตลักษณ์ ด้านความรู้ และด้านทักษะในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ จุดเด่นของบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ จากบัณฑิตและผู้ใช้บัณฑิต คือ ความรู้ที่ได้จากการ เรียนสามารถนำมาบูรณาการในการทำงานต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย มีความรักในวิชาชีพ และมีจิต สาธารณะในการให้บริการแก่ผู้ใช้ ส่วนจุดที่ควรปรับปรุง คือ ทักษะการสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ คือ เนื่องจากเป็นสาขาที่ขาดแคลน จึงควรมีการ ประชาสัมพันธ์และปรับปรุงหลักสูตรให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของ บัณฑิตและผู้ใช้บัณฑิตตามคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ พบว่า บัณฑิตและผู้ใช้บัณฑิตมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ โดยรวม ความรู้ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ ทางสถิติ 0.05 ส่วนด้านที่มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ในเรื่องมีวินัยและรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านทักษะทางปัญญา ในเรื่องมีความสามารถในการริเริ่ม สร้างสรรค์งานใหม่ ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและ ความรับผิดชอบ ในเรื่องสามารถทำงานร่วมกันเป็นทีม และด้านทักษะในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การ สื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ ในเรื่องทักษะในการพูดภาษาอังกฤษ และความสามารถในการ แก้ปัญหาการทำงาน และด้านการพัฒนาตามอัตลักษณ์ (Identity) ในเรื่องการมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อ สังคม และชุมชนท้องถิ่น และมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่ออนุรักษณ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

จันทนา ทองประยูร (2558) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบท อาเซียน พบว่า 1) ลักษณะภายในทางความคิด คือ เป็นผู้มีความรู้เท่าทัน รอบรู้ข่าวสารอาเซียน เข้าใจความแตกต่างระหว่างประเทศไทยกับอาเซียนในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และกฎระเบียบ รู้ข้อดีและข้อด้อยของไทยในการเข้าสู่อาเซียน รวมทั้งการมีคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนการมีทักษะในชีวิตและการทำงาน 2) ด้านบุคลิกภาพ ประกอบด้วย ความรักชาติ อนุรักษณ์ความเป็นไทย และความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ 3) ลักษณะภายนอกที่แสดงให้เห็น

ประกอบด้วย การใช้ภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียนได้ การมีมนุษยสัมพันธ์ และการมีทักษะทางตัวเลขและไอที

จิรัชญา งามขำ (2559) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะของบัณฑิตที่มีผลต่อการตัดสินใจรับบัณฑิตหลักสูตรการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชในปีการศึกษา 2556 เข้าทำงานของผู้ประกอบการ พบว่า คุณลักษณะของบัณฑิตที่มีผลต่อการตัดสินใจรับบัณฑิตหลักสูตรการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชในปีการศึกษา 2556 เข้าทำงานของผู้ประกอบการทั้ง 30 สถานประกอบการนั้น ด้านที่มีระดับความพึงพอใจมากที่สุดได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่อจรรยาบรรณวิชาชีพและด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รองลงมาด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี และด้านทักษะทางปัญญา นอกจากนี้บัณฑิตควรพัฒนาความรู้ทางภาษาอังกฤษ เสริมหลักบัญชีให้เข้มข้น มีการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีเพิ่มเติม และต้องเสริมหลักความมีระเบียบวินัยให้แก่บัณฑิต บัณฑิตควรมีคุณธรรมจริยธรรม จิตอาสา มีบุคลิกยิ้มแย้มแจ่มใส มีวินัย ตรงต่อเวลา กล้าแสดงออก มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความมั่นคงทางอารมณ์ และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ทุกสถานการณ์

นงลักษณ์ ใจฉลาด (2559) ได้ทำการศึกษา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทยมี 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) คุณลักษณะการเป็นผู้นำทางวิชาการ 2) คุณลักษณะการเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม โดดเด่น 3) คุณลักษณะการปฏิบัติงานดี 4) คุณลักษณะการมีเจตคติที่ดีและรักในวิชาชีพ 5) คุณลักษณะการมีวิสัยทัศน์และใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์และ 6) คุณลักษณะการเป็นผู้มีความมุ่งมั่นพัฒนาเข้าถึงชุมชนและท้องถิ่น และผลการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย มีองค์ประกอบดังนี้ 1) ชื่อข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 2) หลักการและเหตุผล 3) วัตถุประสงค์ 4) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 6 กลุ่ม 5) ขั้นตอนการสร้างเสริมและปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 6) ตัวชี้วัดความสำเร็จ และ 7) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ และภัทรจิตร แสงสว่าง (2558) ได้ทำการศึกษาความต้องการของผู้ประกอบการที่มีต่อหลักสูตรบัญชีบัณฑิต และคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ กรณีศึกษาผู้ประกอบการในเขตจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ร้อยเอ็ด นครพนมและศรีสะเกษ พบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจซื้อขายไป มีระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจมากกว่า 20 ปี

รายได้ของธุรกิจมากกว่า 15 ล้านบาท ทุนจดทะเบียนน้อยกว่า 5 ล้านบาท และจำนวนพนักงานในองค์กรน้อยกว่า 100 คน จากการศึกษาความต้องการของผู้ประกอบการที่มีต่อหลักสูตรบัญชีบัณฑิต พบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นด้วยกับในอนาคตหากหลักสูตรบัญชีบัณฑิตจะปรับปรุง กลุ่มวิชาชีพเลือกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มบัญชี กลุ่มบัญชีเครื่องมือทางการเงิน และกลุ่มระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ โดยเน้นที่กลุ่มบัญชีเป็นอันดับแรก รวมทั้งต้องการบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติในด้านคุณธรรมและจริยธรรม มากที่สุด รองลงมาด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

พรนิภา จันทร์น้อย (2560) ได้ทำการศึกษารูปแบบกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามคุณลักษณะบัณฑิตอุดมคติไทย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกฝังจริยธรรมของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจัยภายนอกมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าปัจจัยภายใน ถือว่ามีความสำคัญเป็นอันดับแรกที่จะต้องให้การส่งเสริมและปลูกฝัง ปัจจัยภายนอกประกอบด้วย ด้านสภาพแวดล้อม สถานศึกษา ด้านกระบวนการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ด้านสถานภาพครอบครัวของนักศึกษาและด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม สำหรับพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้าน เป็นดังนี้ ด้านความมีระเบียบวินัย เมื่อรับประทานอาหารเช้า นักศึกษาจะเก็บงานไปวางที่โต๊ะที่ทางมหาวิทยาลัยเตรียมไว้ให้ และเข้าเรียนทันตามที่ตารางเรียนกำหนด ด้านความรับผิดชอบ นักศึกษาให้ความสำคัญงานส่วนรวมก่อนเรื่องส่วนตัว ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายเสร็จตามเวลาที่กำหนด ด้านความเสียสละ นักศึกษาจะช่วยเหลือเพื่อนที่ลำบากตามกำลังความสามารถของนักศึกษา ด้านความซื่อสัตย์สุจริต นักศึกษาจะเข้าเรียนทุกครั้งถึงแม้บางครั้งอาจารย์ไม่ได้เช็คชื่อ ด้านการมีวัฒนธรรม นักศึกษาแต่งกายและมีมารยาทงดงามแบบไทย มีสัมมนาการละ กตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย และด้านการมีจรรยาบรรณวิชาชีพ นักศึกษาปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตนตามกฎหมาย ระเบียบ และแบบแผนของหน่วยงาน

วิไล พึ่งผล และธีระวัฒน์ จันทิก (2561) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแบบคุณลักษณะบัณฑิตต่อความพึงพอใจผู้ใช้บัณฑิตในอุตสาหกรรม 4.0 พบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ความพร้อมในการทำงาน 2) การปรับตัวในการทำงาน มีการแบ่งตัวแปรทางด้านตัวแบบคุณลักษณะบัณฑิตออกเป็น 3 ปัจจัย ซึ่งส่งผลต่อความพร้อมในการทำงาน ดังนี้ 1) สติปัญญา 2) วุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ 3) สังคม 4) คุณลักษณะตัวแบบ

ทั้ง 3 ปัจจัยส่งผลต่อการปรับตัวในการทำงาน ดังนี้ 1) วุฒิภาวะ 2) สังคม 3) สถิติปัญญา สำหรับการศึกษานำหนักอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อการปรับตัวในการทำงาน ความพร้อมในการทำงาน ตัวแบบคุณลักษณะบัณฑิต และอิทธิพลรวมของปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีต่อตัวแปรผลของความพึงพอใจผู้ใช้บัณฑิต พบว่า บัณฑิตแสดงความเห็นทางด้านการปรับตัว ทางด้านวุฒิภาวะ ส่งผลสูงสุด เพื่อสร้างความพึงพอใจผู้ใช้บัณฑิต รองลงมา คือ สถิติปัญญา และสังคม ตามลำดับ ส่วนทางด้านความพร้อมในการทำงานนั้น บัณฑิตแสดงความเห็นด้านสถิติปัญญาส่งผลสูงสุดต่อการเตรียมความพร้อม เพื่อสร้างความพึงพอใจผู้ใช้บัณฑิต รองลงมา คือ วุฒิภาวะและสังคม ตามลำดับ

สุธาสินี นิรัตติมานนท์ (2560) ได้ทำการศึกษาการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 พบว่า 1) สมรรถนะของบัณฑิตนิเทศศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 สามารถแบ่งออกมาได้เป็น 4 ด้านสำคัญคือ ด้านที่หนึ่ง ทักษะชีวิต (Life Skill) ด้านที่สอง ทักษะการเรียนรู้และการคิด (Learning and Thinking Skill) ด้านที่สาม ปัญญา ความรู้ที่ควรต้องเรียนรู้ (Cognitive) และด้านที่สี่การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) 2) การออกแบบหลักสูตรที่เหมาะสม ในการพัฒนาสมรรถนะของบัณฑิตนิเทศศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 3) กลยุทธ์ในการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะของบัณฑิตนิเทศศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 (Implementation and Assessment) 4) กลยุทธ์ในการพัฒนาอาจารย์สาขาวิชานิเทศศาสตร์

สุรเกียรติ์ ธาดาวัฒนาวิทย์ (2561) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศไทยตามแนว “ประเทศไทย 4.0” พบว่า การศึกษาจากหลากหลายผู้เชี่ยวชาญและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ คุณลักษณะของบัณฑิตที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ จะต้องมียุทธศาสตร์ การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์ผลงาน มีความรับผิดชอบต่อสังคม การทำงานร่วมกับผู้อื่น มีภาวะผู้นำ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีความรู้ด้านเทคโนโลยีและดิจิทัล รู้จักเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความเป็นผู้ประกอบการ และมีทักษะการทำงาน

พิเชษฐ ยังตรง (2560) ได้ทำการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 พบว่า สภาพและปัญหาการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษามีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ มาตรการ แนวทาง เน้นด้านความรู้ และด้านคุณธรรมมากกว่าด้านการคิดและด้านทักษะ มีสื่อ เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้เรียน ขาดระบบการนิเทศการจัดการกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เน้นด้าน

ความรู้มากกว่าด้านความคิด ด้านทักษะและด้านคุณธรรม ครูส่วนหนึ่งขาดทักษะการจัดการเรียนรู้ แนวใหม่ในศตวรรษที่ 21 ในส่วนของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน พบว่า ด้านความรู้ ผู้เรียน ส่วนหนึ่งขาดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ไม่รักการอ่าน การเขียน และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ด้านความคิด พบว่า ขาดทักษะในการคิด โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ด้านทักษะ พบว่า ทักษะในการแก้ปัญหาและทักษะชีวิต และด้านคุณธรรมส่วนใหญ่ขาดระเบียบวินัยและขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

วิลาวัลย์ พรพิชรพงศ์ (2560) ได้ทำการศึกษาความต้องการบัณฑิตสารสนเทศศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ห้องสมุดทุกแห่งมีความต้องการบัณฑิตสารสนเทศศาสตร์ (ร้อยละ 100) โดยมีความต้องการบัณฑิตที่มีสมรรถนะในด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านทักษะภาษาอังกฤษ และภาษาประเทศเพื่อนบ้าน ด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ด้านทักษะชีวิตและการทำงาน และด้านความรู้พื้นฐานการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ ระดับสมรรถนะบัณฑิตตามความต้องการของสถานประกอบการที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความสามารถแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล ความสามารถในการวางแผนการทำงาน อย่างเป็นระบบ คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยความสัมพันธ์อันดี

สุกัญญา บุรณเดชาชัย (2558) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตสู่ประชาคมอาเซียนตามความต้องการของผู้บริหารสถานประกอบการในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก พบว่า คุณลักษณะบัณฑิตสู่ประชาคมอาเซียนทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม รองลงมาคือ ด้านความใฝ่รู้และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ตามลำดับ ส่วนผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนั้น ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของตัวแบบคุณลักษณะบัณฑิตสู่ประชาคมอาเซียน ตัวแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบของคุณลักษณะบัณฑิตสู่ประชาคมอาเซียนที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ องค์ประกอบด้านความรู้ตามวิชาชีพ รองลงมา คือ องค์ประกอบด้านความเป็นผู้นำ องค์ประกอบด้านจิตสาธารณะ องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ องค์ประกอบด้านศักยภาพทางปัญญา องค์ประกอบด้านคุณธรรมและจริยธรรม องค์ประกอบด้านความใฝ่รู้ องค์ประกอบด้านความสามารถใช้ภาษา องค์ประกอบด้านเจตคติต่อประชาคมอาเซียน และองค์ประกอบด้านสุนทรียารมณ์ ตามลำดับ

ประภัสสร จรัสอรุณฉาย (2560) ได้ทำการศึกษาผลกระทบของคุณลักษณะบัณฑิตที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตหลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะการบัญชี และการจัดการมหาวิทยาลัย

สารคาม พบว่า คุณลักษณะบัณฑิต ด้านยึดมั่นในความเป็นมืออาชีพ ด้านสร้างสรรค์นวัตกรรม ด้านมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงานอย่างมีความสุข และด้านคุณธรรมจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยรวม ดังนั้น นิสิตหลักสูตรบัญชีบัณฑิต ควรมีลักษณะบัณฑิตที่มีความมุ่งมั่นในการศึกษาหาความรู้แนวคิด ทฤษฎี หลักการ และวิธีการทางการบัญชีอย่างเต็มกำลังความสามารถ และการบูรณาการองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ดี สามารถตัดสินใจในการเรียนรู้ตามขอบเขตที่ได้รับมอบหมายอย่างถูกต้อง และมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาองค์ความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อตนเองในการตัดสินใจเรียน ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และอุทิศตนในการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี โดยตระหนักถึงคุณค่าแห่งจรรยาบรรณวิชาชีพทางการบัญชีและการดำเนินชีวิต ที่มีคุณธรรม จริยธรรม คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และสร้างความสัมพันธ์อันดีของนิสิตด้านความจริงใจต่อผู้อื่นอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เห็นแก่ตัวและไม่เอาเปรียบผู้อื่น

ฉัญวิทย์ ศรีจันทร์ (2558) ได้ทำการศึกษารูปแบบและกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของกรรมการองค์กรนิสิตนักศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันด้านภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของกรรมการองค์กรนิสิตนักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 3 ประเภทมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า กรรมการองค์กรนิสิตนักศึกษามีสภาพปัจจุบันด้านภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ไม่แตกต่างกันตามประเภทสถาบันอุดมศึกษา การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของกรรมการองค์กรนิสิตนักศึกษามีทั้งหมด 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) มีคุณธรรม จริยธรรม 2) สร้างแรงจูงใจ 3) มีวิสัยทัศน์ 4) กล้าตัดสินใจ กล้าคิด พูด ทำ 5) มีทักษะในการสื่อสาร 6) ทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย และ 7) สร้างความสัมพันธ์อันดีกับทีมงาน ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติค่าไคสแควร์มีค่าเท่ากับ 14.56 การศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของกรรมการองค์กรนิสิตนักศึกษา พบว่า ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกรอบการพัฒนา 5 ด้าน คือ 1) ทักษะทางสังคม ได้แก่ การรู้เท่าทันสารสนเทศ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้ภาษาเพื่อการติดต่อสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์กับทีมงาน และการปรับตัวเข้าสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม 2) คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ ได้แก่ ความสามารถในการจัดการอารมณ์ การปฏิบัติตามหลักศีลธรรม การมีค่านิยมและจรรยาบรรณ และการมีเจตคติที่ดีและจิตสำนึกสาธารณะ 3) ความฉลาดในการคิดและทำ ได้แก่ กล้าตัดสินใจ กล้าคิด พูด ทำ กระบวนการคิดและแก้ปัญหา การสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตน และการสร้างสรรค์และนวัตกรรม 4) การรู้เท่าทันการ

เปลี่ยนแปลง ได้แก่ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การยอมรับความเสี่ยง และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง การกำหนดทิศทางให้แก่ตนเอง และมีวิสัยทัศน์ก้าวไกล และ 5) ความยึดมั่นผูกพันในการทำงานเพื่อความก้าวหน้า ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ความมุ่งมั่นแน่วแน่ต่อองค์กร การสร้างความร่วมมือ การสร้างประสิทธิผลและความก้าวหน้า และการทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย

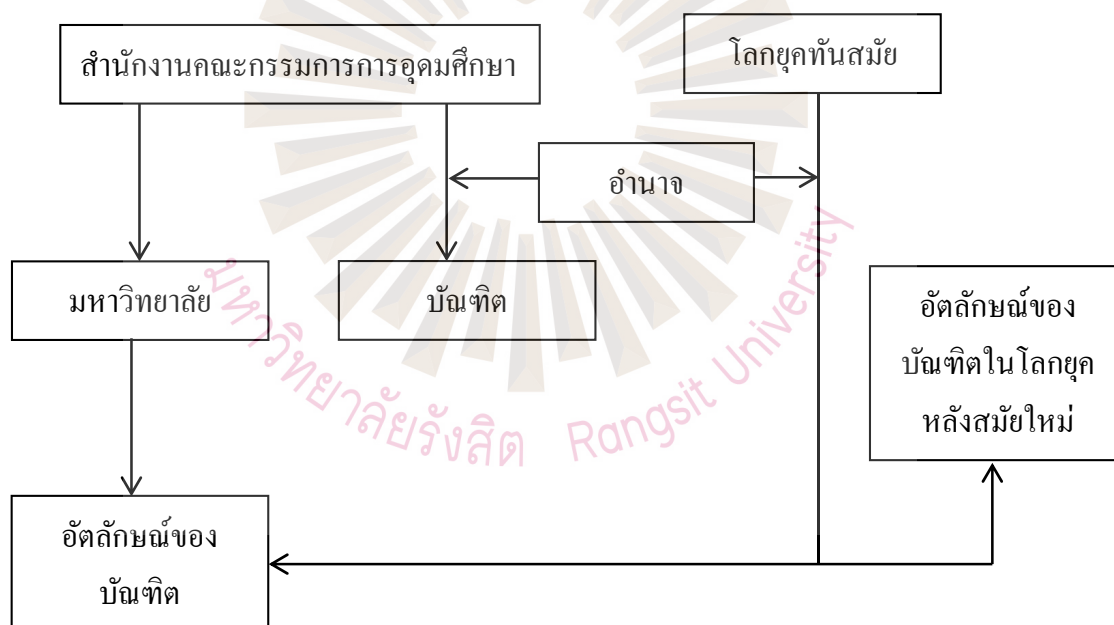
เดือนใจ บรรเจิดกิจ, ประเทือง ภูมิภักทราคม, วุฒิชัย ธนาพงศธร และบัญญัติ ชำนาญกิจ (2556) ได้ทำการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาลักษณะบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างตัวบ่งชี้ตามอัตลักษณ์บัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อสร้างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาลักษณะบัณฑิต และเพื่อศึกษาคูณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาที่ได้รับการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาลักษณะบัณฑิต โดยทำการศึกษาจากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ศิษย์เก่าศิษย์ปัจจุบัน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการประกันคุณภาพ นักศึกษาองค์การบริหารนักศึกษา สโมสรนักศึกษา สภานักศึกษา ชมรมต่างๆ และนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์คือ “บัณฑิตทำงานเป็นทีม ชำนาญเทคโนโลยี ชื่อสัตย์สุจริต จิตสาธารณะต่อชุมชนและท้องถิ่น” มีภารกิจที่เป็นจุดเน้น จุดเด่นที่ส่งผลสะท้อนเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ จำนวน 4 ภารกิจ และมีตัวบ่งชี้ที่เป็นจุดเน้น จุดเด่น ตามอัตลักษณ์ จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาลักษณะบัณฑิต ประกอบด้วย ปรัชญา วิสัยทัศน์พันธกิจ โครงการ/กิจกรรมตามประเด็นยุทธศาสตร์ 3 ประเด็นคือ การสร้างความตระหนักรับรู้ การสร้างกระบวนการเรียนการสอน และการสร้างกิจกรรมส่งเสริมนักศึกษา และยุทธศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนานักศึกษา มีผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์ทำให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ และพึงพอใจกับอัตลักษณ์มากที่สุด มีกิจกรรมที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามอัตลักษณ์ได้ทุกด้าน และส่งผลต่อการดำเนินงานเป็นทีม และมีผลทำให้นักศึกษามีพฤติกรรมการแสดงออกคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามอัตลักษณ์บัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

สุภัชฉาน ศรีเอี่ยม (2554) ได้ทำการศึกษาอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า (1) องค์ประกอบของอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษาคือ อัตลักษณ์ด้านเฉพาะบุคคล ประกอบด้วย ความมั่นใจในร่างกาย การบอบบาททางเพศ และอัตลักษณ์ด้านสังคม ประกอบด้วย ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี การเมือง อัตลักษณ์ด้านการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย การมีอุดมการณ์ การคบเพื่อน การมีจิตสาธารณะ อัตลักษณ์ด้านวิชาการ ประกอบด้วย การเตรียมตัวเพื่ออาชีพ การมีทักษะ การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (2) ในภาพรวมอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษาใน

สถาบันอุดมศึกษาด้านบวกอยู่ในระดับจริงมาก โดยด้านเฉพาะบุคคลมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ส่วนในภาพรวมด้านลบอยู่ในระดับจริงปานกลาง โดยด้านการดำเนินชีวิตมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่มีผลต่อสถาบันการศึกษา และคุณลักษณะของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัย บัณฑิตมีอำนาจในการต่อรองเพื่อทำให้เกิดอัตลักษณ์อย่างไรก็ตามภายใต้อำนาจของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในโลกอินเทอร์เน็ตในโลกยุคหลังสมัยใหม่ได้ก่อให้เกิดกระแสโลกาภิวัตน์อันส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับโลกมีความเข้มข้นมากขึ้น และเกิดการเปลี่ยนแปลงในความคิด ทัศนคติ พฤติกรรม รวมถึงอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคหลังสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นจากอำนาจที่มีผลต่อการก่อรูปของอัตลักษณ์ของนักศึกษาและบัณฑิตในโลกการศึกษายุคทันสมัยและโลกหลังสมัยใหม่ ซึ่งสามารถแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังรูปที่ 2.2

รูปที่ 2.2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังทันสมัยใหม่นิยมในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาการก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัยและในโลกหลังสมัยใหม่นิยม เพื่อศึกษาภาคปฏิบัติการของอำนาจที่มีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์บัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม เพื่อหาแนวทางการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกการศึกษาหลังสมัยใหม่นิยม และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 วิธีการศึกษาวิเคราะห์

การศึกษาเพื่อวิเคราะห์หาคำตอบให้แก่คำถามงานวิจัยได้อย่างกระจ่างและเหมาะสมนั้น ผู้วิจัยจึงได้แบ่งการดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาการก่อรูปของอัตลักษณ์ของบัณฑิต อันประกอบด้วย การให้ความหมายบางอย่างเกี่ยวกับตัวตนของนักศึกษาและบัณฑิต ที่ถูกก่อรูปขึ้นมาจากความหลากหลาย (Different) ของความสัมพันธ์ หรือความผันแปร ความยืดหยุ่น ความมีอิสระ และความไร้อิสระของสังคม

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาอำนาจและภาคปฏิบัติการในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิต อันประกอบด้วย โลกทัศน์กับการเคลื่อนไหวของโลกยุคทันสมัย อัตลักษณ์กับกรอบความคิดของโลกยุคหลังสมัยใหม่

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาการสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของบัณฑิตในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง อันประกอบด้วย ปุ่มหลังของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง บนเส้นทางสู่ความเป็นเลิศ กรณีศึกษา “ชุมชนกับอัตลักษณ์ของการรับใช้สังคม” การสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของบัณฑิต

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 ถึงขั้นตอนที่ 3 มานำเสนอข้อสรุปและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังทันสมัยใหม่นิยม

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษา ผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา ผู้ใช้บัณฑิตซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่รับบัณฑิตเข้าปฏิบัติงานในหน่วยงานของตน บัณฑิตซึ่งเป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศไทย และนักศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษาและผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา

1) รศ.พิศประไพ สาระสาลิน	คณบดีคณะศิลปะและการออกแบบ
2) ดร.วรชาติ เถิดชมจันทร์	คณบดีคณะกายภาพบำบัด
3) ผศ.ดร.ปิยสุดา ม้าไว	คณบดีคณะศิลปศาสตร์
4) ผศ.ดร.ภก.ธนภัทร ทรงศักดิ์	คณบดีคณะเกษตรศาสตร์
5) รศ.ดร.กฤษณ์ ทองเลิศ	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา
6) ผศ.ดร.นเรฐฐ พันธ์ราทร	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

กลุ่มที่ 2 ผู้ใช้บัณฑิตซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่รับบัณฑิตเข้าปฏิบัติงานในหน่วยงานของตน

- 1) นายขรรจร ชุมแสง
- 2) นางสาวดวงพร ทรัพย์แดร์

กลุ่มที่ 3 บัณฑิตซึ่งเป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศไทย

- 1) นายจิรยุทธ ต่างจิตร์
- 2) นายจิรวุฒน์ ภัทรชัยวิทยากร
- 3) นางปภาวรินทร์ วังดี

กลุ่มที่ 4 นักศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา

1) นายอนุกุล เทียมอร่าม	นักศึกษาคณะเกษตรศาสตร์
2) นายณัฐวัฒน์ เทียมอร่าม	นักศึกษาคณะศิลปศาสตร์
3) นายปฏิพล สิ้นธุอุทัย	นักศึกษาคณะศิลปศาสตร์

3.3 สนาม (Field)

สนามที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ สถาบันระดับอุดมศึกษาแห่งหนึ่งในประเทศไทย และหน่วยงานที่ปฏิบัติของผู้ใช้บัณฑิต ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการผลิตบัณฑิตออกสู่สังคม และเป็นหน่วยงานที่รองรับอัตลักษณ์ของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาเพื่อการลงมือปฏิบัติให้เกิดลักษณะที่แท้จริงตามอัตลักษณ์ที่ได้ถูกอบรมสั่งสอนมาในขณะที่ศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษา

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ได้แก่ แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ ซึ่งมีแนวคำถามที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่างดังนี้

3.4.1 แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษาและผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ชื่อ – นามสกุล อายุ เพศ ตำแหน่งงาน คณะ สถาบัน (ชื่อมหาวิทยาลัย) ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 2 การกำหนดอัตลักษณ์ในโลกยุคสมัยใหม่ผ่านกระบวนการความทันสมัย (Modernization) ประกอบด้วยข้อคำถามดังต่อไปนี้

1) ท่านคิดว่าลักษณะของนักศึกษาในปัจจุบันแตกต่างกับสมัยก่อนหรือไม่ / ลักษณะของนักศึกษายุคสมัยก่อนเป็นอย่างไร / ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น / อะไรที่เป็นเหตุปัจจัยสำคัญทำให้นักศึกษาในสมัยก่อนมีลักษณะเช่นนั้น

2) ท่านคิดว่า ลักษณะของนักศึกษายุคสมัยปัจจุบันเป็นอย่างไร / อะไรที่เป็นเหตุปัจจัยสำคัญทำให้นักศึกษาในสมัยก่อนมีลักษณะเช่นนั้น

3) โครงสร้างทางสังคมมีผลต่อการศึกษาหรือไม่ (โครงสร้างทางสังคมในมิติของการเป็นสังคมเมือง, สังคมอุตสาหกรรม, สังคมที่มีการแข่งขัน) ท่านคิดว่าสังคมในสมัยก่อนมีความแตกต่างกับโครงสร้างทางสังคมในสมัยนี้หรือไม่ / แตกต่างอย่างไร / อะไรที่ทำให้แตกต่าง / แตกต่างแล้วผลที่เกิดขึ้นคืออะไร

4) โลกสมัยใหม่ (Postmodernism) ในความหมายของท่านเป็นเช่นไร/ อะไร เป็นสิ่งที่ควรชี้แนะใน โลกยุคหลังสมัยใหม่/ การศึกษาในโลกยุคหลังสมัยใหม่ควรเป็นอย่างไร/ ลักษณะของการศึกษาในโลกยุคทันสมัย (Modernization) มีความแตกต่างกับโลกยุคหลังสมัยใหม่หรือไม่

5) ในยุคหลังสมัยใหม่ บทบาทของผู้เรียนควรเป็นอย่างไร / บทบาทของผู้สอนในยุคหลังสมัยใหม่ควรเป็นอย่างไร/ รูปแบบของการเรียนการสอนควรเป็นแบบไหน / การใช้รูปแบบดังกล่าวจะส่งผลต่อการคิดวิเคราะห์แบบตอบโต้ (Reflective Thinking) ทั้งผู้เรียนและผู้สอนอย่างไร/ ขอให้ท่านยกตัวอย่างหรือเล่าประสบการณ์การสอนใน โลกยุคหลังสมัยใหม่ มีความแตกต่างจากการสอนแบบยุคก่อนหน้าหรือไม่

6) ความเป็นเลิศในความหมายของท่านคืออะไร / มหาวิทยาลัยควรมีความเป็นเลิศด้านใดบ้าง / การก่อสร้างความเป็นเลิศทางการศึกษาต้องอาศัยกิจกรรมใดบ้าง / รูปแบบการเรียนการสอน ผู้สอน หรือเนื้อหาวิชาควรเป็นไปในรูปแบบใด

7) อัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกสมัยใหม่ในปัจจุบันและในอนาคตควรเป็นอย่างไร

3.4.2 แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ใช้บัณฑิตซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่รับบัณฑิตเข้าปฏิบัติงานในหน่วยงานของตน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ชื่อ – นามสกุล อายุ ตำแหน่งงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 2 การกำหนดอัตลักษณ์ในโลกยุคสมัยใหม่ที่ผ่านกระบวนการความทันสมัย (Modernization) ประกอบด้วยคำถามดังต่อไปนี้

1) ท่านคิดว่าลักษณะของนักศึกษาในปัจจุบันแตกต่างกับสมัยก่อนหรือไม่/ ลักษณะของนักศึกษามัยก่อนเป็นอย่างไร/ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น/ อะไรที่เป็นเหตุปัจจัยสำคัญทำให้นักศึกษาในสมัยก่อนมีลักษณะเช่นนั้น

2) ท่านคิดว่า ลักษณะของนักศึกษามัยปัจจุบันเป็นอย่างไร / อะไรที่เป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้ให้นักศึกษามัยก่อนมีลักษณะเช่นนั้น

3) โลกสมัยใหม่ (Postmodernism) ในความหมายของท่านเป็นเช่นไร / อะไร เป็นสิ่งที่ควรชี้แนะในโลกยุคหลังสมัยใหม่ / การทำงานในโลกยุคหลังสมัยใหม่ควรเป็นอย่างไร /

ลักษณะของการทำงานในโลกของยุคทันสมัย (Modernization) มีความแตกต่างกับโลกยุคหลังสมัยใหม่หรือไม่

4) บุคลิกของคนทำงานแบบใดที่สังคมยุคหลังสมัยใหม่ต้องการ / คุณลักษณะแบบใดที่นายจ้างในสังคมหลังสมัยใหม่ต้องการ

5) ความอยู่รอดของบัณฑิตในยุคหลังสมัยใหม่นิยมคืออะไร / ต้องทำตัวอย่างไรจึงจะสามารถอยู่รอดในสังคมยุคหลังสมัยใหม่ได้ / อุปสรรคในการดำรงอยู่ในสังคม ยุคหลังสมัยใหม่คืออะไร

6) ขอให้ท่านยกตัวอย่างหรือเล่าประสบการณ์การ โคว์ซึ่งคนทำงานในโลกยุคหลังสมัยใหม่

7) ความปรารถนาของท่านต่อลักษณะของบัณฑิตในโลกสมัยใหม่ / ท่านต้องการเห็นคนที่มีลักษณะอย่างไร

8) ท่านคิดว่าการศึกษาในโลกปัจจุบันนี้สอนบัณฑิตให้ออกมารับใช้ชุมชนสังคมและโลกได้อย่างจริงแท้หรือไม่ / ถ้าท่านเป็นผู้จัดการศึกษาเอง ท่านจะตัด หรือเพิ่มเติมในส่วนตัว

3.4.3 แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มบัณฑิตซึ่งเป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศไทย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ชื่อ – นามสกุล อายุ ตำแหน่งงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 2 การกำหนดอัตลักษณ์ในโลกยุคสมัยใหม่ที่ผ่านกระบวนการความทันสมัย (Modernization) ประกอบด้วยข้อคำถามดังต่อไปนี้

1) ท่านมีความคาดหวังต่อการมีงานทำหลังจบการศึกษาอย่างไร / คาดว่าจะได้ตำแหน่งหน้าที่อย่างไร / ค่าตอบแทนสูงสุดที่คาดว่าจะได้รับ เป็นเท่าใด / อะไรทำให้ท่านคาดเช่นนั้น

2) ท่านคิดว่าการเรียนการสอน และครูผู้สอน ตลอดจนเนื้อหาวิชาที่ท่านได้รับจากมหาวิทยาลัยสามารถตอบโจทย์การทำงานของท่านหรือไม่ / ท่านสามารถใช้ประโยชน์จากการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยได้ประโยชน์มากน้อยเพียงไร / อะไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น

3) อะไรเป็นจุดแข็งของมหาวิทยาลัย / อะไรเป็นจุดอ่อนของมหาวิทยาลัย / การปิดจุดอ่อนทำอย่างไร/ การเสริมจุดแข็งทำอย่างไร

- 4) ท่านคิดว่าโลกสมัยใหม่คืออะไร / โลกยุคหลังสมัยใหม่คืออะไร
- 5) ท่านคิดว่า การอยู่รอดในสังคมในปัจจุบันนี้คืออะไร / ท่านต้องทำตัวอย่างไรให้อยู่รอด / ท่านคิดว่าปัจจัยเกื้อหนุนให้ท่านสามารถอยู่รอดได้คืออะไร / มหาวิทยาลัยมีส่วนในการเกื้อหนุนการอยู่รอดนี้มากเพียงใด / อะไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น
- 6) ขอให้ท่านเล่าประสบการณ์การมีเพื่อนต่างมหาวิทยาลัย (หรือเพื่อนต่างคณะ) / เพื่อนของท่านมีสถานการณ์ของการเรียนมหาวิทยาลัยเหมือนท่านหรือไม่ / ท่านคิดว่ามหาวิทยาลัยให้อะไรกับท่านบ้าง
- 7) ท่านพอใจกับการเรียนการสอนและสภาพการณ์ในมหาวิทยาลัยหรือไม่ / อะไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น
- 8) ท่านคิดว่าบุคลิกลักษณะของบัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยควรเป็นเช่นไร / ท่านมีบุคลิกลักษณะนั้นหรือไม่ / อะไรที่ทำให้ท่านคิดว่ามหาวิทยาลัยให้ท่านอย่างสมบูรณ์ หรือไม่สมบูรณ์
- 9) การอยู่รอดในสังคมปัจจุบันคืออะไร มหาวิทยาลัยสอนสิ่งนั้นกับท่านหรือไม่

3.4.4 แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ชื่อ – นามสกุล อายุ เพศ คณะ สถาบัน (ชื่อมหาวิทยาลัย)

ส่วนที่ 2 การกำหนดอัตลักษณ์ในโลกยุคสมัยใหม่ที่ผ่านกระบวนการความทันสมัย (Modernization) ประกอบด้วยข้อคำถามดังต่อไปนี้

- 1) ท่านมีความคาดหวังต่อการมีงานทำหลังจบการศึกษาอย่างไร / คาดว่าจะได้ตำแหน่งหน้าที่อย่างไร / ค่าตอบแทนสูงสุดที่คาดว่าจะได้รับ เป็นเท่าใด / อะไรทำให้ท่านคาดเช่นนั้น
- 2) ท่านคิดว่า การเรียนการสอน และครูผู้สอน ตลอดจนเนื้อหาวิชาที่ท่านได้รับจากมหาวิทยาลัยสามารถตอบโจทย์การทำงานของท่านหรือไม่ / ท่านสามารถใช้ประโยชน์จากการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยได้ประโยชน์มากน้อยเพียงไร / อะไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น
- 3) อะไรเป็นจุดแข็งของมหาวิทยาลัย / อะไรเป็นจุดอ่อนของมหาวิทยาลัย / การปิดจุดอ่อนทำอย่างไร / การเสริมจุดแข็งทำอย่างไร

- 4) ท่านคิดว่าโลกสมัยใหม่คืออะไร / โลกยุคหลังสมัยใหม่คืออะไร
- 5) ท่านคิดว่าการอยู่รอดในสังคมในปัจจุบันนี้คืออะไร / ท่านต้องทำอย่างไรให้อยู่รอด / ท่านคิดว่าปัจจัยเกื้อหนุนให้ท่านสามารถอยู่รอดได้คืออะไร / มหาวิทยาลัยมีส่วนในการเกื้อหนุนการอยู่รอดนี้มากเพียงใด / อะไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น
- 6) ขอให้ท่านเล่าประสบการณ์การมีเพื่อนต่างมหาวิทยาลัย (หรือเพื่อนต่างคณะ) / เพื่อนของท่านมีสถานการณ์ของการเรียนมหาวิทยาลัยเหมือนท่านหรือไม่ / ท่านคิดว่ามหาวิทยาลัยให้อะไรกับท่านบ้าง
- 7) ท่านพอใจกับการเรียนการสอนและสภาพการณ์ในมหาวิทยาลัยหรือไม่ / (ระดับ 5 มากที่สุด 1 น้อยที่สุด) / อะไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น
- 8) ท่านคิดว่าบุคลิกลักษณะของบัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยควรเป็นเช่นไร / ท่านมีบุคลิกลักษณะนั้นหรือไม่ / อะไรที่ทำให้ท่านคิดว่ามหาวิทยาลัยให้ท่านอย่างสมบูรณ์ หรือไม่สมบูรณ์
- 9) การอยู่รอดในสังคมปัจจุบันคืออะไร มหาวิทยาลัยสอนสิ่งนั้นกับท่านหรือไม่

3.5 วิธีการในการรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้บริหาร ผู้สอน ผู้ใช้บัณฑิต และบัณฑิต โดยกำหนดให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก และแนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ เป็นไปตามคำถามการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบแนวคิดในการวิจัย รวมทั้งการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจาก เอกสาร ตำรา บทความวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารอื่น ๆ จากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และเป็นข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษาวิจัย

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปสำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อมูลที่เป็นเอกสารในงานวิจัยฉบับนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลนี้จะดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะนำมาถอดความ เพื่อใช้ตัวบทในการวิเคราะห์ สำหรับข้อมูลที่ได้

ได้จากเอกสาร ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้อาจจัดประเภทและแยกแยะ เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิด ทฤษฎี และผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ความหมาย และสร้างข้อสรุป

การรายงานผลการวิจัยกระทำในรูปแบบของการบรรยาย โดยเชื่อมโยงกับทฤษฎีที่ได้ ทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 เพื่อให้ความหมายของข้อมูล โดยนำเสนอเป็นหัวข้อดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 การก่อรูปของอัตลักษณ์ของบัณฑิต

บทที่ 5 อำนาจและภาคปฏิบัติการในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิต

บทที่ 6 การสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของบัณฑิตในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง

บทที่ 7 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

การก่อรูปของอัตลักษณ์ของบัณฑิต

ในบทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการก่อรูปอัตลักษณ์ ซึ่งหมายถึง การให้ความหมายบางอย่างเกี่ยวกับตัวตนของนักศึกษาและบัณฑิต ที่ถูกก่อรูปขึ้นมาจากความหลากหลาย (Different) ของความสัมพันธ์ หรือความผันแปร ความยืดหยุ่น ความมีอิสระ และความไร้อิสระของสังคม โดยการนำเสนอจะกล่าวถึงการก่อรูปอัตลักษณ์ทั้งในสังคมทันสมัยและหลังสมัยใหม่

4.1 การก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิต

4.1.1 ปรัชญาการศึกษาของมหาวิทยาลัย

การศึกษาถือได้ว่าเป็นศาสตร์ประยุกต์ที่ได้นำเอาแนวความรู้ต่าง ๆ ของแต่ละสาขามาเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการศึกษา โดยศาสตร์ทางการศึกษาจะเลือกเอาเฉพาะสิ่งที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นมาเป็นส่วนประกอบในการจัดการศึกษา ทั้งนี้ปรัชญาการศึกษาถือได้ว่าเป็นแนวคิดทฤษฎีที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น โดยแนวคิดชั้นนำตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัยปัจจุบัน นิยมยกย่องในลัทธิปรัชญาการศึกษาต่าง ๆ และแต่ละแนวคิด ทฤษฎีในหลักปรัชญาการศึกษา ล้วนมุ่งเน้นและสนใจเกี่ยวกับเรื่องราวของมนุษย์ ซึ่งได้แก่ ธรรมชาติของความรู้ ความสัมพันธ์ และพฤติกรรมของมนุษย์ ในขณะที่เดียวกันก็มีความสนใจร่วมกันในเรื่องที่จะทำให้ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น มีความสันติและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

อย่างไรก็ตามปรัชญาแต่ละลัทธิจะมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดในแต่ละสังคม ซึ่งในโลกยุคทันสมัย อาจเป็นการยากที่จะบอกว่าปรัชญาการศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ ของประเทศไทยเป็นไปตามลัทธิปรัชญาใด ทั้งนี้เนื่องจากในแต่ละมหาวิทยาลัยจะมีการกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อการผลิตบัณฑิตออกสู่สังคมที่แตกต่างกันออกไป โดยจะเห็นได้จากการใช้

แนวทางของปรัชญาการศึกษาที่มีความเชื่อว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ความ
 จริ่งทางธรรมชาติ เป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม เน้นการพัฒนาความมีเหตุผล และการใช้
 เหตุผล อีกทั้งยังมีความเชื่อว่าการดำรงชีวิตที่ดี ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการคิดที่ดีและการกระทำที่
 เหมาะสม เน้นการเรียนรู้ที่ลงมือปฏิบัติจริง เน้นให้กล้าคิด กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง เน้นให้ผู้เรียนมี
 ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน และเน้นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคมรวมทั้งวิธีการทาง
 ประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากการกำหนดคปนิธานในการผลิตบัณฑิตออกสู่สังคมของแต่ละ
 มหาวิทยาลัยที่มีความแตกต่างกันออกไป

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ปรัชญาการศึกษาถือเป็นอำนาจหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดอัต
 ลักษณะของนักศึกษา จากการเข้าสู่สถาบันการศึกษาของนักศึกษาแต่ละแห่ง ซึ่งปรัชญาการศึกษาถือเป็น
 เป็นเข็มทิศนำทางให้กับระบบการศึกษา ให้สามารถดำเนินการอย่างเป็นระบบ ชัดเจน และ
 สมเหตุสมผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการศึกษาที่มีความเหมาะสมกับโลกยุคทันสมัย ซึ่งมีการ
 เปลี่ยนแปลงในหลายด้าน ซึ่งแต่ละส่วนของสังคมต้องมีการปรับตัวเพื่อรักษาภาวะความสมดุลของ
 โครงสร้างทางสังคม สถาบันทางสังคมเพื่อความอยู่รอด การดำรงอยู่ และการดำเนินกิจกรรมทาง
 สังคมต่อไป

4.1.2 สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติ (สกอ.) (สำนักงานปลัดกระทรวง, 2562)

สืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษา
 อบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับ
 การศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม
 สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบ
 ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการ
 เร่งรัดการศึกษาวិทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริม
 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้งในการจัดการศึกษาของรัฐให้คำนึงถึงการมีส่วน
 ร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่นและเอกชนตามที่กฎหมายบัญญัติ และให้ความคุ้มครองการจัด
 การศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ จึงได้ตราพระราชบัญญัติ
 การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และได้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 116 ตอนที่ 74ก วันที่ 19
 สิงหาคม 2542 เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและจัดการการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับ
 บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้หลอมรวม

หน่วยงานด้านการศึกษาดังกล่าว ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการเดิม ทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี เข้าด้วยกัน เป็นกระทรวงใหม่ ชื่อว่า กระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีโครงสร้างในการแบ่งส่วนราชการในรูปของคณะกรรมการชุดต่าง ๆ กำกับดูแลการศึกษาและวัฒนธรรม การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาด้านการอาชีวศึกษา และการศึกษาด้านการอุดมศึกษา โดยทบวงมหาวิทยาลัยจะแปรสภาพตามพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ต่อมาได้มีการปรับบทบาทภารกิจ และการจัดโครงสร้างระบบบริหารราชการ และระบบบริหารงานบุคคลภาครัฐ ในการจัดโครงสร้างส่วนราชการใหม่ ได้กำหนดให้แยกภารกิจเกี่ยวกับงานด้านศิลปวัฒนธรรม ออกจากภารกิจของกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ไปจัดตั้งเป็น “กระทรวงวัฒนธรรม” จึงมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 โดยการจัดระเบียบบริหารราชการในกระทรวงศึกษาธิการใหม่ มีองค์กรหลักที่เป็นคณะบุคคลในรูปสภาหรือในรูปคณะกรรมการ จำนวน 4 องค์กร ได้แก่ สภาการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา และคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อพิจารณาให้ความเห็นหรือให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรี และมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด

คณะกรรมการการอุดมศึกษา มีหน้าที่พิจารณาเสนอ นโยบายแผนพัฒนา และมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษาระดับปริญญา ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่ง และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และมีสถาบันอุดมศึกษาในสังกัด จำนวน 156 แห่ง ทั่วประเทศ ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษาในสังกัด/ในกำกับของรัฐ 84 แห่ง และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 72 แห่ง

4.1.3 กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ [สกอ.] (2552) ในฐานะที่เป็นหน่วยงานกำกับและส่งเสริมการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษา ได้ดำเนินการจัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย (Thai Qualifications Frame work for Higher Education; TQF:

HEd) เพื่อเป็นเครื่องมือในการนำนโยบายที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาของชาติในส่วนของมาตรฐานการอุดมศึกษาไปสู่การปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม โดยกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษามุ่งเน้นเป้าหมายการจัดการศึกษาที่ผลการเรียนรู้ (Learning Outcomes) ซึ่งเป็นการประกันคุณภาพบัณฑิตที่ได้รับคุณวุฒิแต่ละคุณวุฒิ และสื่อสารให้สังคม ชุมชน รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้าใจได้ตรงกัน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นถึงผลการเรียนรู้ที่บัณฑิตได้รับการพัฒนาว่า มีมาตรฐานที่สามารถเทียบเคียงกัน ได้กับสถาบันอุดมศึกษาที่ดีทั้งในประเทศและต่างประเทศหรือไม่ ทั้งนี้เนื่องจากกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาจะช่วยกำหนดความมีมาตรฐานในการจัดการศึกษาในทุกชั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดหลักสูตร ตลอดจนกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย โดยมั่นใจถึงผลผลิตสุดท้ายของการจัดการศึกษา คือ คุณภาพของบัณฑิตซึ่งจะมีมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวัง สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขและภาคภูมิใจเป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตและเป็นคนดีของสังคม อีกทั้งยังช่วยเพิ่มความเข้มแข็งและขีดความสามารถในการพัฒนาประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

4.1.4 การกำหนดหลักสูตร กำหนดการประเมินผล

สำหรับลักษณะของหลักสูตรระดับปริญญาตรีนั้น ตามมาตรฐานดังกล่าวผู้รับผิดชอบหลักสูตรจะต้องออกแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และมุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในสาขาวิชาอย่างกว้าง ๆ โดยเน้นให้รู้ลึกในบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ และการพัฒนา ซึ่งเป็นการพัฒนาผู้เรียนทั้งคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติในวิชาชีพ รวมทั้งพื้นฐานความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งการสร้างพื้นฐานความรู้ในภาคปฏิบัติ นั้นสามารถดำเนินการได้โดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ที่มีวัตถุประสงค์และรูปแบบของกิจกรรมอันเป็นไปเพื่อการสร้างคุณภาพบัณฑิตตามมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา

อย่างไรก็ตามในแต่ละหลักสูตรของมหาวิทยาลัยจะต้องมีการจัดทำรายละเอียดของหลักสูตร (Programme Specification) หรือที่เรียกว่า มคอ.2 ซึ่งเป็นคำอธิบายภาพรวมของการจัดหลักสูตร ที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ของหลักสูตรนั้น ๆ โดยจะถ่ายทอดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของบัณฑิตที่กำหนดไว้ในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และมาตรฐานคุณวุฒิสภา/สาขาวิชาไปสู่การปฏิบัติในหลักสูตร ทั้งนี้ในแต่ละสถาบัน อุดมศึกษาสามารถบรรจุเนื้อหาวิชาเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ได้อย่าง

อิสระ เหมาะสม ตรงกับความต้องการหรือเอกลักษณ์ของสถาบันฯ โดยคณาจารย์ผู้สอนจะต้องร่วมมือกันวางแผนและจัดทำรายละเอียดของหลักสูตร

ใน มคอ.2 ได้ระบุส่วนของการประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติได้มีการกำหนดตัวบ่งชี้ผลการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ทั้งในส่วนของคุณลักษณะอาจารย์ประจำหลักสูตร รายละเอียดของหลักสูตร รายละเอียดของรายวิชา รายละเอียดของประสบการณ์ภาคสนาม รายงานผลการดำเนินการของรายวิชา รายงานผลการดำเนินการของประสบการณ์ภาคสนาม รายงานผลการดำเนินการของหลักสูตร การทวนสอบผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ การพัฒนา/ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน กลยุทธ์การสอน หรือ การประเมินผลการเรียนรู้ ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาปีสุดท้าย/บัณฑิตใหม่ที่มีต่อคุณภาพหลักสูตร และระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตใหม่ โดยจะเห็นได้ว่าการประเมินผลการเรียนการสอนที่ทางสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดไว้นั้น เป็นการประเมินผลของปัจจัยองค์ประกอบรอบด้านที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักสูตร นอกเหนือจากการประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากนักศึกษาแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยองค์ประกอบด้านหลักสูตรและการประเมินผลการเรียนการสอนถือเป็นปัจจัยที่มีอำนาจสำคัญในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัย

4.2 สังคมทันสมัยกับการก่อรูปอัตลักษณ์

4.2.1 การศึกษาในโลกยุคทันสมัย

สังคมของยุคทันสมัย เป็นผลกระทบมาจากกระบวนการทำให้กลายเป็นอุตสาหกรรม กระบวนการกลายเป็นเมือง และระบบประชาธิปไตยที่มีพื้นฐานอยู่บนสังคมชนบท และสังคมเผด็จการหรือสังคมที่ผู้นำมีอำนาจอย่างเด็ดขาด ซึ่งเหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดระบบการศึกษาแบบมาตรฐานอุตสาหกรรมที่ใช้แนวคิดเส้นทางตรงไปสู่ความสำเร็จ ที่มีกระบวนการผลิตทรัพยากรบุคคลแบบลำดับขั้นตอนส่งต่อกันไปในแต่ละขั้นตอน โดยใช้แบบทดสอบเดียวกันเพื่อผลิตบุคลากรให้มีมาตรฐานเดียวกัน ภายในหลักสูตรเดียวกันที่ทุกคนจะต้องศึกษาเรียนรู้ ซึ่งระบบการศึกษาในรูปแบบดังกล่าวนี้จะไม่สามารถช่วยให้แต่ละคนค้นหาความสามารถเฉพาะตัวได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเสื่อมถอยในความเป็นจิตอาสา การเสียสละเพื่อสังคม และก่อให้เกิดการแข่งขันกันเพื่อให้เกิดคุณค่าในตัวเองที่สูงขึ้น อันเกิดจาก

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมในยุคทันสมัย และด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ได้ส่งผลให้ลักษณะของแต่ละหลักสูตรในสถาบันการศึกษามีความแตกต่างกันออกไป เพื่อการเปลี่ยนมุมมองต่อการเรียนรู้ใหม่ และการคำนึงถึงพื้นฐานที่แท้จริงของธรรมชาติในผู้เรียนแต่ละคน

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า การศึกษาในโลกยุคทันสมัย จะเป็นการศึกษาที่มุ่งแต่ด้านวิชาการ มองทุกอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ และเป็นการศึกษาแบบแยกส่วน ตั้งแต่การคัดเลือกเข้าเรียน กิจกรรมระหว่างเรียน การแข่งขัน การยกย่องคนที่เก่งกว่า สังคมในโลกยุคทันสมัยจึงมีการแข่งขันอยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้เรียนมองผู้อื่นเป็นคู่แข่งมากกว่าเป็นเพื่อน สร้างความเห็นแก่ตัวและมีความแตกแยกเกิดขึ้นในสังคม อยากได้รับการยอมรับ ต้องการประสบความสำเร็จ และอยากที่จะให้คนอื่นมองเห็นตัวตนของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดความยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่นน้อยลง นอกจากนี้เนื้อหาของหลักสูตรจะเน้นการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การสร้างทักษะทางวิทยาศาสตร์ และการสร้างเจตคติทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้คนใช้ชีวิตทางวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน จึงถือได้ว่าลักษณะของการสังคมในโลกยุคทันสมัยมีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของนักศึกษา

“สังคมอุตสาหกรรม ส่งผลให้มีผลต่อการศึกษา เพราะสิ่งที่เป็นตัวชี้วัด คือ จุดนิยม เพราะฉะนั้นความเป็นจิตอาสา เสียสละเพื่อสังคม ตรงนี้หายไป และทุกคนจะมีการแข่งขันกัน เพื่อทำให้มีค่าตัวสูง ค่านิยมฟุ้งเฟ้อ เมื่อก่อนต่างกันเพราะเมื่อก่อนไม่มีสิ่งเร้า สิ่งยั่วยวน” (กฤษณ์ ทองเลิศ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 ตุลาคม 2562)

“แม้สังคมจะเน้นว่าบัณฑิตต้องเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข แต่เอาเข้าจริงในโลกแห่งการทำงานทุกคนก็แข่งขันเพื่อปัจจัยทางเศรษฐกิจทั้งนั้น ผมมีลูกน้องที่สนใจแต่การขึ้นเงินเดือน การได้สวัสดิการมากกว่าที่บริษัทจัดให้ ในขณะที่การทุ่มเทให้กับบริษัทไม่จืดว่าอยู่ในระดับที่น่าพอใจ แต่ผมก็ไม่อยากฝึกคนใหม่อีก ผมคิดว่าคนดี สร้างได้ยากในสังคมที่มีการแข่งขันกันสูงแบบนี้” (คมสัน, ผู้ประกอบการส่วนตัว, การสื่อสารส่วนบุคคล , 29 พฤศจิกายน 2562)

4.2.2 ปฏิสัมพันธ์ในยุคทันสมัย

แนวคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) เป็นแนวคิดที่ผสมสภาพให้เห็นถึงความสำคัญอันเนื่องจากการวิเคราะห์ศึกษาปัจเจกบุคคลไม่สามารถตัดตอนจากสภาพการณ์หรือ

ปรากฏการณ์ทางสังคม นักสังคมวิทยารุ่นแรก ๆ จึงให้ความสำคัญน้อยมากกับเรื่องเฉพาะบุคคล แต่ก็ยอมรับในความเป็นปัจเจกบุคคล หากแต่ปัจเจกบุคคลเหล่านั้นถูกหล่อหลอมอย่างมีเงื่อนไข กล่าวคือมนุษย์มีความเป็นปัจเจกบุคคล แต่สิ่งที่มนุษย์เป็นนั้นเกิดจากกระบวนการต่าง ๆ ทางสังคม ที่ทำให้มนุษย์เป็นอย่างที่สังคมอยากให้เป็น โดยมีเป้าประสงค์เพื่อรักษาคุณค่าแห่งสังคมเอาไว้ ในแนวคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ แนวคิดปัจเจกสภาพได้ปรากฏชัดเจนในรูปร่างของอัตลักษณ์ นั่นคืออัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม กล่าวคือ ชีวิตของปัจเจกชนไม่สามารถแยกออกจากสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ชีวิตของบุคคลเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคม ดังนั้นการกำเนิดตัวตนของบุคคลจึงต้องผ่านกระบวนการกระทำร่วมกันระหว่างปัจเจกบุคคลนั้นๆ กับสังคม นั่นคือความสำนึกของตัวตนเป็นผลสะท้อนจาก การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและจากการที่ผู้อื่นมองเรา

“ครอบครัว” เป็นหนึ่งในความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่มนุษย์กระทำร่วมกับผู้อื่น เป็นปรากฏการณ์ที่บอกถึงความสัมพันธ์อันซับซ้อน เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากการกระทำที่เกิดจากตัวของมนุษย์และนำไปสู่กิจกรรมทางสังคม แนวคิดของความทันสมัยคือการให้ความสำคัญกับโครงสร้างทางสังคม ในเชิงปัจเจกบุคคล ปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ เกิดจากความพึงพอใจ ความต้องการ ความปรารถนา ความสนใจและนำไปสู่การร่วมมือร่วมกันดำเนินการหรือควบคุมคนอื่น ๆ ที่อยู่ในตำแหน่งเหมือนกัน มีบทบาทหน้าที่อย่างเฉพาะเจาะจง สิ่งนี้ได้กลายเป็นฐานของการพัฒนาในการสร้างรูปแบบการควบคุมและการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลไปพร้อม ๆ กัน

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุคทันสมัยมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงในส่วนของความสัมพันธ์ของคนในสังคม จากความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่แน่นแฟ้น เปลี่ยนมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ทำให้ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติลดน้อยลง บุคคลจะให้ความสำคัญแก่ตนเองมากกว่าการให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น อีกทั้งยังถูกอบรมสั่งสอนบนฐานคิดที่ต้องเก่ง และต่อสู้เพื่อเอาชนะ ซึ่งพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์จะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในระบบครอบครัว ดังนั้นครอบครัวจึงถือเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดปฏิสัมพันธ์และรูปแบบการดำเนินชีวิตของบัณฑิตในยุคทันสมัย

“เคยมีคนแสดงความรู้สึกว่า คนสมัยนี้เห็นแก่ตัว ซึ่งจะว่าไปแล้ว หากเรามองลึกกลงไปในเรื่องของลักษณะโครงสร้างทางสังคม จะไปโทษแต่ตัวของบุคคลที่เป็นแบบนี้คงไม่ได้

เพราะ โครงสร้างทางสังคมนั้นเริ่มจากครอบครัว จากสังคมในระดับครอบครัวเป็นเช่นไร
ย่อมส่งผลถึงสังคมในวงที่กว้างขึ้น” (ปิยสุดา ม้าไว, การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 ตุลาคม
2562)

“ผมมาจากครอบครัวคนจีน พ่อสอนเสมอว่าต้องก้าวให้ไกลกว่าคนอื่นหนึ่งก้าวเสมอ จึงจะ
ก้าวหน้าในทางธุรกิจ เมื่อผมจบจากมหาวิทยาลัยผมก็ต้องทำทุกทางเพื่อทำให้ความฝันของ
พ่อเป็นจริง และไม่ผิดหวังในตัวผม ยิ่งผมเป็นลูกชายคนเดียวและลูกคนโตของครอบครัว
ผมถอยหลังไม่ได้เลย ยอมรับว่าค่านิยมแบบนี้ทำให้ผมเหนื่อยมาก” (กิจการ,
ผู้ประกอบการน้ำดื่ม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 พฤศจิกายน 2562)

โครงสร้างทางสังคมที่เกิดขึ้นแล้วแต่ต้องการให้ปัจเจกชนต้องตัดสินใจ เพราะทุก ๆ
สถานการณ์ทางสังคมมักจะมีทางเลือกของการกระทำที่เป็นไปอย่างมีระบบ ระเบียบและแบบแผน
ปัจเจกชนในฐานะสมาชิกของครอบครัวหรือสังคม ต้องตัดสินใจและต้องรองอยู่ทุกนาทีว่าจะ
ดำเนินการความสัมพันธ์ของตนเองกับคนอื่น ๆ ที่ต่างก็อยู่ใน โครงสร้างทางสังคมที่ต้องยึดถือค่านิยม
ระบบ แบบแผน และชุดความรู้ชุดเดียวกัน สิ่งเหล่านี้เองที่เป็นปัจจัยก่อรูปอัตลักษณ์บัณฑิตใน
แนวคิดและสังคมยุคทันสมัย

4.3 การก่อรูปจากองค์ประกอบของการศึกษา

4.3.1 สถานศึกษา

ในยุคทันสมัยส่งผลให้มีการเกิดขึ้นของสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของ
สถาบันการศึกษา ซึ่งในสมัยก่อนการศึกษาจะเน้นอยู่ที่วัด มีพระเป็นอาจารย์ผู้สอนศิลปวิทยาการ
วิชาความรู้ต่าง ๆ แต่เมื่อมีการจัดตั้งโรงเรียน ความสำคัญของวัดที่เป็นสถาบันการศึกษาจะลดลง
โดยกลายเป็นหน้าที่ของโรงเรียนในการให้ความรู้ต่าง ๆ แก่เด็ก และนอกจากการศึกษาเล่าเรียนแล้ว
กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งแต่เดิมระบบของครอบครัวทำหน้าที่นี้ แต่เมื่อมีสถาบันการศึกษา
เกิดขึ้น กระบวนการขัดเกลาเด็กจึงกลายเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษา ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลง
ที่เกิดขึ้นในกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากเดิมที่เป็นไปอย่างไม่เป็นทางการเปลี่ยนไปสู่การเป็น
ทางการ ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการก่อให้เกิดอัตลักษณ์แก่นักศึกษาที่

เข้ามาสู่สถาบันการศึกษา โดยสถาบันการศึกษาจะทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนให้นักศึกษามีคุณลักษณะตามที่ทางสถาบันการศึกษาได้กำหนดไว้

4.3.2 ผู้เรียน

นักศึกษาในยุคทันสมัยอยู่ในโลกของการสื่อสารที่รวดเร็ว และมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง จึงทำให้มีความรู้รอบตัวอยู่เป็นจำนวนมาก ลักษณะดังกล่าวได้ส่งผลให้นักศึกษาค่อนข้างมีอิสระทางความคิด และค่อย ๆ หลุดออกจากกรอบความคิดที่อยู่ในระบบ นอกจากนี้ลักษณะโครงสร้างทางสังคมยังถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อการสร้างลักษณะของผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมพื้นฐานที่เกิดจากครอบครัวได้ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน และมีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกัน อีกทั้งเมื่อผู้เรียนได้เข้ามาศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษา ลักษณะดังกล่าวอาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างของสถาบันทางสังคมที่เรียกว่าสถานศึกษา ซึ่งผู้เรียนจะได้รับการกำหนดขอบเขตและบทบาทหน้าที่ตามลักษณะของหลักสูตรที่มีการเรียนการสอน โดยผู้สอน และเป็นหลักสูตรที่ถูกควบคุมโดยสถาบันการศึกษา

เมื่อยุคสมัยเกิดการเปลี่ยนแปลง การกำหนดลักษณะของบัณฑิตตามปณิธานของสถาบันการศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานที่ถูกควบคุมโดยหน่วยงานของรัฐ ย่อมที่จะมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายในการบริหารสถานศึกษา โดยให้ความสำคัญกับการสร้างลักษณะของผู้เรียนจากการเรียนการสอน เป็นลักษณะที่เปลี่ยนแปลงจากลักษณะที่เน้นการเป็นอุตสาหกรรม ที่ต้องการผลิตบัณฑิตเพื่อเป็นแรงงานให้กับอุตสาหกรรมในการผลิตงานออกสู่ตลาดเป้าหมาย โดยนิสิตที่สำเร็จการศึกษาออกมาจะต้องปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ตนได้ศึกษามา อันส่งผลให้นิสิตคนใดคนหนึ่งสามารถผลิตงานได้ออกมาเป็นเพียงชิ้นงานใดชิ้นงานหนึ่ง แต่เมื่อยุคสมัยเกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการเข้ามาของเทคโนโลยีในยุคทันสมัย สถาบันการศึกษาจึงมุ่งเน้นที่จะผลิตบัณฑิตให้มีความสามารถทางด้านเทคโนโลยี และให้มีความสามารถในการชิงการแข่งขัน เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานเป้าหมาย โดยผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาทางด้านทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างความเป็นจุดเด่น และการใช้นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาผลงานของตนเองให้สามารถแข่งขันกับผู้เรียนคนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

“ยกตัวอย่าง โครงสร้างของสังคมปลายศตวรรษที่ 19 เป็น โครงสร้างจากตะวันตกในยุค อุตสาหกรรม มีมุมมองว่า เอาอุตสาหกรรมเป็นหลัก เพราะฉะนั้นจะคิดว่า อุตสาหกรรมจะเป็น สิ่งที่น่ามาใช้ในการพัฒนาประเทศ และในกระบวนการการศึกษา ก็เป็นคนสร้างคนเพื่อ รองรับอุตสาหกรรม คนหนึ่งคนทำได้หนึ่งอย่าง คือ เข้าโรงงานนี้ไปทำงานได้หนึ่งอย่าง แต่ ทำทั้งหมดไม่เป็น เพราะระบบโครงสร้างเน้นอุตสาหกรรม การศึกษาเพื่อต้องการสร้างคนเข้าไปในตลาดแรงงานนั้น เป็น Mass แล้วคนก็เหมือนเครื่องจักร ทำให้เป็นแผนก” (พิศประไพ สารสาลิน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 ตุลาคม 2562)

แต่อย่างไรก็ตามในสภาวะการแข่งขันดังกล่าวได้ส่งผลต่อลักษณะของผู้เรียน ที่ทำให้ผู้เรียน มีหน้าที่เพียงอย่างเดียวคือการสร้างความสามารถในการแข่งขันให้เหนือผู้อื่น โดยสภาวะดังกล่าวได้ ก่อให้เกิดลักษณะทางสังคมที่เข้าสู่การมุ่งเน้นการเรียนรู้ทั้งภายในสถานศึกษาและการเรียนรู้ ภายนอกสถานศึกษา ดังจะเห็นได้จากการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาและระดับ มัธยมศึกษา ที่ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำการเรียนรู้เพิ่มเติมจากสถาบันหรือ หน่วยงานภายนอกสถานศึกษา ดังนั้นการศึกษาในระดับอุดมศึกษาก็เช่นเดียวกัน ควรมีการส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนหรือภายนอกสถาบันการศึกษา เพราะการเรียนรู้ ดังกล่าวจะเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะและเกิดประสบการณ์ชีวิตที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยตรง ซึ่งประสบการณ์ดังกล่าวจะไม่สามารถค้นหาได้จากสถาบันการศึกษา หลักสูตรที่มีการ เรียนการสอน หรือจากผู้สอนที่อยู่ในสถาบันการศึกษา

“โครงสร้างทางสังคมมีผลต่อการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงสร้างของสังคมที่มีการ แข่งขันทางการศึกษา เนื่องจากเด็กไม่ต้องทำอะไร ตอนนี้เด็กได้เรียนพิเศษ เพราะปัจจุบัน มันมี GatPat, TCAS ซึ่งเป็นการแข่งขันที่เด็กไม่ต้องทำอะไรนอกจากเข้าเรียนในโรงเรียน กวดวิชา” (ชนภัทร ทรงศักดิ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 ตุลาคม 2562)

4.3.3 หลักสูตร

หลักสูตรเป็นวัฒนธรรมและแนวปฏิบัติขององค์กรหรือสังคมอันเป็นผลิตผลจาก กระบวนการไตร่ตรองหรือปรึกษาหารือร่วมกัน โดยหลักสูตรมีความสัมพันธ์กับบริบทของสังคม แต่ละสังคม ดังนั้นในสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งจึงมีการกำหนดลักษณะของหลักสูตรที่แตกต่าง กันออกไป อย่างไรก็ตามภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีได้ส่งผลให้รูปแบบการดำเนินชีวิต

ของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงไป ลักษณะของหลักสูตรจึงจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงตามเทคโนโลยีดังกล่าว เพราะรูปแบบการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมอาจจะไม่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเพียงพอ ทักษะแบบเดิม ๆ ที่อยู่ในหลักสูตรอาจจะไม่เพียงพออีกต่อไป ภาษาที่สองและภาษาที่สามอาจไม่ใช่ภาษาเพื่อการสื่อสารระหว่างบุคคล แต่เป็นภาษาและวิธีคิดที่มนุษย์จะมีปฏิสัมพันธ์กับระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งอาจทำให้ผู้เรียนต้องเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้จากการเป็นเพียงผู้รับความรู้ไปเป็นผู้สร้างสรรค์

อย่างไรก็ตามมุมมองของการพัฒนาหลักสูตรในโลกยุคทันสมัย เป็นผลของความเป็นสมัยใหม่ซึ่งได้สร้างสถาบันทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวินัยขึ้นมาปฏิบัติกรต่างๆ และวาทกรรมหลายหลากที่ทำให้วิธีการต่างๆ ภายใต้การครอบงำและการบังคับควบคุมเป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งหากพิจารณาในลักษณะของหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนในยุคดังกล่าว จะเห็นได้ว่าหลักสูตรจะต้องถูกควบคุมโดยหน่วยงานของรัฐ และจะต้องทำการประเมินตัวชี้วัดตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ หากการประเมินผลดังกล่าวไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานจะถือว่าเป็นหลักสูตรที่ไม่ได้รับการรับรองคุณภาพการศึกษา ดังนั้นในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรในยุคสมัยนี้จะต้องเป็นการพัฒนาปรับปรุงภายใต้กรอบกำหนดของหน่วยงานของรัฐ แต่อย่างไรก็ตามในสถาบันการศึกษาบางแห่งได้มีความพยายามที่จะทำการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัย โดยเฉพาะการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทัดเทียมกับความเป็นนานาชาติ เพื่อให้เกิดการยอมรับในหลักสูตร จึงได้เกิดการกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการหลักสูตรภายในเงื่อนไขการประเมินขององค์กรในระดับนานาชาติ แทนการประเมินคุณภาพของหลักสูตรในระดับประเทศ เช่น การขอใช้เกณฑ์การประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยอาเซียน (ASEAN University Network Quality Assurance : AUNQA) ซึ่งการใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวทางมหาวิทยาลัยสามารถใช้เป็นข้อต่อรองกับหน่วยงานของรัฐ ในการเลือกใช้เกณฑ์การประเมินหลักสูตรที่มีความทันสมัยและเป็นไปตามความต้องการของนานาชาติมากกว่าการใช้เกณฑ์การประเมินที่อยู่ภายในกรอบข้อกำหนดของหน่วยงานรัฐภายในประเทศ

4.3.4 ผู้สอน

ผู้สอนในยุคอดีตจะเป็นผู้สอนที่เน้นการให้ความรู้แก่ผู้เรียน โดยการสอนหน้าชั้นเรียนแล้วให้ผู้เรียนรับฟังตามแนวคิดและทฤษฎีที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งผู้สอนจะต้องเป็นครุมืออาชีพ มีความรู้ในศาสตร์ด้านเนื้อหา มีความรู้ในวิชาที่สอน มีศาสตร์ด้านการสอน มีความสามารถในการปฏิบัติการสอน สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้ดี แต่สำหรับการสอนในยุคทันสมัย

การสอนในรูปแบบดังกล่าวอาจจะไม่ตอบสนองต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนภายใต้ความทันสมัยของเทคโนโลยีในยุคทันสมัยและในยุคอนาคตที่จะเกิดขึ้น ดังนั้นการเรียนการสอนควรเปลี่ยนเป็นการมุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากในโลกการทำงานจริง นักศึกษาจะต้องอาศัยการพูดคุย และการระดมสมองอยู่ตลอดเวลา เพื่อการคิดค้นหรือพัฒนาสินค้า/บริการใหม่ ๆ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในยุคทันสมัยนี้ ได้ส่งผลให้รูปแบบการสอนของผู้สอนเปลี่ยนไป ซึ่งสิ่งสำคัญที่ผู้สอนต้องเป็นผู้ชวนหรือเป็นผู้เปิดประเด็นให้ผู้เรียนได้ทำการระดมสมอง ช่วยกันค้นคว้า แลกเปลี่ยน เพื่อคิดแก้ไขปัญหาหรือตอบโจทย์ที่ผู้สอนได้ตั้งขึ้น

“เด็กสมัยก่อน มีแบบแผน ที่เป็นบล็อก เช่น ถ้าอยากมีความรู้ต้องไปโรงเรียน มีครู ทำหน้าที่เป็นผู้สั่งสอน เพราะฉะนั้นเด็กสมัยก่อนจะชัดเจน ครูเป็นอย่างไร เด็กจะเป็นอย่างนั้น ครูจะมีอิทธิพล อีกทั้งมีความจงรักภักดีสูงมาก เช่น จงรักภักดีคุณครู สถาบัน พระมหากษัตริย์ ซึ่งแตกต่างจากเด็กยุคปัจจุบัน จะเชื่ออะไรยากขึ้น ไม่เชื่อครู และมีความเป็นตัวตนของตัวเองสูงมาก เพราะโครงสร้างสังคม วิถี วัฒนธรรม รวมถึงการให้คุณค่า เช่น การเคารพนับถือผู้ใหญ่ ความซื่อสัตย์ แต่จะให้คุณค่ากับเรื่องอื่น ๆ แทน เช่น การมีชีวิตที่มีความสุข มีอิสระ” (วรชาติ เฉิดชมจันทร์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 ตุลาคม 2562)

“ลักษณะของนักศึกษาสมัยก่อนนั้นถ้าจะนับว่าสมัยก่อนคือสมัยที่พวกเราคนรุ่นครูยังคงเป็นนักศึกษา ก็คงจะเป็นนักศึกษาตามระบบ หมายถึงเรียนในสิ่งที่ระบบการศึกษาจัดไว้ กำหนดไว้ให้เรียนแบบใดก็เรียนแบบนั้น จะมีโอกาสได้ความคิดสร้างสรรค์หรือมีโอกาสที่จะแสดงความคิดเป็นของตัวเองบ้างก็ต้องอยู่ในกรอบที่ค่อนข้าง แน่นหนา เมื่อก่อนถึงมีคำกล่าวไว้ว่า ต้องไปเรียนต่างประเทศจึงจะได้ “เปิดกว้างทางความคิด” หรือสามารถมีความ “คิดต่าง” ได้” (ปิยสุดา ม้าไว, การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 ตุลาคม 2562)

นอกจากนี้ผู้สอนเองก็ต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำ คำชี้แนะต่าง ๆ จนได้ผลการศึกษา ผลการทดลอง เพื่อให้ผู้เรียนได้นำมาเสนอให้ผู้อื่นได้รับฟัง ลักษณะการสอนในรูปแบบดังกล่าวจะเป็นการเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การมีทักษะในการสื่อสารที่ดี การทำงานร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนการคิดสร้างสรรค์ เพื่อทำให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมในรูปแบบใหม่ ๆ รวมทั้งการรองรับนวัตกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ที่เรียกว่า นวัตกรรม ซึ่งจะเข้ามาทำหน้าที่แทนการปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ดังนั้นหากนักศึกษามีทักษะและความสามารถดังกล่าว

ข้างต้น หุ่นยนต์จะไม่สามารถทำงานแทนได้ แม้ว่างานบางอย่างหุ่นยนต์สามารถทำได้แม่นยำ และมีประสิทธิภาพกว่ามนุษย์ แต่งานที่จำเป็นต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ การคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ อาจจะยังแทนที่ไม่ได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าผู้สอนเป็นผู้ที่มีอำนาจต่อรองในการสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ นักศึกษาในยุคทันสมัย ทั้งนี้เนื่องจากผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการออกแบบกระบวนการ เรียนการสอนที่ดี ผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการเรียนรู้แลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกัน และกัน รวมทั้งการสร้างเนื้อหาและสื่อการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยเสริมให้ผู้เรียนมีความ พร้อมสำหรับโลกยุคใหม่ อีกทั้งยังสามารถต่อยอดไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

4.3.5 กระบวนการเรียนการสอน

คุณภาพของผู้เรียนสามารถเกิดขึ้นได้จากกระบวนการเรียนการสอนที่ดี ห้องเรียนในยุค ทันสมัยสามารถเกิดขึ้นได้จริงในทุกสถาบันการศึกษา ซึ่งการเข้าถึงเทคโนโลยีเป็นปัจจัยหนึ่งที่มี ส่วนสำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีผลการเรียนที่ดีขึ้นหรือแย่ลง แต่ อย่างไรก็ตามการเข้าถึงเทคโนโลยีดังกล่าวอาจเป็นเพียงปัจจัยหนึ่ง เพราะส่วนสำคัญในการสร้าง กระบวนการเรียนการสอนที่ดี คือ การออกแบบกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียนมากกว่าการ ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการออกแบบกระบวนการเรียน การสอนในเชิงสร้างสรรค์เพื่อการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพในยุคทันสมัยตามแนวทางปฏิรูปของ กระทรวงศึกษาธิการในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- 1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องของภาษาโดยการใช้สองภาษา ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และทำให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์กว้างขึ้น
- 2) การเรียนรู้แบบ STEM โดยการนำเอาศาสตร์ทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ วิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering) และคณิตศาสตร์ (Mathematics) มาบูรณาการรวมกันเพื่อแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาตามโจทย์ที่ผู้เรียนสนใจ ซึ่งวิธีการ นี้จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ และใช้ศาสตร์ความรู้ทั้ง 4 ด้าน มาประยุกต์ใช้ให้ได้องค์ความรู้หรือนวัตกรรมใหม่
- 3) การเรียนรู้แบบโครงการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนกำหนดปัญหา สมมติฐาน โดยได้ ร่วมมือกันวางแผนและใช้ความคิดอย่างเป็นระบบตามหลักวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดองค์ ความรู้จากข้อสรุปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และนำไปสู่การนำเสนอโครงการที่สร้างสรรค์

4) กระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ และเกิดประโยชน์ รวมทั้งการส่งเสริมการเรียนการสอนและการตั้งความมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง

5) กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ โดยมีผู้สอนคอยทำหน้าที่เป็นโค้ชให้มากกว่าจะถ่ายทอดความรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีความคงทนในความรู้ได้มากกว่าการเรียนการสอนในรูปแบบอื่น ๆ เพราะเป็นขั้นของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนนั้นเกิดองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเองจากการกระทำต่าง ๆ ซึ่งองค์ความรู้ที่ผู้เรียนได้นี้เองจะทำให้ผู้เรียนเกิดการสร้างสรรค์นวัตกรรม

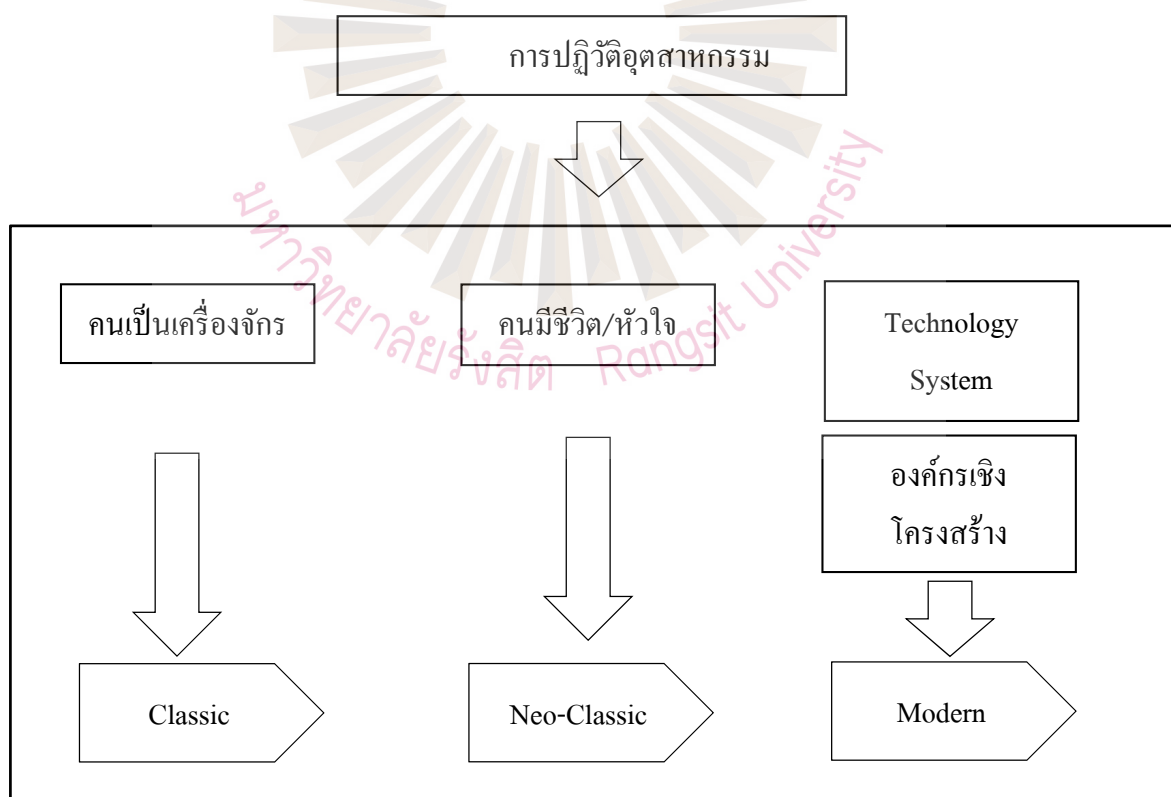
อย่างไรก็ตามในการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาและของผู้สอนในยุคทันสมัยตามลักษณะดังกล่าวนี้ สถาบันการศึกษาและผู้สอนมีอำนาจต่อรองในการสร้างเงื่อนไขที่จะใช้รูปแบบการเรียนการสอนในลักษณะต่าง ๆ โดยที่ไม่จำเป็นต้องใช้กระบวนการเรียนการสอนในทุกรูปแบบที่กำหนดโดยหน่วยงานของรัฐ แต่สามารถทำการวิเคราะห์ลักษณะของผู้เรียน ลักษณะของหลักสูตร แล้วเลือกรูปแบบหรือวิธีการที่มีความเหมาะสมกับการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อผู้เรียนและสร้างผลสัมฤทธิ์แห่งความสำเร็จให้กับหลักสูตร ได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของผู้เรียน ลักษณะของหลักสูตรของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งย่อมมีความแตกต่างกันบนพื้นฐานของโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของผู้เรียนและโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการของหลักสูตรและสถาบันการศึกษา ดังนั้นการตั้งข้อบังคับให้เกิดการปฏิบัติในแนวทางเดียวกันของทุกสถาบันการศึกษาจะไม่สามารถที่จะตอบสนองต่ออัตลักษณ์ของนักศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกันทุกคน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการวิเคราะห์เพื่อการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนให้มีความแตกต่างกันออกไปตามยุคสมัย และเพื่อการเพิ่มอำนาจต่อรองกับนานาประเทศในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งหากไม่มีการปรับกระบวนการเรียนการสอนให้มีความทันสมัย ก็จะส่งผลให้การเติบโตของประเทศเกิดความล่าช้าและขาดการพัฒนาในยุคทันสมัย

4.4 โครงสร้างนิยมกับการบริหารจัดการการศึกษา

จากการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าโครงสร้างนิยมมีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการศึกษาเพื่อสร้างอัตลักษณ์บัณฑิตให้เกิดขึ้นในยุคทันสมัย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐานของการบริหารจัดการการศึกษา อันได้แก่ หน่วยงานของภาครัฐที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลสถาบันการศึกษาให้เป็นไปตามกรอบ

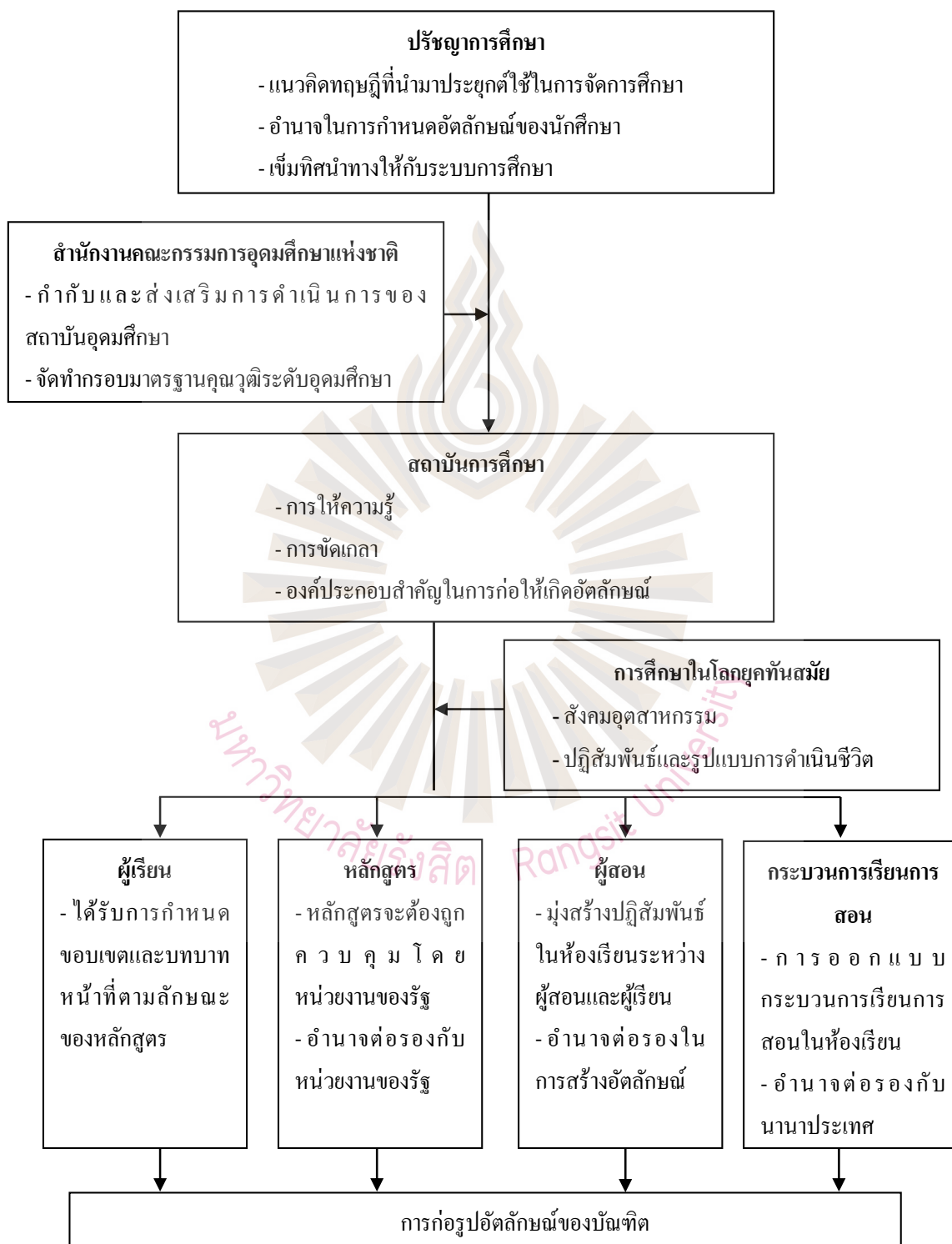
มาตรฐาน สถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ในการผลิตบัณฑิตออกสู่ตลาดแรงงาน รวมทั้งสถาบันครอบครัวที่มีหน้าที่พื้นฐานในการอบรมเลี้ยงดูให้เกิดอัตลักษณ์ขั้นพื้นฐานแก่นักศึกษา ซึ่งภายใต้การเปลี่ยนแปลงของในหลาย ๆ เรื่อง องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องมีการวางแผนบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะการบริหารจัดการการศึกษาซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญในการขับเคลื่อนสู่ความเปลี่ยนแปลง

หากพิจารณาจากมุมมองในอดีตของการปฏิวัติอุตสาหกรรม จะเริ่มต้นตั้งแต่การมองคนเป็นเครื่องจักร จึงมีการมุ่งเน้นการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนเพื่อการผลิตชิ้นงานใดชิ้นงานหนึ่ง ต่อมาเริ่มมีการให้ความสำคัญกับมุ่งเรียนเพิ่มมากขึ้น โดยมองว่าผู้เรียนเป็นผู้ที่มีชีวิตและหัวใจจึงสามารถที่จะเรียนรู้และคิดได้ด้วยตนเอง จึงมีการพัฒนาให้ผู้มีเรียนได้มีบทบาทในกระบวนการเรียนการสอนเพิ่มมากขึ้น และในยุคทันสมัยจะเป็นการมององค์การในเชิงโครงสร้างซึ่งเป็นการให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบย่อยต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับผู้เรียน นอกเหนือจากการให้ความสำคัญเฉพาะผู้สอนและผู้เรียนเพียงอย่างเดียว

รูปที่ 4.1 แสดงมุมมองในอดีตของการปฏิวัติอุตสาหกรรม

4.5 บทสรุป

รูปที่ 4.2 แสดงบทสรุปการวิเคราะห์การก่อรูปของอัตลักษณ์ของบัณฑิต

กล่าวได้ว่าการก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิตเกิดขึ้นจากความเป็นปัจเจกบุคคลที่สัมพันธ์กับ สังคมและสรรพสิ่ง ในการก่อรูปจากสังคมครอบครัว ซึ่งนักสังคมวิทยาเคยกล่าวว่าเป็นหน่วยที่เล็ก ที่สุดของสังคม แนวคิดแบบโครงสร้างนิยมที่อยู่ในรูปของกฎ ระเบียบ แบบแผน ผสมผสานเข้ากับการ เลี้ยงดูตามแบบค่านิยมในวัฒนธรรม (ซึ่งก็เป็น โครงสร้างแบบหนึ่ง) ค่านิยมที่มีปทัสถาน (Norm) เป็นตัวกำกับ ในอีกฟากฝั่งหนึ่งของระบบการศึกษา การก่อรูปของผู้เรียนที่เข้าสู่ระบบ ล้วนถูกก่อรูปด้วยปรัชญาการศึกษา ซึ่งถือเป็นอำนาจหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดอัตลักษณ์ ของนักศึกษา จากการเข้าสู่สถาบันการศึกษาของนักศึกษาแต่ละแห่ง และถือเป็นเข็มทิศนำทางให้กับ ระบบการศึกษา ให้สามารถดำเนินการอย่างเป็นระบบ ชัดเจน และสมเหตุสมผล โดย สถาบันการศึกษาจะต้องดำเนินการอยู่ภายใต้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาที่มีสำนักงาน คณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติ (สกอ.) เป็นผู้กำกับและส่งเสริม การดำเนินการของ สถาบันอุดมศึกษา ได้ดำเนินการจัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย สำหรับลักษณะของหลักสูตรระดับปริญญาตรีนั้น ตามมาตรฐานดังกล่าวผู้รับผิดชอบหลักสูตร จะต้องออกแบบหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และมุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจใน สาขาวิชาอย่างกว้าง ๆ โดยเน้นให้รู้ลึกในบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ และการพัฒนา ซึ่ง เป็นการพัฒนาผู้เรียนทั้งคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ และทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติในวิชาชีพ รวมทั้งพื้นฐานความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

อย่างไรก็ตามภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความทันสมัยได้ส่งผล กระทบต่อการใช้ชีวิตของนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดระบบการศึกษาแบบมาตรฐาน อุตสาหกรรมที่ใช้แนวคิดเส้นทางตรงไปสู่ความสำเร็จ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านการมี ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวซึ่งถือเป็น โครงสร้างพื้นฐานในการดำรงชีวิตของนักศึกษา ได้ส่งผลให้นักศึกษามีลักษณะพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และในการจัดระบบการศึกษา แบบมาตรฐานอุตสาหกรรมจะประกอบด้วยองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอัตลักษณ์ให้ เกิดขึ้นแก่นักศึกษา ได้แก่ สถานศึกษา ผู้เรียน หลักสูตร ผู้สอน และกระบวนการเรียนการสอน ซึ่ง จากการศึกษาค้นคว้าโครงสร้างนิยมจะเห็นได้ว่าองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่มีความ เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาและมีอำนาจในการต่อรองเพื่อการสร้างอัตลักษณ์ให้เกิดขึ้นแก่ นักศึกษาและบัณฑิตที่ออกจากรั้วสถาบันอุดมศึกษา

บทที่ 5

อำนาจและภาคปฏิบัติการในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิต

ในบทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการปฏิบัติการชุดใดชุดหนึ่งในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิต และอัตลักษณ์นั้นถูกทำให้เป็นความจริง โดยอัตลักษณ์จะถูกนำไปสู่ปฏิบัติการทางสังคมอื่น ๆ ในบทนี้จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงอำนาจอยู่ในรูปแบบของความรู้ ที่ถูกกำกับด้วยความจริงและทำให้คนอื่นหรือสถาบันการศึกษาปฏิบัติตาม โดยพยายามปิดกั้น เบียดขับความรู้ชุดอื่น ๆ ที่เผยตัวขึ้นในสังคม โดยมีลำดับในการนำเสนอ ดังนี้

5.1 โลกาภิวัตน์กับการเคลื่อนของโลกยุคทันสมัย

ในโลกยุคหลังสมัยใหม่ถือได้ว่าเป็นยุคของโลกาภิวัตน์ ที่มีการเชื่อมโยงระหว่างสังคมต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม โดยข้ามผ่านข้อจำกัดของพรมแดนอันส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับโลกมีความเข้มข้นมากขึ้น และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความคิด ทักษะคติ พฤติกรรม รวมถึงอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล ซึ่งเครื่องมือที่เข้ามามีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือที่เรียกว่า สื่ออินเทอร์เน็ต โดยเข้ามามีบทบาทสำคัญในรูปแบบของการสื่อสาร ทำให้ผู้คนสามารถทำการสื่อสารกันได้โดยข้ามผ่านข้อจำกัดในเรื่องความแตกต่างด้านพื้นที่และเวลา รวมทั้งการทำให้เกิดการสื่อสารแบบรวมกลุ่มของคนที่ไม่เคยเห็นหน้าหรือไม่เคยรู้จักกันมาก่อน และยังสามารถที่จะสร้างวัฒนธรรมข้ามชาติหรือวัฒนธรรมไร้พรมแดนได้อีกด้วย อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นของโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อนักศึกษา ซึ่งหากพิจารณาในเชิงลบจะเห็นได้ว่าอิทธิพลของเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ได้สร้างความครอบงำทางด้านความคิด การมองโลก การแต่งกาย และการบริโภคนิยม โดยจะเห็นจากนักศึกษาในอดีตที่มีการแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย มีความสุภาพอ่อนโยน แต่ในปัจจุบันนักศึกษามีโอกาสในการสร้างความแตกต่างทางความคิดจึงก่อให้เกิดทัศนคติที่จะแสดงพฤติกรรมตามความคิดของตนเอง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่อยู่นอกเหนือจากกรอบข้อบังคับที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้

“ยกตัวอย่างเรื่องง่าย ๆ ในเรื่องของการแต่งกายนักศึกษาสมัยก่อนจะเป็นนักศึกษาที่ค่อนข้างแต่งกายเรียบร้อยตามค่านิยม ผู้ปกครองมองว่าการแต่งกายควรจะต้องมิดชิด จึงทำให้เด็กไม่กล้าที่จะแต่งกายแปลกใหม่ไป ซึ่งปัจจุบันนักศึกษาในหลายคณะก็ไม่ได้แต่งชุด นักศึกษามาเรียนจะเห็นได้ชัดเจนว่าค่อนข้างที่จะต่างกัน ปัจจัยที่ทำให้ต่างกัน คือ การเมือง เพราะว่าการเมืองมีเสรีมากขึ้น มีกฎหมายคุ้มครองความคิดของคนมากขึ้น ทำให้คนคิดที่จะแตกต่างได้ มีสิทธิ์ที่จะทำอะไรก็ได้ในทรัพย์สินในร่างกายของตัวเอง” (ขรรจง ชุมแสง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 20 ตุลาคม 2562)

ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในโลกอินเทอร์เน็ตยังมีส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการดำเนินชีวิต การดำเนินธุรกิจ และการสื่อสารของคนในสังคม จนก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายสังคมในรูปแบบออนไลน์ ที่ช่วยทำให้คนสามารถทำความรู้จักกันได้ สามารถเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว โดยการแสดงรูปภาพ วิดีโอ และก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือที่เรียกว่า สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางในการสื่อสารผ่านสื่อใหม่ที่เป็นที่นิยมมากจนกลายเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักศึกษา ที่พบว่า นักศึกษามีการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์มากกว่า 1 ประเภท ซึ่งสื่อดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อนักศึกษาในด้านสุขภาพ การดำเนินชีวิตประจำวัน และด้านการศึกษา โดยพบว่าสื่อสังคมดังกล่าวได้ส่งผลให้นักศึกษาขาดสมาธิในการเรียน การทำงาน และการอ่านหนังสือเพื่อเตรียมตัวสอบ โดยสังเกตได้จากผลการศึกษานักศึกษาแต่ละคน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นการส่งผลกระทบต่อเชิงลบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีต่อนักศึกษา

นอกจากนั้นยังมีผลกระทบเชิงลบในแง่มุมอื่น ๆ ที่มีผลต่อนักศึกษาอันเนื่องมาจากสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ อันได้แก่การทำให้สมาชิกในสังคมเกิดความเครียดมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมที่เร่งรัดและมีการแข่งขันกันสูง ความอ่อนแอของระบบครอบครัว ในสภาพการแข่งขันกันมากได้ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีเวลาอยู่ด้วยกันน้อยลง การสื่อสารภายในครอบครัวลดลง ความผูกพันและความสัมพันธ์ทางใจลดลง ซึ่งเมื่อพื้นฐานความสำคัญในครอบครัวไม่ดีจะส่งผลให้พัฒนาการทางด้านจิตใจของผู้เรียนเกิดความแปรปรวนตามไปด้วย และนอกจากความห่างเหินของสมาชิกภายในครอบครัวแล้ว ยังเกิดความห่างเหินกับธรรมชาติมากขึ้น ผู้คนส่วนใหญ่มักจะใช้ชีวิตอยู่ในตึก อาคาร คอมพิวเตอร์ เครื่องจักร เครื่องมือ และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อีกทั้งความคิดของคนในยุคโลกาภิวัตน์จะจำกัดอยู่ในเรื่องของตนเอง ขาดการคิดเพื่อผู้อื่น หรือเพื่อส่วนรวม เมื่อถึงจุดหนึ่งจะเกิดความรุนแรงต่อกัน เพื่อแย่งชิงเอาทรัพยากรธรรมชาติ และคนที่

ได้เปรียบ คือ คนที่มีข้อมูลข่าวสารมากและสามารถเอาเปรียบผู้อื่นได้เก่งกว่า รวมถึงการส่งผลกระทบต่อสุขภาพอันเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวที่น้อยลง นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ต้องเดินทางไกล ๆ เพื่อการเรียนรู้อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทำให้ขาดการออกกำลังกายให้แก่ระบบของร่างกาย อีกทั้งยังก่อให้เกิดการสูญสิ้นวัฒนธรรมอันเกิดจากกลไกของสังคมยุควัตถุนิยม ที่เห็นยวนายให้วัฒนธรรมบางเชื้อชาติแพร่หลายเข้าไปแทนที่วัฒนธรรมของชาติที่ด้อยกว่า โดยเฉพาะวัฒนธรรมของประเทศไทยที่มีแต่ความนุ่มนวล ความอ่อนโยน และความสงบ ซึ่งจะถูกลบหายไปในยุคดังกล่าวนี้

อย่างไรก็ตามความก้าวหน้าและการสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เมื่อได้นำมาใช้ในทางที่ถูกต้องก็จะส่งผลกระทบต่อการนำมาใช้ในระบบการศึกษาของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี โดยจะเห็นได้จากการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน เพื่อการกระตุ้นความน่าสนใจให้แก่ผู้เรียนในชั้นการนำเข้าสู่บทเรียน รวมทั้งการใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการติดตามความก้าวหน้าหลังการมอบหมายงานให้ผู้เรียนได้ทำ การให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียนได้อย่างทันทีเมื่อมีการซักถามเข้ามาในสื่อสังคมออนไลน์ การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนให้ได้มีความใกล้ชิดกัน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยไม่ทำให้ผู้เรียนตกอยู่ในสภาวะของความตึงเครียดจากเนื้อหาของบทเรียน รวมทั้งการให้ความรู้แก่ผู้เรียนก่อนเข้าห้องเรียนโดยการโพสต์เนื้อหาในสื่อสังคมออนไลน์ให้ผู้เรียนได้ทำการอ่านเพื่อเตรียมตัวมาก่อนล่วงหน้า

สำหรับผลกระทบต่อผู้เรียนนั้นจะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารดังกล่าวได้ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยตนเอง อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็น สามารถตอบสนองกับรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายได้ และหากผู้เรียนเกิดข้อสงสัยหรือปัญหาระหว่างการค้นคว้าหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ ผู้เรียนสามารถสื่อสารกับผู้สอนได้ตลอดเวลา อีกทั้งเทคโนโลยีดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวินัย และมีความรับผิดชอบต่อการเรียน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความเคลื่อนไหวของโลกาภิวัตน์ผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ส่งผลกระทบต่อทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อการกำหนดอัตลักษณ์ของนักศึกษาในโลกยุคหลังสมัยใหม่

5.2 อัตลักษณ์กับกรอบความคิดของโลกยุคหลังสมัยใหม่

การที่อัตลักษณ์ของนักศึกษาถูกรอปรำด้วยปรัชญาการศึกษาในแบบใดแบบหนึ่งก็ดี (อ่านรายละเอียดในบทที่ 2) หรือถูกส่งผ่านอำนาจการครอบงำมาจากระบบการศึกษาที่ขึ้นต้นด้วยปรัชญาการศึกษา การควบคุมโดยมาตรฐานกรอบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (อ่านรายละเอียดในบทที่ 4) หรือปัจจัยที่ควบคุมนักศึกษาผ่านโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ล้วนแสดงให้เห็นถึงภาพเก่า ๆ ของปัจเจกบุคคลที่ถูกยึดแน่นติดกับศูนย์กลาง สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) เป็นผู้กระทำการในฐานะที่เป็นศูนย์กลางที่มีอำนาจในการเป็นเจ้าของหรือควบคุมพฤติกรรมของนักศึกษาผ่านสถาบันการศึกษา ภายใต้กฎเกณฑ์ ระเบียบ แบบแผน อัตลักษณ์หรือตัวตนของนักศึกษาจึงเป็นผลของกระบวนการต่อรองเชิงอำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคมหลายระดับทั้งจากสังคมครอบครัว สังคมเพื่อน สังคมสถาบันการศึกษา อัตลักษณ์ของนักศึกษาจึงเป็นภาพสะท้อนของกระบวนการสร้างความหมายของสังคมที่ประกอบสร้างขึ้นมาจากอำนาจของความรู้ โดยอำนาจนั้นอยู่ในรูปของความรู้อันขาวสะอาด เป็นกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นจากความชอบธรรมของการแปรเปลี่ยนเคลื่อนไหวของสังคม

มโนทัศน์เรื่องอำนาจและความรู้ของมิเชล ฟูโกต์ มีความแตกต่างไปจากแนวคิดเรื่องปัจเจกบุคคล ตรงที่แนวคิดนี้ทำให้มองเห็นว่าปัจเจกบุคคลเป็นผลของวาทกรรม (Discourse) และปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) ซึ่งให้ความสำคัญกับการผลิตความหมายเกี่ยวกับความจริง (Truth) ในเรื่องต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ปัจเจกบุคคลจึงถูกวางตำแหน่งแห่งที่ของเขา/เธอ ภายในอาณาจักรแห่งความจริงนั้น ๆ วาทกรรมจึงไม่ใช่เป็นแต่เพียงภาษาหรือคำพูด หากแต่มีความหมายมากกว่านั้น โดยยังมีภาคปฏิบัติการของวาทกรรม ซึ่งมีจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่าและสถาบันต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวกับมโนทัศน์ของอัตลักษณ์ด้วย

อย่างไรก็ตาม มโนทัศน์ของอัตลักษณ์ในความหมายของ มิเชล ฟูโกต์ ก็ไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว หากแต่มีความเลื่อนไหล เปลี่ยนแปลงไปตามวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมา หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าชุดของวาทกรรมใด ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นโดยกฎเกณฑ์ ระเบียบ แบบแผนใด ๆ ก็ตาม จะมีลักษณะที่เก็บกด บดบัง ปิดกั้น ขจัด หรือเบียดขับมิให้สิ่งที่แตกต่างไปจากสิ่งที่อัตลักษณ์และความหมายของสิ่งที่วาทกรรมนั้นสร้างขึ้นสามารถมีพื้นที่ยืนได้ในสังคม นอกจากนั้นในกรอบความรู้ของแนวคิดหลังสมัยใหม่ ได้ให้ความหมายกับ “การสร้างภาพแทนความจริง” (Representative) ที่ทำให้อัตลักษณ์มีความหมายแตกต่างไปจากความหมายที่เป็นที่เข้าใจได้โดยสามัญสำนึกทั่วไป นั่นคือ

อำนาจสามารถแฝงอยู่ในกลไกการสร้างภาพแทนความจริงของอัตลักษณ์ในรูปแบบต่าง ๆ การสร้างภาพแทนความจริง หมายถึงการดึงเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกจากบริบทที่เป็นอยู่ (De-Contextualization) หลังจากที่ดึงออกแล้วก็ใส่บริบทใหม่และความหมายใหม่เข้าไป (Re-Contextualization) เมื่อเป็นเช่นนี้ความเป็นตัวตนจึงมีลักษณะคล้ายเหรียญที่มีสองด้าน ซึ่งไม่ใช่ลักษณะความสัมพันธ์แบบชั่วคราวข้าม (Dualism) หากแต่มีลักษณะค้ำยันและต่างเป็นโครงสร้างกันและกัน จะหายส่วนใดส่วนหนึ่งไปไม่ได้ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างด้านของเหรียญทั้งสองก็มีได้มีลักษณะเก็บบด บดบัง ปิดกัน ขจัดหรือเบียดขับ หากแต่แสดงตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม

อัตลักษณ์ในความหมายของแนวคิดหลังทันสมัยจึงเชื่อว่า ความเป็นปัจเจกบุคคลไม่ได้มีลักษณะตายตัว (ในขณะที่แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์-Interactionism ยังเชื่อในเรื่องความมีตัวตน-Self อ่านเรื่องนี้ได้ในบทที่ 2 และ 4) หากแต่มีความหลากหลาย (Different) มากกว่าที่จะเป็นผลผลิตสำเร็จรูปจากชุดของวาทกรรมชุดใดชุดหนึ่ง ความคิดความเชื่อที่ว่าปัจเจกบุคคลมีความสมบูรณ์ในตัวเองล้วนเป็นการสร้างภาพความเป็นจริงให้เกิดขึ้น อันเป็นผลมาจากชุดของวาทกรรม

อัตลักษณ์ของบัณฑิตหรือความเป็นตัวตนของบัณฑิต จึงเป็นเพียงวาทกรรมชุดหนึ่ง (ไม่ว่าจะเป็นชุดใดก็ตาม) เพราะวาทกรรมเป็นเรื่องของอำนาจและเทคนิคในการใช้อำนาจในการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของปัจเจกบุคคล ผู้ที่มีอำนาจมากกว่าสามารถใช้เทคโนโลยีของอำนาจสร้างกรอบหรือกำหนดแนวทางให้ปัจเจกบุคคลแสดงบทบาท โดยที่ผู้แสดงอาจจะไม่รู้ตัวว่ากำลังถูกชักเชิดโดยวาทกรรมชุดหนึ่งหรือชุดใด ๆ หรือกำลังตกอยู่ภายใต้เงาของวาทกรรมนั้น

เพื่อให้บทวิเคราะห์ในส่วนนี้มีพลังในการอธิบาย ผู้วิจัยจำเป็นต้องย้อนกลับไปทอ้งค์ประกอบของการศึกษา และถกเถียงกับสภาพปัญหาที่มีผลมาจากการศึกษาในประเทศไทย โดยใช้มนทัศน์อำนาจของมิเชล 푸โกต์เป็นแว่นส่องในการถกเถียง ดังนี้

5.2.2 ผู้สอนและกระบวนการเรียนการสอน

ในยุคของการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้สอนจะเป็นผู้แสดงบทบาทหน้าชั้นเรียนในการนำเสนอเนื้อหาให้แก่ผู้เรียน ผู้เรียนก็มีหน้าที่ในการจดจำเนื้อหาดังกล่าว โดยไม่ได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นหรือมีบทบาทร่วมในการนำเสนอข้อมูลรวมทั้งในสภาพของห้องเรียน ที่ผู้สอนยังผูกขาดความรู้และกิจกรรมอย่างชัดเจน ซึ่งมีความขัดแย้ง

กับสภาพการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันที่ต้องการการศึกษาที่ปรับเปลี่ยนเร็ว เพื่อสนองตอบต่อบุคคลและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจที่หลากหลายและรวดเร็ว แต่ด้วยอำนาจของเทคโนโลยีสารสนเทศในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ทำให้มีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ชุดวาทกรรมดั้งเดิมได้ถูกเทคโนโลยีเบียดขับให้ผู้สอนต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นในเชิงเนื้อหาสาระ ผู้สอนได้สร้างวาทกรรมชุดใหม่โดยเน้นที่กระบวนการเรียนการสอนมากกว่าเนื้อหาสาระ (อ่านรายละเอียดได้จากบทที่ 6 กรณีศึกษา) และผู้เรียนจะเริ่มมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้สอนและผู้เรียน บทบาทที่เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้เกิดจากการให้ความสำคัญต่อความเป็นมนุษย์ ซึ่งจากเดิมที่ละเลยต่อการให้ความสำคัญของการเป็นมนุษย์โดยการไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เปลี่ยนเป็นการสร้างความเข้าใจในตัวของมนุษย์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่มีผลต่อระบบการศึกษา โดยมุ่งเน้นที่จะค้นหาความคิดที่สร้างสรรค์อันเกิดจากผู้เรียนเป็นสำคัญ

ชุดวาทกรรมการศึกษาแบบดั้งเดิมที่เน้นในเนื้อหาสาระได้ทำให้เกิดการศึกษาเจาะลึกเฉพาะส่วนลงไป และยังแยกส่วนเนื้อหาของเนื้อหาสาระออกเป็นชิ้นๆ อันเป็นลักษณะของการศึกษาในยุคทันสมัย และเป็นลักษณะของการศึกษาที่ไม่ได้ส่งเสริมสันติภาพ เนื่องจากผู้เรียนไม่รู้จักตัวเองในทางชีวิตจิตใจ และไม่รู้จักสังคมไทย รวมทั้งความมีจริยธรรม และความเห็นอกเห็นใจได้จางหายไปจากจิตใจของผู้เรียนซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ วาทกรรมชุดใหม่ที่ถูกเสนอเข้ามาคือวาทกรรมชุดของการส่งเสริมสันติภาพ ที่การจัดรูปแบบการศึกษาที่ช่วยส่งเสริมสันติภาพนั้นจะต้องมุ่งเน้นที่การมองเห็นความสำคัญ และความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์รวมทั้งสิ่งแวดล้อม โดยนำมาผสมผสานกับทางด้านวิชาการ นอกจากนี้สันติภาพและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจยังเกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบทบาทของแต่ละบุคคล สังคมที่มีสันติภาพและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจจะเป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี และแบ่งปันกันอย่างเป็นธรรม ซึ่งการศึกษาในปัจจุบันกลับมีสภาพในทิศทางที่ตรงกันข้าม คือ ยังมีระบบผูกขาดอยู่เป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากการกำหนดให้อยู่ในกรอบมาตรฐานของหน่วยงานรัฐโดยการใช้อำนาจของภาครัฐในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งการประเมินผลตามมาตรฐานที่หน่วยงานของรัฐได้กำหนดไว้ และเห็นได้จากการศึกษาในบ้านที่พ่อแม่ ยังปกครองดูแลลูกในเชิงการใช้อำนาจค่อนข้างสูง

5.2.2 มาตรฐานกับความยืดหยุ่นทางการศึกษา

ไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่าระบบการศึกษายังคงยึดติดอยู่กับระบบและมาตรฐานเดียว ในขณะที่ผู้คนมีความต้องการการศึกษาที่หลากหลายเพิ่มขึ้น นักศึกษาคนหนึ่งสามารถที่จะเรียนรู้ในสาขาวิชาที่มีความแตกต่างกันภายในระยะเวลาเดียวกันได้ ดังนั้นในยุคของแนวคิดหลังทันสมัย ชุดวาทกรรมของการยืดหยุ่นทางการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น ระบบการศึกษาจะต้องเป็นระบบที่เปิดให้เอกชนและกลุ่มชนได้จัดการศึกษาที่จำเป็นสำหรับสมาชิกของสังคมได้ โดยหน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ดูแลเฉพาะการศึกษาที่เป็นแกนกลางของชาติ ด้วยการดูแลแบบยืดหยุ่นมากกว่าการใช้กฎเกณฑ์บังคับประเมิน เรียกร่องและเบียดขับสถาบันการศึกษาที่ไม่ทำตามแบบแผนให้ตกรอกไปจากสนามของการแข่งขัน มอบอำนาจการบริหารจัดการการศึกษาในระบบอื่นควรเป็นหน้าที่โดยตรงของกลุ่มคนชุมชน และท้องถิ่นที่จะเข้ามามีบทบาท ภาคปฏิบัติการของวาทกรรมชุดนี้ในปัจจุบันจะเห็นได้จากการก่อตั้งโครงการมหาวิทยาลัยชีวิตโดยสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน ที่จัดเป็นมหาวิทยาลัยทางเลือกที่สอนให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ เลือกได้ ตัดสินใจได้ ฟังตัวเองได้ รวมถึงสอนทักษะการใช้ชีวิต โดยได้รับการพัฒนาการจากการทำงานกับชุมชน จัดการเรียนรู้เพื่อชุมชน และการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อชุมชน ซึ่งลักษณะของหลักสูตรดังกล่าวได้มาจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้จากประสบการณ์ของประชาชนและชุมชนที่ได้รับผลพวงจากแผนพัฒนาประเทศในหลาย ๆ ปีที่ผ่านมา ร่วมกับความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้ในการจัดหลักสูตรให้มีความเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่น และเพื่อให้ผู้เรียนและท้องถิ่นได้พัฒนาวิถีชีวิตร่วมกันให้เกิดระบบเศรษฐกิจสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน การจัดการศึกษาในลักษณะดังกล่าวนี้จึงถือเป็นการจัดการศึกษาเพื่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและความมีสันติภาพต่อความต้องการที่แตกต่างกันและหลากหลาย

5.2.3 ความเป็นมาตรฐานสากล

ความเป็นมาตรฐานสากลในความคิดความเชื่อของหน่วยงานที่เป็นแกนกลางของรัฐ อาจถูกตีความความเป็นสากลจากกรอบมาตรฐานแนวคิดตะวันตก “ภาษา” เป็นสิ่งที่ถูกนำมาพูดถึงและใช้เป็นเทคโนโลยีแห่งอำนาจที่คาดโทษสถาบันการศึกษา ดังนั้นการศึกษาที่จะเป็นไปเพื่อความก้าวหน้าของสันติภาพและเศรษฐกิจจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรมเป็นหลักสำคัญ ชุดวาทกรรมภาษาอาจไม่ใช่ภาษาของชาติหนึ่งชาติใดภาษาเดียว หรือยึดตามแบบแผนของประเทศในซีกโลกตะวันตกมากกว่าซีกโลกตะวันออก การศึกษาในโลกยุคหลังสมัยใหม่ซึ่งเป็นการสื่อสาร

แบบไร้พรมแดน ไม่มีขอบเขตของสังคมและประเทศชาติอีกต่อไป ทำให้ทุกส่วนของสังคมและของโลกมีความสัมพันธ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการศึกษาในอนาคตหากต้องการที่จะให้เกิดสันติภาพและความก้าวหน้าทางสังคมในด้านใดก็ตาม จำเป็นที่จะต้องศึกษาเรื่องของประเทศเพื่อนบ้านและนานาชาติ เพื่อการจัดรูปแบบการศึกษาให้มีความเป็นสากล ในการเข้าสู่สภาวะทางการแข่งขันรอบด้าน ทั้งนี้เนื่องจากระบบการศึกษาของทั้ง 2 ประเทศ เป็นระบบการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับภาพเด่นภาพเดียวมากกว่าการศึกษาทั้งแฉะและแฉะเสีย เพื่อประโยชน์แห่งการเรียนรู้ที่ดีของประเทศไทย และเพื่อความสงบสุขรวมทั้งความก้าวหน้าของสังคม

“มีอยู่สองคำมันต้องเป็นสากล ทุกอย่างมันต้องเป็นสากลแล้วก็แข่งขันได้ ถ้าแข่งขันไม่ได้มันก็ไม่ได้เป็นเลิศ การผลิตนักศึกษาออกไปแล้วไปแข่งขันกับเขาไม่ได้มันก็ไม่เป็นเลิศ คือความหมายของความเป็นเลิศจะต้องเป็นสากลไม่ใช่ความรู้ที่ใช้ได้ในที่ที่หนึ่งเท่านั้นในประเทศไทยเท่านั้นมันต้องเป็นสากล แล้วก็แข่งขันได้ โดยต้องอาศัยจากอาจจะเป็นกิจกรรมหรือการสอน” (นเรฐฐ์ พันธราธร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 ตุลาคม 2562)

ดังนั้น จากการศึกษาสภาพปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ในโลกยุคหลังสมัยใหม่ระบบการศึกษาของประเทศไทยควรเน้นถึงความคิดใหม่เพื่อสังคมยุคใหม่ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งการที่จะเกิดสิ่งใหม่ได้นั้นต้องมองอดีตและย้อนถามปัจจุบันให้แน่ใจและชัดเจน เพื่อให้เกิดสันติภาพและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ โดยมีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงอุปสรรคต่อการส่งเสริมสันติภาพและความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ รวมทั้งพื้นฐานและหลักการในการบริหารการศึกษา ซึ่งนอกจากจะมีพื้นฐานอยู่บนเรื่องของ ชีวิต ปัญญา และวิญญานแล้ว การบริหารการศึกษาจะต้องคำนึงถึงเนื้อหาสาระทั่วไป วิชาชีพ สังคม และอนาคต ควบคู่ไปกับกระบวนการคิดค้น แสวงหา พัฒนา ตื่นตัว และความตั้งใจจริงไปพร้อม ๆ กัน

5.3 อำนาจในการจัดองค์ประกอบของการศึกษา

5.3.1 สถานศึกษา

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคทันสมัยเมื่อเข้าสู่โลกยุคหลังสมัยใหม่ สถานศึกษาจึงไม่ใช่ห้องเรียนที่มีลักษณะเป็นอาคาร หยุดหนึ่งและตายตัว หากแต่เป็นห้องเรียนที่เปิดกว้างด้วยประสบการณ์และการเรียนรู้ จึงควรที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการในรูปแบบ

ของการบูรณาการ ซึ่งเป็นรูปแบบที่อาจก่อให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษาและนวัตกรรมในกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถคิดค้นและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ อันเกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ได้ ดังจะเห็นได้จากวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในโลกยุคหลังสมัยใหม่ ได้ส่งผลให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลรวมทั้งความคิดเห็นต่าง ๆ เกิดขึ้นได้โดยง่าย และก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน

วาทกรรมชุดการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะ และให้การสนับสนุนให้เกิดเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และนวัตกรรมวิทยาศาสตร์ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ ผู้บริหารการศึกษาคนหนึ่งกล่าวว่า “ประเทศเรามีความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มากเกินไป เราควรมุ่งเพิ่มความรู้ทางด้านเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์ และนวัตกรรมวิทยาศาสตร์มากกว่า” ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมผ่านภาษาชุดนี้ทำให้ต้องมีการทบทวนกระบวนการศึกษาหาความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ว่าสามารถที่จะตอบโจทย์ของประเทศชาติและสังคมได้หรือไม่ อย่างไรก็ตามสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์อย่างก้าวไกล ปัญหาทางสังคมก็ทวีขึ้นเป็นเงาตามตัว อย่างไรก็ตามชุดของวาทกรรมการบริหารสถานศึกษาในยุคหลังทันสมัยได้เรียกร้องการกำหนดคดกลยุทธ์ในการบริหารที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ เน้นกระบวนการคิด พัฒนาสมรรถนะเพื่อให้เกิดการปฏิบัติได้จริง โดยผู้เรียนเป็นฝ่ายแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และเป็นผู้ผลิตองค์ความรู้และนวัตกรรม รวมทั้งมีการบูรณาการการเรียนการสอนกับสังคม ให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันทำและเรียนรู้แบบนักปราชญ์ ทั้งนี้สถานศึกษาจะต้องเปลี่ยนความคิดให้เข้าใจว่าโลกเปลี่ยนอยู่ในสถานะที่มีความเสี่ยงสูง ต้องมีการเปลี่ยนแปลง และจะต้องมีการสอนให้นักศึกษามีความสามัคคี มีความหวัง อีกทั้งยังจะต้องเปลี่ยนจากการแข่งขันกับผู้อื่นเป็นการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น และต้องเปลี่ยนแนวความคิดจากการควบคุมธรรมชาติเป็นการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ โดยอาศัยแนวคิดเรื่องความสมดุลในการอยู่บนโลกที่มีข้อจำกัด

สิ่งที่สถานศึกษาในโลกยุคหลังสมัยใหม่จะต้องดำเนินการคือ การสร้างทุนมนุษย์ให้อยู่ในโลกได้อย่างสมดุล ซึ่งจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงและเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น บูรณาการศาสตร์แบบสหสาขาวิชา บริหารงานวิจัยไปสู่นวัตกรรม และสร้างประโยชน์ สร้างมูลค่าเชิงพาณิชย์ได้ โดยหน้าที่ของสถานศึกษาจะต้องกำหนดโจทย์ในการผลิตบัณฑิตที่เน้นบัณฑิตที่เป็นนวัตกรรม ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญในการตระหนักและเห็นคุณค่าอย่าง

ลึกซึ้งในเรื่องของทุนมนุษย์ ในการเสริมสร้างแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างคนนวัตกรรม โดยพิจารณาถึงความสามารถ พฤติกรรม ทักษะคิด เพื่อสามารถนำไปออกแบบกระบวนการพัฒนาและการใช้ศักยภาพในตัวบุคลากรออกมาใช้ประโยชน์ บนฐานความรู้ความสามารถที่สร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มเชิงนวัตกรรมได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพรวมทั้งประสิทธิผลอันสูงสุด อีกทั้งการจัดหลักสูตรจะต้องเป็นหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ เพื่อการส่งเสริมกระบวนการคิดในทุกสาขาวิชา และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม

“มหาวิทยาลัยในยุคใหม่ควรจะเป็นในรูปแบบบูรณาการ เพื่อให้นวัตกรรมเกิด เช่น ไปเชิญนักวิทยาศาสตร์ เชิญแพทย์ เข้ามาเพื่อวิจารณ์ เพราะนักออกแบบจะคิดในมุมมองของตนเองเพียงคนเดียวไม่น่าจะสำเร็จ การศึกษาควรจำลองรูปแบบการทำงานจริงในบริษัทเข้ามาในชั้นเรียน ทำโปรเจกต์เสร็จแล้วให้เค้าเข้ามาวิพากษ์วิจารณ์ เพราะการจะได้สิ่งใหม่ต้องมาจากหลากหลายความรู้ ไม่ใช่ได้มาจากหัวเดียว มหาวิทยาลัยยุคใหม่ต้องสร้างคนให้เป็น Creative Thinking” (พิศประไพ สารสาสน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 ตุลาคม 2562)

อย่างไรก็ตามเมื่อทำการศึกษาด้านความเป็นเลิศของสถาบันการศึกษา พบว่า มหาวิทยาลัยควรมีความเป็นเลิศด้านวิชาการ ด้านการวิจัย และเทคโนโลยีนวัตกรรม ซึ่งการก่อสร้างความเป็นเลิศดังกล่าวนี้จะต้องอาศัยกิจกรรม และต้องได้รับความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน เพื่อพัฒนางานวิจัยและเพื่อแข่งขันกับนานาชาติประเทศ อีกทั้งยังจะต้องมีการสร้างกิจกรรมให้กับนักศึกษา ร่วมกับนักศึกษาในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อสร้าง พันธมิตรในด้านการศึกษาและวัฒนธรรมการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังพบว่า ความเป็นเลิศของสถาบันศึกษานั้นจะต้องเป็นสากล ไม่ใช่ความรู้ที่ใช้ได้ในที่ใดที่หนึ่งเท่านั้น แต่จะต้องสามารถแข่งขันกับคนอื่นได้ โดยอาศัยกิจกรรมหรือการสอน

“มหาวิทยาลัยควรมีความเป็นเลิศด้านวิชาการด้านวิจัยและเทคโนโลยีนวัตกรรม โดยการก่อสร้างความเป็นเลิศทางการศึกษาต้องอาศัยกิจกรรมใดบ้างที่จะทำก็คือมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนจะต้องร่วมมือกันพัฒนางานวิจัยเพื่อแข่งขันกับนานาชาติประเทศ และนอกจากนั้นจะต้องสร้างกิจกรรมให้กับนักศึกษามีกิจกรรมร่วมกันกลับนักศึกษาในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยเพื่อสร้าง พันธมิตรในด้านการศึกษาและวัฒนธรรมการเรียนรู้การสร้าง

พันธมิตรในเรื่องของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมันจะทำให้เด็กนี้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์แบบ” (ชนภัทร ทรงศักดิ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 ตุลาคม 2562)

5.3.2 ผู้เรียน

การเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ที่ได้เชื่อมโลกเข้าหากัน ทำให้อัตลักษณ์ของนักศึกษาในโลกยุคหลังสมัยใหม่มีลักษณะที่แตกต่างจากนักศึกษาในอดีต โดยจะเห็นได้ นักศึกษาในยุคนี้จะความกล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็น มีโลกส่วนตัวสูง มีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และมีการใช้โซเชียลตามยุคสมัยที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี แต่อย่างไรก็ตามในบางเรื่องผู้เรียนต้องถอยห่างจากเทคโนโลยี โดยจะต้องมีการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ๆ เช่น การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงมากกว่า ดังนั้น บทบาทสำคัญ คือ การนำตัวเองและจิตใจไปใช้จริง มีความอดทนที่จะเรียนรู้บางอย่างจากประสบการณ์ด้วยตนเอง

“กล้าแสดงออกกล้าแสดงความคิดเห็นมีโลกส่วนตัวสูงและใช้โซเชียลมีเดีย ในเรื่องของการแสดงออก ก็การแสดงความคิดเห็น เหตุก็คือมาจากนโยบายของสำนักงานการอุดมศึกษาในอดีตก็คือ สกอ ในปัจจุบันนี้ให้นักศึกษาคิดวิเคราะห์กล้าแสดงออก ส่วนลักษณะของนักศึกษาในปัจจุบันที่มีโลกส่วนตัวสูงก็เพราะแล้วก็เนื่องจากว่าการเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีพ่อแม่ลูกน้อย อาจารย์หรือบางครอบครัวก็คือไม่มีลูกเลย การเป็นครอบครัวเดี่ยวทำให้เป็นสาเหตุทำให้นักศึกษาในปัจจุบันมีโลกส่วนตัวสูง พ่อแม่ก็คาดหวังกับลูกคนเดียว ลักษณะของศึกษาสมัยปัจจุบันการใช้โซเชียลมีเดียอันนี้ก็คือเป็นไปตามยุคสมัยที่มันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ในยุคหลังสมัยใหม่บทบาทของผู้เรียนเป็นอย่างไรในความเห็นของผมก็คือในยุคหลังสมัยใหม่นี้จะครับผู้เรียนจะต้องศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมาล่วงหน้าก่อนเข้าเรียนเพราะมันเป็นยุคที่มีอินเทอร์เน็ต” (ชนภัทร ทรงศักดิ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 ตุลาคม 2562)

“ต้องช้าลง ถอยห่างจากเทคโนโลยีบางเรื่อง เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงๆ เช่น ถ้าผมสนใจว่าการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงมากกว่า ดังนั้น บทบาทสำคัญ คือ การเอาตัว เอาจิตใจ ไปใช้จริง Unlearn and Inlearn คือ ลบบางอย่างออก ที่ทำให้ Human Touch บางอย่างหายไป อดทนที่จะเรียนรู้บางอย่างจากประสบการณ์ด้วยตนเอง” (วรชาติ เจริญจันทร์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 18 ตุลาคม 2562)

อย่างไรก็ตามในโลกยุคหลังสมัยใหม่บทบาทผู้เรียนและผู้สอนอาจจะต้องมีบทบาทร่วมกัน โดยผู้เรียนและผู้สอนจะต้องเป็นผู้เรียนซึ่งกันและกัน ผู้เรียนอาจจะเป็นผู้สร้างเนื้อหา แล้วผู้สอนเป็นผู้ร่วมเนื้อหาไปกับผู้เรียน มีการปรับบทบาทเพื่อให้มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งเรียกว่า อัตลักษณ์ที่ในบางครั้งผู้เรียนจะต้องเป็นทั้งผู้เรียนและเป็นทั้งผู้สอน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนซึ่งเป็นความรู้ที่ได้จากการค้นคว้าระหว่างผู้เรียนและผู้สอน แล้วนำมาแสดงความคิดเห็นระหว่างกัน โดยลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผู้เรียนมีความต้องการเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้บทบาทของผู้เรียนจะต้องมีความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้วผู้เรียนได้กำหนดบทบาทและเป้าหมายหรือความต้องการของตนเองไว้ชัดเจนแล้ว แต่จะต้องมีการปรับความคิดและมีการกำหนดบทบาทให้ตอบสนองต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีความคิดว่า การที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีการสร้างคุณงามความดีควบคู่กันไป

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าผู้เรียนในโลกยุคหลังสมัยใหม่อยู่ในโลกของการสื่อสารที่รวดเร็วและมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง จึงทำให้มีความรู้รอบตัวอยู่เป็นจำนวนมาก ลักษณะดังกล่าวได้ส่งผลให้นักศึกษาก่อนข้างมีอิสระทางความคิด และค่อย ๆ หลุดออกจากกรอบความคิดที่อยู่ในระบบ แต่อย่างไรก็ตามจากรูปแบบของการเรียนการสอนสำหรับยุคปัจจุบันมีส่วนทำให้ผู้เรียนมีสมาธิในการเรียนรู้ที่สั้นกว่าอดีต จึงส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือวิธีการเรียนการสอน รวมทั้งความแตกต่างของช่วงอายุ หรือที่เรียกว่า Generation ได้ส่งผลให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปตามกลุ่มช่วงอายุ อีกทั้งยังส่งผลให้การพึ่งพาผู้สอนน้อยลง โดยผู้สอนจะไม่ใช่แหล่งอ้างอิงอีกต่อไป เพราะเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่ และส่งผลให้มีความกระตือรือร้นน้อยลงอันเป็นผลมาจากเทคโนโลยีอีกเช่นกัน

“นักศึกษาในยุคสมัยใหม่ โทมากับโลกแห่งการสื่อสาร สื่อทุกอย่างอยู่ในมือ สามารถเข้าถึงกระบวนการหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เพราะฉะนั้น ความรู้มากมายจะอยู่ในโลกอินเทอร์เน็ต ซึ่งแตกต่างจากเด็กยุคก่อน ที่ไม่มีสื่อต่าง ๆ เหล่านี้อยู่ในมือ เพราะฉะนั้น เด็กยุคเก่าจะหาความรู้จะไปที่ร้านหนังสือ ไปห้องสมุด เพราะฉะนั้นจะต่างจากเด็กยุคใหม่” (พิศประไพ สารสาสน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 ตุลาคม 2562)

5.3.3 หลักสูตร

หลักสูตรในมุมมองของโลกยุคหลังสมัยใหม่จะให้ความสำคัญกับการวิพากษ์หลักสูตรและ

วาทกรรมหลักสูตรมากกว่าการพัฒนาหลักสูตร โดยมองว่าการพัฒนาหลักสูตรมิได้เป็นเพียงเรื่องของการตัดสินใจว่าจะใช้หลักสูตรในรูปแบบใด หรือจะบรรจุเนื้อหาวิชาอะไรลงไปหลักสูตร แต่เป็นเรื่องของการวิพากษ์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แฝงในหลักสูตร ซึ่งมุมมองเชิงวิพากษ์ของนักวิชาการด้านหลักสูตรในกลุ่มหลังสมัยใหม่นิยมต่อแนวการจัดหลักสูตรในฐานะที่เป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ ได้นำเสนอแก่นแกนของการศึกษาวิจัยในศาสตร์ด้านหลักสูตรที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างและความหลากหลายของปรากฏการณ์ทางการศึกษาในบริบททางสังคม วัฒนธรรม การเมือง ประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะจำเพาะ แทนการค้นหาความเหมือน ความเป็นหนึ่งเดียว หรือเอกภาพ ซึ่งนักวิชาการในกลุ่มดังกล่าวไม่เชื่อว่าจะมีกฎเกณฑ์สากลที่ครอบคลุมความรู้ ความจริงที่ใช้ได้กับมนุษย์ในทุกสถานที่ทุกเวลา มนุษย์และบริบททางสังคม วัฒนธรรมของมนุษย์มีความแตกต่างหลากหลายมากเกินกว่าการที่จะใช้รูปแบบหลักสูตรที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งหมดกับมนุษย์ทุกคนตามที่กรอบมาตรฐานการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้กำหนดไว้

ทั้งนี้จากการครอบงำทางความคิดในการพัฒนาหลักสูตรตามแบบยุคสมัยใหม่ ที่ต้องขับเคลื่อนไปตามรูปแบบที่ถูกกำหนดขึ้นภายใต้กรอบมาตรฐานการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นบทเรียน เป้าหมาย หรือแม้แต่วัตถุประสงค์ทางการศึกษา ที่จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการที่มีมาก่อน ตามรูปแบบของวัฒนธรรมและโครงสร้างของสังคม หรือตามคำแนะนำของนักพัฒนาหลักสูตร แต่สำหรับหลักสูตรในโลกยุคหลังสมัยใหม่นั้น ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดวิทยาศาสตร์ยุคใหม่ที่ผสมผสานความเป็นรากเหง้าที่จำเป็น แล้วเปิดกว้างสู่ความหลากหลายของวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายใต้การเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์และสภาพปัญหาทางการศึกษาของประเทศไทย ซึ่งทำให้บางสิ่งบางอย่างที่มีอยู่ในหลักสูตรต้องทำการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

จากกระบวนทัศน์ใหม่ของการวิจัยในศาสตร์หลักสูตรที่เน้นว่า หลักสูตรเกิดจากกระบวนการสร้างความหมายร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยมีหัวใจสำคัญคือ การสะท้อนความคิดควบคู่กับการปฏิบัติ ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นกระบวนการที่มีพลวัต ไม่มีรูปแบบแน่นอนและชัดเจน ซึ่งหลักสูตรเกิดขึ้นในชั้นเรียนผ่านการต่อรองความหมายร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในบริบทที่เฉพาะเจาะจง โดยกระบวนทัศน์ในการวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ชัดเจนจากการวิจัยในสาขาศาสตร์ด้านหลักสูตรหรือสาขาวิชาหลักสูตรและการสอนของประเทศตะวันตกที่นิยมนำระเบียบวิธีการวิจัยแบบเล่าเรื่องมาใช้ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรและปรากฏการณ์ทางการศึกษาที่เกิดขึ้นภายในกระบวนทัศน์ของหลักสูตร

ในยุคโลกาภิวัตน์นับตั้งแต่ทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา จนเกือบถึงปลายทศวรรษ 2550 ถือว่าเป็นยุคของมหาวิทยาลัยไทยที่มีความรุ่งเรืองในการดำเนินงานแบบ “ธุรกิจการศึกษา” หรือเรียกอีกอย่างว่า “การจัดการศึกษาเชิงพาณิชย์” สืบเนื่องจากคนไทยยังมีความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาอยู่เป็นจำนวนมาก ในขณะที่การขยายตัวของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยทั้งในรูปแบบของสถาบันและวิทยาเขตเพื่อรองรับความต้องการศึกษา ได้ก่อให้เกิดการแข่งขันกันเปิดหลักสูตรยอดนิยมเพื่อสร้างยอดขายให้ได้กำไร โดยไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของพันธกิจความเป็นอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นช่วงเวลาของการ “ฉวยโอกาส” ในการแสวงหากำไรของมหาวิทยาลัย แต่ในที่สุดเมื่อปลายทศวรรษ 2550 (เข้าสู่ยุคหลังโลกาภิวัตน์) ได้เกิดเหตุการณ์ในเรื่องของจำนวนผู้เรียนที่ลดลง โดยมีสาเหตุมาจากอัตราการเกิดของประชากรไทยลดลง และจำนวนความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของคนไทยได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงจนเกิดภาวะ “อึดตัว” ได้ส่งผลต่อการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย จนก่อให้เกิดการปิดหลักสูตร โดยถือได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เกิดจากผลพวงของโลกาภิวัตน์

5.3.4 ผู้สอน

วาทกรรม “การออกแบบการเรียนรู้” เป็นสิ่งที่ต้องเกิดในโลกยุคหลังสมัยใหม่ ผู้สอนในโลกยุคหลังสมัยใหม่จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้นตามสถานการณ์ของความรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยผู้สอนจะต้องตระหนักถึงการค้นคว้าเสาะแสวงหาความรู้ที่ใหม่และทันสมัยอยู่เสมอ ปราศจากการใช้ฐานคิดเดิมที่มีมาตั้งแต่ในอดีต อีกทั้งยังจะต้องเรียนรู้และทำงานเป็นทีม คือ ผู้สอนเป็นผู้เรียนรู้ไปด้วย ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันกับผู้สอนท่านอื่น ๆ เพื่อร่วมกันวางแผนออกแบบ การสอน พุดคุย ปรีกษาหารือ เสนอแนะซึ่งกันและกัน โดยการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมในลักษณะนี้จะ เรียกว่า Professional Learning Community (PLC) ซึ่งในปัจจุบันสถานศึกษาบางแห่งได้จัดให้มีการเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าวทุกสัปดาห์ เพื่อที่จะช่วยให้ผู้สอนสามารถวางแผนการสอน การประเมิน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้สอนเองก็จะต้องทำการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ ทั้งนี้ได้ผู้เสนอทักษะที่จำเป็นสำหรับครูไทยในอนาคต (C-Teacher) ไว้ที่น่าสนใจ 8 ประการ ได้แก่

1) ผู้สอนจะต้องมีความรู้และทักษะในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี (Content) เพราะหากผู้สอนไม่มีความรู้จริงในเรื่องที่สอนแล้ว ก็จะเป็นการยากที่ผู้เรียนจะมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา นั้น ๆ

2) ผู้สอนต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน (Computer Integration: ICT) เนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีจะช่วยกระตุ้นความสนใจให้กับผู้เรียน และหากการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะช่วยส่งเสริมความรู้และทักษะที่ต้องการได้เป็นอย่างดี

3) ผู้สอนต้องเข้าใจแนวคิดที่ว่าผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง (Constructionist) โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่เข้ากับการได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นผู้สอนจึงควรนำแนวคิดนี้ไปพัฒนาวางแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ที่คงทนและเกิดทักษะที่ต้องการ

4) ผู้สอนต้องสามารถจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนด้วยกัน หรือระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน หรือระหว่างผู้สอนภายในสถานศึกษาเดียวกันกับผู้สอนจากต่างสถานศึกษา หรือระหว่างสถานศึกษาและสถานศึกษากับชุมชน (Connectivity) ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียน

5) ผู้สอนมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้แบบร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน (Collaboration) ทั้งนี้เพื่อเป็นการฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

6) ผู้สอนต้องมีทักษะการสื่อสารทั้งการบรรยาย การยกตัวอย่าง การเลือกใช้สื่อ และการนำเสนอ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ (Communication) เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

7) ผู้สอนจะต้องออกแบบสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ (Creativity) โดยการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนมากกว่าการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้หน้าห้องเพียงอย่างเดียว

8) ผู้สอนจะต้องมีมุทิตาจิตต่อผู้เรียน (Caring) โดยจะต้องแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใยอย่างจริงใจต่อผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อใจ อันส่งผลให้เกิดสภาพการเรียนรู้ที่ตื่นตัวแบบผ่อนคลาย ซึ่งเป็นสภาพที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด

5.3.5 กระบวนการเรียนการสอน

กระบวนการเรียนการสอนในโลกยุคหลังสมัยใหม่จะต้องให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มากขึ้น และมีการเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้นด้วยการลดทอนเวลาในสถานศึกษา แต่เพิ่มคุณค่าในการแสวงหาความรู้ของผู้เรียนให้มากขึ้น

การจัดกระบวนการศึกษาคควรเป็นการจัดการศึกษาแบบความคิดรวบยอดเป็นฐานมากกว่าการเน้นเนื้อหาวิชาเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อเป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนมีฐานคิดที่เป็นกรอบและความคิดรวบยอด แต่ไม่ใช่การสอนให้คิดนอกกรอบแบบไร้ทิศทาง กล่าวคือ ต้องให้ผู้เรียนมีความคิดที่แตกฉานไม่ใช่แตกตื่นกับข้อความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา อีกทั้งเนื้อหาในทุกกระบวนการวิชาจะต้องสามารถเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและชีวิตการทำงานได้ โดยจะต้องมีการจัดวางเนื้อหาให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา มีการผนวกรวมบูรณาการศาสตร์และศิลป์เข้าด้วยกัน ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอนในทุกกระบวนการวิชา โดยเฉพาะเทคโนโลยีทางปัญญาของผู้สอนที่จะต้องถ่ายทอดสู่ผู้เรียน ดังจะเห็นได้จากสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งได้มีการหยิบยกวาทกรรมเชิงการเรียนรู้มาเป็นบทตั้ง ซึ่งเป็นการฝึกให้ผู้เรียนนำเสนอ โดยผู้สอนไม่ได้เตรียมตัวสอนหรือถ่ายทอดความรู้เลย เอาผลงานของผู้เรียนมาใช้และใช้เทคโนโลยีทางอำนาจที่มากกว่า

5.4 บทสรุป

โลกยุคหลังสมัยใหม่ภายใต้อำนาจของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในโลกอินเทอร์เน็ตได้ก่อให้เกิดกระแสโลกาภิวัตน์อันส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับโลกมีความเข้มข้นมากขึ้น และเกิดการเปลี่ยนแปลงในความคิด ทัศนคติ พฤติกรรม รวมถึงอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล อีกทั้งยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการดำเนินชีวิต การดำเนินธุรกิจ และการสื่อสารของคนในสังคม ชุมชนวาทกรรมการเรียนรู้ในโลกยุคทันสมัยได้ถูกเบียดขับด้วยวาทกรรมชุดใหม่ อาทิเช่น ด้านสถานศึกษา มีการจัดการศึกษาในรูปแบบบูรณาการ มีการสร้างทุนมนุษย์ให้อยู่ในโลกได้อย่างสมดุล และมุ่งเน้นความเป็นเลิศของสถาบันการศึกษา ในขณะที่ผู้เรียน ไม่ได้มีอัตลักษณ์ของการเรียนรู้แบบแข็งทื่ออีกต่อไป หากแต่มีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง อีกทั้งผู้เรียนและผู้สอนจะต้องเป็นผู้เรียนซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีการพึ่งพาผู้สอนน้อยลง สำหรับหลักสูตร ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดการบูรณาการและการหลอมรวม ไม่มีแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยียุคใหม่ ที่เบียดขับแนวคิดอื่น เช่น การเปิดกว้างสู่ความหลากหลายของวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ผู้สอน ควรมีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Professional Learning Community) และจะต้องมีทักษะที่จำเป็นสำหรับครูไทยในอนาคต (C-Teacher) และสำหรับกระบวนการเรียนการสอน ควรเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนรู้ มุ่งเน้นการจัดการศึกษาแบบความคิดรวบยอด และการผนวกรวมบูรณาการศาสตร์และศิลป์เข้าด้วยกัน อำนาจในการจัดกระบวนการเรียนการสอน กำลังถูกเปลี่ยนมือจากผู้สอนไปยังโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ดังนั้นวาทกรรมชุดใหม่ที่กำลังเบียดขับ

กระบวนการเรียนการสอนแบบเดิมคือเทคโนโลยีทางปัญญาของผู้สอน และการสร้างสรรค์มหาวิทยาลัยให้เป็นเทคโนโลยีแห่งอำนาจเชิงสร้างสรรค์ที่จะกล่าวในบทที่ 6 ต่อไป

บทที่ 6

การสร้างสรรค้อัตลักษณ์ของบัณฑิตในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง

ในบทนี้ผู้วิจัยต้องการนำเสนอให้เห็นถึงการสร้างสรรค้อัตลักษณ์ของบัณฑิตในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ซึ่งได้พยายามสร้างชุดวาทกรรมของสถาบันการศึกษาแห่งนี้ขึ้นมา และสร้างสรรค้อัตลักษณ์ที่จบจากมหาวิทยาลัยแห่งนี้ให้มีความเป็นปัจเจกบุคคลเฉพาะตัว กระบวนการนี้ในทางหนึ่งเป็นการต่อรองอัตลักษณ์ที่ถูกหน่วยงานกลางของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีลักษณะเป็นศูนย์กลางอำนาจสร้างขึ้น กระบวนการสร้างสรรค้อัตลักษณ์ของบัณฑิตในมหาวิทยาลัยนี้อยู่ในลักษณะต่อรองอัตลักษณ์บัณฑิตกับอำนาจศูนย์กลาง ในขณะที่เดียวกันก็ดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างนิยมของภาครัฐอย่างมีแบบแผนเฉพาะตัว

6.1 ปุ่มหลังของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง

บนเส้นทางประวัติศาสตร์อันยาวไกลกว่า 40 ปีของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ได้นำพาปุ่มประวัติศาสตร์ซึ่งมีคำกล่าวที่ว่า “จะศึกษาให้เห็นปัจจุบันและอนาคต ต้องศึกษาประวัติศาสตร์เสียก่อน”

6.1.1 สภาพภูมิศาสตร์ของมหาวิทยาลัย และการก่อตั้ง

มหาวิทยาลัยแห่งนี้ก่อตั้งขึ้นบนเนื้อที่ 292 ไร่ โดยมีบริเวณรอบข้างเป็นชุมชนและอยู่ในทำเลที่มีสภาพแวดล้อมดีเยี่ยม ประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน เช่น สนามกอล์ฟ สระว่ายน้ำ สนามเทนนิส เป็นต้น อีกทั้งยังมีอากาศที่บริสุทธิ์ แจ่มใส เหมาะสำหรับเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาชั้นสูงของมหาวิทยาลัย การก่อตั้งของมหาวิทยาลัยแห่งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาที่ตรงกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การออกแบบ และการจัดการเป็นสำคัญ รวมถึงวิชาชีพอิสระ ที่สามารถสร้างงานของตนเองได้ ซึ่งผู้ก่อตั้งได้มีความคิดที่จะดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งนี้มานานแล้ว

โดยมีปณิธานที่ตั้งไว้ว่า “เราจะสร้างเยาวชนและคนรุ่นใหม่ให้เป็นบัณฑิตที่เพียบพร้อมด้วย วิชาการและเพียบพร้อมด้วยจริยธรรม”

ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้ก่อตั้งขึ้นภายใต้การรวมตัวกันของนักการศึกษา นักวิชาการ และ ผู้ชำนาญการจากรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ โดยมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษาของ ประเทศยังไม่เพียงพอกับความต้องการ โดยเฉพาะในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การออกแบบ และการจัดการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งมหาวิทยาลัยแห่งนี้มีความตระหนักดีว่า บัณฑิตทุกคน จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ หรือความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะสำหรับระบบ ธุรกิจสมัยใหม่ ได้แก่ ความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ และความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงได้ กำหนดให้นักศึกษาทุกคน ทุกคณะจะต้องเรียนวิชาคอมพิวเตอร์พื้นฐาน และเน้นความรู้ด้าน ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในการเรียนการสอน อีกทั้งยังมุ่งสร้างเสริมทัศนคติที่ ถูกต้องต่อการศึกษาคือ ส่งเสริมให้นักศึกษามีความตั้งใจ ใฝ่รู้ และมีความกระตือรือร้นในการศึกษา ด้วยตนเองอย่างจริงจัง ซึ่งจะนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของชีวิต

นอกจากการจัดสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของมหาวิทยาลัยที่จัดให้มีบรรยากาศที่เอื้ออำนวย ต่อการศึกษาแล้ว ทางมหาวิทยาลัยยังได้ให้ความสำคัญทางด้านการเรียนการสอนและการจัด เตรียมการเรียนการสอน เทคนิคการสอนที่ทันสมัย การจัดเตรียมห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน การ จัดเตรียมหนังสือ วารสาร สื่อผสมต่าง ๆ รวมทั้งซีดีรอม วิกิทัศน์ และบริการอินเทอร์เน็ตให้แก่ นักศึกษา ซึ่งนักศึกษาสามารถเข้าศึกษาค้นคว้าเป็นรายบุคคลได้ รวมทั้งยังจัดให้มีอาจารย์ประจำที่มี คุณภาพ จำนวนมากพอสำหรับการเรียนการสอน และการดูแลนักศึกษาอย่างใกล้ชิด

6.1.2 สถานภาพ คณะ หน่วยงานต่าง ๆ

เพื่อเป็นการมุ่งสู่ความเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีมาตรฐานระดับนานาชาติ มหาวิทยาลัยแห่งนี้ จึงได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัย และสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดยมุ่งสู่ความเป็นสากลมากขึ้น อีกทั้งยังได้ให้ความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันและมหาวิทยาลัย ขึ้นนานาชาติประเทศ อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศ เยอรมัน ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศสวีเดน ประเทศเบลเยียม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการครอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้เปิดการเรียนการสอนอยู่ โดยมีการกระทำความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตร การทำวิจัย การแลกเปลี่ยน

คณาจารย์ และการส่งบุคลากรและนักศึกษาไปทำการฝึกอบรม นอกจากนี้ทางมหาวิทยาลัยยังได้ทำการเปิดสำนักงานศึกษาต่างประเทศ เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่นักศึกษาที่ต้องการไปศึกษา และหาประสบการณ์เพิ่มเติมยังต่างประเทศในบางภาคการศึกษา โดยนักศึกษาสามารถโอนหน่วยกิตทั้งหมดมายังมหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้เปิดทำการเรียนการสอนรวมทั้งสิ้น 130 หลักสูตร โดยแบ่งออกเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี จำนวน 83 หลักสูตร หลักสูตรระดับปริญญาโท จำนวน 36 หลักสูตร และหลักสูตรระดับปริญญาเอก จำนวน 11 หลักสูตร ซึ่งมีหลักสูตรที่รับรองโดยสภาวิชาชีพจำนวน 6 หลักสูตร ประกอบด้วย

- 1) หลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทางเภสัชกรรม
- 2) หลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเภสัชกรรมอุตสาหกรรม
- 3) หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชากายภาพบำบัด
- 4) หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์
- 5) หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ [ทวิภาษา]
- 6) หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาเทคนิคการแพทย์

สำหรับ หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิต เป็นเพียงหลักสูตรเดียวที่ผ่านการรับรองมาตรฐานการศึกษาแพทยศาสตร์ตามเกณฑ์ WFME Global Standards for Quality Improvement

สำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยแบ่งออกเป็น 12 ฝ่าย และมีสำนักงานที่สังกัดแต่ละ ดังนี้

- 1) ฝ่ายวิชาการ ประกอบด้วย สำนักงานจริยธรรมการวิจัย สำนักงานมาตรฐานวิชาการ สำนักงานทะเบียน สำนักหอสมุด ศูนย์สนับสนุนและพัฒนาการเรียนการสอน สถาบันวิจัยและศูนย์การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยพิบัติ
- 2) ฝ่ายบริหาร ประกอบด้วย ศูนย์ศึกษาวิภาวดี ศูนย์บริการวิชาการ สำนักงานนิติกร สำนักงานจัดซื้อและพัสดุ สำนักงานยานพาหนะ สำนักงานบุคคล ฝ่ายอาคารและสิ่งแวดล้อม สำนักงานอาคารและสิ่งแวดล้อม
- 3) ฝ่ายกิจการนักศึกษา ประกอบด้วย สำนักงานกิจการนักศึกษา สำนักงานศิษย์เก่า และชุมชนสัมพันธ์ สถาบันกีฬา สำนักงานหอพัก สำนักงานสวัสดิการสุขภาพ และศูนย์พัฒนากีฬา เชียร์ลีดดิ้ง

- 4) ฝ่ายการต่างประเทศ ประกอบด้วย สำนักงานวิเทศสัมพันธ์ สถาบันจีน-ไทยแห่งมหาวิทยาลัย
- 5) ฝ่ายทรัพย์สินทางปัญญา Start Up และการลงทุน ประกอบด้วย สำนักงาน Start Up และการลงทุน สำนักงานทรัพย์สินทางปัญญา สถาบัน NEO สำนักงานบ่มเพาะธุรกิจ
- 6) ฝ่ายบริหารกิจการพิเศษ ประกอบด้วย Healthcare
- 7) ฝ่ายเทคโนโลยี ประกอบด้วย สำนักบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 8) ฝ่ายพัฒนาสังคม ประกอบด้วย ฝ่ายพัฒนาสังคมและสิทธิประโยชน์ สถาบันส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม สำนักงานพัฒนาสังคม และสำนักพิมพ์
- 9) ฝ่ายสื่อสารองค์กร ประกอบด้วย สำนักงาน Wisdom Media และสำนักงานประชาสัมพันธ์
- 10) ฝ่ายแนะแนวและรับนักศึกษา ประกอบด้วย ฝ่ายแนะแนวและรับนักศึกษา
- 11) ฝ่าย Cyber University ประกอบด้วย ศูนย์ Cyber University และสถาบันวิชาลัย
- 12) ฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย ประกอบด้วย สำนักงานตำรวจมหาวิทยาลัย และสำนักงานพัฒนาวินัยนักศึกษา

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่ขึ้นตรงกับหน่วยงานหลัก จำนวน 6 หน่วยงาน ดังนี้

- 1) หน่วยงานขึ้นตรงรักษาการอธิการบดี ประกอบด้วย ศูนย์วิจัยนโยบายพลังงาน และทรัพยากร ศูนย์สุวรรณภูมิศึกษา สถาบัน ใฝ่คู่ชาติ สถาบันประเทศไทยต่อต้านการทุจริต สถาบันแพทย์แผนบูรณาการและเวชศาสตร์ชะลอวัย สำนักงานวางแผน สำนักงานประกันคุณภาพ สำนักงานตรวจสอบภายใน สำนักอธิการบดี ฝ่ายการเงิน สำนักงานการเงิน สำนักงานงบประมาณ และสำนักงานบัญชี
- 2) หน่วยงานสังกัดวิทยาลัยนานาชาติ ประกอบด้วย สำนักงานรับนักศึกษานานาชาติ
- 3) หน่วยงานสังกัดวิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วย สถาบันคานธี และสถาบันปฏิรูปประเทศไทย
- 4) หน่วยงานสังกัดวิทยาลัยนวัตกรรมการเกษตร เทคโนโลยีชีวภาพ และอาหาร ประกอบด้วย สถาบันบ่มเพาะและส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์วิถีไทยและอาหาร ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ
- 5) หน่วยงานขึ้นตรงกลุ่มวิทยาลัยแพทยศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ประกอบด้วย ศูนย์เครื่องมือวิจัยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและมาตรฐานฮาลาล

6) หน่วยงานขึ้นตรงวิทยาลัยรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วย ศูนย์วิจัยการเมืองและการพัฒนา

6.1.3 สถานภาพในมุมมองของ สกอ.

มหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้ดำเนินการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในทุกปีการศึกษา ทั้งในระดับหลักสูตร ระดับคณะวิชา ระดับหน่วยงานสนับสนุนการศึกษา และระดับสถาบัน ตามกรอบประเมินคุณภาพการศึกษาภายในที่มหาวิทยาลัยกำหนด ซึ่งจากการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในระดับสถาบัน พบว่า องค์กรประกอบที่ 3 การบริการวิชาการ องค์กรประกอบที่ 4 การทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม และองค์กรประกอบที่ 5 การบริหารจัดการ มีผลการประเมินอยู่ในระดับดีมาก สำหรับ องค์กรประกอบที่ 1 การผลิตบัณฑิต และองค์กรประกอบที่ 2 การวิจัย มีผลการประเมินอยู่ในระดับดี ซึ่งผลการประเมินดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่า มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีการพัฒนาหลักสูตร คณะ/วิทยาลัย/สถาบัน คณาจารย์และบุคลากร ที่มีคุณภาพเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการผลิตบัณฑิต และการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย

6.2 บนเส้นทางสู่ความเป็นเลิศ

มหาวิทยาลัยแห่งนี้ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในเรื่องของ ภาษา เทคโนโลยี การเกษตร รวมไปถึงการพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียน การเรียนรู้เหล่านี้ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย และส่งผลให้เกิดอัตลักษณ์และนโยบายต่าง ๆ มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีการสร้างนโยบายเพื่อให้ผู้เรียนหรือนักศึกษาได้พัฒนาตนเอง โดยเรียกนโยบายดังกล่าวว่า “นโยบายเส้นทางสู่ความเป็นเลิศ” ดังนี้

6.2.1 นโยบายเส้นทางสู่ความเป็นเลิศ (Roadmap to Excellence)

ความเป็นเลิศที่ถูกระบุเข้าสู่แผนนโยบายสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งนี้แบ่งออกเป็น 8 หัวข้อ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) นักศึกษาต้องแข่งขันได้ (Competitiveness)

มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีนโยบายในการทำให้นักศึกษาสามารถแข่งขันกับบุคคลภายนอกได้ โดยนักศึกษาจะต้องมีความยอดเยี่ยมที่เป็นเอกลักษณ์ของตน ซึ่งหมายถึงมีความ

โดดเด่นที่ไม่เหมือนใคร และต้องเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปของมหาวิทยาลัยและบุคคลภายนอก นอกจากนี้ยังมีนโยบายเร่งรัดการคิดค้นนวัตกรรม ตลอดจนการศึกษาวิจัยและพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์การศึกษาค้นคว้าทางวิชาการรูปแบบใหม่รวมไปถึงการต่อยอดภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทย ทั้งนี้ นโยบายที่นักศึกษาต้องแข่งขันได้ยังรวมไปถึงการมุ่งเน้นหลักสูตรที่จะส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และเป็นประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาแผ่นดิน เพื่อเป็นการทำให้สถานศึกษาก้าวมันสู่ความเป็นนานาชาติที่สมบูรณ์แบบได้

2) นักศึกษาสามารถก้าวไปสู่ระดับนานาชาติ (Internationalization)

นโยบายด้านการสร้างให้นักศึกษาไปสู่ระดับนานาชาติ โดยการพัฒนาหลักสูตรสู่ระดับสากลเป็นระบบการศึกษาแบบทวิภาษา (Bilingual Education) การศึกษาแบบดังกล่าวจัดการเรียนการสอนโดยการใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อ รวมทั้งการสร้างโครงการความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาในประเทศต่าง ๆ เช่น ในลักษณะการเรียนแบบ 2+2 คือ เรียนที่มหาวิทยาลัยนี้ 2 ปี และเรียนที่มหาวิทยาลัยที่ต่างประเทศอีก 2 ปี ทั้งนี้ยังรวมไปถึงโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษา โครงการแลกเปลี่ยนอาจารย์ เพื่อสร้างเป็นกระบวนการนำไปสู่ความเป็นนานาชาติ

3) นักศึกษาสามารถเตรียมความพร้อมสู่โลกแห่งความเป็นจริง (Readiness for the Real World)

นโยบายที่สร้างเพื่อให้นักศึกษาสามารถเตรียมความพร้อมสู่โลกแห่งความเป็นจริงนี้ มุ่งสร้างสรรค์บัณฑิตในการพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มีสมรรถนะในการทำงาน และการปรับตัวเข้าสู่สภาวะการทำงานในโลกแห่งความเป็นจริง

4) นักศึกษาต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility)

นอกเหนือจากนโยบายที่ให้นักศึกษามีความพร้อมต่อโลกแห่งความเป็นจริงแล้ว มหาวิทยาลัยแห่งนี้มุ่งเน้นให้นักศึกษาต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม การดำเนินการใดใดของมหาวิทยาลัย เช่น การสร้างตึก การจัดการของเสีย การจัดการสิ่งแวดล้อม และการจัดการผลประโยชน์ในทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ล้วนจะต้องคำนึงถึงสังคมร่วมด้วยเสมอและจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านต่าง ๆ ในฐานะหน่วยให้บริการหนึ่งของสังคม และบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาออกไปจะกลายเป็นบัณฑิตที่ก้าวสู่โลกแห่งความเป็นจริงและสามารถรับผิดชอบต่อสังคมได้

5) มหาวิทยาลัยต้องก้าวไกลเป็นมหาวิทยาลัยอิเล็กทรอนิกส์ (e-University)

มหาวิทยาลัยแห่งนี้มุ่งเน้นให้เป็นมหาวิทยาลัยอิเล็กทรอนิกส์ โดยอาศัยความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการจัดการการเรียนการสอนทางไกลแบบออนไลน์ (Online) มีการพัฒนาหลักสูตรต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะหลักสูตรที่จำเป็นต่อความ

ต้องการของสังคม รวมทั้งมีการจัดการการเรียนการสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ด้วยระบบ e-Learning มาใช้เพื่อทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น ตลอดจนการพัฒนาห้องสมุดให้เป็น e-Library และพัฒนาระบบให้บริการทางการศึกษาด้านทะเบียนด้วยระบบ e-Registration and Communication เป็นต้น

6) มหาวิทยาลัยต้องรับรองมาตรฐานได้ (Certification)

มหาวิทยาลัยแห่งนี้มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพของนักศึกษาทางด้านภาษาอังกฤษ และเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยให้มีการออกประกาศนียบัตรรับรอง เนื่องจากความสามารถดังกล่าวจะเป็นหลักประกันสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย ให้มีโอกาสดีในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ

7) มหาวิทยาลัยต้องมีคุณภาพการศึกษาที่ดี (Quality Education)

มหาวิทยาลัยจะมุ่งผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพคู่คุณธรรม เน้นการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอนแบบองค์รวม (Holistic Education Curriculum) มีเป้าหมายในการพัฒนาบัณฑิตที่มีต้นทุนสังคมสูง ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งวิชาชีพ วิชาการ ด้านธรรมาภิบาล ทักษะด้านการสื่อสาร ภาวะความเป็นผู้นำ การทำงานเป็นทีม และเป็นผู้ยึดมั่นในจริยธรรม

8) มหาวิทยาลัยส่งเสริมโรงงานผลิตยาสมุนไพร (Herb Manufacturing)

มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีนโยบายจัดตั้งโรงงานผลิตยาสมุนไพรและยาแผนไทย เพื่อเป็นศูนย์ต้นแบบของการจัดการ การเรียนรู้อย่างเป็นระบบด้านการผลิตยาสมุนไพรที่ได้มาตรฐาน GMP ให้บริการทางวิชาการในการพัฒนาสูตรต้นตำรับ และพัฒนาวิธีวิเคราะห์สมุนไพรและผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร และรวมถึงเป็นสถานที่ให้นักศึกษาได้ฝึกงานเพื่อเรียนรู้และนำไปใช้ได้จริงในอนาคต

6.2.2 นโยบายทางนวัตกรรมและการเกษตร

มหาวิทยาลัยแห่งนี้มุ่งเน้นส่งเสริม และเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม การเกษตร และผลผลิตจากการเกษตร ทั้งนี้ นโยบายเกี่ยวกับการเกษตรมีทั้งสิ้น 3 นโยบาย ดังนี้

1) นโยบายนวัตกรรมนาข้าว

มหาวิทยาลัยแห่งนี้ส่งเสริมนวัตกรรมทางการเกษตรเกี่ยวกับนาข้าว โดยการบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของประเทศไทย เนื่องจากข้าวเป็นนวัตกรรมทางการเกษตรที่ประเทศไทยส่งออก ไปขายทั่วโลก ดังนั้น นโยบายนี้จึงจัดตั้งโรงสีข้าวต้นแบบส่งเสริมการขายนาข้าว ขายข้าวสารไม่ขาย ข้าวเปลือก ทั้งนี้ นักศึกษาที่เรียนเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการเกษตรจะได้มีส่วนร่วมในการศึกษาพืชพันธุ์ ข้าวต่าง ๆ และฝึกงานกับสถานที่จริง เพื่อต่อยอดกับกิจกรรมในอนาคต

2) นโยบายสถาบันกัญชาศาสตร์

นอกเหนือจากการที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้ทำการส่งเสริมในด้านการเกษตรเกี่ยวกับนาข้าวแล้ว ทางมหาวิทยาลัยยังได้ทำการส่งเสริมนโยบายสถาบันกัญชาศาสตร์ เนื่องจากกัญชาเป็นพืชพันธุ์ที่สามารถนำมาใช้ในทางการแพทย์ได้จริง อีกทั้งมหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้ส่งเสริมให้นักศึกษาคณะเภสัชศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิจัยและผลิตสารสกัดจากกัญชา ดังนั้นนโยบายสถาบันกัญชาศาสตร์จะมีประโยชน์ต่อนักศึกษาที่ศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการเกษตรรวมถึงนักศึกษาที่เรียนด้านเภสัชศาสตร์อีกด้วย ทั้งนี้ผลลัพธ์ของกัญชาจะส่งเสริมให้ประเทศไทยเห็นว่ากัญชาเป็นพืชพันธุ์ที่สามารถนำมาต่อยอดทางการแพทย์ได้จริง

3) นโยบายสถาบันไผ่เพื่อสังคม

นโยบายเกี่ยวกับนวัตกรรมการเกษตรนโยบายนี้ คือ การสร้างสถาบันไผ่เพื่อสังคม เนื่องจากไผ่เป็นพืชที่อยู่กับคนไทยมานาน เรียกได้ว่าไผ่เป็นต้นไม้มหัศจรรย์ มีคุณค่าและประโยชน์นานับประการ อาทิเช่น ไผ่เป็นได้ทั้งอาหารของคนและสัตว์ บรรจุน้ำและห่ออาหาร หรือใช้ทำเป็นเครื่องสอย อีกทั้งยังสามารถใช้ปูลูกสร้างอาคารบ้านเรือน ซึ่งจะได้เห็นว่าเราสามารถนำไผ่มาสร้างนวัตกรรมทางการเกษตรได้อย่างมากมาย

วิชาของสถาบันไผ่เพื่อสังคมจะส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้พื้นฐานของไผ่ตั้งแต่การคัดเลือกสายพันธุ์ การปลูก การเก็บเกี่ยวผลผลิต การแปรรูป การขนส่ง การสร้างตลาด การสร้างผลิตภัณฑ์ การวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมจากไผ่ และนอกจากนักศึกษาจะได้เรียนรู้ นวัตกรรมการเกษตรที่เกี่ยวกับไผ่แล้ว นักศึกษาที่เรียนด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ก็สามารถเรียนรู้ผลผลิตการแปรรูปจากไผ่มาต่อยอดในการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนได้

จากนโยบายของมหาวิทยาลัยที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีเส้นทางสู่ความเป็นเลิศทั้งทางด้านวิชาการและด้านเกษตรกรรมแล้ว หัวข้อย่อยถัดไปเป็นหัวข้อที่เกี่ยวกับกรณีศึกษาจากเพื่อนมนุษย์ เพื่อให้เห็นภาพลักษณ์ของอัตลักษณ์ของบัณฑิตที่ได้รับการสร้างสรรค์จากมหาวิทยาลัยแห่งนี้ชัดเจน

6.3 กรณีศึกษา “ชุมชนกับอัตลักษณ์ของการรับใช้สังคม”

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาที่ถูกคาดหวังว่า จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะไปประกอบอาชีพและปฏิบัติหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ แต่ในความเป็นจริงแล้ว การศึกษาที่เป็นอยู่เน้นสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ วางเป้าหมายไว้กับการจัดลำดับ

ความเป็นเลิศในระดับชาติและระดับนานาชาติ เน้นสร้างงานวิจัยเพื่อการเข้าตำแหน่งทางวิชาการแบบเฉพาะบุคคล การศึกษาจึงเป็นไปเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้น การเรียนการสอนจึงถูกจำกัดเฉพาะในเรื่องวิชาการทั้งทางทฤษฎีหรือในห้องเรียนแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม คณะกายภาพบำบัดและเวชศาสตร์การกีฬา ของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ได้มีความมุ่งมั่นที่จะทำการศึกษาให้เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ โดยมีหลักคิดในการจัดการศึกษาที่ผูกพันกับสังคมในมิติที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงที่เป็นประสบการณ์จริง เพื่อช่วยสร้างบัณฑิตที่สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตบนพื้นฐานของคนที่มีความเป็นมนุษย์ โดยได้จัดให้มีการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นพันธกิจที่ไม่ละเลยความเป็นมนุษย์และชุมชนไว้อย่างน่าสนใจใน 3 รูปแบบ ดังนี้

6.3.1 รูปแบบที่ 1 กายภาพบำบัดชุมชน

ปัญหาการรับบริการของประชาชนในระบบสุขภาพไทย คือ 1) ความเหลื่อมล้ำในการรับบริการและคุณภาพการรักษา และ 2) โอกาสในการเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพ คณะฯ นี้จึงได้จัดการศึกษาวิชากายภาพบำบัดชุมชนผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยใช้การฝึกปฏิบัติการในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ มามากกว่า 20 ปี และได้อาศัยการออกแบบการเรียนรู้ที่มาจากแนวคิดและประสบการณ์ที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม นักศึกษาจะได้ลงไปฝึกปฏิบัติการวิชากายภาพบำบัดชุมชนนาน 28 วัน ด้วยการปักหลักพักค้างอยู่กับชาวบ้านในชุมชน เรียนรู้พฤติกรรมสุขภาพรวมถึงปัจจัยกำหนดสุขภาพของคนในชุมชน พร้อมกับฝึกสำรวจและศึกษาชุมชนจริง เพื่อให้เห็นถึงรากเหง้าของปัญหาสุขภาพะที่มีการเชื่อมโยงกับมิติต่าง ๆ ของชีวิตคน เช่น มิติเศรษฐกิจ มิติสิ่งแวดล้อม และมิติด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เป็นต้น มีการออกแบบการทำงานร่วมกับชุมชน และการจัดทำโครงการกายภาพบำบัดที่เหมาะสม ตอบสนองกับปัญหาและความต้องการของชุมชนจริง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการสุขภาพทางกายภาพบำบัดแบบตัวต่อตัว ด้วยการให้บริการกายภาพบำบัดในชุมชน ซึ่งผลการดำเนินงานในระยะที่ผ่านมาพบว่า ชาวบ้านมีสุขภาพะที่ดีขึ้น ซึ่งในภาวะปกติอาจไม่สามารถเข้าถึงบริการที่ดี ไม่มีความเหลื่อมล้ำที่ระบบสุขภาพไทยในยามปกติไม่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ เมื่อสุขภาพดี สามารถสร้างอาชีพ ลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ ทำให้เศรษฐกิจครัวเรือนดีขึ้น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชนดีขึ้น เกิดเป็นชุมชนสุขภาพะที่ดี

6.3.2 รูปแบบที่ 2 ภายภาพบำบัดข้ามแดน

ภายภาพบำบัดข้ามแดน เป็นโครงการประจำปีที่มีอาจารย์ของทางคณะฯ ออกไปเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ลี้ภัยจากการสู้รบในเขตชายแดนไทย-พม่า โดยความร่วมมือกับ Humanity Inclusion, HI ภายใต้โครงการ UNHCR ประเทศไทยมีพรมแดนติดกับประเทศเมียนมาที่ครอบคลุมหลายร้อยกิโลเมตรในเขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดตาก จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น ในขณะที่สถานการณ์ทางการเมืองในประเทศเมียนมาที่มีชนกลุ่มน้อยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ จำนวนมาก การสู้รบภายในประเทศมีผลทำให้ประชาชนในเขตประเทศเมียนมาที่อาศัยอยู่มาในประเทศไทยซึ่งมีตะเข็บชายแดนติดกัน ประเทศไทยมีการสร้างศูนย์ลี้ภัยจากการสู้รบไว้ตามตะเข็บชายแดนหลายแห่ง มีขนาดแตกต่างกันเพื่อรองรับผู้ลี้ภัยเหล่านั้นไม่ให้ทะลักเข้าสู่ประเทศไทย แม้ว่าในค่ายอพยพหรือศูนย์พักพิงผู้ลี้ภัยจะมีโรงพยาบาลชั่วคราวจากความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมจากองค์กรสหประชาชาติ แต่ยังไม่เพียงพอกับความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นภายในค่ายอพยพ

ในปี 2556 ทางคณะฯ ได้มีการสำรวจพื้นที่ในค่ายผู้ลี้ภัยจากการสู้รบ จังหวัดตาก ร่วมกับ HI พบว่า มีผู้ป่วยอัมพาตครึ่งซีกในผู้ใหญ่จากภาวะ NCDs และเด็กสมองพิการจากภาวะแม่ขาดความรู้และทุพโภชนาการจำนวนมาก ทางคณะฯ จึงได้จัดทำโครงการภายภาพบำบัดข้ามแดน ด้วยการเป็นอาสาสมัครลงพื้นที่ในศูนย์พักพิงผู้ลี้ภัยจากการสู้รบในจังหวัดตากและจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นประจำทุกปี โดยมีอาจารย์จำนวน 5 - 7 คน ไปให้บริการทางภายภาพบำบัดในศูนย์พักพิงนาน 5-7 วันต่อเนื่อง พร้อมกับพัฒนาศักยภาพให้กับอาสาสมัครในค่ายเพื่อการดูแลอย่างต่อเนื่อง ผลการดำเนินงานพบว่า ผู้ป่วยอัมพาตครึ่งซีกสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ลดภาวะพึ่งพิงกับคนในครอบครัวและเพื่อนบ้าน สามารถกลับไปประกอบอาชีพได้ตามปกติ ถือเป็นบริการด้านสุขภาพให้กับเพื่อนมนุษย์ที่ไม่มีสิทธิการรักษาใด ๆ ในประเทศ โดยไม่หวังผลตอบแทน

6.3.3 รูปแบบที่ 3 ทูนสุขภาพชายแดนเพื่อคนชายขอบ

จากการที่ทางคณะฯ ได้เล็งเห็นว่า การพัฒนาชุมชนเพื่อการสร้างสุขภาวะที่ยั่งยืน คือ การสร้างคน ซึ่งสำคัญที่สุด ตั้งแต่ปีการศึกษา 2559 คณะฯ ได้ทำงานร่วมกับโรงพยาบาลท่าสองยางและโรงพยาบาลอุ้มผาง จังหวัดตาก ในการพัฒนาบุคลากรและคนในพื้นที่ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังไม่มีบัตรประชาชนที่สามารถพูดภาษาไทยและภาษาพื้นถิ่นได้ ด้วยการมอบทุนสุขภาพชายแดนเพื่อคน

ชายขอบ เป็นทุนการศึกษาร้อยละ 100 พร้อมทั้งพักและอาหาร เพียงมุ่งหวังให้ผู้รับทุนเหล่านี้หลังสำเร็จการศึกษาจะต้องกลับไปทำงานรับใช้ชุมชนและคนในพื้นที่ภายใต้การกำกับของโรงพยาบาล ทั้ง 2 แห่งข้างต้น ปัจจุบันทางคณะฯ ได้มอบทุนดังกล่าวไว้ให้กับเด็กชาติพันธุ์ที่ไม่มีบัตรประชาชน แล้วจำนวน 5 คน

จากการสร้างสรรค์อัตลักษณ์บัณฑิตในโลกยุคหลังสมัยใหม่ของมหาวิทยาลัยแห่งนี้สามารถเห็นได้ว่า นโยบายที่มหาวิทยาลัยมีให้กับผู้สอนจะมุ่งเน้นในเรื่องของการเป็นผู้นำทั้งในด้านวิชาการ วิชาการ และวิชาชีพ เนื่องจากมหาวิทยาลัยนี้มีนโยบายเกี่ยวกับความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแห่งนี้จะสามารถแข่งขันกับบัณฑิตจากที่อื่นได้ อีกทั้งยังมุ่งเน้นในด้านความเป็นสากล นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาออกไปสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษและสามารถใช้สื่อเทคโนโลยีได้ และที่สำคัญคือ นโยบายในการต่อยอดด้านนวัตกรรมการเกษตร เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศแห่งการเกษตรกรรม นักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาสามารถนำความรู้ด้านนวัตกรรมการเกษตร ไปต่อยอดเพื่อสร้างรายได้ให้กับตัวเองและครอบครัวได้

6.4 การสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของบัณฑิต

การสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของบัณฑิตมีจุดยืนอยู่บนการมีนโยบายต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย สำหรับผู้เรียนแล้ว การกำหนดอัตลักษณ์ให้กับผู้เรียนและมหาวิทยาลัยได้ อัตลักษณ์ของบัณฑิตในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นจาก การใช้สื่อเทคโนโลยีมาพัฒนา การสอนแบบบูรณาการ และการจัดการหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ดังนี้

6.4.1 การใช้สื่อเทคโนโลยีมาพัฒนา

สื่อการเรียนการสอนในยุคศตวรรษที่ 21 ได้มีการปรับเปลี่ยนใหม่ ในยุคเดิมการเรียนการสอนของผู้สอนต่อผู้เรียนจะเป็นการสอนจากหนังสือ อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจผ่านการเขียนบนกระดาน หรือฉายบนเครื่องฉาย แต่ในปัจจุบันมีเทคโนโลยีใหม่ ๆ มากมายให้ผู้สอนได้ศึกษา การเรียนการสอนในปัจจุบันควรนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมาใช้ เช่น การเรียนการสอนแบบ e-Learning ผ่านระบบ Google Classroom หรือการสร้าง Group Line แล้ว Live สอน หรือแม้แต่การทำ Offline Learning โดยการบันทึกวิดีโอ จากนั้นอัปโหลดลงเว็บไซต์สาธารณะ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดเวลา ไม่จำกัดเพียงแต่ในเวลาเรียน

หากผู้สอนสามารถนำสื่อเทคโนโลยีเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ให้กับเข้าสู่สังคมปัจจุบันของผู้เรียน การเรียนการสอนจะไม่น่าเบื่อและสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้มากขึ้น อีกทั้งจะทำให้มหาวิทยาลัยแห่งนี้กลายเป็นมหาวิทยาลัยแห่งนวัตกรรมได้อีกด้วย

6.4.2 การสอนแบบบูรณาการ

ในสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning-Based Society) หรือในยุคปฏิรูปการเรียนรู้ การทำงานที่เน้นบูรณาการเพื่อผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุล ตลอดจนการสร้างสรรค์แนวความคิดแบบใหม่ออกมาเพื่อพัฒนาและต่อยอดได้ในอนาคต คำว่า บูรณาการ หมายถึง ทำให้สมบูรณ์ และนำสิ่งที่ผสมผสานกลมกลืนมาทำให้เป็นหนึ่งเดียวกัน

การเรียนการสอนแบบกลมกลืนให้เป็นหนึ่งเดียวกันนอกเหนือจากการเรียนการสอนจากเนื้อหาที่มีอยู่ในหนังสือแล้ว ยังรวมไปถึงการที่ผู้สอนเชิญวิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญจากต่างมหาวิทยาลัยมาบรรยายเนื้อหานั้น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นถึงความแตกต่าง หลากหลายแนวความคิด เพื่อให้ผู้เรียนนำความคิดต่าง ๆ เหล่านี้มาวิเคราะห์ และสามารถทำความเข้าใจได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้การสอนแบบบูรณาการอาจรวมถึงการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมลงไปในเนื้อหาการเรียนการสอนอีกด้วย

6.4.3 การจัดการหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์

นอกเหนือจากการใช้สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ มาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนแล้ว การจัดการหลักสูตรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันก็ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสนใจในเนื้อหา หรือหลักสูตรมากยิ่งขึ้น เนื่องจากหลักสูตรที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้ผู้เรียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ใกล้ตัว และน่าสนใจต่อการเรียนและนำไปต่อยอด หากย้อนกลับไปพูดถึงนโยบายของมหาวิทยาลัยกับบัณฑิตในเรื่องของนโยบายด้านนวัตกรรมการเกษตร หลักสูตรใหม่ ๆ ที่ถูกจัดตั้งขึ้นถือเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

การจัดการหลักสูตรเกี่ยวกับสถานการณ์ในปัจจุบันไม่เพียงแต่เพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดลองสิ่งใหม่ ๆ แต่ยังเพิ่มโอกาสในการได้เริ่มต้นกิจการ หรือการมีกิจการเป็นของตัวเอง อีกทั้งยังต่อยอดไปในอนาคตได้อีกด้วย บัณฑิตยุค 2020 ไม่เพียงแต่ต้องการความแปลกใหม่แต่ยังต้องการให้

สังคมยอมรับในความเป็นตัวตนอีกด้วย การสร้างสรรค์อัตลักษณ์บัณฑิตในมหาวิทยาลัยแห่งนี้จะ มุ่งเน้นในด้านการเป็นมหาวิทยาลัยแห่งนวัตกรรม เนื่องจากในปัจจุบันเป็นยุค โลกาภิวัตน์และอยู่ใน ยุค 4.0 การที่มหาวิทยาลัยนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมต่าง ๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสื่อการเรียน การสอนจะทำให้ผู้เรียนมีความสนใจมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการเรียนการสอนแบบบูรณาการจะช่วยให้ ผู้เรียนมีความสนใจและทันต่อสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันได้อีกด้วย นอกจากนี้การที่ นักศึกษาจะกลายเป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์แบบได้จะต้องผ่านกระบวนการวิธีการเรียนรู้ ซึ่งครูผู้สอนมัก มีแนวคิดหรือกระบวนการให้ผู้เรียนได้มองเห็นภาพหรือสร้างความเข้าใจกับการเรียนได้ง่ายขึ้น กระบวนการดังกล่าวคือ ทักษะการเรียนรู้ 4 ด้าน (4 Cs Model)

1) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)

มหาวิทยาลัยแห่งนี้สร้างให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านความคิดสร้างสรรค์ คิดนอกกรอบ และต่อยอดให้เป็น ผู้เรียนสามารถมีกระบวนการคิดแบบเปิดกว้าง เป็นตัวของตัวเองไม่ซ้ำแบบใคร สามารถมองหาโอกาสและประเมินความเป็นไปได้ ถ่ายทอดความคิดให้อื่นเข้าใจได้และยอมรับ มุมมองของผู้อื่นอย่างใจกว้าง สามารถต่อยอดความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นรูปธรรมได้ ทั้งนี้ทักษะ ด้านความคิดสร้างสรรค์จะทำให้ผู้เรียนกล้าที่จะคิด กล้าจะทำมากขึ้น

2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking)

มหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้ออกแบบการเรียนการสอนให้ผู้เรียนสามารถคิดอย่างมี วิจารณญาณ และสามารถแก้ไขปัญหาเองได้ โดยการช่างสังเกต มองเห็นปัญหา จากนั้นจึงตั้งคำถาม กับสิ่งที่เห็น อธิบายเหตุและผลตามสถานการณ์และมุมมองที่หลากหลายได้ มองภาพรวมเพื่อไปสู่ ผลลัพธ์ปลายทางจากระบบที่ซับซ้อนออก ประเมินและตัดสินใจจากสิ่งที่ปรากฏ ถอดบทเรียน ความรู้ ข้อเสนอแนะหรือสิ่งที่ควรปรับปรุงจากประสบการณ์ รวมถึงการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีที่ต่าง ไปจากเดิมหรือรู้จักประยุกต์หนทางแก้ปัญหามาใช้กับเรื่องใหม่ได้ ทั้งนี้การคิดแบบมีวิจารณญาณจะ ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์จากเนื้อหาที่เรียนได้มากขึ้น แยกประเด็นจากการเรียนและ สามารถนำไปสานต่อกับการอธิบายหรือวิเคราะห์ในแง่มุมอื่น ๆ เพิ่มเติมได้ดียิ่งขึ้น

3) การสื่อสารที่ดี (Communication)

“ภาษา” ในความหมายของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ หมายรวมถึง การที่ทำให้ผู้เรียนมี ทักษะในการสื่อสารที่ดี สื่อสารได้ถูกต้องเหมาะสม มีทักษะการพูด เขียน และสื่อภาษากายได้ตรง ตามวัตถุประสงค์ ผู้เรียนสามารถรับข้อมูลและตีความหมายได้อย่างถูกต้อง รวมถึงการนำเสนอต่อ ผู้อื่น ได้ชัดเจน อีกทั้งผู้เรียนยังต้องปรับใช้สื่อและเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ และ สามารถประเมินประสิทธิภาพของแต่ละสื่อได้ รวมถึงสามารถสื่อสารได้มากกว่าภาษาของตน ทั้งนี้

หากผู้เรียนมีทักษะการสื่อสารที่ดี การเรียนรู้จากห้องเรียนจะสามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การทำงานเป็นกลุ่ม (Collaboration)

การทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ คือ กระบวนการที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ประกอบสร้างขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนจะกลายเป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ ผู้เรียนสามารถผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่มีทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม และมีความยืดหยุ่นในการทำงาน สามารถปรับตัวให้ทำงานในสถานการณ์หรือทีมที่แตกต่างกันได้เพื่อเป้าหมายเดียวกัน รวมไปถึงการยอมรับความสามารถและความแตกต่างของปัจเจกบุคคลควบคู่ไปกับการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ทักษะการทำงานเป็นกลุ่มนี้จะส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี สามารถปรับตัวกับเพื่อนร่วมงานได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น

6.4.4 กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning

กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning คือ กระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนแบบ Active หรือการเรียนรู้แบบให้ผู้เรียนมีโอกาสตั้งคำถาม อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ลงมือปฏิบัติจริง รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนระหว่างผู้เรียนและผู้สอน เพิ่มเติมจากการฟังบรรยายโดยผู้สอนในห้องเรียนแบบเดิม ๆ ทั้งนี้กระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning จะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการเรียนรู้ที่ดีมากยิ่งขึ้น ซึ่งลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้แบบนี้ แบ่งออกเป็น 7 ประเภท ตามรูปที่ 6.1

รูปที่ 6.1 ลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning

จากลักษณะความสำคัญดังกล่าวส่งผลให้กิจกรรมในชั้นเรียนแบบ Active Learning ที่ผู้สอนจะต่อร่วมกับผู้เรียนได้มักจะเป็นการเรียนการสอนแบบระดมสมอง (Brainstorming) แบบแสดงบทบาทสมมติ (Role Playing) แบบแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Think – Pair - Share) แบบตั้งคำถาม (Questioning-based Learning) และแบบใช้เกม (Games-based Learning) เนื่องจากกระบวนการเรียนแบบ Active Learning ผู้สอนจะมุ่งเน้นในกิจกรรมที่สามารถนำมาพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การระดมสมอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนสูงสุด

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การสร้างสรรค์อัตลักษณ์บัณฑิตในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ได้มีการใช้กระบวนการเรียนรู้ ทักษะการเรียนรู้ 4 ด้าน และ Action Learning ท่ามกลางหน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ ที่ถูกตั้งขึ้นภายในมหาวิทยาลัย ให้นักศึกษาได้เรียนรู้ และก่อรูปอัตลักษณ์หรือตัวตน

ของตนเองขึ้น ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีกระบวนการทางความคิดและมีวิธีการคิดที่เป็นระบบมากขึ้น สามารถสื่อสารได้ดี อีกทั้งยังรวมไปถึงการปรับตัวกับสถานการณ์รอบตัวได้เป็นอย่างดี ซึ่งกระบวนการดังกล่าว มีผลสำเร็จ คือ การสร้างอัตลักษณ์บัณฑิตในโลกสมัยใหม่ โลกที่มาสู่แนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodern) ซึ่งจำเป็นต้องต่อรองอัตลักษณ์กับบัณฑิตอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน

บทที่ 7

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้นำเสนอเพื่อตอบคำถามการวิจัยว่า ทำไมอำนาจจึงมีผลต่อการก่อรูปของอัตลักษณ์ของนักศึกษาและบัณฑิตในโลกการศึกษายุคทันสมัยและโลกหลังสมัยใหม่ อัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัยและในโลกหลังสมัยใหม่มีสลักษณะอย่างไร อำนาจใดที่อยู่เบื้องหลังการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัย และมีภาคปฏิบัติกรอย่างไร คำถามการวิจัยดังกล่าวเป็นไปในทางเดียวกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา 2 ข้อคือ 1) เพื่อศึกษาการก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัยและในโลกหลังสมัยใหม่นิยม 2) เพื่อศึกษาภาคปฏิบัติกรของอำนาจที่มีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์บัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม และ 3) เพื่อหาแนวทางการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกการศึกษาหลังสมัยใหม่นิยม ซึ่งมีลำดับในการนำเสนอ ดังนี้

- 7.1 ข้อถกเถียงอัตลักษณ์ในยุคโครงสร้างนิยมและสมัยใหม่นิยม
- 7.2 การก่อรูปอัตลักษณ์บัณฑิตจากอำนาจและความรู้
- 7.3 อำนาจและภาคปฏิบัติกรของความรู้ในการกำหนดอัตลักษณ์บัณฑิต
- 7.4 แนวทางสร้างสรรค์ในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตผ่านอำนาจความรู้
- 7.5 บทสรุป
- 7.6 ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อถกเถียงอัตลักษณ์ในยุคโครงสร้างนิยมและสมัยใหม่นิยม

ในสังคมยุคทันสมัย (Modernisation) มีแนวคิดหลักว่าสังคมมีความเจริญไม่เท่ากัน ประเทศที่ร่ำรวยจึงต้องช่วยประเทศยากจนทั้งด้านทุน เทคโนโลยี และวิชาการ ด้วยการทำให้เป็นอุตสาหกรรมเพื่อจะได้หลุดพ้นจากความยากจน ดังนั้นแนวคิดทฤษฎีนี้จึงมองว่า การพัฒนา คือ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยมีตัวชี้วัดของการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การเจริญเติบโตที่เน้นการพึ่งพาตลาดต่างประเทศ การพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศทั้งด้านเทคโนโลยีและเงินทุน การส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ การพัฒนาตามแรงผลักดันขององค์กรต่างประเทศ ให้สิทธิพิเศษและส่งเสริมการลงทุนขนาดใหญ่ และเน้นการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) โดยมีกล

ยุทธ์ในการพัฒนา คือ การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเพิ่มบทบาทของรัฐในการวางแผน การร่วมมือกับต่างประเทศ ก่อให้เกิดลัทธิบริโภคนิยมตามมา โดยเน้นการโฆษณา การใช้สินค้าจากต่างประเทศ การมีวิถีการดำเนินชีวิตเหมือนต่างประเทศของชนชั้นสูงและชนชั้นกลาง สำหรับในทางการเมืองแนวคิดทันสมัยเน้นการควบคุมของรัฐ การกดขี่และการบังคับชนชั้นล่างให้ปฏิบัติตามโดยการใช้กฎหมายขัดขวางการรวมกลุ่มหรือจำกัดบทบาทของมวลชน มีการแบ่งแยกขั้วทางความคิดในการสร้างศัตรูภายในชาติเช่น การกล่าวหาผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลหรือชนชั้นปกครองว่าเป็นคอมมิวนิสต์หรือผู้ประสงค์ร้าย

พร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย สกอลแนวคิดโครงสร้างนิยม (Structuralism) ก็มีผลต่อสภาพการณ์ในยุคทันสมัย เป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายความสัมพันธ์ทางสังคม โดยเชื่อว่าสังคมประกอบด้วยระบบและโครงสร้างที่หน่วยต่าง ๆ ต้องพึ่งพาอาศัยกันอย่างมีกฎและระเบียบที่ชัดเจนตายตัว ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นพร้อมการความเปลี่ยนแปลงแนวคิดทางด้านปรัชญาและส่งผลให้เกิดปรับวิธีคิดในหลายสาขา เชลดอน สไตรเกอร์ (Sheldon Stryker) เป็นนักวิชาการผู้หนึ่งในยุคโครงสร้างนิยมที่รับแนวคิดนี้มาในการศึกษาเรื่องปัจเจกบุคคลในมโนทัศน์ของอัตลัทธิ แต่เนื่องจากสไตรเกอร์เป็นนักจิตวิทยาสังคม (Social Psychological) ที่มุ่งอธิบายพฤติกรรมตามบทบาทของบุคคลโดยได้พัฒนาทฤษฎีอัตลัทธิขึ้น โดยอาศัยกรอบแนวคิดตามบริบททางสังคมวิทยานบนพื้นฐานทัศนภาพโครงสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นิยม (Structural Symbolic – Interactionist Perspective) ซึ่งเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ระหว่าง “สังคม” (Society) และ “ตัวตน” (Self) ของบุคคล โดยมี “โครงสร้างทางสังคม” (Social Structure) และ “การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” (Social Interaction) เป็นตัวกำหนดหรือควบคุมการแสดงพฤติกรรมของบุคคล

มีนักวิชาการให้ความเห็นว่า สไตรเกอร์ ไม่ใช่สำนักโครงสร้างนิยมโดยเบ็ดเสร็จนัก ความรู้ของเขามาจากการเป็นนักจิตวิทยาสังคม ที่ได้เคลื่อนเข้ามาในกรอบของทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์ ซึ่งยืนอยู่บนหลักสำคัญ 4 ประการ คือ

- 1) มนุษย์เป็นทั้งผู้กระทำและผู้ตอบสนองต่อการกระทำ
- 2) การกระทำและการตอบสนองขึ้นอยู่กับการให้ความหมายหรือตีความสถานการณ์นั้น ๆ
- 3) ความหมายที่บุคคลสร้าง มโนภาพแห่งตน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเป็นผู้กระทำหรือผู้ตอบสนองการกระทำ
- 4) มโนภาพแห่งตนขึ้นอยู่กับการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ และการตอบสนองการกระทำที่คนอื่นมีต่อตน

ความหมายของจุดยืน 4 ประการนั้นคือสังคม เป็นตัวก่อให้เกิด “ตัวตน” และ “ตัวตน” เป็นตัวก่อให้เกิดพฤติกรรมทางสังคม (Social Behavior) ในทำนองกลับกัน พฤติกรรมทางสังคมส่งผลต่อตัวตน และสังคม ส่วนตัวตนก็ส่งผลต่อสังคมด้วยเช่นกัน ทั้งนี้จากแนวความคิดดังกล่าวนี้ นักสังคมจิตวิทยาในปัจจุบันมองว่า สังคม และ ตัวตน มีรูปแบบโครงสร้างที่มีความคงทน ยืนยาว ทั้งรูปแบบที่เป็นปฏิสัมพันธ์และรูปแบบที่เป็นความสัมพันธ์ นั่นคือ สังคมถูกอธิบายในเชิงโครงสร้างนิยม (Social Structure) และตัวตนถูกอธิบายในเชิงกระบวนการตีความ (Interpretive Processes) ที่บุคคลต้องให้น้ำหนักก่อนการแสดงพฤติกรรมทางสังคม แต่น้ำหนักนี้ก็ขึ้นอยู่กับ ปฏิสัมพันธ์ บทบาท หน้าที่ และการจัดลำดับความสำคัญที่ลดหลั่น (Hierarchically) ซึ่งเป็นหัวใจของโครงสร้างนิยม

สไตรเกอร์ อธิบายแนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีอัตลักษณ์ที่สำคัญคือ แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นิยม (Symbolic Interactionism) ซึ่งหมายถึง ทฤษฎีที่อธิบายถึงความเป็นตัวตน (Self) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลสร้างพฤติกรรมและเกิดการตอบสนอง โดยมนุษย์มี “มโนภาพแห่งตน” (Self Concept) คือ การรับรู้ต่อตนเองว่าตนเองเป็นใคร มีความเชื่อ คุณค่า ทศนคติทางสังคมอย่างไร โดยการเข้าใจตนเองของมนุษย์นั้นจะเกิดขึ้นเมื่อมีการสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นผ่านกลไกในการปฏิสัมพันธ์กับตนเองเพื่อกำหนดแนวทางในการแสดงพฤติกรรม

เมื่อเป็นเช่นนี้ ตัวตน หรือ Self จึงถูกอธิบายเชื่อมโยงเข้ากับพฤติกรรมมนุษย์ อันประกอบด้วยจิตและตัวตน “จิต” ในความหมายนี้เป็นกระบวนการสื่อสารตอบสนองต่อสิ่งเร้า (Stimulus-Response) อย่างมีความหมาย ส่วน “ตัวตน” หมายถึง ความสามารถในการมองตนเองที่เป็นวัตถุชนิดหนึ่ง โดยตัวตนพัฒนาขึ้นมาในบุคคลอันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น แต่ไม่ว่าจะอธิบายอย่างไรก็ตามตัวตนในมโนทัศน์อัตลักษณ์ของสไตรเกอร์ก็เล็งไม่ได้ที่จะถูกกำกับด้วยโครงสร้าง และมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการรวมศูนย์อำนาจ กฎระเบียบ แบบแผน บทบาท หน้าที่ รวมถึงสถาบันและวัฒนธรรม แนวคิดอัตลักษณ์ในโลกยุคทันสมัยเป็นสิ่งที่มิมีมุมมองภาพลักษณ์ของปัจเจก ในลักษณะที่มีแก่นแกนเฉพาะตายตัว โดยมีความเชื่อว่าอัตลักษณ์มีความเป็นเอกภาพที่ไม่เปลี่ยนแปลงตลอดจนมองว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติอย่างไม่มีข้อสงสัย อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางของการกระทำซึ่งมีความเชื่อมั่นในศักยภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ว่า สามารถเข้าถึงความเป็นจริงที่เป็นสากล โดยอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นแล้วนั้นไม่แปรเปลี่ยนไป แต่จะยังคงดำรงอยู่ในรูปแบบเดิมไม่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาหรือบริบทของสังคม

ทฤษฎีของสไตรเกอร์เชื่อว่ามนุษย์ถูกกำหนดให้มีบทบาทเฉพาะตน (Individual Form) สิ่งที่เป็นเจอบุคคลพึงกระทำได้เมื่อพบกับการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าเชิงเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง ก็คือการปรับตัวของบุคคลเพื่อให้สอดคล้องกับสถานภาพและบทบาทขึ้นอยู่กับหน้าที่ทางสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลได้มาซึ่งความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดี (Effective Member) ของสังคม และของกลุ่มที่แตกต่างกันภายในสังคม โดยทั้งกลุ่มและสังคมมีรูปแบบโครงสร้างที่ถูกจัดระเบียบโดยปทัสถาน (Norms) ซึ่งทำให้บุคคลต้องปฏิบัติตามเพื่อให้หน่วยของสังคมทำหน้าที่อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันบุคคลก็ซึมซับปทัสถานเข้าสู่บทบาทที่ตนแสดง ผ่านตัวแทนของการถ่ายทอดทางสังคม ได้แก่ บิดา มารดา พี่น้อง เพื่อน และครู การที่จะรักษาสถาบันเชิงโครงสร้างให้มีความมั่นคงเป็นที่มั่นใจของสมาชิกที่อยู่ในโครงสร้างนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการถ่ายทอดทางสังคมเพื่อให้บุคคลรับรู้ถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่เหมาะสม โดยบทบาทที่บุคคลแสดงออกเกิดจากการมีความคิดเกี่ยวกับตนเองที่เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่เรียกว่า อัตลักษณ์ นอกจากนี้สไตรเกอร์ยังผูกโยงมโนทัศน์ของ “ความผูกพันต่อบทบาท” (Commitment) ซึ่งเกิดจากเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่ปัจเจกบุคคลเข้าไปมีส่วนร่วม สมาชิกของเครือข่าวนั้นต้องแสดงบทบาทของตน โดยการแสดงอัตลักษณ์เฉพาะสำหรับเรื่องนั้นออกมาในการติดต่อสัมพันธ์ต่อกัน

ในขณะที่มโนทัศน์อัตลักษณ์ของสไตรเกอร์ผูกพันอยู่กับโครงสร้างหน้าที่ ในยุคหลังสมัยใหม่นิยม (Postmodernism) ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นช่วง “วิกฤตของเหตุผล” กลับตั้งคำถามและต้องการคลี่คลาย เพราะในยุคโครงสร้างนิยมเหตุผลต้องการเพียงอธิบายและทำความเข้าใจสิ่งนั้นด้วยตัวของเหตุผลเอง จึงไม่เคยถูกสงสัยหรือตั้งคำถาม และทำให้เรามองไม่เห็นว่าตัวเหตุผลมีส่วน “สร้าง” สิ่งที่ถูกศึกษาอย่างไร เหตุผลจึงดูโปร่งใสและเป็นกลาง ข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่เกิดขึ้นก็คือ จุดบอดของเหตุผล ก็คือ มันไม่อาจเข้าใจกระบวนการทางสังคมที่ทำให้ตัวมันเองกลายมาเป็นฐานของความรู้ทั้งหมด อาจเพราะว่ามันมีลักษณะพื้นฐานมากเกินไป เราจึงมองไม่เห็นตัวมัน เพราะหากเราตั้งคำถามกับมันก็เท่ากับตั้งคำถามกับเสาหลักของการนิยามความเป็นจริงต่าง ๆ ทั้งหมด แต่จุดเด่นของแนวคิดหลังสมัยใหม่คือการตั้งข้อสงสัยกับเหตุผลในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าถึงความจริง และการเปลี่ยนแปลงฐานะของทฤษฎีที่ถูกมองว่าเป็นสิ่งครอบงำปัญหาของมนุษย์และควรที่จะปฏิเสธลักษณะดังกล่าวนี้สร้างผลกระทบต่ออารมณ์ปัจเจกสภาพ ในฐานะอัตลักษณ์ (Identity) เป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการไร้ซึ่งสารัตถะอันเป็นสากลของปัจเจกสภาพ แทนที่ปัจเจกสภาพจะเป็นที่มาของความหมายและประสบการณ์ที่มีความสมบูรณ์ในตนเอง แนวคิดนี้กลับเห็นว่าแนวคิดปัจเจกสภาพเป็นเพียงผลกระทบ (Effect) ของชุดวาทกรรมต่างๆ บทบาทของตัวตนแบบต่าง ๆ ที่วาทกรรมหยิบยื่น

ให้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ แนวคิดหลังสมัยใหม่กลับตั้งคำถามกับวิธีการของโลก การเข้าถึงความจริงของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งที่เชื่อกันว่าเป็นความจริงของสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งที่เชื่อกันว่าเป็นความจริงที่เป็นแก่นแกนของปัจเจกบุคคล และได้รื้อถอนความเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติแก่นแกนของปัจเจกภาพ ความเป็นปัจเจกภาพกลายเป็นเรื่องของการนิยามความหมายซึ่งสามารถเลื่อนไหลแปรเปลี่ยนไปตามบริบท แนวความคิดของหลังโครงสร้างนิยม หรือ หลังทันสมัยนิยม เสนอให้ย้ายจุดการศึกษามาตรวจสอบมโนทัศน์ต่าง ๆ ที่เป็นกรอบพื้นฐานในการมองความจริงและตั้งคำถามกับอัตลักษณ์ (Identity) หรือ ตัวตน (Self) ว่าเป็นคุณสมบัติของปัจเจกบุคคลที่แน่นอนตายตัว และยังเมื่อเชื่อมั่นว่าเหตุผลทำให้สามารถเข้าถึงความจริง จึงเชื่อต่อไปว่าควรมีเครื่องมือหรือมาตรฐานเพื่อวัดความถูกต้องของความรู้ และเชื่อว่าความรู้แท้จริงที่ได้มานั้นจะต้องมีลักษณะเป็นสากล ความถูกต้องของรู้นั้นต้องเป็นอิสระ ไม่ขึ้นต่อบริบทของเวลาหรือสถานที่ใด ๆ อัตลักษณ์ในยุคโครงสร้างนิยมจึงเป็นสิ่งที่วัดได้ กำกับได้ และอยู่ภายใต้โครงสร้าง บทบาท หน้าที่ กฎเกณฑ์ ระเบียบ แบบแผน หรือค่านิยมผ่านวาทกรรมชุดใดชุดหนึ่ง

7.2 การก่อรูปอัตลักษณ์บัณฑิตจากอำนาจและความรู้

ชุดวาทกรรมการก่อรูปอัตลักษณ์บัณฑิตจากอำนาจในเชิงโครงสร้างนิยมผ่านกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ แบบแผน จึงเป็นการผลิตความหมายเกี่ยวกับความจริงในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งหมายถึง การผลิตชุดของความรู้ กฎเกณฑ์ และข้อปฏิบัติทางสังคม การมีสถาบันทางสังคม และปฏิบัติการทางสังคม (Discursive Practice) ที่ต่อเนื่องมาจากรู้นั้น ที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงให้คนนิยามตนเองตามความรู้ที่ถูกผลิตออกมา สำหรับ Michel Foucault นักคิดชาวฝรั่งเศสที่มีผลงานอันโดดเด่นเชื่อว่าความรู้ทุกชนิดที่ถูกผลิตออกมาเกี่ยวข้องกับอำนาจเสมอ และสามารถเปลี่ยนมาเป็นเครื่องมือของอำนาจได้ตลอดเวลา トラบเท่าที่คนหรือสังคมนั้น ๆ ยอมรับชุดความรู้ที่ถูกผลิตขึ้น สิ่งที่เป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์และความหมายให้เกิดขึ้นในสังคม ก็คือ จารีตปฏิบัติและกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งอยู่ในรูปของวาทกรรมและภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม การผลิตวาทกรรมจะถูกควบคุม คัดสรร จัดระบบ และแจกจ่ายภายใต้กฎเกณฑ์ชุดหนึ่ง ซึ่งแหล่งที่สร้างกฎเกณฑ์เหล่านี้ที่สำคัญในสังคมก็คือ “อำนาจ” นั่นเอง

ปรัชญาการศึกษาถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่นำมาประยุกต์จากทฤษฎีต่าง ๆ นำใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ปรัชญาการศึกษาของประเทศไทยได้รับการพัฒนามาเป็นลำดับ มีหลากหลายแนวคิดและการปฏิบัติ แต่ปรัชญาการศึกษาใน

แต่ละยุคสมัยก็ได้ก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิต เช่น ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (Essentialism) ให้ความสำคัญในเนื้อหาเป็นหลักสำคัญ โดยถือว่าเนื้อหาสาระต่าง ๆ เช่น ความรู้ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม และอื่น ๆ เป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝัง ต้องได้รับการกลั่นกรองมาดีแล้ว ควรได้รับการทำนุบำรุงและถ่ายทอดไปให้แก่คนรุ่นหลัง คือ การอนุรักษ์และถ่ายทอดทางวัฒนธรรม สำหรับ แนวความคิดทางการศึกษาในปรัชญานี้มีความเชื่อว่า การศึกษาควรมุ่งพัฒนาความสามารถที่มนุษย์มีอยู่แล้ว เช่น ความสามารถในการจำ ความสามารถในการคิด ความสามารถที่จะรู้สึก การศึกษาควรมุ่งที่จะถ่ายทอดความรู้ที่สั่งสมกันมา ความเชื่อความศรัทธาต่าง ๆ ที่ยึดถือกันเป็นอมตะ หรือ ปรัชญาการศึกษานิรันดรนิยม (Perennialism) การศึกษาลัทธินี้เชื่อว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดของธรรมชาติของมนุษย์ คือ ความสามารถในการใช้เหตุผล ซึ่งความสามารถในการใช้เหตุผลนี้จะควบคุมอำนาจฝ่ายต่ำของมนุษย์ได้ เพื่อให้มนุษย์บรรลุอุดมการณ์ในชีวิตรที่ปรารถนา ซึ่งส่งผลต่อกระบวนการเรียนการสอนที่ใช้วิธีการท่องจำเนื้อหาวิชาต่าง ๆ และฝึกให้ใช้ความคิดหาเหตุผลโดยอาศัยหลักวิชาที่เรียนรู้ไว้แล้วเป็นแนวทางพื้นฐานแห่งความคิด หรือ ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) ที่ให้กำเนิดขึ้นเพื่อต่อต้านแนวคิดดั้งเดิมที่การศึกษามักเน้นแต่เนื้อหา สอนให้ท่องจำเพียงอย่างเดียว ทำให้เด็กพัฒนาด้านสติปัญญาอย่างเดียว ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่มีความกล้าและความมั่นใจในตนเอง ทำให้ผู้สอน ไม่เป็นผู้ออกคำสั่ง แต่ทำหน้าที่ในการแนะแนวทางให้แก่ผู้เรียน แล้วจัดประสบการณ์ที่ดีที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน ครุมีความรู้และประสบการณ์อย่างกว้างขวาง รู้จักผู้เรียนเป็นอย่างดีและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งวางแผนให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของผู้เรียน หรือแม้แต่แนวคิดที่ถือว่าล้ำสมัยในปรัชญาการศึกษาคือ ปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) ที่หลักสูตรจะเน้นเนื้อหาวิชาที่นำมาบรรจุไว้ในหลักสูตร จะเกี่ยวกับปัญหาและสภาพแวดล้อมสังคมเป็นส่วนใหญ่ จะเน้นวิชาสังคมศึกษา เช่น กระบวนการทางสังคม การดำรงชีวิตในสังคม สภาพเศรษฐกิจและการเมือง วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ศิลปะในชีวิตประจำวัน สิ่งเหล่านี้จะทำให้มีความเข้าใจในกลไกของสังคม และสามารถหาแนวทางในการสร้างสังคมขึ้นมาใหม่ ซึ่งผู้เรียนคือผู้ที่มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาสังคม และมีความยุติธรรม ดังนั้น ผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักในปัญหาสังคม เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกันเพื่อการแก้ปัญหาสังคม ผู้เรียนจะได้รับการเรียนรู้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่จะนำมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของสังคม แล้วให้ผู้เรียนหาข้อสรุปและตัดสินใจเลือก

ปรัชญาแต่ละลัทธินี้จะมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดในแต่ละสังคม ซึ่งอาจเป็นการยากที่จะบอกว่า ปรัชญาการศึกษาในหลักสูตรต่าง ๆ ของประเทศไทยเป็นไปตามลัทธิปรัชญาใด ทั้งนี้เนื่องจากในแต่ละมหาวิทยาลัยจะมีการกำหนดนโยบายในการบริหารจัดการหลักสูตรเพื่อการผลิตบัณฑิตออกสู่

สังคมที่แตกต่างกันออกไป โดยจะเห็นได้จากการใช้แนวทางของปรัชญาการศึกษาที่มีความเชื่อว่าการศึกษาคือเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ความจริงทางธรรมชาติ เป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม เน้นการพัฒนาความมีเหตุผล และการใช้เหตุผล อีกทั้งยังมีความเชื่อว่าการดำรงชีวิตที่ดีต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการคิดที่ดีและการกระทำที่เหมาะสม เน้นการเรียนรู้ที่ลงมือปฏิบัติจริง เน้นให้กล้าคิด กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง เน้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน และเน้นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสังคมรวมทั้งวิธีการทางประชาธิปไตย วาทกรรมชุดนี้ได้ถูกจัดเข้าในปรัชญาการศึกษาผ่านอำนาจของสถาบันคือภาครัฐ

ระบบการศึกษาของประเทศไทยที่กำหนดให้สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องอยู่ภายใต้กรอบมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของการกระทำที่มีความเชื่อมั่นว่ามาตรฐานที่ถูกกำหนดขึ้นโดยหน่วยงานของรัฐ เป็นมาตรฐานที่ควรจะมีการปฏิบัติตาม โดยทุกสถาบันจำเป็นต้องปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดความเป็นมาตรฐานเดียวกัน

ชุดวาทกรรมย่อยอย่างเช่นรายละเอียดของหลักสูตร (Programme Specification) หรือที่เรียกว่า มคอ.2 ซึ่งเป็นคำอธิบายภาพรวมของการจัดหลักสูตร ที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ของหลักสูตรนั้น ๆ โดยจะถ่ายทอดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของบัณฑิตที่กำหนดไว้ในกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และมาตรฐานคุณวุฒิสถา/สาขาวิชาไปสู่การปฏิบัติในหลักสูตร จะกำหนดคุณวุฒิของอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้การก่อรูปอัตลักษณ์บัณฑิตมีลักษณะที่ “แตกแถว” เช่นเดียวกับ รายละเอียดของหลักสูตร รายละเอียดของรายวิชา รายละเอียดของประสบการณ์ภาคสนาม รายงานผลการดำเนินการของรายวิชา รายงานผลการดำเนินการของประสบการณ์ภาคสนาม รายงานผลการดำเนินการของหลักสูตร การทวนสอบผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ การพัฒนา/ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน กลยุทธ์การสอน หรือ การประเมินผลการเรียนรู้ ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาปีสุดท้าย/บัณฑิตใหม่ที่มีต่อคุณภาพหลักสูตร และระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตใหม่

การศึกษาในโลกยุคทันสมัย จะเป็นการศึกษาที่มุ่งแต่ด้านวิชาการ มองทุกอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ และเป็นการศึกษาแบบแยกส่วน ตั้งแต่การคัดเลือกเข้าเรียน กิจกรรมระหว่างเรียน การแข่งขัน การยกย่องคนที่เก่งกว่า สังคมในโลกยุคทันสมัยจึงมีการแข่งขันอยู่ตลอดเวลา ทำให้ผู้เรียนมองผู้อื่นเป็นคู่แข่งมากกว่าเป็นเพื่อน สร้างความเห็นแก่ตัวและมีความแตกแยกเกิดขึ้นในสังคม อยากร

ได้รับการยอมรับ ต้องการประสบความสำเร็จ และอยากที่จะให้คนอื่นมองเห็นตัวตนของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดความยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่นน้อยลง นอกจากนี้เนื้อหาของหลักสูตรจะเน้นการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การสร้างทักษะทางวิทยาศาสตร์ และการสร้างเจตคติทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้คนใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน จึงถือได้ว่าลักษณะของการสังคมในโลกยุคทันสมัยมีส่วนสำคัญต่อการก่อรูปอัตลักษณ์ของนักศึกษา

ครอบครัว เป็นหนึ่งในความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่มนุษย์กระทำร่วมกับผู้อื่น เป็นปรากฏการณ์ที่บอกถึงความสัมพันธ์อันซับซ้อน เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากการกระทำที่เกิดจากตัวของมนุษย์และนำไปสู่กิจกรรมทางสังคม ครอบครัวจึงถือเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดปฏิสัมพันธ์และรูปแบบการดำเนินชีวิตในการก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิต

7.3 อำนาจและภาคปฏิบัติของการความรู้ในการกำหนดอัตลักษณ์บัณฑิต

การผลิตวาทกรรมจะถูกควบคุม คัดสรร จัดระบบ และแจกจ่ายภายใต้กฎเกณฑ์ชุดหนึ่ง ซึ่งแหล่งที่สร้างกฎเกณฑ์เหล่านี้ที่สำคัญในสังคมก็คือ “อำนาจ” อำนาจจึงเกิดขึ้นที่สถาบันการศึกษา

วาทกรรมทำหน้าที่จริงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่ และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง ขณะเดียวกันวาทกรรมก็ทำหน้าที่เก็บกด/ปิดกั้นมิให้เอกลักษณ์และความหมายบางอย่างเกิดขึ้นหรือไม่ก็ทำให้เอกลักษณ์และความหมายของบางอย่างที่ดำรงอยู่แล้วในสังคมเลือนหายไปได้พร้อมๆ กันด้วย นอกจากนี้ วาทกรรม ยังรวมถึงการผลิตความหมายเกี่ยวกับความจริงในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งหมายถึง การผลิตชุดของความรู้ กฎเกณฑ์ และข้อปฏิบัติทางสังคม การมีสถาบันทางสังคม และปฏิบัติการทางสังคม (Discursive Practice) ที่ต่อเนื่องมาจากความรู้ นั้น ที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงให้คนนิยามตนเองตามความรู้ที่ถูกผลิตออกมา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของการกระทำที่มีความเชื่อมั่นว่ามาตรฐานที่ถูกกำหนดขึ้น โดยหน่วยงานของรัฐ ได้คัดสรรวาทกรรมความรู้ขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อเป็นมาตรฐานให้สถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศปฏิบัติตาม แม้ว่าหน่วยงานภาครัฐแห่งนี้จะได้สร้างชุดวาทกรรมอีกชุดหนึ่งคู่ขนานกันออกมาว่า สถาบันการศึกษาได้ถูกควบคุมมาตรฐานของหลักสูตรโดยหน่วยงานของรัฐ ผ่านกรอบแนวคิดในการประเมินผลการบริหารจัดการการศึกษาทั้งในส่วนของสถาบัน หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอน ซึ่งหากพิจารณาถึงความเป็นจริง

แล้วรูปแบบการบริหารจัดการของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งย่อมมีรูปแบบการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน และสามารถเปิดกว้างตามแต่ละปรัชญา วิสัยทัศน์ของแต่ละสถาบัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว มาตรการการตรวจสอบที่เกิดขึ้นในทุกปี ที่เรียกว่าการประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) หมายถึง การทำกิจกรรมหรือการปฏิบัติภารกิจหลักอย่างเป็นระบบตามแบบแผนที่กำหนดไว้ โดยมีการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Auditing) และการประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) จนทำให้เกิดความมั่นใจในคุณภาพ และมาตรฐานของดัชนีชี้วัดระบบและกระบวนการผลิต ผลผลิต สัมกับซุควาาทกรรมที่สร้างขึ้นมา

อัตลักษณ์ของบัณฑิตที่ถูกก่อรูปขึ้นมา ภายใต้อำนาจความรู้ที่ถูกมองว่าบริสุทธิ์สะอาดในรูปแบบของศาสตร์ต่าง ๆ หากมองย้อนกลับไปในอดีตผู้เรียนจะมีหน้าที่ในการเรียนรู้โดยการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนเพียงอย่างเดียว ภายใต้การเข้ามาอยู่ในสังคมของสถาบันการศึกษาที่มีอำนาจในการอบรมสั่งสอนให้บัณฑิตอยู่ในสภาพสังคมที่สถาบันได้กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานของฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และพนมพร จันทรปัญญา (2558) ได้ศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้เรียน มีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สอดคล้องใกล้เคียงกัน และได้นำมาสรุปจำแนกประเภทเป็น อัตลักษณ์ทางวิชาการ (Academic Identity) และอัตลักษณ์ทางวิชาชีพ (Professional Identity) สำหรับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนนั้นมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับกระบวนการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาทั้งด้านผู้เรียน ผู้สอน ด้านวิธีการสอน ด้านหลักสูตร และด้านผู้บริหาร รวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทั้งด้านสภาพแวดล้อม และด้านระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และส่งผลให้ผู้เรียนมีอัตลักษณ์ตามที่สถาบันกำหนดได้ประสบความสำเร็จ แต่เมื่อสังคมโลกาภิวัตน์ที่เน้นเทคโนโลยีและการสื่อสารอย่างรวดเร็ว อำนาจความรู้ของสถาบันการศึกษาจึงถูกท้าทายด้วยอำนาจของเทคโนโลยีและโซเชียลมีเดีย และท้าทายคุณลักษณะของบัณฑิตซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับ การศึกษาของ จันทนา ทองประยูร (2558) และจิรัชญา งามขำ (2559) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียน พบว่า 1) ลักษณะภายในทางความคิด คือ เป็นผู้มีความรู้เท่าทัน รอบรู้ข่าวสารอาเซียน เข้าใจความแตกต่างระหว่างประเทศไทยกับอาเซียนในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และกฎระเบียบ รู้ข้อดีและข้อด้อยของไทยในการเข้าสู่อาเซียน รวมทั้งการมีคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนการมีทักษะในชีวิตและการทำงาน 2) ด้านบุคลิกภาพ ประกอบด้วย ความรักชาติ อนุรักษ์ความเป็นไทย และความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ 3) ลักษณะภายนอกที่แสดงให้เห็น

ประกอบด้วย การใช้ภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียน ได้ การมีมนุษยสัมพันธ์ และการมีทักษะทางตัวเลข และไอที

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) เป็นผู้กระทำการในฐานะที่เป็นศูนย์กลางที่มีอำนาจในการเป็นเจ้าของหรือควบคุมพฤติกรรมของนักศึกษาผ่านสถาบันการศึกษา ภายใต้กฎเกณฑ์ระเบียบ แบบแผน อัตลักษณ์หรือตัวตนของนักศึกษาจึงเป็นผลของกระบวนการต่อรองเชิงอำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคมหลายระดับทั้งจากสังคมครอบครัว สังคมเพื่อน สังคมสถาบันการศึกษา อัตลักษณ์ของนักศึกษาหรือบัณฑิตจึงเป็นภาพสะท้อนของกระบวนการสร้างความหมายของสังคมที่ประกอบสร้างขึ้นผ่านอำนาจของความรู้ โดยอำนาจนั้นอยู่ในรูปของความรู้อันชาวสะอาด เป็นกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นจากความชอบธรรมของการแปรเปลี่ยนเคลื่อนไหวของสังคม

การต่อรองที่เกิดขึ้นของสถาบันศึกษากับการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ ชุมชนวัฒนธรรมที่ถูกครอบงำได้ถูกเทคโนโลยีเบียดขับให้ผู้สอนต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นในเชิงเนื้อหาสาระ ผู้เรียนจะเริ่มมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้สอนและผู้เรียน บทบาทที่เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้เกิดจากการให้ความสำคัญต่อความเป็นมนุษย์ ซึ่งจากเดิมที่ละเลยต่อการให้ความสำคัญของการเป็นมนุษย์โดยการไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เปลี่ยนเป็นการสร้างความเข้าใจในตัวของผู้เรียนและความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อระบบการศึกษา ชุมชนกรรมการศึกษาระดับดั้งเดิมที่เน้นในเนื้อหาสาระได้ทำให้เกิดการศึกษาเจาะลึกเฉพาะส่วนลงไป และยังแยกส่วนเนื้อหาของเนื้อหาสาระออกเป็นชิ้น ๆ การจัดรูปแบบการศึกษาที่ช่วยส่งเสริมสันติภาพนั้นมุ่งเน้นที่การมองเห็นความสำคัญ และความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์รวมทั้งสิ่งแวดล้อม โดยนำมาผสมผสานกับทางด้านวิชาการ (ซึ่งการศึกษาในปัจจุบันกลับมีสภาพในทิศทางที่ตรงกันข้ามคือ ยังมีระบบผูกขาดอยู่เป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากการกำหนดให้อยู่ในกรอบมาตรฐานของหน่วยงานรัฐ โดยการใช้อำนาจของภาครัฐในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งการประเมินผลตามมาตรฐานที่หน่วยงานของรัฐได้กำหนดไว้และเห็นได้จากการศึกษาในบ้านที่พ่อแม่ ยังปกครองดูแลลูกในเชิงการใช้อำนาจค่อนข้างสูง

7.4 แนวทางสร้างสรรค์ในการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตผ่านอำนาจความรู้

ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งแม้ในส่วนของอัตลักษณ์ตัวตนของความเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะถูกชุมชนวัฒนธรรมของหน่วยงานภาครัฐครอบงำ และปิดกั้น เบียดขับแนวทางสร้างสรรค์ใน

การกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตด้วยตัวตนของสถาบันเอง แต่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ก็ต้องรองรับอำนาจและชุดวาทกรรมนั้น สถานศึกษาจึงไม่ใช่ห้องเรียนที่มีลักษณะเป็นอาคาร หยุดนิ่งและตายตัว หากแต่เป็นห้องเรียนที่เปิดกว้างด้วยประสบการณ์และการเรียนรู้ และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการในรูปแบบของการบูรณาการ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษาและนวัตกรรมในกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการเสริมสร้างให้ผู้เรียนได้มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถคิดค้นและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ อันเกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ได้ ดังจะเห็นได้จากวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในโลกยุคหลังสมัยใหม่ ได้ส่งผลให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลรวมทั้งความคิดเห็นต่าง ๆ เกิดขึ้นได้โดยง่าย และก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญหรือผู้ที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน

กระบวนการเรียนรู้สร้างสรรค์ ณ มหาวิทยาลัยแห่งนี้ คือ การสร้างทุนมนุษย์ให้อยู่ในโลกได้อย่างสมดุล โดยมีการปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเชื่อมโยงและเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น บูรณาการศาสตร์แบบสหสาขาวิชา บริหารงานวิจัยไปสู่นวัตกรรม และสร้างประโยชน์สร้างมูลค่าเชิงพาณิชย์ได้ มหาวิทยาลัยแห่งนี้กำหนดโจทย์ในการผลิตบัณฑิตที่เน้นบัณฑิตที่เป็นนวัตกรรม ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญในการตระหนักและเห็นคุณค่าอย่างลึกซึ้งในเรื่องของการเสริมสร้างแนวคิดองค์การแห่งการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างคนนวัตกรรม โดยพิจารณาถึงความสามารถ พฤติกรรม ทักษะคิด เพื่อสามารถนำไปออกแบบกระบวนการพัฒนาและการใช้ศักยภาพในตัวบุคลากรออกมาใช้ประโยชน์ บนฐานความรู้ความสามารถที่สร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มเชิงนวัตกรรมได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีประสิทธิภาพรวมทั้งประสิทธิผลอันสูงสุด อีกทั้งการจัดหลักสูตรมีลักษณะเป็นหลักสูตรเชิงสร้างสรรค์ เพื่อการส่งเสริมกระบวนการคิดในทุกสาขาวิชา และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น การเรียนรู้ในหมวดวิชาการศึกษาทั่วไป (General Education) ได้มีวิชาต่างๆ เช่น วิชาการรัก เป็นการสื่อสัมพันธ์ในการรักเพื่อนมนุษย์ รักสิ่งแวดล้อม รักสรรพสิ่งที่ทำให้โลกนี้ดำรงอยู่ได้อย่างสมดุล ในกระบวนการเรียนการสอนนอกจากจะเป็นห้องเรียนแบบเปิดประสบการณ์แล้ว ผู้สอนก็อยู่ในชุดวาทกรรมที่ยกเครื่องใหม่หมด เพื่อให้สอดคล้องกับการสร้างสรรค์อัตลักษณ์บัณฑิตที่จะสร้างประโยชน์สุขให้แก่โลกและสังคม

ที่คณะกายภาพบำบัดและเวชศาสตร์การกีฬา ณ มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง มีปรัชญาการศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ มีหลักคิดในการจัดการศึกษาที่ผูกพันกับสังคมในมิติที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงที่เป็นประสบการณ์จริง เพื่อช่วยสร้างบัณฑิตที่สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตบนพื้นฐานของคนที่มีความเป็นมนุษย์

ภาคปฏิบัติการของชุดวาทกรรมปรัชญาการศึกษาดังกล่าวได้ถูกจัดกระทำออกมาในลักษณะ 3 รูปแบบคือ 1) ภายภาพบำบัดชุมชน โดยนักศึกษาจะได้ลงไปฝึกปฏิบัติการวิชายภาพบำบัดชุมชน นาน 28 วัน ด้วยการปักหลักพักค้างอยู่กับชาวบ้านในชุมชน เรียนรู้พฤติกรรมสุขภาพรวมถึงปัจจัยกำหนดสุขภาพของคนในชุมชน พร้อมกับการฝึกสำรวจและศึกษาชุมชนจริง เพื่อให้เห็นถึงรากเหง้าของปัญหาสุขภาพที่มีการเชื่อมโยงกับมิติต่าง ๆ ของชีวิตคน เช่น มิติเศรษฐกิจ มิติสิ่งแวดล้อม และ มิติด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชน มีการออกแบบการทำงานร่วมกับชุมชน และการจัดทำโครงการกายภาพบำบัดที่เหมาะสมตอบสนองกับปัญหาและความต้องการของชุมชนจริง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการสุขภาพทางกายภาพบำบัดแบบตัวต่อตัวด้วยการให้บริการกายภาพบำบัดในชุมชน ผลการดำเนินงานในระยะที่ผ่านมาพบว่า ชาวบ้านมีสุขภาพที่ดีขึ้น ซึ่งในภาวะปกติอาจไม่สามารถเข้าถึงบริการที่ดี ไม่มีความเหลื่อมล้ำที่ระบบสุขภาพไทยในยามปกติ ไม่สามารถเข้าถึงประชาชนได้ เมื่อสุขภาพดี สามารถสร้างอาชีพ ลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ ทำให้ เศรษฐกิจครัวเรือนดีขึ้น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชนดีขึ้น เกิดเป็นชุมชนสุขภาพที่ดี

2) ภายภาพบำบัดข้ามแดน เป็นโครงการประจำปีที่มีอาจารย์คณะกายภาพบำบัดและเวชศาสตร์การ กิฬาออกไปเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ลี้ภัยจากการสู้รบในเขตชายแดนไทย-พม่า โดยความร่วมมือกับ Humanity Inclusion, HI ภายใต้องค์กร UNHCR ประเทศไทยมีพรมแดนติดกับประเทศเมียนมาที่ ครอบคลุมหลายร้อยกิโลเมตรในเขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี และประจวบคีรีขันธ์ การเป็นอาสาสมัครลงพื้นที่ในศูนย์พักพิงผู้ลี้ภัยจากการสู้รบในจังหวัดตากและแม่ฮ่องสอนเป็นประจำ ทุกปี โดยมีอาจารย์จำนวน 5-7 คน ไปให้บริการทางกายภาพบำบัดในศูนย์พักพิงนาน 5-7 วันต่อเนื่อง พร้อมกับพัฒนาศักยภาพให้กับอาสาสมัครในค่ายเพื่อการดูแลอย่างต่อเนื่อง ผลการดำเนินงานพบว่า ผู้ป่วยอัมพาตครึ่งซีกสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ลดภาวะพึ่งพิงกับคนในครอบครัวและเพื่อนบ้าน สามารถกลับไปประกอบอาชีพได้ตามปกติ ถือเป็นบริการด้านสุขภาพให้กับเพื่อนมนุษย์ที่ไม่มี สิทธิการรักษาใด ๆ ในประเทศ โดยไม่หวังผลตอบแทน และ 3) ทุนสุขภาพชายแดนเพื่อคนชายขอบ คณะกายภาพบำบัดฯ ทำงานร่วมกับ โรงพยาบาลท่าสองยางและ โรงพยาบาลอุ้มผาง จ.ตาก ในการ พัฒนาศูนย์สุขภาพและคนในพื้นที่ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังไม่มีบัตรประชาชนที่สามารถพูดภาษาไทย และภาษาพื้นถิ่นได้ ด้วยการมอบทุนสุขภาพชายแดนเพื่อคนชายขอบ เป็นทุนการศึกษา 100% พร้อมทั้งพักและอาหาร เพียงมุ่งหวังให้ผู้รับทุนเหล่านี้หลังสำเร็จการศึกษาจะต้องกลับไปทำงานรับใช้ชุมชน และคนในพื้นที่ภายใต้การกำกับของโรงพยาบาลทั้ง 2 แห่งข้างต้น ปัจจุบันคณะกายภาพบำบัดฯ ได้ มอบทุนดังกล่าวให้กับเด็กชาติพันธุ์ที่ไม่มีบัตรประชาชนแล้วจำนวน 5 คน

กรณีศึกษาของคณะเดียวในจำนวน 33 คณะของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ บ่งบอกถึงความพยายามในการสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของบัณฑิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ คณะเดียวกันแม้จะไม่ได้รื้อถอนวาทกรรมชุดใด ๆ แต่ความพยายามดังกล่าวก็ได้สร้างวาทกรรมชุดใหม่ขึ้น ที่อาจจะมีพลังอำนาจพอที่จะเบียดขับความเป็นสถาบันให้ออกจากอำนาจศูนย์กลาง

7.5 บทสรุป

อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่มนุษย์แต่ละคน แต่ละกลุ่ม แต่ละยุคสร้างขึ้นมาและสามารถสร้างใหม่ขึ้นมาได้ โดยขึ้นอยู่กับว่าผู้สร้างอัตลักษณ์ในขณะนั้นเลือกที่จะนิยามตนเองว่าอย่างไร นอกจากนี้ยังมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เวลา สภาพแวดล้อม และบริบทต่าง ๆ ทางสังคม อีกทั้งการศึกษาดังกล่าวยังได้ชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม และหากอัตลักษณ์ดังกล่าวได้ทำการตกผลึกแล้ว อาจจะมีความคงที่ปรับเปลี่ยนหรือแม้กระทั่งเปลี่ยนรูปแบบไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก อีกนัยหนึ่งอัตลักษณ์มิใช่เป็นสิ่งที่มียู่แล้วในตัวของมันเองหรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา ดังที่ อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2546) ได้ชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์ คือ สิ่งที่ไม่ตายตัวและหยุดนิ่ง อัตลักษณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งที่สามารถเลื่อนไหลไปได้ตามกาลเวลาและเลื่อนไหลไปตามความหมายของสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ มิได้เกิดขึ้นเองภายใต้ตัวบุคคลทั้งสิ้น และเมื่อเป็นเช่นนี้บางกลุ่มบุคคลจึงเลือกที่จะปฏิเสธอัตลักษณ์ที่ถูกมอบให้การปฏิเสธนั้นอาจไม่จำเป็นต้องเป็นการต่อต้านโดยตรง หรือสร้างอัตลักษณ์ตรงข้ามขึ้นมา บางทีเป็นการเล่นกับขีดจำกัดที่ถูกตีกรอบไว้ให้ โดยพลิกสร้างนัยยะของความหมายใหม่ขึ้นมาทดแทนความหมายเดิมเพื่อปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนเอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าในโลกยุคหลังสมัยใหม่ภายใต้ความเคลื่อนไหวของโลกาภิวัตน์ ที่ทำให้การเชื่อมโยงระหว่างสังคมต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ข้ามผ่านข้อจำกัดของพรมแดน และส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับโลกมีความเข้มข้นมากขึ้น อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความคิด ทศนคติ พฤติกรรม รวมถึงอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล สำหรับสังคมของการศึกษานั้นเป็นอีกสังคมหนึ่งที่ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน โดยจะเห็นได้จากการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์เพื่อการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถสื่อสารกับผู้สอนได้ตลอดเวลา อีกทั้งเทคโนโลยีดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวินัย และ

มีความรับผิดชอบต่อการเรียน บทบาทที่เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้เกิดจากการให้ความสำคัญต่อความเป็นมนุษย์

จากการศึกษา พบว่า บัณฑิตสามารถใช้การพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์ โดยเฉพาะกระบวนการเรียนรู้ของบัณฑิต ซึ่งถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติการทางสังคมในระบบการศึกษาอันก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากเดิม ดังที่ Michel Foucault (1926 อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร, 2545) ได้กล่าวไว้ว่า ปฏิบัติการทางสังคม (Discursive Practice) ที่ต่อเนื่องมาจากความรู้ นั้น จะเป็นการเปลี่ยนแปลงให้คนนิยามตนเองตามความรู้ที่ถูกผลิตออกมา ซึ่งความรู้ทุกชนิดที่ถูกผลิตออกมาเกี่ยวข้องกับอำนาจเสมอ และสามารถเปลี่ยนมาเป็นเครื่องมือของอำนาจได้ตลอดเวลา ตราบเท่าที่คนหรือสังคมนั้นๆ ยอมรับชุดความรู้ที่ถูกผลิตขึ้น ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าชุดความรู้ที่ก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่ นิยม เป็นสิ่งที่ถูกสังคมที่มีชุดความรู้ชุดหนึ่งครอบงำอยู่ และชุดความรู้ชุดนั้นมีอำนาจของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติในฐานะหน่วยงานของรัฐแฝงอยู่ ทำให้บัณฑิตประกอบสร้างอัตลักษณ์ไปในทิศทางที่ทำให้สังคมได้รับรู้ผ่านตัวตนของพวกเขาที่ได้แสดงออกมา ดังที่ อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2546) ชี้ให้เห็นว่า อัตลักษณ์ คือ สิ่งที่ไม่ตายตัวและไม่หยุดนิ่ง อัตลักษณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสิ่งที่สามารถเลื่อนไหลไปได้ตามกาลเวลา และเลื่อนไหลไปตามความหมายที่สังคมมอบให้ กล่าวได้ว่า อัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มบุคคลส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการให้ความหมายของสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ มิได้เกิดขึ้นเองภายใต้ตัวบุคคลทั้งสิ้น และเมื่อเป็นเช่นนี้บัณฑิตจึงมีอำนาจต่อรองเลือกที่จะปฏิเสธอัตลักษณ์ที่ถูกมอบให้โดยหน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา และผู้สอน ซึ่งการปฏิเสธนี้ไม่ได้ถือเป็นการต่อต้านโดยตรง แต่เป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เห็นได้เด่นชัด และเป็นพฤติกรรมที่มีความแตกต่างไปจากอดีต ภายใต้เงื่อนไขของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบบไร้ขีดจำกัด โดยบัณฑิตได้แสดงออกให้เห็นว่า บัณฑิตมีความสามารถแสดงบทบาทในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นได้ เนื่องจากบัณฑิตมีความสามารถในการค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังมีอิสระทางความคิด และค่อย ๆ แสดงตนให้หลุดออกจากกรอบความคิดที่อยู่ในระบบ ซึ่งแตกต่างจากเด็กในยุคอดีตที่ไม่มีสื่อต่าง ๆ เข้ามาอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

7.6 ข้อเสนอแนะ

7.6.1 ข้อเสนอแนะต่อนโยบายภาครัฐ

ควรมีการให้ทางเลือกต่อสถาบันการจัดการศึกษาในทางเลือกอิสระที่จะสามารถสร้างอัตลักษณ์ของบัณฑิต ภายใต้กรอบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีความยืดหยุ่นสูงทั้งการกำหนดระเบียบ แผน การประเมินผล ระยะเวลาในการประเมินผล

7.6.2 ข้อเสนอแนะต่อสถาบันการศึกษา

1) สถาบันการศึกษาควรมีการทำวิจัยเพื่อสืบค้นอัตลักษณ์ที่นักศึกษาหรือบัณฑิตต้องการ โดยจัดเป็นกลุ่มอย่างกว้างขวางทั้งนักศึกษา ผู้ใช้บัณฑิต อาจารย์ ตลอดจนผู้บริหารและประชาชนทั่วไป

2) ควรนำเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ของบัณฑิตบรรจุเข้าในวาระของสถาบันการศึกษา เพื่อพิจารณาวางนโยบายให้เหมาะสมทั้งการก่อรูป อำนาจและความรู้ที่สถาปนาอัตลักษณ์ของบัณฑิต

3) ควรเปิดกว้างต่อการศึกษาที่ใช้องค์ความรู้ในยุคหลังทันสมัย (Postmodernism) เพราะการศึกษาเป็นการตั้งคำถามและคลี่คลายให้เห็นชุดวาทกรรมชุดใดชุดหนึ่งที่ครอบงำอยู่ การเปิดเผยและคลี่คลายจะทำให้เห็นแนวทางการสร้างอัตลักษณ์ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมและโลกปัจจุบัน และรวมถึงโลกอนาคต

บรรณานุกรม

- กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล. (2551). *เอกสารคำสอนวิชา สค. 111 พื้นฐานแนวความคิดและปรัชญาสังคมสงเคราะห์ เรื่อง อิทธิพลของแนวคิดหลังความทันสมัย (POSTMODERNISM) ในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2543). *สื่อเพื่อชุมชน การประมวลองค์ความรู้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- จันทนา ทองประยูร. (2558). คุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียน. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ด้านการศึกษาทางไกล*, 7(1), 91-110.
- จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2543). *ความพึงพอใจของผู้ใช้บริหารต่อการดำเนินงานของสถาบันธนาบาลในประเทศไทย* (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- จิรัชญา งามขำ. (2559). *รายงานวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของบัณฑิตที่มีผลต่อการตัดสินใจรับบัณฑิตหลักสูตรการบัญชีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชในปีการศึกษา 2556*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ฉัตรทิพย์ สุวรรณชิน และพนมพร จันทรปัญญา. (2558). การสร้างอัตลักษณ์ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 7(2), 267-280.
- ชนิตา รักษ์พลเมือง. (2542). *เอกสารประกอบการบรรยาย วิชาหลักและทฤษฎีพัฒนศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2545). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความเป็นอย่างอื่น* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2560). *วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความเป็นอย่างอื่น*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณะ.
- ดาทิวา พันธุ์น้อย. (2557). รูปแบบปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์ของนิสิตมหาวิทยาลัยนเรศวร. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 9(26), 123-138.
- ดำรงค์ ฐานดี. (2538). *รัฐกับการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เดือนใจ บรรเจิดกิจ, ประเทือง ภูมิภัทราคม, วุฒิชัย ธนาพงศธร และบัญญัติ ชำนาญกิจ. (2556). ยุทธศาสตร์การพัฒนาอัตลักษณ์บัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 18(2), 55-69.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ธงชัย สมบูรณ์. (2560). *โลกหลังยุคใหม่ อนาคตทางการศึกษาและปัญหาของชาติ*. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_783896
- ธนาคารโลก. (2559). *การอุดมศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะและงานวิจัยเพื่อขับเคลื่อนการเติบโต*. สืบค้นจาก <http://documents.worldbank.org/curated/en/842001468025505039/pdf/649520THAI0PUB0ox370053B0HighEdTHAI.pdf>
- ธัญวิทย์ ศรีจันทร์. (2558). *รูปแบบและกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของกรรมการองค์กรนิสิตนักศึกษา* (Unpublished Doctoral dissertation). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- นงลักษณ์ ใจฉลาด. (2559). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทย. *วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 12(3), 59-78.
- นนท์ชนิตร์ อาชวพร. (2557). อัตลักษณ์ครูเชิงสร้างสรรค์นวัตกรรมสำหรับศตวรรษที่ 21 ของนิสิตนักศึกษาครู: การประเมินความต้องการจำเป็น. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 10(4), 125-138.
- บรรจง จันทร์สา. (2522). *ปรัชญากับการศึกษา (ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรากฐานทางปรัชญาการศึกษา)*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เบญจวรรณ ถนอมชยธวัช } ผ่องศรี วาณิชย์ศุภวงศ์, วุฒิชัย เนียมเทศ และณัฐวิทย์ พจนตันติ. (2559). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21: ความท้าทายในการพัฒนานักศึกษา. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 3(2), 208-222.
- ประภัสสร จรัสอรุณฉาย. (2560). ผลกระทบกลยุทธ์การสื่อสารภายในองค์กรที่มีต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของพนักงานสายสนับสนุน กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. *วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 11(1), 1-13.
- พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์. (2532). *บริบทแห่งการขัดเกลาสังคม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรนิภา จันทร์น้อย. (2560). *รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามคุณลักษณะบัณฑิตอุดมคติไทย* (Unpublished Doctoral dissertation). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พิชัย วาสนาส่ง. (2549). *โลกาภิวัตน์: หมุนตามโลก สารพันสาระที่ควรรู้ เพื่อทันกระแสโลก*. กรุงเทพฯ: ปาเจรา.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พิเชษฐ ยังตรง. (2560). กลยุทธ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในศตวรรษที่ 21. *สุทธิปริทัศน์*, 31(100), 1-12.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2523). *ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2553). *มองข้ามโลกาภิวัตน์: กระบวนทัศน์ใหม่ในการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภิญญาพันธ์ ร่วมชาติ. (2551). *ปัจจัยเชิงสาเหตุของความผูกพันต่อบทบาท เอกลักษณะของนักเรียนวิทยาศาสตร์ แรงจูงใจในการเรียนวิทยาศาสตร์และความคลุมเครือในบทบาทที่มีผลต่อพฤติกรรมตามบทบาทของนักเรียนวิทยาศาสตร์ที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์* (Unpublished Doctoral dissertation). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- ภิญโญ สาธร. (2525). *ปรัชญาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มส.การพิมพ์.
- เมธี ปิลันธนานนท์. (2523). *ปรัชญาการศึกษาสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ลดาวลัย มะลิไทย, อำพร ดัชฎยาวัต และวัชรภรณ์ เขาเขจร. (2560). กระบวนทัศน์การก่อสร้างหลักสูตรในยุคหลังสมัยใหม่. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 14(64), 1-8.
- ลินดา งามขิม. (2558). *ชีวิตและอัตลักษณ์ของนางฟ้าชุดเขียว* (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- วรากรณ์ สามโกเศศ. (2546). *โลกนี้ไม่มีอะไรฟรี* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มติชน.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับทาง*. สงขลา: บริษัท เอส.อาร์.พี.ริ้นดิง.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2524). *การศึกษากับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายการพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิทย์ เทียงบูรณะธรรม. (2541). *ความพึงพอใจในการรับบริการขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย* (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, กรุงเทพมหานคร.
- วิมานพร รูปใหญ่. (2555). *การศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. สืบค้นได้จาก <http://www.boe.human.ubru.ac.th/research/images/research>.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วิลาวณิชย์ พรพัชรพงศ์. (2560). การศึกษาความต้องการบัณฑิตสารสนเทศศาสตร์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 36(5), 151-161.
- วิลาสินี มีธรรม. (2561). *อัตลักษณ์เยาวชนไทยในยุคศตวรรษที่ 21*. สืบค้นจาก <http://phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/176-wichicchic>
- วิไล พึ่งผล และธีระวัฒน์ จันทิก. (2561). การพัฒนาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแบบคุณลักษณะบัณฑิตต่อความพึงพอใจผู้บัณฑิตในอุตสาหกรรม 4.0 กรณีศึกษาความคิดเห็นของบัณฑิต คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 11(2), 171-187.
- วีระ สมบูรณ์. (2551). *โลกาภิวัตน์ สิทธิมนุษยชน และความเป็นธรรมระหว่างประเทศ: ประเด็นและมุมมองทางทฤษฎีการเมือง*. กรุงเทพฯ: กรีน พรินท์.
- ศักดิ์ ประจักษ์ประทานพร. (2523). *ปรัชญาการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2559). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษา*. สกลนคร: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ศิริรัตน์ เจนศิริศักดิ์ และภัทราจิตร แสงสว่าง. (2558). การพัฒนาลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ประกอบการ: กรณีศึกษาบัณฑิตสาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 25(2), 17-36.
- สมศักดิ์ สีตกุลฤทธิ์. (2545). *ปัจจัยการถ่ายทอดทางสังคมเชิงวิชาชีพครูที่ส่งผลต่อเอกลักษณ์วิชาชีพและพฤติกรรมกรปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของครูแนะแนว* (Unpublished Doctoral dissertation). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติ (สกอ.). (2552). *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552*. สืบค้นจาก <https://www.acad.nu.ac.th/devcourse/docs/เอกสารประกาศ%20สกอ/ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ/ประกาศ-กระทรวงศึกษาธิการ-เรื่อง-กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ-2552.pdf>
- สำนักงานปลัดกระทรวง. (2562). *ประวัติหน่วยงานด้านอุดมศึกษา*. สืบค้นจาก <https://ops.mhesi.go.th/main/index.php/aboutus/history/172-opshe/1707-history-mua>

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุกัญญา บุญเดชาชัย. (2558). คุณลักษณะบัณฑิตสู่ประชาคมอาเซียนตามความต้องการของ
ผู้บริหารสถานประกอบการในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก. *วารสารสหวิทยาการวิจัย:
ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 4(3), 15-26.
- สุชาติ นิรัตติมานนท์. (2560). การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ในศตวรรษที่
21. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*, 13(2), 204-226.
- สุกัญญา ศรีเยี่ยม. (2554). การพัฒนาอัตลักษณ์นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา. *วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*, 2(2), 186-199.
- สมิตร คุณานุกร. (2523). *ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์วิทยาลัยครู
ในกรุงเทพมหานครกับคำรายงานพฤติกรรมการสอน* (Unpublished Master's thesis).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- สุเกียรติ ธาดาวัฒนาวิทย์. (2561). *การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ
ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4-6 : การวิเคราะห์ความไม่แปรเปลี่ยนระหว่างสังกัด*
(Unpublished Master's thesis). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- สุวรรณีย์ คำมั่น. (2560). การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุขในระดับจังหวัด. *วารสารดำรงราชานุภาพ*, 7(24), 33-40.
- เสาวภาพ เบ็ญจพันธุ์ทวี. (2540). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูและสัมพันธภาพใน
ครอบครัว กับเอกลักษณ์แห่งตนของเด็กวัยรุ่น*. สืบค้นจาก [http://www.tnrr.in.th/2558/
?page=result_search&record_id=314861](http://www.tnrr.in.th/2558/?page=result_search&record_id=314861)
- อภิญาณี เฟื่องฟูสกุล. (2543). พื้นที่ ในทฤษฎีสังคมศาสตร์. *วารสารสังคมศาสตร์*, 12(2), 65-101.
- อภิญาณี เฟื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด = Identity*.
กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ.
- อรสา สุขเปรม. (2541). *ประวัติการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพื้นฐานการศึกษาสถาบันราชภัฏ
บ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- อรสา สุขเปรม. (2546). *ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์วิทยาลัยครู
ในกรุงเทพมหานครกับคำรายงานพฤติกรรมการสอน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรสา สุขเปรม. (2549). *การศึกษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยา.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- อ้อมเดือน สดมณี. (2540). *จิตวิทยาการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมพร ศรีประเสริฐสุข. (2545). การศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายวิชาการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 11(3), 221-233.
- อารีย์ นัยพินิจ, ภัทรพงษ์ เกริกสกุล และชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2557). การปรับตัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา*, 7(1), 1-12.
- อุบลรัตน์ โพธิ์พัฒนชัย และศุภิพร เพชรเรียง. (2558). การพัฒนาอัตลักษณ์ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 25(2), 103-115.
- เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา. (2548). การเมืองหลังการเลือกตั้งปี 2548: เผด็จการประชานิยมหรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม?. *รัฐศาสตร์สาร*, 26(2), 1-34.
- Batten, T. R. (1959). *Community and Their Development*. London: Oxford University.
- Becker, G. S. (1960). *An Economic Analysis of Fertility Demographic and Economic Change in Developed Countries*. Princeton: Princeton University Press.
- Burke, P. J., & Reitzes, D. C. (1991). The Link between Identity and Role Performance. *Social Psychology Quarterly*, 44(2), 83-92.
- Chickering, A.W., & Reisser, L. (1993). *Education and identity* (2nd ed.). San Francisco: Jossey Bass Publishers.
- Friedman, T. L. (2000). *The Lexus and the Olive Tree*. New York: Anchor books.
- Friedman, T. L. (2007). *The World is Flat*. New York: Picador.
- Gaudelli, W. (2008). *World class: Teaching and learning in global times*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hoffmann, S. (2006). Clash of Globalization. *Foreign Affairs*, 81(4), 107 – 108.
- Huntington, S. P. (1998). *The Clash of Civilization and the Remaking of World Order*. London: Simon & Schuter UK Ltd.
- Hutchins, R. M. (1953). *The conflict in education in a democratic society*. New York: Harper & Brothers.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Inkeles, A. (1974). *Becoming modern, Individual change in six developing countries*. London: Weinman Educationed book.
- Kamisah, O., Turiman, P., Omar, J. & Daud, A. M. (2010). Fostering the 21st Century Skills through Scientific Literacy and Science Process Skills. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 59, 110-116.
- Kanter, R. M. (1968). Commitment and social organization: A study of commitment mechanisms in utopian communities. *American Sociological Review*, 33(4), 499–517.
- Kneller, G. F. (1971). *An Introduction to the Philosophy of Education*. New York: John Willey and Sons Inc.
- Kotler, P., Kartajaya, H., & Huan, H. D. (2007). *Think ASEAN: (Rethinking Marketing toward ASEAN Community2015)*. Singapore: McGraw-Hill.
- Lairio, M., Puukari, S. & Kouvo, A. (2013). Studying at University as Part of Student Life and Identity Construction. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 57(2), 1-17.
- Linton, R. (1936). *The Study of man*. New York: D. Appleton Century.
- Makin, A. J. (2002). *International Macroeconomics*. Essex: Pearson Education Limited.
- Nelson, F. E. N. & Jackson, L. E. (2003). *High-level terraces, Indian River valley*. Retrieved From https://www.researchgate.net/publication/241435123_High-level Terraces_Indian_River_valley_Yukon.
- Pinar, W. F. (2001). *The Gender of Racial Politics and Violence in America*. New York: Peter Lang.
- Resta, P. & Patru, M. (2010). *Teacher Development in an E-learning Age: A Policy and Planning Guide*. Paris: UNESCO.
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London: Sage.
- Servaes, J. (1983). *Communication and Development*. Belgium: Leuven University.
- Servaes, J. (1996). *Participatory Communication for Social Change*. New Delhi: Sage Publications.
- Shatz, C. J. & Stryker, M. P. (1978). Ocular dominance in layer IV of the cat's visual cortex and the effects of monocular deprivation. *Journal of Physiology*, 281(1), 267-283.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Shubert, A. N. (2011). *Teaching millennial: A model for integrating 21st century skills into an English language arts curriculum* (Master's thesis). Available from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI NO. 903971672).
- Stryker, S. (1968). Identity salience and role performance. *Journal of Marriage and the Family*, 30(1), 558-564.
- Stryker, S. (1980). *Symbolic interactionism: A social structural version*. Menlo Park, CA: Benjamin/Cummings.
- Stryker, S. (1987). Identity theory: Developments and extensions. In K. Yardley & T. Honess (Eds.), *Self and identity: Psychosocial perspectives* (pp. 89–103). London: John Wiley.
- Stryker, S. (1989). Further developments in identity theory: Singularity versus of self. In J. Berger, M, Zelditch, Jr., & B. Anderson (Eds.), *Sociological theories in progress* (pp. 35–57). Newbury Park, CA: Sage.
- Stryker, S. (1991). *Exploring the relevance of social cognition for the relationship of self and society: Linking the cognitive perspective and identity theory*. New York: Cambridge University Press.
- Stryker, S. (1992). Identity Theory. In Edited by Borgatta, Edgar F. & Borgatta, Marie L., *Encyclopedia of Sociology* V.1 (pp 871 – 875). New York: Macmillan.
- Stryker, S., & Statham, A. (1985). *Symbolic interaction and role theory*. New York: Random House.
- Torres, V. (2004). Familial influences on the identity development of Latino first-year student. *Journal of College Student Development*, 45(4), 313-332
- Waterman, A. S. (1994). *Ego Identity a Handbook for Psychosocial Research*. New York: Springer Verlag.

ภาคผนวก ก

แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษา
และผู้สอนในสถาบันอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

การวิจัยเรื่อง การต่อรองอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัย และในโลกหลังสมัยใหม่นิยม เพื่อศึกษาภาคปฏิบัติการของอำนาจที่มีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์ บัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม และเพื่อหาแนวทางการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลก การศึกษาหลังสมัยใหม่นิยม ซึ่งแนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ดังนี้

ส่วนที่ 1: ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ – นามสกุล.....
 อายุ..... เพศ.....
 ตำแหน่งงาน.....
 คณะ.....
 สถาบัน (ชื่อมหาวิทยาลัย).....
 ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน.....ปี
 ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน อาจารย์ประจำ อาจารย์พิเศษ
 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

ส่วนที่ 2: ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดอัตลักษณ์ในโลกยุคสมัยใหม่ที่ผ่านกระบวนการ ความทันสมัย (Modernization)

1. ท่านคิดว่าลักษณะของนักศึกษาในปัจจุบันแตกต่างกับสมัยก่อนหรือไม่/ลักษณะของ นักศึกษาสมัยก่อนเป็นอย่างไร/ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น/ อะไรที่เป็นเหตุปัจจัยสำคัญทำให้นักศึกษาใน สมัยก่อนมีลักษณะเช่นนั้น

.....

2. ท่านคิดว่าลักษณะของนักศึกษาสมัยปัจจุบันเป็นอย่างไร/ อะไรที่เป็นเหตุปัจจัยสำคัญทำ ให้นักศึกษาในสมัยก่อนมีลักษณะเช่นนั้น

.....

3. โครงสร้างทางสังคมมีผลต่อการศึกษาหรือไม่ (โครงสร้างทางสังคมในมิติของการเป็นสังคมเมือง สังคมอุตสาหกรรม สังคมที่มีการแข่งขัน) ท่านคิดว่าสังคมในสมัยก่อนมีความแตกต่างกับโครงสร้างทางสังคมในสมัยนี้หรือไม่/ แตกต่างอย่างไร/ อะไรที่ทำให้แตกต่าง/ แตกต่างแล้วผลที่เกิดขึ้นคืออะไร

.....

.....

.....

4. โลกสมัยใหม่ (postmodernism) ในความหมายของท่านเป็นเช่นไร/ อะไรเป็นสิ่งที่ควรชี้แนะในโลกยุคหลังสมัยใหม่/ การศึกษาในโลกยุคหลังสมัยใหม่ควรเป็นอย่างไร/ ลักษณะของการศึกษาในโลกยุคทันสมัย (modernization) มีความแตกต่างกับโลกยุคหลังสมัยใหม่หรือไม่

.....

.....

.....

5. ในยุคหลังสมัยใหม่ บทบาทของผู้เรียนควรเป็นอย่างไร/ บทบาทของผู้สอนในยุคหลังสมัยใหม่ควรเป็นอย่างไร/ รูปแบบของการเรียนการสอนควรเป็นแบบไหน/ การใช้รูปแบบดังกล่าวจะส่งผลต่อการคิดวิเคราะห์แบบตอบโต้ (Reflective Thinking) ทั้งผู้เรียนและผู้สอนอย่างไร/ ขอให้ท่านยกตัวอย่างหรือเล่าประสบการณ์การสอนในโลกยุคหลังสมัยใหม่ มีความแตกต่างจากการสอนแบบยุคก่อนหน้าหรือไม่

.....

.....

.....

6. ความเป็นเลิศในความหมายของท่านคืออะไร/ มหาวิทยาลัยควรมีความเป็นเลิศด้านใดบ้าง/ การก่อสร้างความเป็นเลิศทางการศึกษาต้องอาศัยกิจกรรมใดบ้าง/ รูปแบบการเรียนการสอนผู้สอน หรือเนื้อหาวิชาควรเป็นไปในรูปแบบใด

.....

.....

.....

7. อัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกสมัยใหม่ในปัจจุบันและในอนาคตควรเป็นอย่างไร

.....

.....

The image features a large, faint watermark of the Rangsit University logo in the center. The logo consists of a stylized flame or sunburst shape at the top, with radiating lines below it, and the university's name in Thai and English at the bottom.

ภาคผนวก ข

แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ใช้บัณฑิตซึ่งเป็นผู้ประกอบการ
ที่รับบัณฑิตเข้าปฏิบัติงานในหน่วยงานของตน

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

การวิจัยเรื่อง การต่อรองอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัย และในโลกหลังสมัยใหม่นิยม เพื่อศึกษาภาคปฏิบัติการของอำนาจที่มีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์ บัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม และเพื่อหาแนวทางการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลก การศึกษาหลังสมัยใหม่นิยม ซึ่งแนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ดังนี้

ส่วนที่ 1: ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ – นามสกุล.....

อายุ.....ปี

ตำแหน่งงาน.....

ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน.....ปี

ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน.....

ส่วนที่ 2: ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดอัตลักษณ์ในโลกยุคสมัยใหม่ผ่านกระบวนการ ความทันสมัย (Modernization)

1. ท่านคิดว่าลักษณะของนักศึกษาในปัจจุบันแตกต่างกับสมัยก่อนหรือไม่/ ลักษณะของ นักศึกษาสมัยก่อนเป็นอย่างไร/ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น/ อะไรที่เป็นเหตุปัจจัยสำคัญทำให้นักศึกษาใน สมัยก่อนมีลักษณะเช่นนั้น

.....

2. ท่านคิดว่า ลักษณะของนักศึกษาสมัยปัจจุบันเป็นอย่างไร / อะไรที่เป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่ ทำให้นักศึกษาสมัยก่อนมีลักษณะเช่นนั้น

.....

3. โลกสมัยใหม่ (Postmodernism) ในความหมายของท่านเป็นเช่นไร / อะไรเป็นสิ่งที่ควร
 ชื่นนำไปในโลกยุคหลังสมัยใหม่ / การทำงานในโลกยุคหลังสมัยใหม่ควรเป็นอย่างไร / ลักษณะของการ
 ทำงานในโลกของยุคทันสมัย (Modernization) มีความแตกต่างกับโลกยุคหลังสมัยใหม่หรือไม่

.....

.....

.....

4. บุคลิกของคนทำงานแบบใดที่สังคมยุคหลังสมัยใหม่ต้องการ / คุณลักษณะแบบใดที่
 นายจ้างในสังคมหลังสมัยใหม่ต้องการ

.....

.....

.....

5. ความอยู่รอดของบัณฑิตในยุคหลังสมัยใหม่นิยมคืออะไร / ต้องทำตัวอย่างไรจึงจะ
 สามารถอยู่รอดในสังคมยุคหลังสมัยใหม่ได้ / อุปสรรคในการดำรงอยู่ในสังคม ยุคหลังสมัยใหม่คือ
 อะไร

.....

.....

.....

6. ขอให้ท่านยกตัวอย่างหรือเล่าประสบการณ์การ ไล่ซึ่งคนทำงานในโลกยุคหลังสมัยใหม่

.....

.....

.....

7. ความปรารถนาของท่านต่อลักษณะของบัณฑิตในโลกสมัยใหม่ / ท่านต้องการเห็นคนที่มี
 ลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

8. ท่านคิดว่าการศึกษาในโลกปัจจุบันนี้สอนบัณฑิตให้ออกมารับใช้ชุมชน สังคมและโลก
 ได้อย่างจริงแท้หรือไม่ / ถ้าท่านเป็นผู้จัดการศึกษาเอง ท่านจะตัด หรือเพิ่มเติมในส่วนใด

.....

.....

ภาคผนวก ก

แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มบัณฑิตซึ่งเป็นผู้สำเร็จการศึกษา
จากสถาบันอุดมศึกษาภายในประเทศไทย

การวิจัยเรื่อง การต่อรองอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัย และในโลกหลังสมัยใหม่นิยม เพื่อศึกษาภาคปฏิบัติการของอำนาจที่มีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์ บัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม และเพื่อหาแนวทางการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลก การศึกษาหลังสมัยใหม่นิยม ซึ่งแนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ดังนี้

ส่วนที่ 1: ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ – นามสกุล.....

อายุ.....ปี

ตำแหน่งงาน.....

ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน.....ปี

ตำแหน่งในการปฏิบัติงาน.....

ส่วนที่ 2: ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดอัตลักษณ์ในโลกยุคสมัยใหม่ผ่านกระบวนการ ความทันสมัย (Modernization)

1. ท่านมีความคาดหวังต่อการมีงานทำหลังจบการศึกษาอย่างไร / คาดว่าจะได้ตำแหน่ง หน้าที่อย่างไร / ค่าตอบแทนสูงสุดที่คาดว่าจะได้รับ เป็นเท่าใด / อะไรทำให้ท่านคาดเช่นนั้น

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าการเรียนการสอน และครูผู้สอน ตลอดจนเนื้อหาวิชาที่ท่านได้รับจาก มหาวิทยาลัยสามารถตอบโจทย์การทำงานของท่านหรือไม่ / ท่านสามารถใช้ประโยชน์จากการเรียน การสอนในมหาวิทยาลัยได้ประโยชน์มากน้อยเพียงไร (ระดับ 5 มากที่สุด 1 น้อยที่สุด) / อะไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น

.....

.....

.....

3. อะไรเป็นจุดแข็งของมหาวิทยาลัย / อะไรเป็นจุดอ่อนของมหาวิทยาลัย / การปิดจุดอ่อน
 ทำอย่างไร/ การเสริมจุดแข็งทำอย่างไร

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าโลกสมัยใหม่คืออะไร / โลกยุคหลังสมัยใหม่คืออะไร

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าการอยู่รอดในสังคมในปัจจุบันนี้คืออะไร/ ท่านต้องทำอย่างไรให้อยู่รอด/
 ท่านคิดว่าปัจจัยเกื้อหนุนให้ท่านสามารถอยู่รอดได้คืออะไร/ มหาวิทยาลัยมีส่วนในการเกื้อหนุนการ
 อยู่รอดนี้มากเพียงใด (ระดับ 5 มากที่สุด 1 น้อยที่สุด)/ อะไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น

.....

.....

.....

6. ขอให้ท่านเล่าประสบการณ์การมีเพื่อนต่างมหาวิทยาลัย (หรือเพื่อนต่างคณะ) / เพื่อนของ
 ท่านมีสถานการณ์ของการเรียนมหาวิทยาลัยเหมือนท่านหรือไม่ / ท่านคิดว่ามหาวิทยาลัยให้อะไร
 กับท่านบ้าง

.....

.....

.....

7. ท่านพอใจกับการเรียนการสอนและสภาพการณ์ในมหาวิทยาลัยหรือไม่ / (ระดับ 5 มาก
 ที่สุด 1 น้อยที่สุด) / อะไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น

.....

.....

.....

8. ท่านคิดว่าบุคลิกลักษณะของบัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยควรเป็นเช่นไร / ท่านมีบุคลิกลักษณะนั้นหรือไม่ / อะไรที่ทำให้ท่านคิดว่ามหาวิทยาลัยให้ท่านอย่างสมบูรณ์ หรือไม่สมบูรณ์

.....
.....
.....

9. การอยู่รอดในสังคมปัจจุบันคืออะไร มหาวิทยาลัยสอนสิ่งนั้นกับท่านหรือไม่

.....
.....
.....

ภาคผนวก ง
แนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มนักศึกษาซึ่งเป็นผู้ที่กำลังศึกษา
อยู่ในสถาบันอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

การวิจัยเรื่อง การต่อรองอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการก่อรูปอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลกยุคทันสมัย และในโลกหลังสมัยใหม่นิยม เพื่อศึกษาภาคปฏิบัติการของอำนาจที่มีผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์ บัณฑิตในโลกหลังสมัยใหม่นิยม และเพื่อหาแนวทางการกำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิตในโลก การศึกษาหลังสมัยใหม่นิยม ซึ่งแนวคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ดังนี้

ส่วนที่ 1: ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ – นามสกุล.....
 อายุ.....ปี เพศ.....
 คณะ.....
 สถาบัน (ชื่อมหาวิทยาลัย).....

ส่วนที่ 2: ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดอัตลักษณ์ในโลกยุคสมัยใหม่ที่ผ่านกระบวนการ ความทันสมัย (Modernization)

1. ท่านมีความคาดหวังต่อการมีงานทำหลังจบการศึกษาอย่างไร/ คาดว่าจะได้ตำแหน่ง หน้าที่อย่างไร/ค่าตอบแทนสูงสุดที่คาดว่าจะได้รับ เป็นเท่าใด/ อะไรทำให้ท่านคาดเช่นนั้น

.....

2. ท่านคิดว่าการเรียนการสอน และครูผู้สอน ตลอดจนเนื้อหาวิชาที่ท่านได้รับจาก มหาวิทยาลัยสามารถตอบโจทย์การทำงานของท่านหรือไม่ / ท่านสามารถใช้ประโยชน์จากการเรียน การสอนในมหาวิทยาลัยได้ประโยชน์มากน้อยเพียงไร (ระดับ 5 มากที่สุด 1 น้อยที่สุด) / อะไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น

.....

3. อะไรเป็นจุดแข็งของมหาวิทยาลัย/ อะไรเป็นจุดอ่อนของมหาวิทยาลัย/ การปิดจุดอ่อนทำอย่างไร/ การเสริมจุดแข็งทำอย่างไร

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าโลกสมัยใหม่คืออะไร/ โลกยุคหลังสมัยใหม่คืออะไร

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าการอยู่รอดในสังคมในปัจจุบันนี้คืออะไร/ ท่านต้องทำตัวอย่างไรให้อยู่รอด/ ท่านคิดว่าปัจจัยเกื้อหนุนให้ท่านสามารถอยู่รอดได้คืออะไร/ มหาวิทยาลัยมีส่วนในการเกื้อหนุนการอยู่รอดนี้มากเพียงใด (ระดับ 5 มากที่สุด 1 น้อยที่สุด)/ อะไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น

.....

.....

.....

6. ขอให้ท่านเล่าประสบการณ์การมีเพื่อนต่างมหาวิทยาลัย (หรือเพื่อนต่างคณะ)/ เพื่อนของท่านมีสถานการณ์ของการเรียนมหาวิทยาลัยเหมือนท่านหรือไม่ / ท่านคิดว่ามหาวิทยาลัยให้อะไรกับท่านบ้าง

.....

.....

.....

7. ท่านพอใจกับการเรียนการสอนและสภาพการณ์ในมหาวิทยาลัยหรือไม่/ (ระดับ 5 มากที่สุด 1 น้อยที่สุด)/ อะไรที่ทำให้ท่านคิดเช่นนั้น

.....

.....

.....

8. ท่านคิดว่าบุคลิกลักษณะของบัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยควรเป็นเช่นไร/ ท่านมีบุคลิกลักษณะนั้นหรือไม่/ อะไรที่ทำให้ท่านคิดว่ามหาวิทยาลัยให้ท่านอย่างสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์

.....

.....

.....

9. การอยู่รอดในสังคมปัจจุบันคืออะไร มหาวิทยาลัยสอนสิ่งนั้นกับท่านหรือไม่

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นวรรตน์ กิ่งเม่ง
วัน เดือน ปีเกิด	10 พฤษภาคม 2509
สถานที่เกิด	จังหวัดนครศรีธรรมราช ประเทศไทย
ประวัติการศึกษา	มหาวิทยาลัยรังสิต ปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต, 2532 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา, 2543 มหาวิทยาลัยรังสิต ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง, 2562
ที่อยู่ปัจจุบัน	18/131 หมู่บ้านอินทนนท์ ซอยลาดปลาเค้า83 ถนนลาดปลาเค้า แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร
สถานที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยรังสิต
ตำแหน่งปัจจุบัน	รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะศิลปศาสตร์